

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennytte forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VÅRE SOREN SKRIVERE

VÅRE SORENSKRIVERE

SORENSKRIVERINSTITUSJONEN
OG SORENSKRIVERE I NORGE

ET BIDRAG TIL DEN NORSKE
DOMMERSTANDS HISTORIE

I
1591—1814

AV
ARNET OLAFSEN
FHV. SORENSKRIVER

At lögum scal land vårt byggia en eigi at úlögum eyda. En så er eigi vill ödrum unna, hann scal eigi laga nióta. (Ældre Frostatingslov I, 6. N.G.L. I s. 128.)

Doms er hvern mudr verdr firi sinu se at hava.
(Ældre Gulatingslov 84, N.G.L. s. 20.)

Jeg og mange sorenskrivere med mig har følt det som en mangel at sorenskriverkontorene som regel ikke sitter inne med oplysninger om tidligere innehavere av embedene.

Min første tanke med dette arbeide var å avhjelpe denne mangel og redde de gamle sorenskrivere fra glemsel.

Våre sorenskrivere har i snart 350 år spilt en såvidt betydelig rolle i vårt retts- og samfundsliv at de fortjener å minnes.

Senere fant jeg å burde utvide rammen for mitt arbeide til også å omfatte sorenskriverinstitusjonens historie.

Det blev herunder klart at formålet med forordningen av 31. juli 1591 ikke var som av enkelte historikere fremholdt å ta domsmakten fra bøndene, men tvertimot å hjelpe disse til mere forsvarlig å røkte sitt dommerkall. Det var den gamle prosess's forfall og bøndenes mangel på evne og interesse for dommergjerningen som nødvendiggjorde en reform av den gamle rettspleie, og et ledd i denne reform var nevnte forordning og lagrettens sorne skriver.

Sorenskriverinstitusjonens historie er bygget på lover og rettspraksis således som den gir sig tilkjenne i diplomer, Norske Rigs-Registrarer, herredags dombøker, eldre rettsprotokoller og lovsamlinger. Hvor andre kilder er benyttet, vil de finnes angitt på vedkommende sted.

Fortegnelsen over sorenskrivere omfatter kun sorenskrivere innen Norges nuværende grenser, altså ikke i de tidligere norske landskaper Baahuslen, Herjedalen og Jemteland, heller ikke på Færøene, hvor man også hadde sorenskrivere, hvorimot de var ukjente på Island.

Navnene på sorenskriverne i den første tid da utnevnelsen lå under lensherrene, er hentet fra de av dem underskrevne

fremleggelsespåtegninger på gamle dokumenter i Diplomatarium Norvegicum og utrykte diplomer i Riksarkivet og Norsk-historisk kjeldeskrift-institut, herredagsdombøker, de eldste bevarte lagtings- og underrettsprotokoller, overhoffretten domsbøker, Norske Rigs-Registranter, statholder-skapets trykte ekstraktprotokoller, lens- og amtsregnskaper, biografiske verker og bygdebøker.

Riksarkivar Langes optegnelser i Riksarkivet, den såkalte embedskalender, har også tross sine mangler vært mig til stor hjelp.

Denne del av fortægnelsen er dessverre ikke fullstendig, og kan vel heller ikke bli det, da kildematerialet svikter. Derimot burde fortægnelsen over sorenskriverne under eneveldet kunne gjøre regning på å være fullstendig og nøiaktig, da den er bygget på de kongelige utnevnelsesbrever blandt de åpne brever i det danske og norske riksarkiv. Men også i denne periode kan det, som det vil sees av fortægnelsen, opstå tvil om hvem der virkelig var den rette sorenskriver, nemlig når der omtrent samtidig utnevnes flere sorenskrivere i samme distrikt på grunn av «vrang beretting» fra entreprenante ansøkeres side og uvidenhed om lokale og personlige forhold hos ansettelsesmyndigheten.

Det har ligget utenfor rammen for dette arbeide å levele biografier av de mange hundre som i foreningstiden var ting- eller sorenskriver i vårt land. Det vilde langt overstige mine evner og krefter og vilde vel heller ikke kunne gjøres tilfredsstillende for mange av de eldres vedkommende. Jeg har dog medtatt enkelte biografiske oplysninger hentet vesentlig fra de benyttede arkivalia eller trykte kilder, særlig sådanne oplysninger som antokes av interesse for verkets første avsnitt. Forøvrig har jeg måttet nøies med å henvise til biografiske verker. Navnene i fortægnelsen er skrevet som i bestallingsbrevene uansett deres nuværende skrivemåte, dog er sen-navnene ensrettet i tiden før det hadde dannet sig en bestemt navneskikk.

Sorenskriverne er opført i fortægnelsen kronologisk under sine embedsdistrikter, og disse er betegnet på den før 1814 brukelige måte, tildels med endret ortografi.

VII

Det er mig en kjær plikt å takke dem som har hjulpet mig til å få i stand dette arbeide, i første rekke styret for Nansenfondet og de dermed forbundne fond som har ydet 1 800 kroner til arkivundersøkelse, det offentlige og Den norske dommerforenings styre som har bevilget henholdsvis 400 og 500 kroner til trykning, de herrer professor Sverre Steen, byråchef Robberstad, arkivar Finne-Grønn og bibliotekar Wiesener for verdifull hjelp, det danske og norske riksarkiv, de norske statsarkiver og sist, men ikke minst, de mange som har bistått mig ved arkivundersøkelsene.

Dem alle min hjerteligste takk.

Arnet Olafsen.

INNHOLD

	Side.
I. Innledning	V
Hvorfor og hvorledes vi fikk våre sorenskrivere	1
II. Sorenskriverne i lensherretiden	16
III. Sorenskriverne under enevældet	29
Forordningen av 1736	35
Sorenskriverne som skifteforvaltere	39
Sorenskriverne som auksjonsforvaltere	42
Sorenskriverne som tinglysningsbetjenter	44
Hvorledes skjøttet sorenskriverne sine gjøremål	45
IV. Embedsdistrikter. Sorenskriverier (Birk)	50
V. Tingene	53
VI. Lønnsforhold og embedsgårder	61
VII. Fortegnelse over sorenskriverne 1591—1814	73
VIII. Epilog	200
Bilag	201
I. Edsformular i lensherretiden	203
II. Ansettelsesbrev i lensherretiden	204
III. Ansettelsesbrev under enevældet	206
VI. Edsformular under enevældet	207
Personalregister	208

Forkortelser.

- N. R. R. = Norske Rigs-Registrarter.
D. N. = Diplomatarium Norvegicum.
N. G. L. = Norges gamle lover.
N. H. D. = Norske Herredags Dombøker.
M. L. = Magnus Lagabøters landslov.
S. E. P. = Statholderskabets extraktprotokol.
P. H. T. = Personalhistorisk tidsskrift, utgitt av Samfundet for dansk-norsk genealogi og personalhistorie.
G. T. = Norsk tidsskrift for genealogi, personalhistorie, biografi og literærhistorie, utgitt ved E. A. Thomle og S. H. Finnegrønn.
S. T. = Norsk slektshistorisk tidsskrift, utgitt av Norsk slektshistorisk forening.
c. j. = candidatus juris.
e. j. = examinatus juris.

I. Innledning.¹⁾

Hvorfor og hvorledes vi fikk våre sorenskrivere.

Til forståelse av de forhold som nødvendiggjorde ordningen av 31. juli 1591 og skaffet bygdelagretten dens edsvorne skrivere og vårt land dets sorenskrivere, skal jeg forutskikke et kort omriss av den gamle norske prosess og de inngripende forandringer den undergikk i tiden fra ca. 1200 til Christian den 4des norske lov, forsåvidt angår prosessen på landet i civile saker ved hjemtinget og ved lagtingene.

De gamle lover er her lite meddelsomme og kildemateriale for øvrig meget ringe, hvad detaljene angår.

Vi vet at den gamle rettergang var bygget på muntlighet og bevisumiddelbarhet samt et strengt formelt bevissystem: «Efter gogn og vidnesbyrd skal hver sak dømmes. Så er det om én bær vidne med en mann som ingen bær, men to er som ti hvis man ikke frykter motvidner.» (M. L. I, 4 i prof. Tarangers oversettelse.)

Ed fant utstrakt anvendelse som meded og nektelsesed. Det gjaldt å klarlegge faktum. Når det var på det rene, gav domsutslaget sig så å si av sig selv. Jeg skal ikke gå nærmere inn på rettergangsmåten som visstnok har artet sig forskjellig på Vestlandet og Østlandet. Den fant sted til tinget med hjemtinget (bygde- eller herredstinget) — som

¹⁾ Se navnlig prof. Fr. Brandts avhandl. i Chr. Langes: Norsk Tidsskrift for videnskab og litteratur 5. årgang s. 97 og kand. J. A. Seips: Lagmann og lagting i senmiddelalderen og det 16de århundre.

i Trøndelag falt sammen med fylkestinget — som 1ste og et av de fire store landskapsting, lagting, som siste instans. Dog kunde og i enkelte tilfelle skulde saker innbringes for disse direkte. Det er hjemtinget, lagtingene og de til dem knyttede lagmenn som her har interesse og derfor må omtales litt nærmere.

Lagtingene var fellesting for de stammebeslektede folk som hadde sluttet sig sammen om en felleslov, nemlig Gulatinget med Gulatingsloven for Vestlandet og Sørlandet, Frostatinget med Frostatingsloven, oprinnelig kun for de 8 trønderske fylker, senere gjeldende også for Hålogaland, Møre, Romsdal og Jemteland samt Eidsivatinget med Heidsævisloven og Borgarting med Borgartingsloven for Østlandet.

Lagtingene hadde oprinnelig både lovgivende og dømmende myndighet og avløste i førstnevnte henseende fylkestingene.

Med kongemaktens voksende innflytelse mistet folket sin urgammle rett til selv å gi sig sine lover. Det blev kongen som gav lovene i samråd med de beste og forstandigste menn.¹⁾

Snorre vet å fortelle, at kong Håkon den gode eller Adelsstensfostre satte Gulatingsloven med Torleif Spakes råd og Frostatingsloven med Sigurd jarls og andre viseste trønders råd, men Heidsævisloven — Eidsivatingloven — hadde Halvdan Svarte satt.

Dette må ikke forståes derhen, at de nevnte konger er ophavet til disse lover. De er nok langt eldre. Når Håkon den gode og Halvdan Svarte gjennem Snorre har fått sine navn festet til de 3 eldste landskapslover — den yngste Borgartingsloven er vel nærmest en avlegger av Eidsivatingloven — må grunnen være den at de har ordnet de gamle rettssetninger, satt dem i skikk og orden, redigert

¹⁾ Vi finner en gjenklang av lagtingenes lovgivningsmyndighet i et vedtak av Frostatinget fra 1506. Efter pålegg av erkebispen og Nils Henrikssøn fastsetter lagmannen sammen med 24 Frostatingsmenn böter for uteblivelse fra tinget eller for å møte drukne m. m. (D. N. I, s. 734).

dem, om man vil. Lovbøkenes innhold har «gjort sig sjøl», er utsprunget av folkets rettsbevissthet, av dets opfatning av hvad der var rett, rimelig og billig i hvert enkelt tilfelle.

Denne rettsbevissthet pleier i almindelighet ikke å skifte hurtig, men å holde sig konstant gjennem lengere tid og avsetter sig i ensartede domsutslag i analoge tilfelle. Der danner sig rettssevdvaner (vedtekter) som dommerne vil føle sig bundne av og som vil være et tro speilbillede av det folk hvorav og den tid hvori de er blitt til. Der dannes positiv rett. Hvad de gamle nordmenn fant rett, rimelig og billig og var rettesnor for folkets avgjørelse både i borgerlige og kriminelle saker, det kan vi lese oss til i de bevarte fragmenter av de gamle norske lover, inneholdende de felles rettsnormer, som hadde dannet sig innen de 4 nevnte lovsamband. Inneholdt loven ingen uttrykkelig bestemmelse, gjorde dommernes opfatning av hvad de fant rett og rimelig ut fra sin rettsbevissthet fremdeles utslaget.¹⁾ Og dette går igjen gjennem århundrer, så lenge de gamle lover, Sankt Olavs Lov. var gjeldende eller til Christian den femtes norske lov. Det ser vi av bevarte dommer og rettshandlinger.

Først på et forholdsvis sent tidspunkt, da skrivekunsten var blitt kjent i Norge ved kristendommens innførelse, antagelig en gang i 1ste halvdel av det 11. århundre, blev de 3 eldste landskapslover iklædd skriftlighet.

Før den tid levet rettssetningene i folkets sinn og på folkets tunge, de gikk i arv fra far til sønn, særlig innen enkelte slekter. De lovkyndige stod i særlig stor anseelse, som vi kan se av de islandske ættesagaer og av mannjevningen mellom kongene Øistein og Sigurd. Den første fremhever blandt de ting som utmerket ham fremfor broren: «Jeg kan også bedre lovene enn du.» At det var riktig viste han under Sigurd Ranessøns prosess, hvor de to kongebrødre stod mot hinannen. Øistein optrådte der som en flink

¹⁾ Men i alt det som boken (lovboken) ikke avgjør skal man befolge hvad alle lagrettemenn blir enige om og finner rettest for Gud. Frostatingsl. I, 2, N.G.L. I, 128, M.N.L., tingfareb. kap. 4,4.)

lovtrekker, en side av lovkyndighet som ikke har vært fremmed for nordmennene ned gjennem tidene.

En lovkyndig mann heter på oldnorsk lagmann eller lovmann. Skrevet lagmann blir det navnet på den lovkyndige som hadde til opdrag å fremsi loven på lagtingene¹⁾ og veilede i loven, men oprinnelig uten egen domsmyndighet. Vi vet såre lite om de første lagmenn. Navnet forekommer ikke i Gulatingsloven og kun 2 ganger i Frostatingsloven. Heller ikke kjenner vi deres antall i den eldste tid. De blev senere (under kong Sverre) embedsmenn, utnevnt og lønnet av kongen. — På Riksmøtet i Bergen 1223 møter 9 lagmenn, nemlig 2 fra Gulatingslagen, 3 fra Frostatingslagen (med Hålogaland og Jemteland), 2 fra Oplandene og 2 fra Viken. Den stilling lagmennene her inntok og den vekt møtet la på deres uttalelse viser best deres store anseelse. Kongen henskjøt saken, heter det, til den lagmann (Gunnar bonde) som var beskikket over Trøndelagen og var den eldste lagmann i landet, såsom han tiltrådte sitt embede i kong Sverres og erkebiskop Øisteins dager, og som alle anså for den viseste mann i landet. Gunnar bonde (Grjontbak) kaller sig i sin uttalelse kotkarsbarn og sier at kong Sverre overdrog ham det hverv å skifte rett mellom kotkarer, ei mellom høvdinger.

Vi ser herav at kongen beskikket lagmenn til å skifte rett.

I sin innledning til Frostatingsloven, kap. 16, sier Sverres sønnesønn, kong Haakon Haakonssøn, en tid etter riksmøtet i Bergen:²⁾ «Så har vi ofte hørt, at skjønt noen menn med rette er saksøkt og lovlig stevnt, vil de ikke fare til lagmannen, og mange vil ikke rette sig etter lagmannens kjenngjeld (orskurd), når han har sagt loven. Men vi tenkte dog at vi hadde tillagt lagmennene av vårt gods og fedrene-arr i den hensikt, at etter hellig Olav konges lov og lagmennenes orskurd skulle enhver føre sin sak tilende. Og derfor legger vi herved 3 mark i bot for hver som ikke vil fare til lagmannen, når han er rettelig saksøkt og lovlig

¹⁾ På Frostating blev dette før landsloven besørget av en prest.

²⁾ N. G. L. b. I s. 124.

stevnt, og likeså dem som ikke vil rette sig efter lagmannens orskurd.»

Vi ser at en sak kunde innstevnes også for lagmannen, som med forbigåelse av lagtinget treffer sin avgjørelse. Denne kalles visstnok ikke dom, men orskurd, d. e. utsnitt (av loven). Denne orskurd er partene pliktig å rette sig etter, og orskurden blir faktisk ensbetydende med en dom. Hermed er det første kjente inngrep fra kongemaktens side gjort i folkets eldgamle rett til å dømme i sine folkeforsamlinger (til tinge). Den lovkyndige mann, lagmannen, har fått sig anvist plass på dommersetet. Den langvarige omdannelse av den gamle prosess er begynt. Den pågikk gjennem århunder til omkring 1600, og første gjennom lov-givning og praksis fra folkestyre til embedsstyre i rettspleien.

Lagtinget, den høieste domstol innen vedkommende lov-samband, var oprinnelig som de andre tingforsamlinger alle-mannsting (alting), men blev senere et sendemannsting (nevndarting) med opnevnte menn fra de forskjellige fylker som folkets representanter.¹⁾

Et engere utvalg av sendemannene dannet den såkalte lagrette, som hadde den egentlige domsmyndighet og som ifølge landsloven skulle bestå av 3 tylvter (36) menn.

Lagtingenes omdannelse fra alting til sendemannsting med et domsutvalg er formentlig diktert av praktiske grunner.

Magnus Lagabøters landslov stadfester lagmannens doms-myndighet i tingfarefolkens kap. 6 og 9—12 og setter en mulkt av 4 mark sølv for den som forfallsløst bryter lag-mannens orskurd. Men landsloven går videre og setter lagmannen over lagtingslagretten, hvis veileder og tjener han skulle være, en parallel til forholdet i senere tid mel-llem bygdetingets lagrette og dets svorne skriver.

M. L. tingfarefolkens kap. 4 bestemmer i § 4 med hen-syn til lagtingsbehandlingen, at i mangel av positive lov-bestemmelser skal lagrettemennene, hvis de er enige, råde

¹⁾ Taranger: Alting og Lagting i Hist. Tidss. 5 r. b. 8 s. 137.

for dommen; men er de uenige, da råde lagmannen og de lagrettemenn som slutter sig til ham, «medmindre kongen med de skjønsomste menns råd finner annet å være mere lovlig».

Landsloven går et skritt videre under omtale av lagtingsbehandlingen av saker som tidligere har vært avgjort av lagmannen i underinstansen. «Da skal lagrettemennene nøie ransake den sak; og selv om de alle synes, at den orskurd lagmannen har sagt, ikke er lovlig, da skal de ikke bryte lagmannens orskurd, men de skal skrive til kongen om hvad de finner sandest i den sak og slik ransakning (bevisligheter), som de etter provene finner sandest. Ti den orskurd, som lagmannen gir, kan ingen bryte, medmindre kongen skulde finne at vår lovboek vidner imot, eller kongen selv med vise menns samtykke skulde se at noget annet er sandere; ti han er satt over lovene.»

På Landslovens tid er stillingen altså blitt den i sivile saker at saksøkeren etter eget valg kan forebringe sin sak for tingmennene ved hjemtinget eller for lagmannen. Denne orskurd eller tingmennenes dom kan innbringes for lagtinget. Her råder lagmannen for dommen i begge tilfelle. Han er blitt både underdommer og overdommer. Embedsmannen og fagmannen har beseiret lagretten. Kun i ulovbestemte tilfelle råder et enig lagrette for dommen.

Kongen er tillagt dømmende myndighet; han er satt over lovene, og kun han kan endre lagmannens avgjørelse.

Kong Haakon Magnussøn går videre på den vei hans forgjengere hadde slått inn på i en retterbot av 17. juni 1308.¹⁾ Den bestemte at lagmannen skulde ledsage sysselmannen på hans reiser omkring i sysselen for å påse rettens overholdelse. Både lagmann og sysselmann skal ha med sig en klerk som skal bokføre alle dommer og lovorskurder som lagmannen avsier mann i mellem, og gjøre brev etter hver lovorskurd og ta med det som hører til orskurden. Men sysselmannen skal bokføre hver dom og lovorskurd etter lagmannsbrevets utvisende av den grunn at dommene og orskurdene senere kunde bli glemt.

¹⁾ N. G. L. III s. 76—77.

Som man ser er her orskurder og dommer sidestillet. I strid med sund rettspleie er lagmannen også formelt blitt underdommer. Den videre rettsutvikling fratok også et enig lagrette dets innflytelse på dommen ved sakens innbringelse for lagtinget.

Allerede ved riks møtet i Bergen 1223 møtte som før nevnt 9 lagmenn; senere økedes deres antall med derav følgende forflering av lagdømmer. Hvert av de 4 store lagdømmer stykkes op i mindre lagdømmer eller rettere lagmannsdømmer. Christian den 4des norske lov av 1604 opregner 13 sådanne med hver sitt lagting, nemlig: 1) Bohuslen, 2) Viken Foss, 3) Borgarting, 4) Oslo, 5) Eidsvold, 6) Tønsberg, 7) Oplandene, 8) Skien, 9) Agdesiden, 10) Stavanger, 11) Bergen, 12) Trondhjem og 13) Steigen.

De nye lagting som således dannedes, har ikke stort mere enn navnet tilfelles med de gamle lagting. Det er lagmannen som dømmer om han enn undertiden innhenter lagrettens samtykke og overlater enkelte ting, særlig takster og skjønn, til lagrettens avgjørelse. Heller ikke er det lengre 3 tylvter menn i lagretten, som bestemt i landsloven, men betydelig færre — fra 24 og nedover, og disse er sunket ned til å være rettsvidner. Ikke folket, men kongens mann, lagmannen, dømmer på lagtinget, ofte med assistanse av andre lagmenn og adelsmenn. Nye høiere dømmende instanser trenger inn i rettspleien. Lagmannens dom blir i større saker appellabel til de såkalte overlagting¹⁾ og til herredagene. Kongen var den høieste dommer og leder av rettspleien. Sin dommervirksomhet og kontrollen med rettspleien og embedsmennene utøvet han på de såkalte herredage eller rettering, dels personlig dels gjennem dertil beskickede menn eller kommissærer. Dessuten møtte på herredagene statholderen, adel, lagmenn og høie geistlige. Herredagene var både dommere og lovgivere under forbehold av kongens samtykke. Fra siste halvdel av det 16. århundre holdtes der som regel herredage hvert 3dje år. Fra og med 1578 er deres forhandlinger trykt i de såkalte herredags-dombøker.

¹⁾ N. R. R. I 207—208, 209.

Herredagenes virksomhet ophørte ved oprettelsen av overhoffretten ved forordningen av 14. mai 1666. Dens dommer var inappellable undtagen i saker av over 500 rdlr. verdi eller som angikk ære og liv. Disse saker kunde innbringes for kongens Høiesterett i Kjøbenhavn (oprettet for Danmark 14. februar 1661). Denne blev altså også Norges Høiesterett i de nevnte saker efter oprettelsen av overhoffretten.

Den regelmessige instansfølge blev dog ikke alltid overholdt. Lagmennene fant det ofte bekvemt å kunne skyte saker fra sig med det påskudd at de var for store «dennem at kjenne og dømme på». Kongen skred da inn mot denne uskikk.¹⁾

Også de almindelige herredage eller rettering ble hyppig bebyrdet med saker som ikke hadde passert underinstansene, hvilket kongen søkte å hindre.

Den tingforsamling²⁾ som næst etter lagtingene har størst prosessuell interesse er hjemtinget (bygde- eller herredstinget), som regelmessig skulde være den første instans i rettspleien. Også hjemtinget var oprinnelig et allemanns-ting med adgang for alle tingføre menn til å delta i saksbehandlingen og dommen. Tingmennene dømmer, heter det i loven. Det var tungvint og upraktisk og Landsloven anvender i vid utstrekning, navnlig i bøtesaker, et domsutvalg på 12 menn i de større saker og 6 i de mindre, opnevnte av kongens ombudsmenn. Dette utvalg overtok senere domsavkjørelsen i alle saker. Det bestod som regel av lagrettemenn, d. v. s. bygdemenn som hadde gjort tjeneste på lagtingene og således hadde fått kjennskap til loven gjennem lagmannens rettsforedrag. De tokes i ed av lagmannen, senere av sorenskriveren. Hvert tinglag skulde ha sine edsvorne lagrettemenn³⁾ utvalgte blandt de beste, mest ansatte bønder. De var bøndernes representanter og gjorde tjeneste foruten som dommere også som takst- og skjønns-

Kongebrev 1. aug. 1589.

²⁾ Ting kaltes de gamle germanske folkeforsamlinger, hvori de avgjorde sine fællesanliggender, deriblant rettstretter.

³⁾ Forordn. 15. mars 1633 og resessen av 27. februar 1643 § 20.

menn. Til sine dommer innhentet de i eldste tid tingets samtykke.

På sine reiser omkring i lagsognet sees lagmannen også å ha optrådt ikke alene som veileder og rådgiver for bygdelagretten, men endog som dommer sammen med lagrette-mennene. Der finnes mange eksempler herpå i diplomene.

Det er lett forståelig at bønderne satte pris både på den lette adgang til å få den lovkyndige og ansette mann, lagmannens avgjørelse av deres rettstvister, og ha ham blandt sig som rådgiver og dommer. Bygdelagretten sikret sig derved mot å få sin dom underkjent på lagtinget, hvilket var en betenklig sak økonomisk.

Man kan vel også forutsette at det var smått bevendt både med lagrettemennenes skrivekyndighet og deres kjennskap til loven, likesom det ikke kan forutsettes at lovbooken fantes overalt omkring i bygdene, og om så var, at bygdefolket kunde lese den.

I hvert fall bidrog denne lagmennenes endrede stilling til å undergrave den gamle tingordning og til å føre folkets dømmende myndighet over til et embedsverk også i underinstansen. For en ikke ringe del var bønderne selv skyld heri. De vegret sig for å delta i rettspleien og «fortrykker» sig for å dømme, d. v. s. viste sakene fra sig. Dette kunde ha flere grunner, således den førnevnte manglende skrive- og lesekyndighet og det økonomiske ansvar for en i høiere instans underkjent dom. Tingreisene og dommerhvervet medførte også fravær fra hjemmet og gårdsarbeidet, og mangen gang tillike fare for liv og lemmer.

Det var ikke alene den manuelle skriveferdighet bønderne manglet, men også evnen til å feste sine tanker og meninger på papiret i en noenlunde forståelig form. Å lese deres dommer er mangen gang som å trenge inn i en jungel, det er hverken begynnelse eller ende, hverken hode eller hale. Det er et ubeskrivelig rot, hvor meningen er skjult i lange innviklede setninger ofte ubegripelige og uforståelige.

Man forbinder gjerne muntlig rettergang med hurtig rettergang, men det holder ikke stikk for norsk rettspleie i det 16. århundre. Den var ofte uhyggelig sendrekktig, og

det ikke blott i underinstansen på landsbygden, som her interesserer, men også i overinstansen. Hyppig søkte bønderne å vri sig fra å ta standpunkt og viste saken fra sig til lagmannen. Når så denne viste den tilbake til hjemtinget, har man møllen gående. Presset til å dømme tok lagretten sig rundelig tid til sine overveielser, for kanskje til slutning å gjøre dommen avhengig av mulige senere bevisligheter i håp om å slippe ansvaret. Domsresultatet betinges av at den tapende part ikke kan tilveiebringe andre og bedre beviser enn dem som har foreligget ved domsavsigelsen m. m. Vi fikk de uendelige dommer som forsinket rettergangen og gjorde den til et vrengebillede. Gang på gang får domstolene de samme saker til fornyet behandling, når den tapende part mener å kunne tilveiebringe nye beviser. Riksstyret søkte lenge forgjeves å sette en stopper for dette uvesen, som endelig fikk dødsstøtet ved forordningen av 15. mars 1633 og Christian den 5tes norske lov i 1687, dens 1 — 5 — 12.

Mens selve rettergangen for bygdelagretten var muntlig, skulde dommen avfattes skriftlig og undertegnes av vedkommende dommere. Da disse som regel ikke engang kunde skrive sitt navn, erstattet de navntegningen ved å trykke sitt segl eller bumerke under dommen. Dette gav anledning til misbruk og fortalskning. Herom får vi beskjed i Jørgen Lykkes, Bjørn Anderssens og Chr. Walkendorffs recess av 1568.¹⁾

Det heter her: «Efterdi der finnes mangfoldige klagemål over laglettesmenn og allermest over deres indsegler at de dennem ikke forvare så flittigen som de burde, hvorfor megen uskikkelighet findes» — «er dette derfor for rette avsagt at hvo som finnes herefter ikke å forvare sitt indsegl og besegler anderledes dermed enn som rett er og loven utviser, straffes derfor til kongen og bonden efter 6 menns dom».

Dette straffebud hjalp ikke, som vi senere skal se.

Formynderregjeringen, som styrte «tvillingrikene» under

1) Paus III s. 354.

Christian den 4des mindreårlighet, sendte den 16. august 1590 ut et åpent brev «over alt i Norge» at lagrettemenn skulde dømme i alle saker. Det gir en malende skildring av stillingen som de danske riksråder hadde lært å kjenne gjennem lagmennene og sin deltagelse i de norske herredage.

Brevet er et historisk dokument i norsk rettshistorie og lyder så med utelatelse av intimasjon og slutning:

«Vider efterat vi komme udi forfaring at bønderne og menige almue over alt vort rige Norge dennem tidt og ofte skal have beklaget hvorledes at naar de lade indstevne nogen sager for Eder udi rette være sig om jordtrætter, slagsmaal, lovlige skylder, ukvensord, eller hvad for sager de imod hverandre kunne have og for Eder komme udi rette, da fortrykke I Eder og ikke ville dømme udi samme sager meden forvise dennem ind for lagmanden udi hvis lagdømme de ere og der at skulle søge deres ret og dom og naar de da indkomne for lagmanden blive de paany igjen til Eder hjemvist efterdi de ingen dom af Eder udi samme deres sager have bekommet; desligeste naar nogen smaa og ringe sager for Eder indkomne som I ville dømme paa, da optage I fornevnte sager undertiden et fjerdingaar og undetriden et halvt aars tid og mere førend I endeligen dømme ville, mange fattige folk til lang forhaling og stor bekostning og besværing saa fattige folk foraarsages at vandre og reise mange mile paa deres store skade, kost og tæring frem og tilbage efter deres ret og dog ingen besked bekomme uanset at mange deres sager ere vel saa rigtige og klare, at I foruden al opsættelse eller lang betænkelse kunde dømme og dennem adskille; sammeledes naar I udi nogen sag dømt have og samme Eders dom givet beskrevet, da findes derudi at være inddragten undertiden tiltale og ingen gjensvar, undertiden hverken tiltale eller gjensvar, befinnes og undertiden ikke uden den ene parts breve, undertiden og slet ingen av parternes breve udi samme Eders dom inddragten, aleneste nogen faa løse ord og beretning I tilsammen drager saa at den sag som dog i sig selv er undertiden rigtig og klar nok forblande og forvilde I saa at naar den kommer ind for lagmanden, synes den

ganske mørk og dunkelhaftig at være formedelst saadan urigtige og sammenviklede domme som ingen breve eller rigtig besked findes at være inddragen saa sagen da først af ny maa repeteres og begyndes hvilken dog af samme Eders domme burde at kunne forstaaes, med mere saadan brøst og uskikkelighed sig hos Eder tildrager, og alt saadant af Eders uagtsomhed og forsømmelses skyld og fattige folk derover deres retfærdige sag bliver forhalet fore, dennem til stor skade, kost, tæring og anden besværing: da paa sligt maa forekommes og afskaffes, og fattige folk som foraarsages deres sager med retten at udføre, maa foruden saadan stor kost, tæring, møie og lange reiser komme til deres ret og der hjemme hos Eder med dom adskilles, have vi derpaa gjort denne efterfølgende skik og forordning: Først, naar nogen sag hos Eder paa Eders stevnestue bliver indstevnt, som I skulle dømme paa, da skulle I være fortænkt udi paa samme sag endeligen at dømme og samme Eders dom give begge parterne klarligen beskrevet under Eders signeter som I ville ansvare og stande derfore tilrette; men dersom saa sker at nogen sag for Eder indkommer, som er saa stor og vidløftig at I den ikke saa hastig kunne begrive eller forstaa Eder derpaa at dømme, da skulle I fuldmagt have samme sag at optage udi seks uger og aldeles intet længer, regnendes fra den dag sagen først for Eder udi rette kommer saa at I desimidertid kunne Eder besørge og raadføre om samme sag hos andre som derpaa ydermere forstand og kundskab have, og naar fornevnte sex uger er forløbne, da skulle I endelig forpligt være udi samme sag endelig at dømme og give begge parterne samme dom beskrevet eftersom foreskrevet staar, men dersom sig saa kunne tildrage at der nogle store festhellige dage, bededage eller andre saadanne dage kunde indfalde paa den tid Eders sjette ugedag er ude, at I dømme skulle hvilke ere forbudne saadanne verdslige sager og bestillinger at handtere og — — —.»

Som det vil sees var en reform i høi grad påkrevet, og den lot ikke lenge vente på sig.

På den ønskeliste som den norske adel og lagmennene i

forening forela den unge Christian den 4de i anledning av kongehyldningen på Akershus i 1591, er det 2 poster av særlig interesse, nemlig III og IV.¹⁾

I post III anholdes om en innfødt norsk kansler, bosittende i landet. Denne for norsk rettsliv så betydningsfulle stilling, i sin tid tillagt prosten ved Mariakirken i Oslo, var senere gått over til danske adelsmenn, som ikke kunde forutsettes å ha det for stillingen fornødne kjennskap til norske rettsforhold.

Regjeringen gikk med på denne begjæring, «da efterdi det i sig selv er billigt, kan og komme Norges rige så og dets menige indbyggere til gavn og bedste». Det blev overlatt den norske adel innen sin midte å utvelge en som kunde kjennes tjenlig og dyktig.²⁾

Kanslerstillingen blev i 1592 besatt med den norskfødte, her bosatte, danske adelsmann Hans Little eller Basse, som bl. a. var forlenet med Mariakirkens prosti. Senere blev stillingen overdratt den i norsk rettsliv mere kjente Jens Bjelke til Østråt, av innvandret dansk adelsætt, der hadde studert i utlandet. Helt fra 1614 til sin død i 1659 stod han som kansler og leder av rettspleien i Norge og viste sig herunder som en interessert og virkelysten mann.³⁾

I sin henvendelse til kongen hadde adelen og lagmennene som IV. post anholdt om «at maatte forskaffes en sorne skriver udi hvert sogn som stefner holdes som kunde skrive og undervise de seks lagrettesmenn efter Eders maj.s brev og dennem maatte tillegges en billig underholdning udaf bønderne af samme sogn og bønderne maatte forskaanes med de sager som dennem for høie er at dømme paa og den sag indsætte for rigens kansler og lagmannen».

Den første del av denne ønskepost gikk regjeringen som ventelig var uten videre med på. «Fiat med skriveren» heter det i en randbemerkning til samme. Dette ønske tok jo sikte på å avhjelpe de misligheter ved lagrettens dommer

¹⁾ Se Osc. Alb. Johnsen: Aktstykker til de norske stænders historie 1548—1661 s. 108.

²⁾ N. R. R. III, 198.

³⁾ Yngv. Nielsen: Jens Aagessøn Bjelke til Østeraat.

som regjeringen så sterkt hadde påtalt i sitt brev foregående år. Derfor: La gå med skriveren.

Anderledes stillet derimot regjeringen sig til postens annen del, at lagrettemennene skulde kunne vise fra sig enkelte saker som var dem «for høie». Dette hadde de gode herrer pleiet å gjøre tidligere, og dette uvesen var også påtalt i brevet av 1590. Det var derfor ikke å vente at riksstyret et år senere vilde legalisere en slik fremgangsmåte. Det fryktet nemlig for at bønderne også vilde — som anført i en randbemerkning på henvendelsen — vise fra sig «de sager som fast ringe maatte være». Erfaringen hadde godt gjort at denne frykt ikke var ugrunnet. En medvirkende årsak til at bønderne «fortrykket» sig fra å dømme var som før nevnt visstnok det økonomiske ansvar de utsatte sig for ved underkjennelse av deres dommer. For å rydde denne anstøtsstenen av veien vilde regjeringen at de ikke skulde «fældes og slet fordærves» av den grunn. Dette løfte gikk dog ikke i opfyllelse før senere.

Det offisielle svar på adelens og lagmennenes henvendelse kom i et åpent brev av 31. juli 1591, trykt i N. R. R. III s. 198 flg. Det har til overskrift: «Kristian den 4des svar og besked paa de artikler som av den norske adel blev overgiven der prinsen blev hyldet udi Oslo anno 1591.»

Svaret til post III om norsk kansler er gjengitt tidligere. Med hensyn til post IV heter det i brevet: Eftersom de underd. begjærer at dem maatte bevilges og forordnes en soren skriver udi hvert sogn som stevner holdes som kunde skrive og undervise de seks lagrettesmænd efter vort brev, og dem maatte tillægges en billig underhodning udaf bønderne udi samme sogn, og at bønderne maatte forskaanes med de sager som dem for høie er at dømme paa, og de sager matte indsættes for rigets kansler og lagmændene, hvorudinden vi og naadigst ville bevilge, at der skal sættes og forordnes en svoren skriven udi hvert sogn, og ham at skulle tillægges af almuen en tilbørlig underholdning for samme sin umag, men hvad det belanger som begjærer at lagrettesmænd eller bønderne maatte sende fra dem de sager som de formene dem for høie og vigtige kunne være ind

til rigets kansler eller lagmænd, da efterdi det er at befrygte, at de og skulle sætte fra dem de sager, som fast ringe maatte være, have vi naad. for godt anseet, at dermed saaledes skulle forholdes, at de dog først skulle dømme udi alle sager for dem blive indstevnet, og der-som de af vankundighed eller uforstand dem kunde noget forsee da skulle de dog derfor ikke fældes eller slet fordærves, meden derudinden forskaanes, mest mulig være kan — —.

På denne måte fikk bygdelagretten sin edsvorne skriver og Norge sine sorenskrivere til glede og lettelse for lagretten, til utgift for almuen, der skulde betale reformen, og til gagn for norsk rettsvesen. Et nytt element er kommet inn i rettslivet og bidrar til ytterligere å omforme dette. Så langt gikk vel ikke lovgivernes hensikt. Meningen med forordningen av 31. juli 1591 var kun å avhjelpe lagrettens manglende penneførhet og sviktende evne til å redigere sine dommer. Det var ikke meningen å avsette lagretten og erstatte den med kongevalgte dommere¹⁾ eller avskaffe muntligheten og bevisumiddelbarheten. Men forordningen medvirket dog hertil som ledd i den langvarige destruksjon av den gamle prosess. På den annen side skaffet forordningen i tidens løp våre bønder dyktige dommere og vårt land en solid, høit fortjent juridisk underdommerstand.

Når initiativet til denne reform blev tatt av den norske adel og lagmennene, hadde det sine gode grunner.²⁾ Lagmennene, som for øvrig på den tid talte mange adelsmenn innen sin midte, hadde i embeds medfør hatt rik anledning til å bli kjent med stillingen utover landet. Det var dem som det særlig gikk ut over når bygdelagretten viste sakene fra sig eller dens slett underbygde og slett redigerte dommer blev innbragt for lagtinget.

Hvad adelens angår var den under sin deltagelse i rettspieien ved lagtingene og herredagene blitt fortrolig med

¹⁾ «Lagrettesmænd skulle dømme», sier Chr. den 4des norske lov av 1604 i tingfareb. kap. IV.

²⁾ Statsarkivar F. Scheel: Lagmann og skriver s. 78.

forholdet og hadde som store jordegodseiere lidt under manglene ved den uredige og sene rettergang.

Det var ingen ny vei regjeringen slog inn på når den vilde hjelpe bøndene under utøvelsen av deres dommergjerning. Tingskriveren var kjent i flere norske bygder før 1591, således i Bamble, i Gudbrandsdalen og på Hedemarken,¹⁾ og tingskriver brukes i den første tid hyppig om den nye svorne skriver.

Det er også mulig at regjeringen har hentet forbilledet fra de danske herredsskrivere.²⁾

Det var dog kun rent undtagelsesvis at bygdene hadde faste tingskrivere. Som regel måtte lagretten hjelpe sig selv som best den kunde, hvis den ikke talte en skrivekyndig innen sin egen midte. Som regel søkte den vel hjelp hos bygdens prest eller lensmann, klokker eller en forløpen student.

Mangen gang kunde det falle vanskelig å skaffe sig fornøden assistanse, og lagretten har derfor vært glad og takknemlig for den svorne skriver, omenn bøndene selv som så ofte ellers måtte betale for hjelpen.

II. Sorenskriverne i lensherretiden.

De første sorenskrivere.³⁾

Regjeringen hadde bestemt at der skulle ansettes en soren, d. v. s. edfestet skriver i hvert sogn med tilbørlig underholdning av almuen. Mere sies ikke. Vil man ha rede på de nye tjenestemenns opgave, må man gå til adelens og lagmennenes begjæring om å forskaffes en slik skriver, og til det åpne brev til lagtemennene hvortil begjæringen henviser. Efter disse aktstykker skulle deres opgave været rett beskjeden. De skulle kun være skrivekarer for lag-

F. Scheel: Lagmann og skriver s. 79.

²⁾ F. Scheel: Lagmann og skriver s. 78, 79.

³⁾ F. Scheel: Lagmann og skriver s. 77 flg.

retten og vise den hvorledes dens dommer skulde avfattes i formell henseende til undgåelse av de feil og mangler som var påtalt i brevet av 16. august 1590. Noget annet og mere ligger visselig ikke i det i begjæringen benyttede uttrykk «undervise de seks lagrettemenn». Nogen undervisning i loven kan der ikke ha vært tenkt på.¹⁾ Da måtte der ha vært stillet andre og større krav til de nye tjenestemenn enn den blotte penneførhet, skjønt det å kunne skrive i hine dager var et betydelig aktivum, som forlenet innehaveren med adskillig anseelse og undertiden gjorde skrivernavnet til et familienavn.

Forordningen av 16. august 1590 gjorde det til plikt for lagretten å tilholde skriveren, d. v. s. den som for anledningen var antatt til å føre dommen i pennen, eller den faste tingskriver, hvor sådan var ansatt, å avfatte dommen «beskedelig og ret». Nu fikk den faste edsvorne skriver ansvaret for at bøndernes dom formelt var i orden. For dens innhold hadde han til en begynnelse intet ansvar, det pålå som før fremdeles lagrettemennene.²⁾ Han hadde heller ingen del i dommen, han var ikke dommer, kun lagrettens, dommernes lønnede tjener uten myndighet og uten ansvar. Men der skulde ikke gå et halvt århundre før tjeneren var blitt herre og dommer, først meddommer, og i tidens løp enedommer. Det gikk her som det så ofte går: Den dyktige, interesserte tjener blir herrens herre. Denne utvikling er lett forståelig. De dømmende lagrettemenn vekslet stadig, skriveren fungerte i alle saker og vedblev som regel å forrette så lenge han kunde eller til han av en eller annen grunn måtte fratre med eller mot sin vilje. Han representerte erfaringen og kontinuiteten i det stadig vekslende dommerkollegium. Gjennem sitt arbeide i sin underordnede stilling erhvervet han sig kjennskap til loven og tidligere prakssis, hvilket nødvendigvis måtte gi ham en predominerende stilling og gjøre ham til lagrettens veileder ikke alene formelt, men også materielt.

¹⁾ Se dog edsformularen, bilag I.

²⁾ Chr. IV, N. L. I kap. IV.

Hertil kom at mange av disse skrivere var dyktige, begavede menn som forstod å gjøre sig gjeldende.

Men offisielt og utadtil holdt de sig lenge beskjedent i bakgrunnen og fremtrer kun som protokollførere. Blader man gjennem tingprotokollene vil man lenge lete forgjeves etter skriverens navn. Det mangler både i intimasjon og underskrift og finnes som regel her først langt ned i tiden, lenge etterat de var blitt dommere. Derimot anføres i protokollen samvittighetsfullt lagrettemennenes og den tilstede værende fogeds navn.¹⁾

Tingsvidner og dommer er dog medunderskrevet av skriveren. Denne kalles i den første tid snart bare skriver eller soren skriver, snart tingskriver eller sorenskriver. Disse benevnelser veksler, dog finner man også benevnelsen landskriver, lensskriver, herredsskriver og i et enkelt tilfelle landshøvding.

Det essentielle ved navnet er skriver som betegnelse for hans oprinnelige og egentlige gjøremål, og suffikset skriver blev hengende ved de norske landsunderdommere til tross for at ikke skriver- men dommerkallet senere blev deres viktigste gjøremål.

Det ligger allerede i navnet soren eller edsvoren skriver at skriveren skulde edfestes. Eden avlas skriftlig²⁾ og innsendtes til lensherren, som hadde ansettelsesmyndigheten uten at dog dette uttrykkelig er sagt i brevet av 1591, men ansås vel som selvsagt. Det lovfestes noen år senere i Chr. 4des norske lov av 1604 I kap. IV.

I enkelte tilfelle foretas ansettelsen av lensherrens fullmektig (N. R. R. VIII s. 281). Lensherren kunde også avsette skriveren om han fant grunn hertil.

Ansettelsen skjedde på kongens vegne og i form av et åpent brev³⁾ rettet til bønderne i vedkommende prestegjeld (tinglag). Ansettelsen gjaldt dels inntil videre dels på livstid, forutsatt at skriveren ikke forså sig.

¹⁾ Først ved forordn. 5. juni 1793 blev det pålagt dommerne å underskrive protokollen før retten blev hevet.

²⁾ Se edsformularen, bilag I.

³⁾ Se bilag II.

Myndigheten til å inn- og avsette de edsvorne skrivere henlå visstnok under lensherrene, men det hindret ikke at deres overherre, kongen, ved enkelte anledninger dikterte avgjørelsene.¹⁾

Den tilbørlige underholdning som almuen skulde utrede til de nye skrivere for deres umak blev i Chr. IVdes norske lov fastsatt til 4 skilling av hver full gård, 2 skilling av hver halv gård og ødegård. Dette var hans faste lønn, senere kalt sorenskrivertoll. Dessuten skulde skriveren kunne beregne sig 4 skilling siden når han skrev for bønderne «og derover dennem ikke besverge». Det siste var den tilfeldige inntekt eller sportel. Lovboken gjentar og stadfester her en av Oslo overlagting den 27. juni 1592 fattet beslutning.²⁾

Der skal i et senere avsnitt bli gjort nærmere rede for sorenskrivernes inntekts- og lønnsforhold i tiden før 1814 og deres økonomiske stilling.

«Hvert sogn som stevner holdes», d. v. s. hvert prestegjeld, skulde ha sin edsvorne skriver eller ifølge Chr. den 4des norske lov kap. IV i tingfarebolken hvert tinglag. Således gikk det nu som regel ikke, som man vil se av etterfølgende avsnitt om embedsdistrikter.

De dokumenter som førte de nye menn inn i det norske rettsliv inneholdt ingen annen bestemmelse om de nødvendige kvalifikasjoner enn den selvfølgelige, at de skulle kunne skrive og i samsvar hermed at de skulle kunne lese. Begge disse ferdigheter savnet gjennemgående datidens bønder. De kunde ikke engang sette navnet sitt under sine dommer eller i rettsprotokollene. De erstattet navnteckningen, som før nevnt, med sine signeter eller bumerker.³⁾ De kunde som regel heller ikke lese sine egne dommer. Deres manglende lesekyndighet åpnet lett adgang for forbryderiske tingskrivere til å forfalske dommen. Denne leste de op overensstemmende med den trufne avgjørelse og ikke som

¹⁾ Se f. eks. N. R. R. VII, 375.

²⁾ H. Paus: Samling av gl. norske love b. 11, s. 437. Denne gav også sorenskrivere enerett til å skrive klager og bønnskrifter (supplikker).

³⁾ Bumerkene betegnet måskje snareremannens gård enn mannen selv.

denne var ført i pennen av tingskriveren, hvis skriftlige gjengivelse kunde inneholde noe helt annet. Denne fikk de så lagrettemennene til å sette sine bumerker eller signeter under, «medbesegle dommen» som det heter. Herpå mangler der ikke eksempler. Det blev forbudt lagrettemennene å levere fra sig sine signeter.¹⁾ Dette tyder på at skriveren har avfattet dommen hjemme og fått utlånt signetene til besegling, hvorved åpnedes en lett adgang til forfalskning.

Noen juridisk kunnskap eller kjennskap til de gamle norske lover krevdes ikke. Det forutsettes å være til stede hos lagretten, en forutsetning som ofte ikke holdt stikk. Kjennskapet til det gamle sprog hvorpå St. Olavs lov var skrevet var forsvunnet fra rettssalen, hvor det for øvrig holdt sig lenge, takket være lagmennene. Den forelå imidlertid i en adskillig utbredt dansk oversettelse, men det tør vel være meget tvilsomt om den fantes overalt omkring i bygdene. En bok var en sjeldan og kostelig skatt, og hvad skulde man med den når man ikke kunde lese, og med leseferdigheten var det som allerede nevnt smått bevendt.

Brevet (forordningen) av 31. juli 1591 inneholder ingen bestemmelse om den nye ordnings ikrafttreden. Det blev lensherrenes sak å sette den ut i livet. Vi kan ikke med nøyaktighet fastsette tidspunktet når det skjedde. Det avheng vel i første rekke av når brevet nådde frem til de forskjellige lensherrer og på tilgangen av de nye skrivere. Med datidens kommunikasjonsmidler kunde det ta tid før de fjernestboende lensherrer fikk brevet i hende, og det kunde også være vanskelig nok å finne ansökere til skriversettingene. Den ukjente, ubestemte «tilbørlige underholdning» skulde ikke virke tillokkende.

Vil man søker å få rede på når de enkelte distrikter fikk sine skrivere, er man som oftest henvist til de gamle diplomer som er forsynt med sorenskriverens irtteleggelsespåtegning. Vesentlig på disse kilder er opgaven over de første sorenskrivere bygget. Efter den må man kunne gå

¹⁾ Se foran side 10 og Chr. IV, N. L. I kap. III.

ut fra at den nye ordning på de fleste steder i landet er trådt i kraft innen utgangen av det 16. århundre. Når forholdet synes å stille sig anderledes på sine steder skyldes det vel mangel på diplomer, ikke mangel på sorenskrivere.

Christian den 4de var en for streng herre til at lensherrene skulde våge å sitte hans ordre overhorig.

Efter edsformularen for herredsskriverne i Akershus len må nyordningen der ha trådt i kraft i juni 1592.

Ifølge riksarkivar Lange fikk Finnmarken sin første sorenskriver i 1620.

Hvad var det for slags folk som var sorenskrivere i lensherretiden? Hvorfra kom de og hvad hadde de vært tidligere?

Det vilde være av interesse om man kunde gi et korrekt og noenlunde uttømmende svar på disse spørsmål, men der til har man ikke tilstrekkelig materiale. Så meget ser vi dog at mange, og det visstnok de fleste, av de første sorenskrivere før sin utnevnelse hadde «tjent ved pennen». De hadde vært skrivere i kanselliet, hos lensherrer og andre formående menn, hos fogder eller lagmenn. Et ikke ringe antall hadde vært lakeier eller tjenere ved hoffet eller hos adelen, og disse var ikke de dårligste. Under sin tidlige virksomhet, ofte på reiser i utlandet sammen med sine herrer, hadde de erhvervet sig videre syn, større kunnskaper og dannelsen enn almindelig for tjenere i de dager. Mange av dem blev dyktige dommere med stor anseelse, selv om de mangen gang begynte sin gjerning som lagrettens skriver uten kjennskap til den norske lov. Når man taler nedsettende om disse såkalte lakeisorenskrivere i almindelighet, er det ufortjent.

Man kan om dem anvende en uttalelse av professor L. L. Daae om en slik sorenskriver fra enevoldstiden (Historisk Tidsskrift b. III s. 97 flg): «Som sorenskriver har han uten tvil med hensyn til almendannelse inntatt en anseelig plass mellom sine embedsbrødre, av hvilke visstnok de fleste lite hadde lært utenfor regning, skrivning og de nødvendigste lovsteder.»

Noen av skriverne hadde gjort tjeneste under krigen, enkelte var studenter, andre anfører kun at de er byborgere.

Blandt disse skriverne finner vi også en forhenværende prest, en senere prest og en tidligere foged,¹⁾ skjønt en foged dengang stod adskillig høiere både på rangs- og lønnsstigen enn en sorenskriver.

Mange var dansker. Sproget var ikke til hinder herfor etter at rettssproget som før nevnt var blitt dansk og lov-boken, Magnus Lagabøters landslov, forelå i dansk oversettelse. Betegnende er en uttalelse fra bønder i Orkedalen ved sitt første møte med sin i Skåne fødte sorenskriver. De spurte ham hvem han trodde de fikk til skriver, og sa: Vi får vel en jude. Og jyder var det flere av blandt de første sorenskrivere.

Til belysning av hvordan en datidens sorenskriver opfattet sin gjerning hitsettes sorenskriver i Lier, Røken og Hurum Niels Bastianssøns forord i en tingbok fra 1655: «O herre almektige Gud, du rettvise dommer, gjør mig bistand ved din gode hellige ånd udi dette dommerembede som du mig tilforordnet har. La din visdomsånd stedse og alltid regjere mig til forstand rettferdigen udi hvis saker mig forekommer og som udi denne bok skal innføres at rettferdighet således kan ha fremgang både for fattige og rike, onde og gode, så enhver kunde vederfares eftersom han har rett til. O Herre bønhør mig herudi for Jesu navns skyld, amen.»

Således taler en bra, rettskaffen dommer som er sig sitt ansvar bevisst.

Denne uttalelse er ikke enestående. Vi finner flere av lignende art i de første oss overleverte tingbøker.²⁾ De er preget av tidens smak og bør vel ikke alltid tas så høitidelig.

¹⁾ Han sluttet som foged, fordi han ikke maktet å utrede forskudd på oppebørslene av sine egne midler. Stillingen som foged synes under tiden å ha vært forenet med sorenskriverstillingen. Denne kombinasjon blev avskaffet ved fordn. av 15. mars 1633.

²⁾ Den første tingbok for Follo for 1651—54 innleder sorenskriver Rasmus Michelssøn Paludanus med en latinsk påkallelse av Gud. Sorenskriveren i Aker begynner den første tingbok (for 1656) med I Jesu Navn.

Blandt de første sorenskrivere måtte det nødvendigvis bli mange mindreverdige personer. Annet var heller ikke å vente etter de minimale krav til deres utdannelse og minimale betaling for deres arbeide, som fristet til ulovlig sportulering og andre forbryderiske manipulasjoner. Med de stigende inntekter som muliggjorde en bedre rekruttering forbedredes deres moralske habitus. At mange var dyktige men ikke bevises best ved den ledende stilling innen underretten de hurtig visste å erhverve sig, deres innflytelse på rettsutviklingen og deres anvendelse i det offentliges tjene-
ste utenfor dommergjerningen, f. eks. ved skatteansettelser, boopgjør og i formyndervesenet. Der mangler ikke på klager over deres ferd. Statholderskapets ekstraktprotokoll vrimer av dem. De fleste er beskyldninger fra tapende parter for partiskhet eller «villighet», for nektelse av å utlevere dokumenter eller for ulovlig sportulering. Hvorvidt disse klager alltid er berettiget, kan man ikke se, beviser herfor mangler.¹⁾

Større vekt må tillegges en uttalelse fra Jens Bjelke og Prost Knutssøn Hørby, som etter opdrag av kongen i 1632 foretok en reise nordover fra Stavanger for å undersøke fogdenes forhold hvorover var ført mange klagemål. De to kommissærer hadde imidlertid også sorenskriverne for øie, og fant at der kunde føres grunnet klage over deres forhold navnlig med hensyn til deres selvrådighet ved skattekillingen, hvor de ofte ikke tok hensyn til lagretten, like-
som de ofte benyttet lagrettmennenes signeter til å forsegle hvad dommer de selv fant for godt.

Det eneste middel herimot antokes å være en fullstendig omdannelse av rettsvesenet, hvorved sorenskriverne, like-
som de danske herredsfolk, fikk hele den dømmende myndighet, mens lagretten ikke skulde ha noe å si uten ved markeskjel, skovgang o. s. v., på samme måte som de danske sandemenn.

¹⁾ Tamen aliquid adhæret: Noe henger vel igjen. Ulovlig sportulering medførte avsettelse, hvis det blev bevist. Stedfundne avsettelser viser at enkelte sorenskriverere har ligget under for fristelsen til urettmessig berikelse også i denne tid.

Da bønderne hverken kunde lese eller skrive, var lagretten i regelen nødt til å samtykke i hvad sorenskriveren opleste for den, og kom ofte derved i uleilighet for dommer som de neppe selv visste at de hadde avsagt, mens sorenskriveren gikk fri. Den foreslårte nyordning vilde i stedet herfor legge ansvaret på sorenskriverne og hindre dem fra å skyte sig bak lagretten. Men så var det også nødvendig at ikke hver løs, ukyndig dreng som hadde patroner i Danmark blev sendt op til Norge som sorenskriver, uten å kjenne landsens vis eller loven. Hvad man behøvet var dyktige, forfarne, landkyndige og opriktige menn. For å få sådanne var det best at «dem heller noget mere til løn bevilges». ¹⁾

Kongen tok op den av kommissærerne utkastede tanke og bad i skrivelse av 14. mars 1633²⁾ kansleren Jens Bjelke og statholderen Chr. Urne om å avgjøre betenkning om lagmenns og sorenskriveres godtgjørelse og om tiden for levering av domsutskrifter og avsikter.

Sammen med noen andre «av alle stænder» skulde de to herrer rádslå om det ikke vilde være gagnlig at sorenskriveren fornemmelig dømmer og bærer ansvaret for dommen. Dog skulde lagretten forrette markeskjel, skovgang og desslike og som nevnd eller «oldinger» i livssaker. To av de fornemste lagrettemenn skulde samtykke i dommen og medforsgle den, men ikke leve fra sig sine signeter. Heller ikke skulde de ha ansvar for dommen uten at de samtykket og da alene for den skade som var tilføiet den forurettede.

Videre utbas erklæring:

1. Om det ikke vilde være gagnligere at sorenskriveren var som herredsfoged og hadde ansvaret for dommen,
2. om ansettelse av dyktige folk som sorenskrivere og ikke av drenger eller dem som ikke forskrives og til intet annet due,
3. om det ikke vilde være gangnlig at tingene holdtes på

¹⁾ Yngvar Nielsen: Jens Aagessøn Bjelke til Østeraat s. 248.

²⁾ N. R. R. VI s. 502 flg.

bestemte dager, så enhver kunde vite når han skulde søke retten.

Resultatet av disse overveielser var forordningen av 23. oktober 1634¹⁾ om adskillig udi Norge. Her finner man bestemmelser om lagmenns og sorenskriveres sportler, om sorenskrivergårder, om ansvar for dommer og om tingene.

Da sorenskriverne ikke kunde leve av sorenskrivertollen og brevpengene (sportlene) tilstod forordningen hver sorenskriver en gård på 2 skippund tunge (tynge) avgiftsfri. Dette løfte blev dog ikke opfylt overalt, som det vil sees av efterfølgende avsnitt om embedsgårder.

For å skåne lagretten i tilfelle av appell pliktet skriveren å møte for overdommeren (lagm.) og med ham en eller to av lagrettemennene. Blev den av sorenskriven underskrevne og beseglede dom underkjent, da skulde han betale den forurettede skadeserstatning, kost og tæring og dessuten bøter etter loven (8 ørtuger og 13 mark). Hadde han forsett sig groveligen, skulde han kasseres (avsettes) av lensherren.

De lagrettemenn som hadde forseglet dommen skulde i høiden svare halvparten av disse bøter om dommen underkjentes, lagmannen hadde også anledning til å frita dem helt herfor.

Der skulde holdes ting sønnenfjells hver eller hverannen måned undtagen i Telemarken og Robyggelaget. Her og nordenfjells var det tilstrekkelig med et ting hvert fjerdingsår.

Forordningen av 23. oktober 1634 fastslag således at den svorne skriver, som var tiltenkt den underordnede rolle å føre dommen i pennen, skulde være meddommer og endog bære hovedansvaret for dommen.²⁾ Faktisk, men ikke formelt blev han herre over lagretten.

Regjeringen våget ennu ikke å ta skrittet fullt ut og helt sidestille skriveren med de danske herredsfolk. Det skritt

¹⁾ N. R. R. VI, 699 flg.

²⁾ Jfr. Trygve Sundt: De Listers skrivere, særtrykk av Abr. Berges bygdebok Lista, s. 3—4.

blev først tatt vel 50 år senere ved Christian den 5tes norske lov, som innskrenket lagrettens domsmyndighet til odels- og eiendomstretter, livs- og æressaker, altså de gamle 12 mennssaker. I andre saker skulde de blott «hos-sidde som vidner og til vitterlighet».

Av andre lovbestemmelser i denne tid kan merkes: Forordningen av 6. august 1607 (N. R. R. IV, 211) som anviser lagmennene deres rette plass i prosessen, nemlig som overdommere både i byen og på landet.

Forordningen av 3. august 1616 om provene sønnenfjells (N. R. R. IV, 596) hvorefter provene i drapssaker skulde utferdiges av de 6 lagrettemenn og den svorne skriver, ikke av fogden som brukelig enkelte steder. De 12 menn som dømte i slike saker skulde gi fra sig, d. v. s. utstede dommen, ikke lagmannen, selv om han hadde vært til stede ved domsavsigelsen.

Forordningen av 28. juni 1632 om rydningsverket i Norge,¹⁾ hvorefter sorenskriveren og bondelensmannen eller en av dem og 2 andre en gang årlig skulde besiktige gårdene i sorenskriveriet eller fogderiet. Deres opgave var å avgjøre om gårdene hadde rydningsjord og hvor meget der skulde ryddes.

Forordningen av 29. juli 1632 belangende adskillig hvorom undersætter udi Norge har supplicert²⁾ fastsatte sorenskrivernes gebyr ved arveskifter av de fattige for hvert skifte 4 skilling og av de formuende for hvert ark papir lovlig skrevet 8 skilling og overalt (maksimum?) en riksørt.

Forordningen av 15. mars 1633 bestemte³⁾ at der skulde tilsettes visse menn i hvert skibrede til lagrettemenn og at de ikke skulde gi fra sig sine segl, men selv sette det «for domme og rettens forhandlinger når de mot tingboken for dem læses og konfereres».

Samme forordning påla sorenskriverne å føre tingbøker, autoriserte av lensherren, hvori de skulde innta alt som

¹⁾ Paus: Kgl. forordn. s. 745.

²⁾ Paus: Kgl. forordn. s. 745.

³⁾ Paus: Kgl. forordn. s. 757.

forrettedes til tinget. Når de var fullskrevne skulde tingbøkene innleveres til lensherren. Samtidig blev det forbudt under tinget å protokollere forhandlingene på løst papir og siden renskrive dem hjemme.

Forordningen søkte også å gjøre ende på de uendelige dommer. Lagmennene og andre dommere skulde endelig kjenne i de for dem innstevnte saker. Samtlige disse bestemmelser gikk over i Christian den 4des resess av 27. februar 1643.

Der er kun opbevart ytterst få tingbøker fra før midten av det 17. århundre,¹⁾ og man kan således ikke vite i hvilken utstrekning påbudet blev etterlevet før den tid.

Skal man slutte av de tingbøker som finnes i våre arkiver har nok sorenskriverne også etter 1634 ført tingforhandlingen på løst papir.

I 1638 kom en trykt forordning om lagrettemenn i Norge.²⁾ De skulde ha et godt navn og rykte og høre til almuen forstandigste og «villeste» menn. Det skulde være 12 lagrettemenn på hvert lagting.

Forordningen av 27. juni 1592 gav som før nevnt sorenskriverne enerett til å sette opp dokumenter for almuen. Til disse hørte også bønn- eller klageskrifter (supplikker) særlig rettet mot fogdene og andre embedsmenn. Kongen så gjerne disse henvendelser fra sine troe undersåtter i Norge, hvorved han kunde føre kontroll med embedsmennene. Almuen på sin side mente, at hvis de kunde nå frem til landsfaren i Kjøbenhavn, vilde klagene bli avhjulpet. Men kongen måtte også ta hensyn til embedsmennene og hevde deres autoritet. Almuen måtte ikke klage i utide og uten skjellig grunn. Supplikskrivningen bragte ofte sorenskriverne i en vanskelig stilling. Det var ikke behagelig å skulle skrive klage over sig selv, over sin lensherre, over en kallsbror eller omgangsvennen fogden. Det kunde også være risikabelt. Det var sorenskriverne som mistet sin stilling fordi

¹⁾ Jeg har kun funnet 2, nemlig fra Ryfylke fra 1616—17 og for Solør og Østerdalen fra 1633 i avskrift (i Hamar statsarkiv). For øvrig gjemmer våre arkiver kun tingbøker yngre enn 1650.

²⁾ N. R. R. VII, 421.

de hadde skrevet for bønderne. Enkelte av dem vegret sig derfor og nektet å skrive supplikker, helst i de saker som dem «selv eller fogdene angår».

Med denne motivering bestemte derfor forordningen av 9. juli 1646 at lensherrene skulde besikke en skikkelig, ærlig mann til avfattelse av supplikasjoner, når sorenskriven vegret sig.¹⁾

Forordningen av 1. oktober 1660 bestemte at trykt, d. v. s. stemplet papir, skulde anvendes til supplikker, kallssedler, tingsvidner, stevninger, opsettelses, dommer, skjøter, testamenter og andre dokumenter samt til 1ste og siste ark i tingbøkene. Anordningen av 28. november 1660 gav ny bestemmelse om bruk av trykt (stemplet) papir som kunde erholdes bl. a. hos skriverne.²⁾

Da sorenskriverne blev dommere og medansvarlige for rettsanvendelsen, var ennå Magnus Lagabøters landslov i sine hovedtrekk gjeldende rett. De forsøk som var blitt gjort på å erstatte den med en mere tidsmessig lovbook lyktes ikke. Man måtte innskrenke sig til å bøte på og tilveiebringe oversettelser av den gamle. En av disse bar navnet «St. Olufs lough» og var ifølge prof. Taranger³⁾ det 16. århundres virkelige lovbook og den som ble benyttet på bygdetingene. I 1604 kom Christian den 4des norske lov, som var en offisiell, men mindre vellykket oversettelse av den gamle landslov, med tilhørende retterbøter. Tross sine mange feil og mangler blev den i over 80 år rettesnor for Norges dommere.

¹⁾ Chr. IVdes N. L. I—IV forbød prester å skrive vidnesbyrd eller andre benkebrever.

²⁾ Forseglet (stemplet) papir innført ved forordn. 21. juli 1657 (N. R. R. VII, s. 316).

³⁾ Utsikt over den norske retts historie, annen utg. 1, s. 67—68.

III. Sorenskriverne under eneveldet.

Ved suverenitetens innførelse i 1660 blev den dansk-norske konge eneveldskonge. Han stod over alle menneskelige lover og kjente ingen annen herre over sig enn Gud. Han alene hadde myndighet til å gi, opheve og forklare lover og forordninger etter sin egen gode vilje og velbehag og til å innsette og avsette alle betjenter, høie og lave.

Med eneveldet fikk man en ny administrasjon. Riksrådet avskaffedes, lenene ombyttedes med amt og lensherrene med amtmenn som kongemaktens representanter og påtale-myndighet med fogdene som deres underordnede hjelgere.

Den øverste administrasjon henlegges under regjerings-kolleger. Av disse blir det danske kanselli leder av retts-vesenet i begge riker. Den norske kansler forsvinner. Likeså herredagene som avløses av overhoffretten i Norge og den felles dansk-norsk høiesterett med kongen som toppfigur.

Sorenskriverne ansettes og avsettes av kongen. Lagrettens tjenere blir kongens menn, embedsmenn med kgl. be-stalling. Først fra den tid kan man tale om en sorenskriver-stand.

Ansettelsen skjer ved et åpent brev.¹⁾ Såvel dette som den ed de ansatte hadde å avlegge blir preget av kongens absolute dominium og kongehusets interesser, som det gjelder å vareta først og fremst. Deres plikter som dommere kommer i annen rekke. Eden utfordiges etter en ny formular²⁾ og blir samtidig en embeds- og en dommered.

Kongen kunde visstnok fjerne (removere) sorenskriverne etter eget godtbefinnende ad administrativ vei i kraft av sitt absolute dominium. De var ikke, likeså litt som andre embedsmenn, uavsettelige.

Han benyttet sig imidlertid sjeldent av denne myndighet og nøtet sig som regel med å suspendere vedkommende og overlot til domstolene å treffe den endelige avgjørelse.

Økonomisk medførte eneveldet i allfall til en begynnelse ikke noen bedring i de nye embedsmenns kår. De var frem-

¹⁾ Se bilag III.

²⁾ Se bilag IV.

deles mange steder mislige. Men stillingen bedredes litt etter litt, som vi senere skal se.

Den kongelige utnevnelse gav sorenskriverne en sikrere og socialt mere ansett stilling, men utvidet ikke deres kompetanse. De var fremdeles kun meddommere, og 2½ decen-nium skulde gå hen før Jens Bjelkes og Pros Knutssøn Hør-bys tanke om å sidestille dem med de danske herreds-fogder blev satt ut i livet.

De av lensherrene tidligere ansatte skrivere som fremdeles var i tjenesten måtte søke kongen om konfirmasjon (stadfestelse) på sin bestilling. Det samme måtte gjøres ved tronskifte. Undlatelse herav kunde medføre embedsfor-tapelse.

De første enevoldskonger stilte ikke større krav til sorenskrivernes utdannelse enn lensherrene hadde gjort. Det var fremdeles skrive- og leseferdighet det kom an på, og det skulde gå adskillig tid før det inntrådte en forandring og det stiltes større fordringer for å bli sorenskriver.

Reskr. av 24. januar 1663 gav dem som hadde gjort god tjeneste i «forleden feide» løfte om fortrinsvis ansettelse i ledige sorenskriver- og byskriverstillinger, og det var ikke få som i tidens løp opnådde å bli sorenskriver på grunn av tidligere krigstjeneste.

En annen privilegert klasse ansøkere var fremdeles de tidligere omtalte lakeier og skriververdrenger hos adelén. Proteksjon og gode forbindelser hadde fremdeles mest å si hos ansettelsesmyndigheten.

Betegnende for forholdet er hvad den tidligere grevelige lakei, sorenskriver Mathias Skaanlund i Orkdal, forteller hvorledes det gikk for sig ved hans utnevnelse den 6. september 1688. Han beretter følgende:¹⁾

Den 4. september fikk jeg bud å komme til oversekretær Moth. Da jeg kom, sa han: «Forstår I den norske lov?» Jeg svarte: «Jeg forstår hverken den danske eller norske lov, ti jeg har ikke lagt nogen vinn derpå såsom jeg ikke

¹⁾ Se Hist. Tidsskr. III s. 97 og hans optegnelser, trykt under titelen Gyldenløves Lakaj.

vidste hvad av mig kunde bli i denne verden, noget lidet kan jeg regne og skrive.» «Ja, han (kongen) sa I kan nu få den sorenskriverstilling i Norge i den dødes sted.» Jeg spurte hvad det var. Han sa: «Her i Danmark er der en herredsfoged og en herredsskriver, men i Norge betjener en sorenskriver dem begge, å skrive og dømme. I kan holde en fuldmægtig til I blir erfaren derudi på et års tid.» Jeg ydmygst rekommenderte mig til det bedste. Han sa: Ja, jeg reiser nu i eftermiddag til kongen, som er på Frederigsborg, sæt op en suplique til kongen straks.»

Skaanlund hørte til de beste av datidens sorenskrivere, etter å ha klart den første vanskelige tid ved øvet hjelp.

Blandt de sorenskrivere som hadde oppnådd sitt embede gjennem proteksjon eller tidligere tjeneste hos innflytelsesrike menn, vil man finne adskillige dansker, særlig i eneveldets første tid.

Først under Struense blev det slutt med lakeisorenskriverne. (Kabinettsordre av 12. mars 1771.) Han satte også stopper for den nokså almindelige praksis å skaffe sig kongens brev på ansettelse i et sorenskriverembede ved inntrædende ledighet, ofte mange år i forveien (ekspektansebevilling). Undertiden rykket den nye mann i henhold til bevillingen uten videre inn som sorenskriver, undertiden krevdes ny ansøkning.

Ved reskr. 26. oktober 1770, jfr. kans. skr. 22. desember 1770, blev det bestemt at ekspektantens duelighet og forhold skulle undersøkes når vedkommende embede blev ledig.

Da en tid var gått dannet der sig en ny klasse aspiranter til ledige sorenskriverstillinger. De hadde fått sin utdannelse på hjemlig grunn som betjenter eller skriverkarle hos sorenskriverne omkring i landet. De var gjennemgående av norsk avstamning, fortrolig med landsens forhold, og hadde under sitt arbeide erhvervet sig kjennskap til det praktiske rettsliv.

Senere dannet prokuratorene et betydningsfullt innslag i rekrutteringen.

Sålenge sorenskriveren kun var lagrettens skriver i et eller noen få tinglag var han alene om arbeidet, men efter

hvert som hans distrikt blev større og hans gjøremål forflertes, måtte han ha hjelp til skriverarbeidet og senere også til det arbeide som det nærmest tillå ham selv som embedsplikt. Han måtte ha både skriververdrenger og fullmektig, den siste hyppigst hentet fra de førstes krets, hadde kgl. utnevnselse og kaltes visesorenskriver. Av disse praktikanter blev der dyktige sorenskrivere, særlig etterat forordningen av 1736 hadde åpnet dem adgang til å skaffe sig den juridisk-teoretiske utdannelse som utkrevdes for å bli sorenskriver, jfr. forord. 19. august 1735 § 2. Visesorenskriven fikk hyppig løfte om å suksedere prinsipalen (ekspektanse).

Man finner mange eksempler på at en sorenskriver som av alderdom, sykdom eller andre grunner vilde opgi embedet, overlot dette til en slekting, sin fullmektig eller andre, uten eller mot vederlag en gang for alle eller som pensjon. På det således trufne underhåndsarrangement søktes så kongelig sanksjon som sjeldent blev nektet.

Det hendte også at en ansøker ikke undså sig for å by kongen — direkte eller kamuflert — penger for å bli sorenskriver, og opnådde sitt mål. Først under Struense blev det slutt på dette uvesen.

Der manglet som regel ikke på embedsaspiranter i enevoldstiden. Således var det i 1722 28 ansøkere til den kombinerte stilling som postmester i Fredrikshald og sorenskriver i Idd og Marker. Blandt dem finner vi 3 offiserer, 2 skibsskrivere, 1 herredsfolk i Fyen, 2 auditører, 1 fullmektig hos adskillige bra folk, 1 tollskriver, 1 betjent ved tollkammer, 1 som er blitt ruinert ved fiendens innfall, 1 har tjent ved magasinene, 1 protokollfører i slottsloven, 1 kvartermester o. s. v.

Den som kom i embedet hadde tjent statholder Wibe troligent og vel i over 8 år.

Til Ytre Sogns sorenskriverembede meldte der sig i 1725 35 ansøkere, hvorav en tilbyr sig å avstå Aardal kobberverks skog, taksert til 850 rdlr., noen har tjent ved pennen, 1 har vært komediant, 1 fullmektig hos forskjellige kgl. betjenenter, såsom sorenskrivere, postmestre og kornmålere,

1 regimentskvartermester, 1 redusert fenrik, 1 brygger og borger i Kjøbenhavn, 1 skibsskriver, 3 lakeier o. s. v. Blandt de 36 ansøkere i 1724 til Bamble sorenskriveri finner man 1 byfogedfullmektig, 2 auditører, 4 skibsskrivere, 1 av de danske komedianter som har anlagt sin tid på studeringer og ikke understår sig å søke geistlig embede, 1 borger av Drammen som har lidt stor skade i krigens tid og har 6 «uopfødde» barn, 1 løitnant, 1 fenrik, 1 har øvet sig udi pennen hos adskillige betjenter, 1 hvis far var kgl. bygningsinspektør, 3 fullmektiger ved mørstringskontorene m. m.

Den lenge påtenkte og lenge forberedte nye lovboek som skulde avløse Sankt Olavs lov i den skikkelse denne hadde fått i Christian den 4des norske lov kom endelig i 1687. Under navn av Christian den 5tes norske lov var den gjennem århunder re de norske dommeres viktigste rettesnor. Den var skåret over samme leid som samme konges få år i forveien utkomne danske lov, optok dansk og fremmed rett og hadde kun i meget ringe utstrekning plass for gammel norsk rett.

Den norske lovboek gjorde sorenskriverne til enedommere i alle civile og kriminelle saker som ikke hørte under militær eller geistlig rett. Dog skulde de 8 lagrettemenn som beklædde retten sammen med sorenskriveren alltid delta i dommen i odels- og eiendomstreiter og i livs- og æressaker. I andre saker skulde lagretten kun være vidner (rettsvidner) på hvad der hadde passert i retten. N. L. 1 — 7 — 1. Lagrettemennene — 8 fra hvert tinglag — opnevntes av amtmannen eller av foged og sorenskriver. Senere gikk opnevnelsen over til fogden alene.

Med Chr. 5tes norske lov avsluttedes dekomposisjonen av den gamle norske prosess. Både den lovgivende og dømmende myndighet var gått over til kongen og hans menn, og der skulde gå lang tid hen før der skjedde forandring i dette forhold.

Omnenn ikke direkte påbudt i loven undergikk også prosessmåten gjennemgripende forandringer forberedt ved tidligere praksis og gjennem opkomsten av en egen prokuratorstand

som partenes rettsfullmektiger. Muntligheten avløstes av skrift og dommerne blev henviste til å bygge sin avgjørelse på skriftlige aktstykker — partenes innlegg og protokollerte vidneforklaringer (*Quod non est in actis non est in mundo*).

Mededsinstitusjonen som hadde preget det gamle bevis-system forsvant, men det bundne bevissystem ble bibeholdt (1—13—1).

Det eneste krav lovboken stilte til dommerne var at de skulle være vederheftige og uberyktede (1—5—1) og at sorenskriverne skulle bo innen sitt embedsdistrikt og ikke nedsette sig i kjøpstædene (1—5—17).

Det blev forbudt lagrettemennene å gi fra sig eller overlate andre sine signeter. De skulle selv sette sine segl under dommen når denne var oplest for dem og konferert (1—7—5). De uendelige dommer som gjorde domsresultatet avhengig av mulige senere bevis blev forbudt (1—5—12) og bestemmelsen om bygdetinget som underinstans under lagtinget blev innskjernet ved 1—6—8.

Man kan beklage at lovboken av 1687 optok så lite av den gamle norske rett og stod uforstående overfor norske forhold. Men det må dog erkjennes at den stort sett var et godt arbeide for sin tid. Det beste bevis herfor er dens store livskraft. I lange tider var den med mindre vesentlige tillegg og endringer gjeldende rett i Norge og er ennå, 250 år etter sin emanasjon, i kraft på enkelte områder.

Den blev da også i datiden betraktet som fullkommenheten selv. Her kunde menigmann og dommere få uttømmende svar på de mange spørsmål som det praktiske rettsliv stiller. Å fortolke lovboken var ikke nødvendig og heller ikke tilstededelig. Det tilkom alene den eneveldige konge som supremus judex og lovgiver. Domstolene hadde alene å holde sig til lovens bokstav, noen videnskapelig eller teoretisk utdannelse trengtes ikke til lovens anvendelse i praksis.¹⁾

Det er da også all grunn til å tro at datidens dommere,

1) Se Hammerich: Den danske dommerstand under enevelden s. 44 og s. 190 note 18.

ikke minst sorenskriverne, var takknemlige for lovboken som skulle avløse den tidligere spredte lovgivning undtagen forsåvidt angikk politiet.

Ikke lenge etterat Christian den 5tes lovverk var satt i kraft gikk det op for regjeringen at dette ikke var tilstrekkelig til å gjøre rettsbetjentene — særlig de underordnede — til gode dommere, men at der hertil utfordredes teoretisk-juridisk viden. Den kunde blott erholdes ved universitetet av studenter, d. v. s. menn som kunde latin.

Efter samråd med universitetet anordnedes så ved forordningen av 10. februar 1736 den såkalte dansk-juridiske eksamen, særlig av hensyn til besettelsen av de lavere justits-tjenester med bedre kvalifiserte personer enn der tidligere hadde vært adgang til.

Forordningen av 1736.

Sorenskriverne pliktet som andre dommere å skikke hver mann lov og red etter sin ed. Under denne sin gjerning var de i lang tid uten andre hjelpemidler enn lovboken og forordningene. Opstod der spørsmål som disse ikke gav svar på, var sorenskriverne som andre av landets dommere under sin vanskelige og viktige gjerning henviste til å treffe sin avgjørelse ut fra et praktisk skjønn og sitt mulige kjennskap til tidligere avgjørelser i lignende tilfelle.

Selv om det er så at den som Vårherre gir et embede gir han også forstand, og selv om forholdene på landet i Norge i denne tid var enkle, strakte praktisk skjønn og viden ikke alltid til, når dommen skulle felles. Feilet sorenskriveren i sin avgjørelse stod han økonomisk til ansvar overfor den tapende part, og det ikke blott for juridiske feil og åpenbar rettsfornektelser, men før forhandlingsmaksimen gjorde sig gjeldende, også for sakens mangelfulle oplysning.

Juridiske lærebøker eller håndbøker stod ikke til hans disposisjon, og teoretisk-juridisk viden satt han ikke inne med. Visstnok dosertes jura ved Kjøbenhavns universitet, men på latin og først sent i dansk og norsk rett. De juri-

diske forelesninger behandlet vesentlig romerrett, kanonisk rett og naturretten.

Landsdommer Hammerich har i sitt verk om den danske dommerstand under enevelden s. 47 opkastet det spørsmål: Var der noe sted fra Danske lov til examensforordningen av 1736, hvor dommerstanden kunde hente teoretisk undervisning om den gjeldende rett og besvarer spørsmålet med et ubetinget nei. Samme forfatter sier videre: Bortsett fra lovens egen tekst var der intet boklig hjelpemiddel der kunde gi dommerne instruksjon om deres fag uten et sparsomt utvalg av skrifter av høist populær lektyre. Som sådanne nevner Hammerich s. 50 bl. a. Bjelkes Glossarium og Eckembergers Repertorium, som visstnok sterkt benyttede i Norge og Slesvig samt Holbergs Natur- og Folkerettens Kundskab som vant stor utbredelse.

Selv om de av Hammerich nevnte juridiske hjelpebidrifter har vært kjent og benyttet også av de norske sorenskrivere, hvem de nok kunde være til nytte, var dog sorenskrivernes vanskelig stillet under sin dommergjerning.

Visstnok blev de eftersom forhandlingsmaximen trengte igjennem fritatt for ansvaret for sakens fullstendige opplysning som gikk over på partene og deres rettsfullmektiger, prokuratorene. Men dommernes, ikke minst sorenskrivernes mangel på teoretisk-juridisk utdannelse blev dog mer og mer følelig. Denne mangel blev avhjulpet ved forordningen av 10. februar 1736 om examinibus juridicis som krevet juridisk eksamen ved befording til juridiske embeder, en latinsk-juridisk for studenter og en dansk-juridisk for ustuderte. De kandidater som bestod disse eksamener kaltes henholdsvis candidati juris og examinati juris.

Ved latinsk-juridisk eksamen gas 3 karakterer, nemlig: haud contemnendus, haud illaudabilis og laudebilis, alt etter de krav som stiltes til vedkommende kandidater. Den første karakter var betinget av noenlunde kjennskap til naturretten, forståelse av den danske og norske lov og rettergangsmåte samt de i institusjonene forekommende juridiske termini.

Til opnåelse av karakteren haud illaudabilis krevdes at

vedkommende var vel grunnet in jure naturae et gentium, forståelse av den danske og norske lov og rettergang og noenlunde kjennskap til den brukelige jurisprudentia romano-germanico. Vilde kandidaten opnå karakteren laudabilis, måtte han være vel grunnet in jure naturae, gentium et universali samt danico et norvegico og ha god kunnskap om jure romano-germanico og dens forskjell fra jure danico og ha noenlunde fattet jus militare og jus publicum univer-sale danicum et germanicum, «så de fornødne ting derav vides».

Eksamensprøven var offentlig ved det juridiske fakultet i København og foregikk på latin.

De som ikke var studenter og ikke kunde latin, kunde la sig eksaminere privatim av det juridiske fakultet. Hvis de fantes tilstrekkelig hjemme i den danske og norske prosess, fikk disse ustuderte kandidater bevis for bestått eksamen. I dette skulde oplyses hvorvidt de hadde vist sig «grundet og færdig» a) i naturens lov, såvidt den kunde flettes av danske og tyske bøker, b) i den danske prosess, i loven og lovkyndigheten selv og endelig c) i forfattelse av innlegg eller dommer.

Ingen måtte erholde eksamensbevis som ikke i det minste var noenlunde tilstrekkelig informert i naturens lov og den danske prosess. Om kjennskap til norsk prosessmåte spurtes det ikke i denne forbindelse. Det ansåes formentlig ufornødent på grunn av overensstemmelsen mellom dansk og norsk prosess.

«Da det er at formode», sier forordningen, «at ei saa hastig findes saa mange bekvemme og vel studerede jurister som til alle dommeres, skriveres eller prokuratorers embeder ved underretterne utfordres samt at det altid vil findes «vittige» og i lov og rett vel øvede ustuderede personer, saa skal saadanne lovkyndige, endskjønt ustuderede, naar de paa forommeldte maate har ladet sig privatim examinere og forhvervet gode testmonia fremfor andre til by-, birk- eller herrestdommere og skrivere samt til underretsproku-ratorer emploieres.»

Umiddelbart efter denne forordning blev det ved reskr. av

5. april 1737 etter innstilling fra det juridiske fakultet åpnet adgang for fraværende til å underkaste sig den for ustuderte anordnede eksamen. Når den som søkte eller allerede hadde opnådd en ringe juridisk bestilling på grunn av sykdom, fattigdom eller andre lignende årsaker var hindret fra å fremstille sig for det juridiske fakultet i Kjøbenhavn, skulde dette ha tillatelse til å opnevne en edsvoren kgl. betjent på vedkommendes hjemsted som kunde innkalles eksaminanden og forelegge ham de av fakultetet utarbeidede kvæstioner. Disse skulde han besvare på stedet uten boklige hjelpe-midler eller annen hjelp og dessuten avfatte stevning, et innlegg og dom i et ham forelagt rettstilfelle. Disse og besvarelserne av de forelagte spørsmål skulde eksaminator innsende til fakultetet som kunde gi kandidaten attest «efter hans befundne lovkyndighed og færdighed» mot en ringe godtgjørelse.

Ringje justisbetjeninger skulde ved ledighet tilbys dem som således hadde latt sig eksaminere «liksom med degnekaldene sker», såfremt der ikke fantes noen «som eksamen har utstått eller kan utstå». Disse absentes examinati skulde altså stå tilbake for dem som underkastet sig juridisk eksamen ved fakultetet.

Sammenligningen med degnestillingene viser hvor ringe fakultetet og regjeringen skattet de ringe justisbetjeninger. Man må imidlertid være opmerksom på at reskriptet har danske forhold for øie og er foranlediget ved søknad fra en birkeberettiget i Danmark om konfirmasjon på bestalling for en birkeskriver, hvis inntekter kun beløp sig til 12—16 rdlr. årlig. Da han ikke kunde bestride utgiftene ved det juridiske studium, søktes om konfirmasjon uten noen eksaminasjon.

Gjennem denne praktiske foranstaltung åpnedes der adgang også for de uformuende og fjerntboende til å opnå juridisk eksamen og bli juridiske embedsmenn. Denne adgang til å la sig eksaminere fraværende (absens) blev meget benyttet, ikke minst av betjenter ved sorenskriver-, foged- og prokuratkortorer i Norge og skaffet landet mange habile, ansette sorenskrivere.

I kans. prom. til det juridiske fakultet av 5. mars 1791 uttalte kanselliet, at det fant det rettest at det for fremtiden ikke blev gitt bevilling til å la sig eksaminere fraværende da det ikke var hjemlet ved universitetsfundatsen (av 7. mai 1788) og ingen burde beskikkes til embedsmann før han hadde bevist å besitte den nødvendige dyktighet.

Av disse grunner blev reskr. av 5. april 1737 ophevet ved reskr. av 17. oktober 1794¹⁾ etter uttalelse av fakultetet, som bl. a. hadde anført at det vilde være til stort hinder for fremveksten av det juridiske studium ved universitetet «om hine lidet eller intet betydende exmania» fremdeles skulde tillates.

Dansk-juridisk eksamen måtte for fremtiden avlegges ved universitetet og bestod ifølge fundatsen av en praktisk prøve på dansk, utarbeidet under eksaminators oppsyn uten andre hjelpeemidler enn loven og forordningene. For bestått prøve gas 2 karakterer: bekvem og ei ubekvem. Ingen måtte erholde noe dommer-, politimester- eller fogedembede i Norge uten å ha bestått i det minste dansk juridisk eksamen. Men ved alle betjeninger og embeder hvor der utfordredes lovkyndighet skulde kandidater med latinsk-juridisk eksamen ha fortrinsrett.

Blandt sorenskriverne i Norge i tidsrummet 1736—1814 vil man finne 40 med latinsk-juridisk og 76 med dansk-juridisk eksamen.²⁾

Sorenskriverne som skifteforvaltere.

De svorne skrivese første og egentlige gjøremål innskrenket sig til å føre bygdelagrettens dommer i pennen. Det varte imidlertid ikke lenge før de fikk annet og mere å gjøre ved tillegg av nye forretningsgrener. Til disse hørte

¹⁾ Undtatt for besiddelser utenfor Europa.

²⁾ Se V. Richter: Juridisk og statsvidenskabelig stat og Ostermanns fortegnelse over examinati juris 1736—1814 i Norsk Slektshist. Tidskr. b. V, hefte 3 og 4 og b. VI, hefte 2 og 3. Opgaven over examinati hos de to forfattere stemmer ikke overens.

bl. a. opgjør av dødsboer, de såkalte arveskifter, som i tidens løp ved siden av den egentlige dommergjerning skulde bli en av sorenskrivernes viktigste og økonomisk mest innbringende forretninger og kanskje mere enn noe annet bringe ham i kontakt med landbefolkningen.

Det var bønderne selv som fra først av la bodelingen i skrivernes hender, hvilket man tør ta som et bevis på at de hadde vunnet deres tillit. Før denne tid skjedde boopgjøret som regel ved slekt og venner (samfrendeskifte).

Allerede ved forordningen av 29. juli 1632 fant kongen det påkrevet å fastsette sorenskrivernes salær ved registreringsforretninger uten at arveskiftene derved blev tillagt dem som noe privilegium. I flere tilfelle utnevnte kongen spesielle skifteskrivere, likesom man finner enkelte sorenskrivere meddelt bestalling som arveskiftekskrivere.

I 1666 erholdt etternevnte bestalling som skifteforvaltere:

Jakob Søffrensen som arveskifteforvalter over Tønsberg og Fredrikstads lagdømmer med «dessen» byer og ladeplasser undtagen Larvik og Brunlaug amt.

Johan Povelsen Riis som skifteforvalter over Agdesidens lagdømme.

Morten Nielsen som do. i Oplandenes lagdømme og Frands Albrecht Conradi som skifteforvalter over Kristiania lagdømme tillikemed Bragernes og alle andre bemeldte lagdømme underliggende steder og ladeplasser, Kristiania by undtatt.

I bestallingsbrevene anføres som deres gjøremål:

1. At forvalte alle registreringer, vurderinger, skifter og lodder etter de døde .. så by- og sorenskrivere sig ei heretter med sådanne forretninger, det være sig hvor myndige eller umyndige arvinger finnes, skal befatte.

2. At holde riktige skiftebøker .. eftersom stor usikkelighet hitinntil finnes å være begaget med formyndere og umyndiges gods såvelsom med våre interessers forsømmelse på arveskifte.

3. At ha innseende med at der forordnes vederheftige menn til formyndere for de umyndige og deres gods og beflitte sig på at løsøret mest mulig straks gjøres i penger

— de umyndige til nytte og fordel — og siden settes hos visse (sikre) folk på rente.

4. Dessuten ha vores interesse i god akt såvelsom med arvesvigs begåelse — samt at ingen sig ulovlig noget på skifter tilegner.

På skiftene etter de døde skulde skifteforvalterne nyde «billig løn og reise efter resessen som andre i så måter tilforne på skifter nydt haver».

Det fremgår av nr. 2 at kongen er misfornøiet med sorenskrivernes skiftebehandling som nok har vært mindre betryggende, hvorfor han finner sig forårsaket til å besikke særlige skifteforvaltere i store deler av landet. Også i andre landsdeler enn de ovennevnte finner man særskilte skifteforvaltere, således i Bergens stift og Bergens by.

Sorenskriverne i Bergenhus len klaget herover i 1665, idet de anførte at skiftene hadde fulgt sorenskriverne siden arvehyldningen og gav dem det vesentligste av deres inntekter. Det var umulig for en «skifteskriver» i dette vidtløftige distrikt å utføre det arbeide som 9 sorenskriverere hadde besørget tidligere.

Statholderen og kansleren anbefalte sterkt at sorenskriverne måtte beholde skifteskriveriet. 11 skibreders bønder hadde likeledes anbefalt sorenskriverernes andragende om å få beholde skiftene, idet de fremholdt at den nye ordning var umulig og til stor gene for almuen.

Skrivernes klage eller andragende blev kun bønnhørt for ens vedkommende, nemlig sorenskriveren i Nordhordland Hans Hansen, som 31. januar 1666 fikk brev på tillike å være skifteskriver sammesteds.

Når sorenskriveriet ble ledig skulde skiftene falle tilbake til skifteskriveren over Bergens by og stift.

Det var ikke alene disse skifteskriverere som gikk sorenskriverne i næringen ved boopgjør. Ofte opnevntes særlige skiftekommisærer, navnlig ved større boopgjør.

Ordningen med særskilte skifteskriverere stod ikke lenge ved makt. Christian den 5tes norske lov (N. L. 5—2—91) henla skiftene på landet til kongens amtmann eller husbonden overensstemmende med den tilsvarende bestem-

melse i den danske lov, uaktet det skulde si sig selv at den ikke passet for norske forhold. Det varte da heller ikke lenge før regjeringen blev klar herover og bestemte ved reskr. av 31. mai 1690 at skiftene på landet i Norge skulde forrettes av sorenskriverne således som tidligere hadde vært tilfelle før norske lov utkom. Reskriptet overdrog ikke alle skifter på landet til sorenskriverne, kun skifter etter almuen, ikke skifter etter standspersoner, geistlige og militære som hadde sin egen skiftejurisdiksjon, hvilket ofte ledet til forviklinger og uenighet¹⁾ på grunn av de med skiftebehandlingen forbundne inntekter.

N. L. 5—2—91 og reskr. av 31. mai 1690 angikk videre kune arveskifte. Senere gikk også alle andre boopgjør over til sorenskriverne som en betydelig og viktig gren av deres mange forretninger. Sammen med boopgjørene blev opnevnelsen av verger for de umyndige arvinger og kontrollen med deres midler henlagt til sorenskriverne.

Den geistlige skiftejurisdiksjon ophevedes ved forordningen av 7. april 1809 og den militære ved lov av 3. august 1824.

Sorenskriverne skulde som skifteskrivere føre skifteprotokoller som tidligere bestemt for de spesielle skifteskrivere. Da sorenskriverne imidlertid «ikke så akkurat som de burde, holde deres skifteprotokoller, ei heller tilbørlig give skifteforretningene beskrevne» grep regjeringen inn og satte embetsfortapelse som straff herfor (Forordn. 21. april 1731).

Også de øvrige for skifteskriverne gitte forskrifter vedblev å gjelde for sorenskriverne som skifteforvaltere.

Sorenskriverne som auksjonsforvaltere.

Auksjoner kom i bruk i Danmark og Norge omkring midten av det 17. århundre. De omtales i Christian den 5tes norske lov 1—22—34, hvorefter utlagt gods tilvurdert saksokeren kunde selges ved offentlig auksjon, når han var

¹⁾ Jfr. notene til reskr. av 31. mai 1690 i Wessel Bergs reskriptsamling og forordn. 8. juli 1690.

misfornøiet med den på løsøret satte takst.¹⁾ Loven sier ikke noe om hvorledes der skulde gåes frem ved avhol-delsen av auksjonene eller hvem der skulde styre disse. Herom får man beskjed i forordningene av 4. mars 1690 og 19. desember 1693. Den første — om veienes reparasjon og auksjonsverket i Danmark — henla auksjonene under herreds- og birkefogdene på landet og deres skrivere. Forord-ningen av 19. desember 1693 om auksjonsverket i Danmark og Norge tillot enhver å selge sine egne eiendeler ved offent-lig auksjon, når det blott skjedde ved de av kongen dertil beskikkede personer. En senere paragraf sier at herreds- og birkefogdene på landet var anordnede å forvalte auksjo-nene sammesteds ved forordningen av 4. mars 1690. Denne blev altså ansett gjeldende også for Norge hvor sorenskri-verne svarte til herredsfogdene i Danmark. Forordningen innleddedes med en bemerkning om at auksjonene «nu mere enn nogen tid tilforn er komne i bruk» og at den er gitt til deres «desbedre riktighet». I byene skulde auksjonene forvaltes av auksjonsdirektører og byfogder.

Dog finner vi også særlige auksjonsdirektører på landet. Således var sorenskriverne Thaulow, Hagerup og Braunman i Moss tillike auksjonsdirektører på landet i Akershus og Kristiansands stifter undtagen Nedenes og Bamble fogderier. De efterfulgtes av C. F. Hattorff, og som den siste P. H. Barkley. Efter dennes død blev auksjonsvesenet også i disse stifter tilbakeført til sorenskriverne «saasom auksjons-væsenet vilde blive mere ordentlig og paalidelig forrettet til undersaatternes sikkerhed og de umyndiges tarv» av ved-kommende kgl. betjent. (Reskr. 2. mars 1770.)

De militære myndigheter hadde rett til å holde auksjoner over gjenstander tilhørende militære. De geistlige mente å ha samme rett for geistlighetens vedkommende. Dette gikk regjeringen ikke med på (se reskr. 9. mai 1738). Auksjons-salæret gav anledning til mange kontroverser mellom de forskjellige myndigheter av samme grunn som skifte-salæret.

¹⁾ Jfr. reskr. 29. juli 1684, 16. april 1687, 24. mars 1683, 24. august 1689.

Sorenskriverne som tinglysningsbetjenter.

Blandt andre forretninger som skaffet sorenskriverne og deres kontorpersonale meget arbeide var lysningen eller lesningen på tinget av viktigere dokumenter. Tinglysningsinstituttet blev innført ved underrettene på landet i Norge omkring midten av det 17. århundre og blev nærmere bestemt ved Chr. den 5tes norske lov (5—3—39, 5—1—9, 5—7—7, 3—14—25).

1—8—4 påbød skriverne å føre en bok, hvori de skulde innføre ordrett alle pante-, makeskifte-, skjøte-, gave- og maningsbrever og desslike som blev lest for retten. Førelsen av disse såkalte pantebøker krevet megen tid eftersom antallet av tinglyste dokumenter tiltok. Vansketheten ved å finne frem i de voluminøse protokoller nødvendiggjorde innrettelsen av registre til dem etter ca. 50 års forløp ved forordningen av 7. desember 1738.

Panteregistret sies her å være innført av hensyn til den almindelige kreditt og for at forekomme svik og falskhet med uriktige ekstrakter av pantebøkene, dobbelte pantsettelser og andre utilbørlige «praktiker».

Som under lensherretiden hadde sorenskriverne under eneveldet rett og plikt til å skrive almuens supplikker. N.L. 1—24—5 stadfestet dette og fastsatte et maksimumshonorar av 8 skilling danske herfor. Gjaldt supplikken sorenskriveren selv eller var han partisk eller kunde man ikke få tak i ham, skulde amtannen ordinere en stedfortreder (1—24—6).

Ifølge forordningen av 19. august 1735 skulde amtmannen besikke 2 menn i hvert fogderi til å hjelpe almuen med supplikker og memorialer, når sorenskriveren ikke bodde i nærheten eller var bortreist eller klageren ikke vilde benytte ham. Samtidig blev det forbudt skriveren og hans fullmektig å konsipere stevninger og innlegg i saker som han skulde pådømme eller anta sig begge parters sak.

For fullstendighets skyld må nevnes at sorenskriveren var notarius publicus innen sitt distrikt, men denne stilling påførte ham ikke meget arbeide i denne tid.

Hvorledes skjøtten sorenskriverne sine viktige gjøremål?

For å kunne gi fyldestgjørende svar herpå og klarlegge deres kapasitet som dommere, skifteforvaltere m. m., måtte man gjennemgå de mange tusener av embedsprotokoller som gjemmes i våre arkiver. Enkelte stikkprøver hentet i fleng fra disse protokoller vilde være utjenlige som grunnlag for en rettferdig og riktig karakteristikk.

Enkelte bygdeboksforfattere har tildels felt en skarp dom over vedkommende bygds sorenskrivere eller enkelte av disse. Selv om denne dom skulde være riktig kan man ikke herav trekke noen almindelig slutning for den hele stand. Det lar sig imidlertid ikke nekte at man ved en gjennemgåelse av domsprotokollene støter på mange slett funderte og — særlig i eldre tid — slett redigerte, klosset avfattede dommer. Setningsbygningen er undertiden så floket og innviklet at et nutidsmenneske ikke fatter meningen. Annet var heller ikke å vente når man tar i betenkning dommernes mangelfulle utdannelse og hvor lite utviklet det danske sprog var før Holbergs tid. Høiere herrer enn sorenskriverne var like ubehjelpelige i skriftlig fremstilling før denne tid. Efter hvert blir nivået hevet, navnlig efter at forordningen av 1736 hadde begynt å virke. Dommene bygges gjennemgående på et sundt, praktisk skjønn og gir som regel ikke grunn til særlig anke hverken hvad innhold eller form angår. Forholdene på landet var enkle. Rettstrettene i civile saker omhandlet vesentlig gjelds- og landboforhold og fikk sin avgjørelse hovedsakelig etter bevisets stilling, og i odels- og eiendomstretter hadde sorenskriverne en god støtte i de medvirkende lagrettemenn.

Dessverre fantes det blandt det 17. og 18. århundres sorenskrivere ikke blott dårlige dommere, men også dårlige mennesker. Lovgivning og straffedommer bærer bud herom. Forordningen av 23. desember 1735 fant det nødvendig å skjerpe loven mot urettvise dommere, bl. a. fordi underdommernes egennyttighet, vankundighet eller partiskhet har spilt partenes rett, og den (saken) ved vrang og uforsvarlig

behandling således forvirret at den aldri mere har kunnet komme for lyset.

Denne karakteristikk av underdommerne rammer også enkelte av datidens sorenskrivere. Blandt de gamle sorenskrivere vil man støte på ikke så få moralsk defekte, mindre-verdige personer. Herom henvises til de oplysninger som er gitt i etterfølgende fortegnelse over sorenskrivene før 1814.

Enkelte historieforfattere har særlig festet sig ved disse skrøpelige embedsmenn¹⁾ som beskyldes for drukkenskap, bondeplageri, ulovlig sportulering m. m. Sogneprest M. B. Landstad omtaler i sin fortegnelse over sorenskrivere i Telemarken (Universitetsbibliotekets manuskriptsamling) sorenskriver Chr. Rock og Wilses dom om hans onde hjerte og store urettferdighet. Om enn denne forhåpentlig er for streng, sier Landstad, «så må det dog innrømmes at han ikke har etterlatt sig noe hederlig eftermæle». — «Der bestod et uforsonlig fiendskap mellem ham og daværende foged over Telemarken Jørgen Snell, som foranlediget at de skilte hverandre med deres embeder.» — «Et sagn hos almuen beretter at han som en Guds straff for hans urettferdighet blev stum i retten.»

Det samme fortelles, sier Landstad videre om en annen sorenskriver i Telemarken, Jørgen Hansen Ravn (Raufen, Rafn). «I opinionen må han altså før vært en skarv». Videre beretter Landstad at sorenskriver Wamberg i Øvre Telemarken «var en mann av tvilsom karakter, mistenkt for underslep og urettferdighet». Man ser av reskr. av 28. september 1787 at befolkningen hadde henvendt sig til regjeringen i anledning av såvel Wambergs som hans kollega Langes forhold. Den beklaget sig over deres skiftebrever og andre forretninger. De av Wamberg utstedte skiftebrever skulde være «med megen vidtløftighet og endel unyttige dokumenter innførte». Ved reskr. av 19. mars 1784

¹⁾ Norges Historie ved Osc. Alb. Johnsen b. 5,2, side 29—30, Det norske folks liv og historie ved Sverre Steen b. V side 277, b. VI side 94 flg., Koht: Norsk Bondereising side 314, G. Sverdrup: Lofthusbevegelsen side 19, 28 flg.

blev der beskikket kommissærer til å undersøke en anmeldelse mot samme Wamberg, da byfoged i Kragerø, for utilatelig forhold likeoverfor tolderen sammesteds.

Om sorenskriver Christen Tobiesen i Vestre Råbyggelaget anføres i reskr. av 2. juli 1784 at han hadde opført sig så i adskillige embedshandlinger at hans forhold ikke lengere kundeståles og at hverken muntlige eller skriftlige påminnelser hadde hjulpet. Bl. a. hadde han fått hjemvist 2 straffesaker til utgift for amtet, dømt en bonde til å betale et skatteinbøløp uaktet fogden erklaerte at skatten var betalt, avsier 2 dommer i samme sak, idet han annullerer en dom han hadde avsagt den foregående dag. — Året i forveien hadde han på sommertingene tilsidesatt den aktelse han skyldte retten, nektet fogden protokollen og optrådt uanstendig overfor amtmannen.

Videre merkes reskr. av 27. oktober 1786 angående Råbyggelagets 2 sorenskrivere, justisråd Hans Smith og procurator Chr. Brønsdorph, som var konstituert i den suspenderte Tobiesens sted og hadde trådt i dennes sted også med hensyn til overgrep og misligheter.

Sorenskriver Smith som tillike var verkseier, plaget sine arbeidere og bønderne, tok to-tre ganger så meget som han hadde rett til for embedsforretninger, beregnet overdrevne skyssutgifter og tok i det hele tillegg og pålegg på alle kanter (Koht: Norsk Bondereisning s. 315, Sverdrup: Lofthusbevegelsen s. 29).

Det var misligheter og forurettelser fra slike embedsmenns side som skapte gjæring og misfornøielse og bl. a. fremkalte Lofthusbevegelsen. Klager og beskyldninger mot norske embedsmenn over forseelser og embedsmisbruk var mange og høilydte under eneveldet. Især gjaldt de fogdene som i embeds medfør måtte kreve inn skattene og svinge øvrighetens tunge sverd.

Sorenskriverne var heldigere stillet og stod gjennemgående på en bedre fot med bønderne. Men også de fikk føle at de var i samme båt som de andre embedsmenn. Størstedelen av klagene for deres vedkommende omhandler ulovlig sportulering og har sin hovedårsak i et uheldig lønns-

system. Den ringe faste lønn henviste sorenskriverne med familie til å søke det vesentligste av sitt underhold og betjeningens lønn gjennem betaling for embedsforretninger og beskrivelse av de vidløftige doms- og skifteakter mot betaling pr. ark. Denne såvel som sportlene i almindelighet var fastsatt kanskje i gammel tid og hadde mangesteds undergått forandring gjennem sedvane. Det gikk da her som det alltid har gått og vil gå: Dårlig lønn og manglende greie og klare lønnsregler skaper forbrytere og lovovertridere. Især lå det fristende nær for svake sjeler å skaffe sig uberettiget vinning ved utferdigelsen av de påbudte doms- og skifteakter ved en unødig vidløftig aktering og skrivemåte. Regjeringens innskriden og forbud i reskr. av 25. juli 1738 at rettens betjenter ei må tage for høi betaling av almuen hjalp ikke stort.

Reskr. av 8. mars 1743 om tiltale og straff for ulovlig skriverlønn og vidløftig beskrivelse av akter gir en malende skildring av hvorledes enkelte skrivere gikk frem ved utferdigelsen av akter og dokumenter som skulle betales arkvis: «Og som det ligeledes befindes,» sier reskriptet, «at endel rettens skrivere lader akter og dokumenter» — — «usedvanlig vidløftig med store bredder paa siderne, langt udhalede streger i bogstaver og ord, lange rum imellem hvert ord og mening skrive og forfatte, ja endog holde folk paa deres skriverstuer, der lægge vind paa, hvorledes de ved slig usedvanlig vidløftig og underfundig skrivemaade andre med ubillig skriverløn kanudsuge».

Amtmennene skulde pålegge skriverne å avholde sig herfra og under straffansvar la akter og dokumenter beskrive således som bestemt for rettens betjenter i Kjøbenhavn.

Der klages imidlertid ikke bare over fremgangsmåten ved utferdigelsen av utskrifter og akter med derav flytende store gebyrer. Der klages også over sorenskrivernes nektelse av å gi dommer og skiftebrever beskrevne. Denne nektelse synes påfallende og må bero på en misforståelse, da sorenskriverne må forutsettes ikke å ville nekte beskrivelse som jo skaffet fortjeneste. Antagelig har sorenskriveren nektet å utførde utskrift eller akt uten mot

forskuddsvis erlagt, skjønnsmessig fastsatt godtgjørelse. Og det hadde han delvis rett til.¹⁾ Også andre klagemål var ofte ugrunnde og berodde på misforståelse eller uvidenhet. Klagerne fikk da heller ikke alltid medhold, skjønt enevolds-kongene var lydhøre og ikke lot det mangle på undersøkels-er, lovbud og kontroll dels gjennem amtmennene, dels ved egne dertil beskikkede embedsmenn (fiskaler, generalfiskal, generalprokurør).

Ved sportelreglementet av 1788 fikk man endelig fastslått hvad skriverne hadde rett til å kreve og befolkningen plikt til å betale. Derved og gjennem regjeringens innskriden blev der satt en stopper for den ulovlige sportulering, og klagene såvel herover som over sorenskriverne i alminde-lighet stilner av. Hertil bidrog ikke minst sorenskriverstan-dens bedre utdannelse og dens fremgang socialt og øko-nomisk.

Eneveldet omfatter ca. 150 år av sorenskrivernes saga og teller flere hundre personer.

Innen hver stand vil der alltid finnes utvekster og vill-skudd. Men etter disse skal standen ikke dømmes, heller ikke sorenskrivernes, selv om man kan ha rett til å legge en streng målestokk på dem som er satt til dommere over andres forgaelser.

Innen sorenskriverstanden er utvekstene forholdsvis få, når man tar det lange tidsrum og det store antall menn i betraktning.

Vil man felle en generell dom over eneveldets sorenskri-vere i almindelighet, må den bygges ikke på undtagelsene, men på regelen, og ikke på nutidens, men på datidens op-fatning av moralen.

¹⁾, N. L. 1 — 23 — 22.

IV. Sorenskriverier (underrettskretser, jurisdiksjoner).¹⁾

Forordningen av 31. juli 1591 bestemte at der skulde ansettes en svoren skriver i hvert sogn. I Christian den 4des norske lov, tingfarebolken kap. 4 er ordet sogn d. e. hovedsogn eller prestegjeld ombyttet med tinglag. Sognet (tinglaget) skulde således danne rettskretsen. Således gikk det nu ikke. Man kan med større rett si at tinglaget eller sognet kun undtagelsesvis blev sorenskriverens embedsdistrikt. Som regel fikk skriverne et langt større virkefelt, undertiden et helt len, selv hvor dette hadde en betydelig utstrekning, f. eks. Nedenes og Bragernes, en umulig ordning som heller ikke holdt sig lenge undtagen hvor lenene var så små som i Smålenene²⁾ eller naturforholdene tilsa det som som f. eks. i Romsdalen. Undertiden tok enkelte lensherrer forordningen på ordet og satte en skriver i hvert sogn. Det blev ingen varig ordning, og vel var det. Det vilde ha skaffet vårt land en mengde sulteforede skrivere som i Danmark med sine ca. 350 jurisdiksjoner i siste halvdel av det 17. århundre.³⁾ Det er formentlig de danske underrettskretser adel og lagmenn har hatt for øie med en skriver i hvert sogn. Også skibredet har dannet rettskrets eller et eller flere fogderier.

De lokale forhold kunde her være avgjørende. Men også økonomiske hensyn spillet inn. Det var almuen som skulde underholde skriveren, og jo tallrikere befolkningen og jo flere gårder i skriveriet jo større inntekter for skriveren. Rett som det er finner vi klager over skriveriets ringhet med andragende om dets utvidelse eller ansøkning om andre større og bedre sorenskriverier som gav skriveren, hans hustru og «uopdragne» barn et rikere underhold. Undertiden slåes 2 sorenskriverier sammen for å skaffe vedkommende embedsmann større inntekter.

¹⁾ F. Scheel: Lagmann og skriver, s. 81.

²⁾ Her finner vi inntil 1678 så små sorenskriverier som Hobøl og Onsø prestegjeld, Skjeberg og Ingedal len samt Vembe skibrede.

³⁾ Se Hammerich: Den danske dommerstand under enevelden, s. 11.

Det kunde også ha sin vanskelighet å skaffe hvert sogn sin egen skriver på en tid da skriveferdigheten var så lite utbredt og lønnen liten. Der er ingen plan, ingen ensartethet og det er vanskelig å fastslå de første skriveres virksomhetsområde. Når det i fortegnelsen over sorenskriverne anføres de sogn hvori de 'har optrådt, utelukker det ikke at de også har betjent andre sogn. Anførselen viser kun på hvilket sogns ting et dokument er fremlagt eller en dom avgjort eller hvor saken er hjemmehørende.

Sorenskriveriene, lokalt bestemte embedskretser for underdommerne på landsbygden, opstår i den første del av enevoldstiden. Da blir fogdenes embedsdistrikt også sorenskrivernes, dog med enkelte undtagelser, idet enkelte fogderier deles i 2 sorenskriverier eller 2 fogderier slåes sammen til et skriverdømme. Fogderiene, de gamle syslers avløser, var som regel velskikket som skriverdømme med sine grenser og sitt omfang naturlig og historisk bestemt og en enspreget befolkning.

Visstnok har utviklingen nødvendigvis mangesteds måttet medføre endringer i landets inndeling i sorenskriverier, men kjernen er dog fremdeles de gamle fogderier som den var for ca. 250 år siden.

Innen utgangen av det 17. århundre hadde der dannet sig følgende sorenskriverier eller birker:

I *Østfold fylke*: 1. Ide og Marker, 2. Heggen og Frøland, 3. Rakkestad, 4. Tune, Aabygge, Hvalør og Onsø, 5. Moss, omfattende fogderiene av samme navn.

I *Akershus fylke*: 6. Follo, 7. Akers herred og Vestre Bærum, 8. Nedre Romerike, 9. Øvre Romerike fogderier.

I *Hedmark fylke*: 10. Hedemarken fogderie, senere delt i Søndre og Nordre Hedemarken sorenskriveri, 11. Solør og Østerdalen fogderi med Odalen, senere delt i 2 sorenskriverier, Solør og Østerdalen.

I *Opland fylke*: 12. Søndre Gudbrandsdalen, 13. Nordre Gudbrandsdalen, 14. Toten, Vardal og Biri, 15. Hadeland, Land og Valders, omfattende fogderiene av samme navn. I tiden 1719—1731 var Søndre og Nordre Gudbrandsdalen ett

sorenskriveri. Valders eget sorenskriveri ved missive av 27. januar 1786.

- I *Buskerud fylke*: 16. Hallingdal og Ringerike, 17. Eger, Modum og Sigdal, 18. Lier, Hurum og Røgen, 19. Numedal og Sandsvær, omfattende de tilsvarende fogderier.
- I *Vestfold fylke*: 20. Nordre Jarlsberg sorenskriveri (birk), 21. Søndre Jarlsberg sorenskriveri (birk), 22. Brunla sorenskriveri (birk).
- I *Telemark fylke*: 23. Bamble, 24. Nedre Telemarken, 25. Øvre Telemarken, senere delt i 2 sorenskriverier, det østfjelske og det vestfjelske. Delingen ophørte i 1714 og gjentokes i 1832.
- I *Aust-Agder fylke*: 26. Nedenes (Sand, Bringsvær og Strengereid skibreder), 27. Østre Råbyggelagets fogderi, 28. Vestre Råbyggelagets fogderi.
- I *Vest-Agder fylke*: 29. Mandal len, 30. Lister len; ved reskr. 25. september 1809 delt i 2 sorenskriverier, Lyngdal og Flekkefjord.
- I *Rogaland fylke*: 31. Jæderen og Dalernes fogderi, 32. Ryfylke fogderi, delt ved reskr. 20. oktober 1797 i 2 sorenskriverier, idet Karmsund og Hesby fjerding blev eget sorenskriveri.
- I *Hordaland fylke*: 33. Søndhordland, 34. Hardanger, 35. Voss. I 1710 blev nr. 34 og 35 ett sorenskriveri, 36. Nordhordland, 37. Rosendal birk.
- I *Sogn og Fjordane fylke*: 38. Indre Sogn, 39. Ytre Sogn, 40. Søndfjord, 41. Nordfjord, bestående av fogderiene av samme navn, 42. Svanø birk.
- I *Møre og Romsdal fylke*: 43. Søndmøre fogderi. Ved reskr. av 2. november 1798 delt i 2 sorenskriverier, Søndre og Nordre Søndmøre, 44. Romsdals fogderi, 45. Nordmøre fogderi.
- I *Sør-Trøndelag fylke*: 46. Fosen, 47. Ørkedal, 48. Guddal, 49. Strinden, bestående av fogderiene av samme navn.
- I *Nord-Trøndelag fylke*: 50. Størdal og Selbo fogderi, 51. Inderøen fogderi, 52. Namdalen fogderi.

I Nordland fylke: 53. Helgeland, 54. Salten, 55. Lofoten, 56. Vesterålen og Andenes. I 1760 blir nr. 55 og 56 forenet. Se reskr. av 28. februar 1755.

I Troms fylke: 57. Tromsø fogderi, 58. Senjen fogderi. De 2 fogderier slåes sammen til et sorenskriveri ved reskr. av 28. februar 1755.

I Finnmark fylke: 59. Finnmarken.

Omkring 1700 var der altså i alt 54 sorenskriverier og 5 birker i Norge.

I 1813 var det 57 sorenskriverier og 5 birker.

Birk.

Den fra dansk hentede benevnelse birk på en underrettskrets forekommer i Norge i Jarlsberg og Larviks grevskaper, Rosendal baroni og Svanø-godset, hvor stamherren hadde hals og håndsrett, rett til sikt og sakefall og til å utnevne birkedommer (birkeskriver, soren birkeskriver), dog med kongens efterfølgende godkjennelse.

I disse to grevskaper og i baroniet Rosendal trådte stamherren i amtmannens sted som overøvrighet.

De nevnte adelige forrettigheter avskaffedes ved adelsloven av 1. august 1821.

I opgaven over sorenskriverne vil man også finne birkedommerne i disse distrikter før 1814.

V. Tingene.

Her skal kun omhandles bygde- eller hjemtingene, d. v. s. de rettsmøter som årlig til forut fastsatte tider holdtes omkring i landsbygdene til behandling av rettssaker ved underretten.

Hjemtingene kunde omfatte et herred, et skibrede, tredje-, fjerde- eller åttendedelen av et fylke eller — i Trøndelagen — et helt fylke. Senere finner man tinglag som navn på disse rettskretser.

Det var en selvstendig judisiell administrativ inndeling.

Tinglaget kunde bestå av et skibrede, et herred eller et prestegjeld eller deler derav. I almindelighet omfattet tinglaget et skibrede eller et prestegjeld.¹⁾ Innen hvert tinglag (tingkrets) holdtes ting 2 à 3 ganger årlig.

I den eldste tid stod det hver bygdemann fritt for å sammenkalle tinget (kreve ting) til behandling av et ham vedkommende anliggende ved utsendelse av budstikke.²⁾ Hver mann i bygden hadde rett til å møte på tinget. Denne tungvinte og for befolkningen brysomme ordning avløstes av bestemte tingdager, fastsatte av kongens ombudsmann.

Under den reise som Jens Bjelke og Pros Knutsson Hørby foretok i 1632 for å kontrollere embedsmennenes ferd bad bønderne i Romsdalen om at det måtte være nok med 2 ting om året, nemlig vår og høst, som fra gammel tid var anordnet.

Hertil svarte kommissærerne at vårtning og høstting syntes dem meget fornødent, hvor da hver kunde søke sitt rette verneting. Derimot fant de at fylkestinget kunde opheves, da almuen derved drages fra sitt rette verneting.³⁾

I strid hermed bestemte forordningen av 23. oktober 1634 om adskillig udi Norge gjentatt i Christian den 4des store recess av 27. februar 1643 dens 3dje bok at der for fremtiden ordinært skulde holdes ting på landet sønnenfjells hver eller hverannen måndedag undtagen i Telemarken og Råbyggelaget. I disse fogderier samt nordenfjells skulde der kun holdes ting én gang hvert fjerdingår.

Christian den 5tes norske lov 1—3—2 bestemte at bygde- eller birketinget skulde holdes på bekvemme steder «som dertil er eller herefter beskikkede vorder». Samme lovs 3—12—31 omhandlende fogdene omtaler 3 ting som disse skulde holde til innbetaling av skattene, nemlig vår-, sommer- og høstting.

¹⁾ Jfr. forordn. 5. mai 1797 § 2 hvor «sogn» må antas enstyrende med prestegjeld.

²⁾ G. L. 131 (N. G. L. I s. 55) og M. L. VII 56, 1.

³⁾ Yngv. Nielsen: Jens Bjelke, s. 226. Fylkestinget synes — utenfor Trøndelagen — tidlig å ha utspilt sin rolle i rettslivet. Det omtales meget sjeldent i D. N.

Lovboken var ledsaget av en «tavle på hvad tider bøjgdetingene i Norge holdis skal».

I tingtavlen opføres 3 ting årlig undtagen i Telemarken, hvor der kun skal være 2 samt i Finnmarken med 1 ting årlig i hvert hovedvær. Dog skulde der på Vardøen og i Vardøen prestegjeld holdes et ting om våren og et om høsten «ligesom hidindtil sædvanligt været haver».

De 3 ting var: Vintertinget i januar—mars, vår- eller sommertinget juni—juli og høsttinget oktober—november.

I Telemarken holdtes det ene ting i februar—mars, det annet i oktober—november.

Der var satt bestemte rettsdager, 1 på hvert tingsted, dog ikke i Finnmarken og ikke i Nordland. I dette amt skal det være vårtning ved påsketider, midtsommerting i juni og juli og høstting i oktober måned, «hvortil dog ingen visse dage kan sættes for fjordenes storhed og veirets ustadighed». Tingene skulde begynne og «forfølges» på alle behørige tingsteder — «saasom av alders tid sædvanlig».

Også utenfor Nord-Norge synes tingtavlen bygget på alders tids bruk etter forslag fra statholderen og amtmenne angående tingtidene for sagetingene i hvert tinglag eller prestegjeld 4 ganger om året. Slottsloven eller amtmenne skulde overlegge herom med lagmennene, prestene, fogdene og sorenskriverne (reskr. 8. april 1682). Gjennem reskripter blev der i årenes løp gjort en rekke forandringer i tingtavlen av hensyn dels til publikum dels til foged og sorenskriver. De gjaldt dels antallet av ting eller tingdager dels endringer i tinglagene.

I slutningen av det 18. århundre blev anordnet et nytt slags ting, de såkalte månedsting, da det hadde vist sig at ting 2 à 3 ganger om året ikke var tilstrekkelig til rettens hurtige pleie.

Forordningen av 5. mai 1797 bestemte derfor at der foruten de i loven og anordningene bestemte sake- og skatteting på landet i Norge skulde holdes saketing ved underrettene en gang hver måned, dog ikke i de måneder da der holdtes almindelige sake- og skatteting. Forordningen undtok fra denne regel Finnmarkens sorenskriveri og visse sjø-

og fjelldistrikter hvor naturforholdene visse tider av året la hindringer i veien for at den kunde settes i verk.

Disse månedsting holdtes ikke særskilt for hvert tinglag, men underrett for hele sorenskriveriet undtagen hvor dette hadde en utstrekning av over 8 mil. I så fall bestemte amtmannen distriktsinndelingen (forordn. § 2).

Tingene varte som regel 1 à 2 dager på hvert tingsted og holdtes på det mest bekvemme sted i tinglaget, hvor der kunde skaffes passende lokale, hvilket ofte kunde falle vanskelig. Da lensmannen eller storbonden i almindelighet hadde best husrum, blev tingstedet der. Hensynet til tingverten var heller ikke uten betydning for foged og sorenskriver som foreslog og for amtmannen som fastsatte tingstedet.

I enkelte sorenskriverier var der ikke faste tingsteder, men tinget gikk på omgang mellom bønderne innen tinglaget. Vi har et bevis herfor i et reskr. av 17. desember 1745, hvis begrunnelse er så talende at den fortjener å gjengis. Det heter her at kongen med meget mishag har fornemmet at der i Ytre Sogns fogderi skal brukes en meget lastverdig omgang med tingenes holdelse. Der var nemlig ikke noen visse tingsteder for hvert skibrede, men tinget flyttes fra en bondegård til en annen eftersom turen faller og bonden er i stand med ædendes og drikkendes varer å forsyne både øvrighet, lagrett og tingsøkende almue. Resultatet herav skal være at den bonde som skal holde tinget ruineres om han ikke er desto vederheftigere, enn videre at den tingsøkende almue og lagrettet derved «overiles» og til dels «overiler» sig selv med megen frådsen og drikken.

Som siste grunn anføres at de som bodde utenfor fogderiet eller tinglaget ikke kunde stevne til noe visst sted eller vite hvor tinget holdes og retten er å finne.

For å avskaffe sådan uskikk skulde amtmannen fastsette et bestemt tingsted i hvert skibrede, og tingholdet skulde betales av tinglagets menn etter billighet med amtmannens approbasjon. Fogdene måtte ikke flytte tingstedene efter eget godtbefinnende.

Forholdene i Ytre Sogn var en undtagelse fra den alminde-

lige regel, at tingholdet utlignedes på tinglagets bønder. De såkalte tingholdspenger var såvidt rikelig tilmålt at tingverten ikke risikerte å bli ruinert ved tingholdet selv om bevertningen ofte kunde være temmelig rikelig både med mat og drikke.

Enkelte steder i landet fantes tingstuer opført og bekostet av befolkningen — som det synes vesentlig til bruk for fogden til skattemøter, men også til rettsforhandlinger. Vi vet i allfall at så har vært tilfelle i Jæren, Dalene og Ryfylke¹⁾ og et enkelt sted innen Toten sorenskriveri²⁾ samt i Ål i Hallingdal. Men det var dog ikke almindelig.

Sake- og skattetingene begynte med at sorenskriveren erklærte tinget lovlig satt og fogden lyste tingfreden. Brudd på denne var belagt med streng straff.

Det var travelt i tingstuen. Sorenskriveren leste (publiserte) først de siden foregående ting utgåtte bud og anordninger og dokumenter innleverte til tinglysning. Så kom rettergangen med fremleggelse av innlegg, protokolltilførslar, avhørelse av vidner, avhjemling av skjønn o. s. v. På et av de årlige ting blev der også optatt et general-tingsvidne til bruk for fogdens kontribusjonsregnskap.

Fogden og hans fullmektig var samtidig og ofte i samme rum optatt med å ta imot skattene, hvorav der var mange. Imens var sorenskriverens fullmektig optatt med skiftesamlinger.

I tingstuen og på tunet var mange mennesker samlet. De fleste skulde betale skatt, andre møtte for retten som part eller vidner, noen skulde ha sorenskriveren til å skrive et skjøte, en føderådskontrakt eller et annet dokument som måtte avfattes slik at man undgikk påføring av anmerkning, hvorfor der skulde erlegges særskilt betaling. Av den grunn måtte sorenskriveren medbringe distriktets panteregistre på sine tingreiser.

Også folk som ikke hadde tingforretninger møtte frem ved sake- og skattetingene som var bygdemennenes store

¹⁾ N. R. R. IV, s. 264.

²⁾ Sorenskriver Sommerfeldts innberetn. i Kallske samlinger.

stevne, om ikke for annet for å rådspørre øvrigheten i et juridisk anliggende eller av ren nysgjerrighet. Undertiden beæret også distriktets overøvrighet, amtmannen, tinget med sitt nærvær.

Lensmannen, bygdens første mann, fogeds og sorenskribvers uundværlige medhjelper, så man snart i tingstuen, snart på tunet med sin gullsnorede hue.

Når dagens anstrengende arbeide var slutt i tingstuens forpestede luft, samledes øvrigheten, prokuratorene, lagretten, lensmannen og bygdens beste bønder i tingvertens stue til fest ved bugnende bord med etterfølgende punsjebolle og kortspill. Det var en av de få anledninger hvor den jevne mann møtte øvrigheten i festlig lag, utvilsomt til nytte for begge parter.

Således artet tingene sig jevnt over i vårt land ned gjennem det 18. århundre om de enn ikke alltid avsluttedes med fest. Deres festlige preg var vel mest fremtredende i Nord-Norge, hvor tingene holdt til huse hos de gjestfrie, mektige handelsmagnater.

Det var ikke alltid farefritt for øvrigheten på tingstedene. Det gjæret blandt bønderne mange steder over virkelige eller formentlige overgrep fra embedsmennenes side, en gjæring som kunde gi sig utslag i drap eller legemsfornærrelse. Især gikk det ut over skatteinnkreveren, den misliebige foged, men det hendte at også sorenskriven var i skuddlinjen. Således hører vi om et ting hvor under oprør og tumult skriveren blev jaget på sjøen, men kom sig unda «i stor perikel».¹⁾

Tingreisene var lange og langvarige, anstrengende og ofte farefulle og stilte store fysiske krav til den reisende. Brukbare kjøreveier fantes omrent ikke; tillands måtte man ta sig frem til hest eller tilfots og i sjødistrikten var den åpne båt fremkomstmiddel i de ofte meget værhårde, vidstrakte embedsdistrikter. Båtreiser på op til 16 mil som i Salten eller landreiser fra nordligst i Østerdalen til syd i Solør eller fra sydligst i Hadeland og Land til Vang i Valders var

¹⁾ N. H. D. II for 1610, s. 12.

just ikke lystreiser. I sine ansøkninger om tillatelse til å avstå embedet eller antagelse av fullmektig anfører sorenskriverne ofte som grunn de tallrike strabasiøse reiser som hadde knekket deres helbred i en forholdsvis tidlig alder.

I 1743 utbad regjeringen sig oplysninger fra norske embedsmenn om forskjellige forhold innen deres embedsdistrikter. Blandt de innkomne besvarelser er et par av interesse for denne fremstilling. De finnes nu i den såkalte Kallske samling i det kongelige bibliotek i Kjøbenhavn. Den ene gjelder Salten, den annen Toten, Vardal og Biri sorenskriveri. Om forholdene i Salten uttaler E. H. Rosenvinge bl. a.: «Fogderiet har 8 tingsteder, det nordligste ligger 16 mile fra min gård. To ganger om året holdes almindelig sage- og skatteting. Almindelig begynner sommertinget først i juni måned og høsttinget ved begynnelsen av oktober. — — —

Av den beskrivelse jeg har gitt om Saltens beliggenhet vil man lettlig bedømme hvor ondt og hvor mange farer betjentene igjennem disse reiser er underkastet på høstens tid da hav og stormvinde er så rasende. Når man endelig ofte med livsfare og utmattet av angst har nådd tingstedene har man på noen av disse ikke bedre kår, fuktige hus, slett forpleining, ubehagelig og ofte fordrukken svær m av almue som med fuktige og våte klær fyller tingstuen med den usundeste kvalme og lukt. — — —

I en sådan situasjon å sitte ved en protokoll fra tidlig om morgen til kl. 10 om aftenen, som ikke sjeldent har truffet mig, foruten de mange variasjoner av disputer man har å avgjøre imellem en vankundig almue, det har kostet mig utrolige anstrengelser og har tillikemed faren og angst på sjøen svekket min helbred.

Den uleilighet og støien som en samlet almue, «tilbringer» og den uorden i hvilken et hus herved settes, forårsaker at man må lokke og tvinge de beleiligest boende til å holde ting da tinghus, bekostede av almuen, ikke eksisterer her eller på noe sted i Nordlandene som dog vilde vært en meget nødvendig innretning. — — —

På disse ting har en sorenskriver et næsten over en

manns krefter stigende arbeide, især på de nordligste tingsteder, hvor man formedelst den lange frastand ikke kan samles med almuen uten 2 ganger om året. Her skal alle prosesser ventieres og pådømmes, tingsvidner tas og beskrives, publikasjoner protokolleres, umyndiges midler undersøkes og secureres, fogdens oppebørselsmantaller gjennemgåes og attesteres med mere og spørsmål derpå til det uendelige og ofte av det latterligste innhold besvares til begge parters fornøielse.¹⁾

Den lettelse hadde jeg dog i dette svære arbeide at almuen i almindelighet var bøielig, og da den hadde fidem til mig gjerne fulgte mine råd hvorved mange prosesser blev «forekommel».»

Sorenskriver David Sommerfeldt i Toten skriver bl. a.: «Tingene er ellers underkastet megen ustadighet så at et år holdes tinget på et sted, et annet år på et annet; ti så snart en lensmann dør eller bortkommer må straks tinget forandres. På Grannevolden står en aparte tingstue som tinget holdes udi, og der er det og bestandig. Det var å ønske at tinghuser blev oprettet og således innrettet at retten — — kunde med større respekt og roligheit enn nu skjer bli forrettet, ti det kan ikke være hans majestets allernådigste vilje at sorenskriveren, som kalles underdommer, skal udi deres embedsforretninger så koldsindig og tildels med liten respekt av en del av prokuratorene og andre trakteres, ikke å tale om at de under embedet må cedere alle betjenter inntil lensmenn, hvorav følger at de i embedet lite aktes; ti når en sorenskriver har feldt sin dom og en del prokuratorer fra rett til rett appellerer, ofte uten å få den i noen måte forandret, må han dog tåle at hans dom blir kalt uriktig, urettferdig og slett grunnet og sådanne flere karakterer uten derfor å nyte noen satsifikasjon, rett likesom sorenskriverne var skapte til å uthutles av prokuratorene.

Endelig er det og meget besværlig for en dommer å betjene retten ved det bord hvor fogden mottar skattene; ti som han idelig må rope på gårdenes opsiddere konfunderer

¹⁾ Sikter formentlig til generaltingsvidnet.

dette dommeren, vidnene og partene udi høieste måte og allermest almuen, når de skal høre de høie kongelige forordninger som da opleses allerførst når fogden er udi sterkeste arbeide.»

Den av Rosenvinge nevnte «ofte fordrukne sværm av almue» på tingstedene var ikke særegent for Salten, men en almindelig foretelse også utenfor Salten, og det ikke bare for den såkalte almue, men også blandt de kondisjonerte.

«Det er blitt foredraget», heter det således i et reskr. av 17. oktober 1788, «at det en og annen gang inntreffer at de som ved tingene eller andre offentlige forretninger har å bestille befinner beskjenkede, hvilket ei alene strider mot den akt som bør vises retten, men og kan ha skadelige følger.»

For sådant å forekomme på reskr. dommeren å utvise den beskjenkede av retten og mulktere ham, om det var en almuesmann med 2 riksdaler og en prokurator eller annen kondisjonert med 10 riksdaler. For annen gangs forseelse skulde prokuratoren suspenderes i et år og for 3dje gang avsettes uten videre prosedyre.

VI. Sorenskriverernes lønnsforhold.

I foregående avsnitt er nevnt hvorledes regjeringen gikk frem for å skaffe sorenskriverne den tilbørlige underholdning som var stillet dem i utsikt ved deres inntreden i norsk rettsliv. Det var folket, almuen, som skulde underholde sine skrivere, dels ved betaling for det skriverarbeide som de kom til å utføre for den enkelte mann, dels ved den avgift som Christian den 4des norske lov la på de enkelte gårder i skriveriet uansett utført arbeide. Underholdningen kom på den måte til å bestå dels av sportler dels av fast lønn (uvisse og visse inntekter).

Den lave takst for skriverarbeidet og den ringe avgift på gårdene ydet ikke skriverne tilbørlig underhold. Det foranlediget skriverne i Lista til i 1633 å gå inn med et bønn-

skrift hvor i de anfører at deres lønn var så ringe at de ikke hadde det de kunde leve av og bad om at det måtte bevilges dem en gård å bo på. (N. R. R. VI, 599.) Kongen var lydhør og bevilget som tidligere omtalt ved forordningen av 23. oktober 1634 hver sorenskriver en gård på 2 skippung tunge (tungt korn) «etterdi sorenskrivere dog ikke kunde ha deres føde og ophold av deres brevpenger og hvis dennem ellers udi loven er tillatt».

Den bevilgede gård skulde være fritatt for landgilde (landskyld), skydsfærd, ecke (egt¹) og arbeide, d.v.s. for de byrder som pålå bondegårdene. Disse byrder skulde bæres av den «ganske almue» innen sorenskriveriet som skulde «contentere» landdrotten.

Den fastsatte lønn vakte misnøie flere steder både hos befolkningen som fant den for høi og hos sorenskriverne som fant den for lav. Denne misnøie fremkalte forordningen av 24. mai 1662 om lønn, gårder, skriverpenger og skifte-salarium for sorenskriverne i Norge, hvorom det var «falden uenighet» mellom dem og almuen. Forordningen gjentok de tidligere trufne bestemmelser herom. Dog sattes gårdenes skyld til 4 skippund.

Det lykkedes imidlertid sorenskriverne å drive den således fastsatte lønn i været gjennem sedvane og praksis eller nye lovbestemmelser.

Således blev den på gårdene lagte avgift som var sorenskriverens faste lønn og gikk under navn av sorenskriver-tollen eller skriverskatten allerede ved reskr. 13. mars 1665 tredoblet i Agdesiden og satt til 12 skiling for en hel gård og 6 skilling av halve gårder og ødegårder. Den 6. september 1697 erholdt sorenskriver Jens Bertelsen ved reskr. bevilling på skrivertoll i Rakkestad fogderi bestående av 1 kvarter havre av hver full gård, $\frac{1}{2}$ kvarter av en halv og l'avenant (forholdsmessig) av en fjerdingsgård eller 20 skilling for hvert kvarter.

Vel 60 år senere blev tollen i Rakkestad efter andragende av sorenskriver Bassøe fastsatt «likesom i andre soren-

¹⁾ Egt (av aka) egentlig kjøring som pliktarbeide.

skriverier, nemlig 24 skilling av hver full gård og av de mindre i proporsjon derav». (Reskr. 1. mai 1761.)

I 1701 klaget sorenskriveren i Heggen og Frøland over at almuen vegret sig ved å betale ham toll etter loven. Den blev her som angivelig andre steder satt til samme beløp som i Rakkestad, hvilket sies å være efter loven. (Reskr. 12. november 1701.) Til tross herfor fastholdt folket i Heggen og Frøland sin nektelse av å betale skriver-toll, hvilket foranlediget et nytt reskr. 31. oktober 1722 til statholderen som skulde forhjelpe sorenskriveren til hans rett.

I Ide og Marker og i Moss sorenskriverier blev tollen satt til samme beløp som i Rakkestad og Heggen og Frøland. Også på Hedemarken hadde utviklingen ført til økning av sorenskrivertollen. Her klaget i 1740 sorenskriver Schwabe over at bønderne ikke vilde erlegge den sedvanlige toll som er og har vært tillagt hans embede «likesom på andre steder brukelig er, nemlig en hel riksfort, en halv og 8 skilling av respektive en full gård, en halv og en ødegård».

I anledning av denne klage oplyste stiftamtmannen at Schwabes formann hadde oppebåret tollen med nevnte beløp samt med 4 skilling av en rydningsplass, og denne beregning var godkjent av rettene i alle instanser. Regjeringen bestemte derfor at tollen også for fremtiden skulle erlegges etter denne beregning som den fant fastsatt en gang for alle.

Stiftamtmannen uttalte i sin erklæring at det hverken i loven eller skatteforordningen var fastsat hvad der skulle betales sorenskriveren i skrivertoll. (Resr. 22 april 1746.)

Selv distriktets høieste embedsmann hadde altså glemt loven.

Også i Gudbrandsdalen og på Hadeland vegret folket sig for å erlegge skrivertoll. I sistnevnte distrikt hadde et «urolig hode» forbudt det.¹⁾

Befolkningen fikk ikke medhold. Den skulle betale den på hvert sted sedvanlige toll.

¹⁾ Se S. E. P. for april 1662.

Som i de her nevnte sorenskriverier så annet steds i landet. Skikk og bruk og gammel sedvane blev bestemmende for sorenskrivertollens størrelse.¹⁾ Det gamle lovbud var glemt; det blev i hvert fall ikke overholdt, stemte heller ikke med tidens krav, og regjeringen undlot å gripe regulerende inn med ny lovbestemmelse for det hele land. Det blev stillet i utsikt i sportelreglementet av 11. juni 1788 I § 50: «Hvad sorenskrivertollen angår da vil kongen for å forekomme all misforstand for fremtiden efter å ha innhentet fra vedkommende nøie oplysning i henseende til dens forskjellige oppebørselsmåte derom la sin vilje nærmere bekjentgjøre.»

Slik bekjentgjørelse kan ikke sees å være kommet i forenigstiden, og ved sportelloven av 13. september 1830 § 82 blev den gamle sedvanemessige ordning lovfestet: Sorenskrivertollen skulde ydes på den hittil på ethvert sted brukelige måte.

I Riksarkivet i Kjøbenhavn beror en protokoll, kalt «Pensionsvæsenets Fortegnelse over Embedsmænds Innkomster 1788». Den omfatter også landets daværende 55 sorenskrivere, hvorav imidlertid enkelte ikke har oppgitt sine inntekter som «ei bestemmelige». Av de 55 har 33 særskilt anført sorenskrivertollen, for noens vedkommende med tillegg av skattefrihet. Den varierer nokså sterkt både i sin alminnelighet og tildels endog innen samme amt, således i Kristians amt fra 47 rdlr. (i Valders) til 130 (i Søndre Gudbrandsdal), i Smålenenes amt fra 87 rdlr. til 109, i Raabyggelagets 2 skriverier 39 rdlr. 31 skilling og 94 rdlr. 60 skilling, i Søndre Bergenhus amt fra 93 rdlr. til 138, i Nordre Bergenhus fra 60 til 100 rdlr., i Romsdals amt fra 80 til 132 rdlr., i Søndre Trondhjem amt fra 55 til 91 rdlr.

I Finnmarken kjentes ikke sorenskrivertoll, da jorden der tilhørte staten. I stedet herfor hadde man i Finnmarken den såkalte rettighet, bestående i 1 pund og 12 mark fisk årlig (forordn. 20. august 1778 § 48). Senere omsattes ret-

¹⁾ Se Ot. prp. nr. 3 for 1868.

tigheten til en pengeavgift ved forordningen av 5. september 1787 § 11, idet en vogn fisk skulde regnes lik 48 skilling, dansk kurant.

Foruten sorenskrivertoll og rettighet som i sin oprinnelse hvilte på lov var der en annen viss eller fast inntekt som tilkom enkelte civile tjenestemenn, deriblant 16 sorenskriver, nemlig den såkalte frigårdstiende. Den svartes til sorenskriveren av en gård (friård) i hvert prestegjeld innen sorenskriveriet og bestod av hele den vedkommende gård påhvilende tiende, både konge-, kirke- og prestetienden. Den forekom hovedsakelig sønnenfjells og var uten enhver lovhemmel, hvilket også er erkjent i reskr. 13. juli 1767. Den hvilte som en fast uforanderlig avgift på gårdene uansett deres skyldverdi.

Frigårdstienden hadde liten økonomisk betydning for sorenskriverne. Det var dom- og brevpengene, sportlene, som i tidens løp skaffet dem det vesentligste av deres underhold.

Den første sportelbestemmelse blev som før nevnt truffet av overlagtinget i 1592 og senere godkjent av kongen. Efter denne skulde skriveren for å skrive en dom, et tingsvidne, opsettelse, skjøte eller et annet dokument ha 4 danske skilling pr. side og dobbelt så meget hvis det blev skrevet på pergament. Det var en ussel betaling; den stod da heller ikke lenge ved makt. Ved forordningen av 23. oktober 1634 blev lagmennenes dom- og brevpenger satt til 2, 3 eller 4 rdlr. for en dom etter dens vidløftighet, halvdelen herav for en opsettelse eller forlikelse og en riksfort for et tingsvidne. Det var maksimum. Samtidig bestemtes sorenskriverernes brevpenger satt til halvparten av lagmennenes.

Med nye gjøremål kom nye sportelbestemmelser, således for arveskifter ved forordningen av 29. juli 1632, av de fattige 4 skilling for hvert skifte og av de formuende 8 skilling pr. ark med en riksfort som maksimum. Forordningen av 24. mai 1662 gjentok sportelbestemmelsen av 1634 om brevpengene og satte maksimumsgodtgjørelsen ved arveskifter til 2 rdlr.

Christian den 5tes norske lov har et eget kapitel om dom-

og brevpenger og skriverlønn (1—23) med særskilte satser for forretningene og for deres beskrivelse. For sorenskrivernes vedkommende settes betalingen for en dom til 20 skilling uansett dens omfang og for et tingsvidne til 10 skilling, mens der for beskrivelsen av dommen er satt en godtgjørelse av 16 skilling, 32 skilling, 3 eller 4 mark henholdsvis for $\frac{1}{2}$, 1—2, 3 og 4 ark med 4 mark som maksimum. For beskrivelsen av et tingsvidne var satsen 8, 12 og 24 skilling for respektive $\frac{1}{2}$, 1 og 2 ark.

For å lese, påtegne og innføre i tingboken et skjøte, pantebrev eller annet dokument, var betalingen den samme som for tingsvidner etter dets vidløftighet.

Videre skal skifteforvalterne for selve bobehandlingen ha 1 procent av boets beholdne formue inntil denne utgjør 10 000 rdlr. som maksimum. For utferdigelsen av skiftebrevet skulde der erlegges en $\frac{1}{2}$ riksdaler pr. ark. Hvor der skal betales for skrivning etter antall ark skal papiret være fullskrevet og betalingen erlegges med en halvdel forskuddsvis og den annen del når dokumentet var ferdig. Rettshandlinger måtte betales før inkaminasjonen og sorenskriverne blev betydet at de ikke måtte betynde almuen med nye pålegg, men nøies med den tillagte frigård og forundte skrivertoll.

Forordningen av 19. august 1735 gjentok norske lovs bestemmelse om 1 procent skiftesalær i solvente boer. I fallit- og arveløse boer skulde gebyret være som i Danmark efter forordningen av 19. januar 1692. Hadde boet ikke tilstrekkelige midler til at skifteforvalterne kunde beregne sig salær som nevnt, skulde de ha 32 skilling for at de ikke ved slike skifter skulde være aldeles «ubelønnede» for deres reiser, fortæring og umak. I alle tilfelle skulde de ha betaling etter loven for beskrivelse. Men så skulde også skiftebrevene i likhet med andre akter fullskrives med 26 linjer på hver side uten ufornøden bred marg. For tinglysning av skiftebrevet var betalingen 4 mark danske.

Sorenskriverernes tilkommende som auksjonsforvaltere fastsattes ved forordningen 4. mars 1690 til $1\frac{1}{2}$ procent av tilslagssummen ved salg av hus, gård og eiendom samt skib.

Kom ikke salg istand var betalingen 2 rdlr. for hver forretningsdag.

Da auksjonsdirektørstillingen i Akershus og Kristiansands stifter blev ophevet ved rskr. 2. mars 1770 og auksjonene tillagt sorenskriverne og byfogdene innen disse, blev det samtidig bestemt at halvdelen av auksjonssalæret skulde innbetaltes til kongens kasse.

For enkelte sorenskriverere blev auksjonene en god inntektskilde, særlig i kapertiden omkring århundreskiftet.

Salæret for auksjoner og bobehandlinger er der intet å si på om de enn ikke kan forutsettes å ha vært noen gullgrube for alle skrivere. Boene på landbygden var gjennemgående små, og det ringe løsøre og de små gårder innbragte vel heller ikke meget ved auksjonssalg.

Var auksjons- og skiftegebyret rimelig, kan man ikke si det samme om dom- og brevpengene. De holdt sig på samme lave nivå som fastsatt i sorenskriverstandens barndom til tross for landets utvikling og folkets økonomiske fremgang, og stod også i misforhold til det arbeide og ansvar som dommergjerningen medførte. Dette ledet til at enkelte sorenskriverere satte sig utover loven og tillot sig å beregne høiere sportler enn fastsatt, hvilket ofte kunde gjøres så meget lettere som de gamle sportelbestemmelser mangested var glemt. Var vedkommende sorenskriver så heldig at hans formann hadde anvendt den samme ulovlige beregningsmåte, kunde han gjøre regning på å få den godkjent av regjeringen.

Det gikk med sportlene som med den faste lønn. Der dannet sig uensartede, ulovbestemte satser, forskjellige i de forskjellige landsdeler. Det varte lenge før regjeringen grep inn med nye satser gjeldende det hele land og avpasset etter kravene og livsvilkårene. Det skjedde ved sportelreglementet av 11. juni 1788, som i 1ste avdeling omhandler sorenskriverernes tilkommende i 50 paragrafer. Av de enkelte satser merkes:

For behandling og pådømmelse av tingsaker 80 skilling + 20 skilling for å føre protokollen.

For utferdigelsen av doms- eller tingsvidneakt 12 skilling pr. ark. Samtidig med inkaminasjonen erlagdes 48 skilling

uten hensyn til om akten inneholdt så mange ark eller ikke og om akt var forlangt.

Der skulde betales særskilt for innsigelser med påfølgende eragtning, for hvert vidne og for skrivning av dokumenter.

For tinglysning av dokumenter uten angitt sum 64 skilling. Var den anført, rettet gebyret sig etter beløpet.

For bobehandlingen og auksjoner var de gamle satser bibeholdt, dog så at skiftesalæret beregnedes med 1 prosent inntil 20 000 rdlr. og at auksjonsgebyret beregnes med fallende satser etter salgsbeløpet. Bestemmelsen om at en del av auksjonssalæret skal inngå i kongens kasse, er falt bort. Sportelreglementet forbeholder sorenskriveren eneretten til å skrive skjøter og kjøpekontrakter for almuen med ansvar både for dokumentets lovlige form og det vesentlige innhold.

Reglementet var til fordel for sorenskriverne, som derved opnådde adskillig inntektsøkning, og gav greie uttømmende regler for sportelberegningen, det siste også til fordel for publikum.

Sportlenes totalbeløp for de enkelte sorenskrivere lar sig vanskelig bestemme. Det avhang av mengden av sportellønnede forretninger. For behandlingen av justissaker og for annet arbeide for det offentlige, måtte sorenskriveren nøye sig med den faste lønn. Gjennemgående var visstnok sportelinntektene før reglementet av 1788 rett beskjedne. Således oplyser sorenskriveren i Finnmarken i 1751 at der ikke betaltes dom- og forseglingspenger eller gebyr for dommens beskrivelse «efterdi dette landskap formedelst fattigdom ikke er i stand samme etter loven å erlegge». De saker som i almindelighet pådømtes var delikventsaker. De civile saker blev som regel forlikt. Ved skiftene forekom ingen kapitaler av betydning.

Sorenskriveren i Karmsund og Hesby anslår samme år inntektene av en frigård til 12 rdlr., av sorenskrivertollen til 38 rdlr. årlig og embedets samlede årlige inntekt til 300 rdlr.

Disse oplysninger er hentet fra de i henhold til reskr. 12. mars 1751 innsendte underretninger om de verdslige

retter og jurisdiksjoner, hvorav enkelte finnes i det danske riksarkiv.

For Nordhordland sorenskriveri opføres inntektene i 1712 med 139 rdlr. 2 mark, hvorav sorenskrivertoll 90—5—4.

I fogdenes fortegnelse over de i henhold til forordningen av 23. august 1743 utlignede ekstraordinære skatter finnes oppgaver for 38 sorenskrivere over deres inntekter og formue. Den minste inntekt, 91 rdlr., hadde sorenskriver Krog i Orkdal, og den største, 600 rdlr., sorenskriver Wisloff i Hadeland og Land. 10 hadde under 200 rdlr., 12 fra 200—400, 10 fra 400—500 og 4 fra 500—600 rdlr.

Hvad formuen angikk utgjorde den for 5 sorenskrivere fra 1 000 til 2 000 rdlr., for 3 200—3 000, for 2 300—4 000, for 2 400—6 000 og for den mest bemidlede, sorenskriver Brun i Stjør- og Værdal 6 450 rdlr. 10 hadde ingen formue, resten under 1 000 rdlr.

Som grunn til den ringe inntekt i Orkdal anføres slette tider og sykdom.

Førnevnte protokoll i det danske riksarkiv inneholder opplysninger om 53 sorenskriveres uvisse inntekter i 1788. De varierer fra 80 rdlr. (i Finnmarken) til 690 rdlr. (i Lister) eller gjennomsnittlig 370 rdlr. 9 sorenskrivere må herav og den ringe faste lønn utrede pensjon til formannen eller hans enke med fra 50 til 300 rdlr. årlig. Dessuten måtte alle sorenskrivere selv bestride kontorholdet, lønne sin fullmektig og sine betjenter, holde skrivematerialer o. s. v. Selv om pengeverdien var anderledes enn nutildags og folkehjelpen billig, måtte det bli vanskelig for mange sorenskrivere å klare sig med sine lovlige innkomster. Intet under at de søkte å forbedre disse utenfor loven.

Enkelte var helt forarmede, som man vil se av fortegnelsen over landets sorenskrivere. Det er derfor ikke å undres over at 7 sorenskrivere i 1788 ikke formådde å gjøre innskudd i enkekassen.

På den annen side vil man finne enkelte kakser blandt sorenskriverne, deriblant den kjente kanselliråd Balle i Lista. Om denne bygdekonge fortelles at han var den eneste

foruten agent Kielland som eiet en vogn på strekningen Mandal—Bergen og som ved sin ankomst til tinget i Farsund blev hilst med kanonsalutt. Han var den mann som ifølge protokollen av 1788 hadde høieste uvisse inntekt, 690 rdlr. Selv oppgav han i 1772 sin inntekt til 790 rdlr., hvori formentlig medregnet den faste lønn. I 1807 utgjorde inntekten 3 464 rdlr., men skal i enkelte år ha oversteget 4 000. Da embedet etter hans død blev opslått ledig, oppførtes inntekten med 3 000 rdlr. Men Balle var ikke alene sorenskriver i et av landets største og — takket være særlig kaper- og havariauksjoner — mest innbringende sorenskriverier. Han var også skibsreder.¹⁾

Sorenskriverernes inntekter avheng av embedsdistrikts størrelse og forretningsmengde og påvirkedes av de skiftende tider. Før 1814 nådde de sitt klimaks i de gode tider ved utgangen av det 18. århundre.

Tar man alle sorenskrivere under ett kan man vel si, at de da hørte til de i økonomisk henseende best situerte av landets embedsmenn. Amtmann Holm sier i sin beskrivelse av Lister og Mandals amt (Topografisk Journal 10 h.s 53): «En sorenskriver derimot som på de fleste steder er noget bedre avlagt» (enn amtmenn og fogder) «finner alltid drift og fornøielse til sine forretninger da derved som oftest er rede fortjeneste, hvorved dog en del bortsmelter ved de mange folk som må holdes.»

Når sorenskriverernes økonomiske stilling var blitt så bra skyldes det for en ikke ringe del deres gårdsbruk.

Da kongen, Christian IV, skjønte at sorenskriverernes kårmåtte bedres, grep han til den kjente og praktiske utvei å bevilge dem en større gård av statens gods. Dette satte også sorenskriverne pris på, men tross henvendelse fra deres side og kongens vilje til å holde sitt kongeord, var det ikke på langt nær alle som var så heldige å få utlagt en statsgård til bruk og benyttelse, enn si en så stor gård

¹⁾ Se om sorenskriver Balle: T. Sundt: De Listers skrivere i Abr. Berges bygdebok Lista. Også i særavtrykk.

som bestemt. Og om så var kunde det hende at den gikk tapt ved senere salg av krongodset.¹⁾

Det blev da til det, at de sorenskrivere som ikke fikk embedsgård og som var henvist til å bo innen sitt embedsdistrikt, anskaffet sig en gård for egen regning. Disse sorenskrivergårdene (frigårder) var ved skatteanordningene fritatt for de skatter som blev pålagt bondegårdene inntil en skyld av 2 skippund tunge eller tilsvarende av andre skyldspecies.

Til erhvervelse av en gård innen vedkommende distrikt måtte sorenskriverne såvel som prester og fogder ha kgl. tillatelse etter forordningen av 30. juli 1743. Denne forbød de nevnte embedsmenn uten forut innhentet tillatelse å kjøpe eller tilvende sig noe jordegods, skogparter eller andre herligheter av de bønder som hørte under deres kall eller bestilling.

Når regjeringen fant å måtte nedlegge et slikt forbud var det på grunn av den begjærighet enkelte av disse embedsmenn hadde vist til navnlig å underlegge sig fast eiendom under misbruk av sin maktstilling blandt bønderne og til skade for disse.

For fogdenes vedkommende gjentar forordningen et lignende forbud i Christian den 5tes norske lov 3—12—32.

På sine gårder hadde sorenskriverne bolig for sig og familie, fullmektig, skriverdrenger, tjenere, husjomfru, huslærer (informator) og amme. Gården skaffet som regel brensel og underhold for dem alle.

Hit måtte alle som hadde noe å forrette på sorenskriverkontoret, her møttes bonden med embedsmannen i forretninger, undertiden også i fest.

Det kunde være folksomt på gården, særlig om sommeren og i de store høitider, når slekt og venner gjestet skrivergården eller skriveren samlet distrikts kondisjonerte hos sig.²⁾ Mangt et skriverhjem bidrog til å sprede kultur og åndsdannelse utover bygden, særlig ved utgangen av

1) Se innst. trykt 1938 med utkast til lov om sivile embedsgårder.

2) Om livet på en sorenskrivergård, se «Moer Korens» Dagbøger og Trygve Andersens: I Kansellirådens Dage.

foreningstiden. Men i hverdagslivets stille stunder kunde nok både skriveren og fruen, særlig hvis de var født og opvokset i Danmark, lengte ut fra en trang dal eller en værhård kyst i Norge.

Ved inngangen til det 19. århundre fant regjeringen tiden inne til å innfri Christian den 4des løfte og skaffe sorenskriverne embedsgårder. Der blev i 1800 nedsatt en kommisjon og i henhold til dennes innstilling blev der ved reskr. av 3. november 1813 utlagt 32 navngitte gårder til likeså mange sorenskrivere i de daværende Akershus, Kristiansands og Trondhjems stifter. For Bergens stift blev der truffet lignende forføining 2 år senere.

Det begrunnes med at det undertiden hadde vært vanskelig for de civile embedsmenn, deriblant sorenskriverne å erholde passende boliger på landet, og de boliger de hadde kunnet skaffe sig lå ofte avsides i deres embedsdistrikt. Dette medførte byrdefulle reiser for almen og vanskelig gjorde kommunikasjonen mellom embedsmennene.

De utlagte sorenskrivergårder blev tatt av det benefiserte gods, som lå bekvemt til i vedkommende distrikt. I mangel herav skulde der kjøpes private eiendommer for midler til veiebragte ved salg av benefisert gods. Som følge herav og fordi de utlagte gårder først kunde tiltredes når de ble bygselledige, kunde det ta tid før disse sorenskrivere fikk embedsgårder.

De pliktet å bo og holde kontor på de utlagte gårder; dog skulde de daværende embedsmenn som selv eiet gårder på landet og ikke vilde flytte eller som bodde i byene og ønsket å bli boende der, fritas for nevnte plikt for sin embedstid.

Den som erholdt embedsgård måtte ikke eie eller bruke jord innen 2 mils avstand fra samme, heller ikke bortbygsle sin jord til noen som besatt landeiendom innen nevnte avstand.¹⁾

¹⁾ Se nu innst. trykt 1938 med utkast til lov om sivile embedsgårder.

**Sorenskrivere i Norge
1591—1814.**

Østfold fylke (Smålenenes amt).

I d d o g M a r k e r.¹⁾

1. *Michel Seffrenssen*, nevnt som tingskriver over Idde og Marker len i diplomer fra 1597 og 1602.
2. *Arild Nielssen*, tingskriver i årene 1607—1614.²⁾
3. *Christen Nielssen*, kalles i 1621—1634 skriver i Idde og Marker.
4. *Hans Pederssen (Mørch)*, optrer som tingskriver (sorenskriver) i årene 1635—62 både her, i Heggen og Frøland og Vembe skibrede. Kalles i 1648 sorenskriver og i 1668 «forrige sorenskriver».

Han overdrog med lensherrens samtykke sin bestilling i 1663 til etternevnte D. Heller på grunn av tiltagende alder mot en godt gjørelse av firsindstyve rdlr. in continenti. Dessuten beholdt han sig selv å oppebære bestillingsinntektene til sist i august 1663, «til hvilken tid den årlig ordinære skriverlønn er forfallen og fortjent».

H. Pederssen oplyste samtidig at han hadde vært sorenskriver siden august 1635. (P. H. T. 5. r. VI, 236.)

5. *Ditmar Heller*, utnevnt 29. juli 1663 til sorenskriver i Idde og Marker len og fikk stadfestet utnevnelsen 8. oktober 1670. Han hadde en tid lang tjent lensherren Tønne Huitfeldt.

Fradømt embedet 1671.

¹⁾ Idd omfattet Idd herred, Asak og Rokke sogn av Berg herred samt lideerne Remmen, Østgård, Totorp og Brøden.

Marker: Rømskog, Rødenes, Klund, Øimark og Aremark. (Edv. Bull: «Leding».)

²⁾ Tidligere i Heggen og Frøland (se der nr. 1).

6. *Christen Søfrenssen Leth*, etterfulgte Heller som sorenskriver 22. mars 1671. Han sier i sin ansøkning at han hadde «tjent kongens far både under Kjøbenhavns beleiring og efter den ynkelige fred, men blev tillikemed de andre forløvit og aftakkit».
7. *Jacob Jenssen Rude*, sorenskriver 1680—1698.
8. *Hans Cosmus*, sorenskriver 1698—1722, utnevnt 18. oktober 1698, død 25. november 1722. Tillike postmester i Halden.
9. *Lauritz Rasch*, sønn av sogneprest Mogens Rasch, sorenskriver og postmester i Halden, utnevnt 15. desember 1722, død i embedet i januar 1730. Anbefalt av D. Vibe, hvem han hadde tjent «trolig og vel på det niende år» som skriver.¹⁾
10. *Børge Gløersen*, utnevnt 3. mars 1730, død i embedet 20. september 1738. Tillike postmester i Halden. Anbefalt av amtmann Wærenskiold, hvem han hadde tjent som håndskriver i 19 år.
11. *Andreas Hofnagel*, e. j., utnevnt 6. mars 1739, avsatt ved høiesterettsdom i 1759 og innsatt i arrest på Fredriksten festning, men snart løslatt. Han hadde tidligere vært prokurator, var født 1708 i Kristiania og døde 1778.
12. *Hans von Aphelen*,²⁾ adjunctus facultatis philosophiae professor, sorenskriver og justisråd, utnevnt 21. september 1759. Beholdt imidlertid sitt embedet som professor ved Kjøbenhavns universitet inntil han på grunn av det dermed forbundne arbeide avstod sorenskriveriet til
13. *Halvor Heyerdahl*, e. j., som den 22. september 1769 blev meddelt bestalling som sorenskriver over Idde og Marker fogderier. Han var da 21 år gammel, sønn av oberst Christian H. på Fosser i Høland. Senere sorenskriver i Hallingdal og Ringerike, samt Nedre Romerike og Søndre Gudbrandsdalen. Død 11. november 1819.³⁾

Hans eftermann var

¹⁾ Se W. Lassen: Wibe og Lund s. 297 og flere steder.

²⁾ Født i Namdalen 1719, sønn av en skolelærer, død 1779, kjent som ordboksforfatter og sproggmann.

³⁾ Se familien Bassøes slektsbok og de nevnte sorenskriverier.

14. *Erik Horn*, c. j., utnevnt 16. september 1778, tidligere fullmektig hos justitiarius i Hof- og statsretten i Kjøbenhavn. Kom senere først til Follo og derfra til Aker sorenskriveri. Han var født i Kjøbenhavn 12. desember 1749, sønn av justitiarius i nevnte rett Fredrik H. Død 1808.¹⁾
15. *Albrecht Christophersen Budde*, e. j., utnevnt 22. juni 1792. Forflyttet til Solør 1796.
16. *Hans Holst de Klöcker*, justisråd, byfoged og postmester i Halden, utnevnt 14. oktober 1796. Forflyttet til Bamble 1803.²⁾
17. *Carl Adolph Dahl*, kanselliråd, utnevnt til sorenskriver i Idd og Marker og byfoged i Halden 24. juni 1803. Tidligere byfoged i Tønsberg. Han var født i Sogndal i Dalene 21. august 1769, sønn av skipper Tallak Dahl. Medlem av riksversamlingen på Eidsvold³⁾ 1814 som deputert fra Halden.

Hr. Peder Hanssen Bornholm, som 1638 blev sogneprest i Sigdal, skal tidligere ifølge G. T. I s. 108 note 4 ha vært sorenskriver i Idd og Marker.

Heggen og Frøland.

(Eidsberg, Trøgstad og Askim.)

1. *Arild Nielssen*, nevnt som tingskriver i Heggen og Frøland skibreder 1595 og 1596. Jfr. Idd og Marker nr. 2.
2. *Laurits Anderssen*, tingskriver 1600.
3. *Rasmus Jenssen*, tingskriver 1606. Kalles i 1608 «fordum tingskriver i Askim».
4. *Lambert Enevoldssen (Prostbye)*, tingskriver i Eidsberg 1607, 1609, 1611, i Vembe skibrede eller Skiptvedt 1612 —1614.⁴⁾

¹⁾ Se familien Horns slektsbok samt Follo og Aker.

²⁾ Han var født i 1754 i Danmark, sønn av en sogneprest, død i embedet 1820. Den første av slekten i Norge (B. Moe: Tidsskrift for den norske Personalhistorie s. 94).

³⁾ Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

⁴⁾ Nevnt i en lagtingssak 8. januar 1611 som «forrige tingskr.» i Askim sogn.

5. *Mattis Simenssen* nevnes 1609 som tingskriver i Askim med lagrette fra Vembe skibrede.
6. *Lambert Madssen*, nevnes i diplomene 1608, 1613—14 som tingskriver i Frøland skibrede.
7. Jacob Anderssen, tingskriver i Trøgstad 1610, muligens identisk med
8. *Jens Anderssen*, som sees å ha optrådt som tingskriver samme steds 1610 og 1612.
9. *Peder Albrechtssen*, tingskriver i Askim 1610.
10. *Truls Hauge*, optrer samtidig som tingskriver i Eidsberg og pålegges av lagmannen å forevise sitt skriverbrev. angivelig meddelt ham av statholderen.
11. *Jens Block*, nevnt som tingskriver 1610, 1613 uten nærmere stedsbetegnelse.
12. *Jens Pederssen*, tingskriver i Trøgstad 1619 og i Askim 1620.

Videre nevnes i eldre tid som tingskriver i Heggen og Frøland:

13. *Jens Arendssen* i 1622.
14. *Peder Nielssen* i 1623, 1624.
15. *Michel Block*, som i 1629 kalles forrige tingskriver i Eidsberg.
16. *Knud Nielssen*, boende på Lindhol i Eidsberg, 1634, 1637.
17. *Hans Pederssen*. Se om ham Idd og Marker nr. 4.
18. *Jens Paulsen (Povelssen)*, omtalt som tingskriver eller sorenskriver her i årene 1637—1655. Tillike tolder i Fredriksstad hvor han bodde. Befolkningen klaged over at hans bosted påførte dem lange reiser.
19. *Anders Hanssen*, utnevnt til sorenskriver i Heggen og Frøland skibreder 1659. Stadfestet i bestillingen 1663, 1670. Fikk en dom stadfestet av overhofretten i 1676. Påberoper sig sin tjeneste mot rikets fiender. Død 1677.¹⁾
20. *Henrik Simonssen*, fikk 28. november 1670 bevilling til å betjene embedet i A. Hanssens forfall og overta det etter dennes død.
21. *Henrik Didrikssen Altenburg*, tidligere fullmektig hos

¹⁾ G. T. I s. 39 note 1.

formannen. Meddelt bevilling 29. mars 1683 til å betjene embedet i hans forfall og suksedere ham. Utnevnt til sorenskriver 26. januar 1684 etter da avdøde nr. 20, med forpliktelse til å restituere bønderne hvad han mot loven hadde oppebåret av dem. Avsatt 31. januar 1705, «formedelst grov forseelse» og utnevnt til auditør etter et års forløp. Bodde på Lindhol i Eidsberg hvor han døde 1711, 59 år gammel. Hans klage over at almuen vegret sig ved å betale ham sorenskrivertoll foranlediget reskriptet av 12. november 1702.

22. *Asgeir Jonsson*, en islænder, sorenskriver 10. mars 1705, død 1707.
23. *Peder Børgessen*, utnevnt 25. juli 1707, død i embedet 1715.
24. *Janus Colstrup*, tidligere auditør, utnevnt 14. august 1715, død i embedet sist i 1741 eller i begynnelsen av 1742.
25. *Jacob Eriksen Krog*, utnevnt 2. mars 1742, død 1760 etter å ha solgt embedet med kgl. approbasjon til
26. *Jacob Roll*, e. j., utnevnt 29. februar 1760.
27. *Bartholomeus Fædder Munch*, e. j., tidligere justissekretær ved overhofretten, utnevnt 30. januar 1782.
28. *Johan Koren*, c. j., tidligere protokollskriver i Høieste-rett, utnevnt 12. oktober 1787, forflyttet til Øvre Romerike 1797, tilsist overrettssassessor. Født i Bergen 10. oktober 1758, død 1825. Gift med Christiane Dietrichson, kjent som forfatterinne under navn av «mor Koren».
29. *Christian Fredrik Bendeke*, c. j., utnevnt 26. mai 1797, senere president i Trondhjem.
30. *Nicolai Storm Riegels*, c. j., sorenskriver 30. mai 1800 og død som sådan i mars 1809.
31. *Jens Jørgen Scavenius*, e. j., tidligere sorenskriver i Finnmarken, forflyttet til Heggen og Frøland 1. september 1809.
32. *Andreas Niels Hauch*, c. j., kammerjunker og kaptein, utnevnt 7. april 1813.

R a k k e s t a d (Rakkestad prestegjeld).

1. *Anders Lauritssen*, virket som tingskriver i Rakkestad fra 1594 til 1624 ifølge en rekke diplomer.¹⁾
2. *Hans Povelssen*, nevnt som tingskriver i Mossedal og Rakkestad len 1615 og i Rakkestad 1619.
3. *Jens Christenssen* likeså 1620—26.
4. *Anders Povelssen*, nevnes som tingskriver i Rakkestad 1629 og i Mossedal 1636.
5. *Jacob Lauritssen Skielderup*, likeså 1632—37.
6. *Mikkel Jacobssen*, nevnt som (soren tingskriver eller) sorenskriver i Rakkestad og Mossedal (Hobøl) 1640—43. Han klaget til statholderen over å være blitt avsatt av fogden og forbudt å betjene sitt skriveri, som fogden hadde overdratt til sin dreng (S. E. P. for 1643, s. 39).
7. *Hans Mogenssen*, tingskriver i Rakkestad, nevnt 1642, 55.
8. *Christen Pederssen*, kalles i 1643 tingskriver og i 1648 sorenskriver i Rakkestad. Forøvrig nevnt 1646, 47, 49 og i 1662, da som «forrige sorenskriver».
9. *Erik Pederssen*, finnes nevnt som sorenskriver i Rakkestad 1645, 1647.
10. *Sivert Anderssen*, sorenskriver i Mossedal og Rakkestad len, Moss fogderi, 1649, 1651—53 og 1655. Tillike i Hobøl (Mossedal) 1648. Almuen klaget over at han tok sig for godt betalt for skifter, hvilket S. Anderssen tilbakeviste 21. mai 1651. Han hadde i høiden tatt 4 rdlr. som de med god vilje hadde undt ham i den korte tid han hadde betjent skriveriet. Klagemålet skyldtes angivelig formannen Chr. Pederssen som strebte ham etter bestillingen og tilskyndet «en del urolige hoder» til å klage over ham.
11. *Mathias Knudssen (Wagel)*, sees å ha vært sorenskriver i Rakkestad len 1661—1674. Meddelt konfirmasjon på sin bestilling som sorenskriver i «Rakkestad sogn» 27. oktober 1663 og 13. september 1670.
12. *Peder Nielssen (Mehren)*, fikk 24. april 1675 bevilling

¹⁾ N. H. D. 1599 s. 289, 350.

til å være sorenskriver i «Rakkestad sogn i Rakkestad amt». Tidligere i Onsø.

13. *Jens Bertelssen*, bevilling som sorenskriver i nevnte «sogn» etter avgangne P. N. Mehren, 24. februar 1683. Født i Danmark 2. mai 1649, død 1734. Før sin utnevnelse hadde han i 14 år gjort tjeneste som lakei.¹⁾ Avstod embedet med kgl. approbasjon til E. Stockfleth 15. august 1733. Anders (Andreas) Heide hadde 31. august 1715 fått suksessjonsbevilling på embedet mot en godtgjørelse av 600 rdlr. Da han var «ubekvem» fikk han allikevel ikke sorenskriveriet. Stockfleth skulde betale ham pengene tilbake.
14. *Eggert Stockfleth*, utnevnt til sorenskriver i Rakkestad 15. august 1733, mot godtgjørelse til Heide 600 rdlr., død i embedet 5. februar 1760, 58 år gammel. Hans eftermann blev pålagt å ordne overformynderiets saker.
15. *Hieronymus Bassøe*, e. j., bestalling som sorenskriver over Rakkestad fogderi 11. april 1760. Død i embedet 1807.²⁾ Tidligere prokurator og fullmektig hos formannen.
16. *Samuel Wilhelm Manthey*, c. j., tidligere i Karmsund,³⁾ utnevnt 25. mars 1808, død 1815 som byfoged og sorenskriver i Larvik. Representant ved det overordentlige storting 1814.

Vembe skibrede.

(Skiptvedt og Spydeberg prestegjeld.)

1. *Lambert Enevoldssen*, tingskriver i Skibtvedt 1611, 14. (Jfr. Heggen og Frøland.)
2. *Even Hanssen*, tingskriver i Spydeberg 1626.
3. *Jens Matssen*, tingskriver i Skibtvedt 1630.
4. *Hans Pederssen Mørch*, optrer som tingskriver i Vembe 1632 (jfr. Idd og Marker).
5. *Mikkel Gunderssen*, tingskriver i Spydeberg 1633.

¹⁾ Se familien Leegaards slektsbok. Jfr. G.T. III s. 228.

²⁾ Se familien Bassøes slektsbok.

³⁾ Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet og S. T. II s. 37—38, 69.

6. *Anders Michelssen*, sorenskriver i Vembe skibrede 1634—63. Også i Tune. Efterfulgt av
7. *Lucas Hanssen Lund*, som den 19. januar 1663 blev utnevnt til sorenskriver i Tune, Aabygge og Vembe. Hans embedsdistrikt var imidlertid kun sistnevnte skibrede og han fratrådte sin stilling da Vembe blev forenet med Rakkestad i henhold til overkommissær Kaas's ordre av 25. januar 1676 om en endret inndeling av fogderiene og sorenskriveriene i Smålenene. Denne trådte i kraft i begynnelsen av 1678, men da var Lund allerede fratrådt.

Onsø skibrede.¹⁾

1. *Hans Knudssen*, tingskriver 1593—1595.
2. *Hans Hemingssen (Lemmich)*, tingskriver 1602.
3. *Hans Mikkelsen*, tingskriver 1619..
4. *Oluf Christoffersen*, sorenskriver, nevnt 1639, 42, 43, 48.
5. *Jacob Ingvardssen* nevnes som sorenskriver i Onsø 1652, 1658—1661.
6. *Peder Nielssen (Mehren)*, beskikket til sorenskriver i Onsø 24. juli 1663 efter da avdøde nr. 5. Erholdt 19. januar 1666 kgl. konfirmasjon på sin bestilling (jfr. Rakkestad nr. 12).
7. *Christen Jنسen Munk*, 1678 ifølge autorisasjonspåtegning på tingbok nr. 20 for Onsø og Tune.

Tune, Aabygde,²⁾ Hvaler og Onsø.³⁾

1. *Christen Holm*, tingskriver 1599.
2. *Christen Anderssen*, kaller sig i 1618 fordum sorenskriver i Tune og Aabygde skibreder.
3. *Christen Søfrenssen*, tingskriver samme steds 1613, 1618.

¹⁾ Onsø skibrede omfattet Onsø herred og Onsø fjerding av Råde. I 1678 forenet med Tune med flere skibreder. Tidligere en kort tid forenet med Rakkestad.

²⁾ Aabygde skibrede = Borge herred.

³⁾ Også Vembe forekommer nu og da i sorenskriveriets navn, inntil det ble sløffet ved kgl. resolusjon i 1839.

4. *Laurits Let*, sorenskriver 1636?
5. *Anders Michelssen*,nevnt som tingskriver i Tune, Aabygde og Vembe skibreder (Tune len) 1637, 1639 og 1643 og som Lucas Hanssen Lunds formann som sorenskriver i Vembe skibrede 1654, 1663—64.
6. *Søren Jenssen*, var sorenskriver i disse skibreder i 1646. Efter å ha betjent sorenskriveriet på 7de året blev han avsatt på grunn av en forestilling som han på almuens vegne hadde inngitt til herredagen. Ifølge statholderens uttalelse hadde han i sin forestilling anført hvad han ikke kunde bevise og ikke vilde tilstå for lagmannen. Søren J. søkte både i 1648 og 1649 forgjeves om påny å bli sorenskriver i Tune, som sorenskriver Jens Paulssen i Heggen og Frøland sies å ha fått brev på.¹⁾
7. *Jens Paulssen*, tidligere opført under Heggen og Frøland (nr. 18) optrer i 1648 som tingskriver (sorenskriver) i Tune. Riksarkivar Lange kaller ham sorenskriver over Hvaløene. I 1661 byfoged i Fredriksstad.
8. *Jens Christenssen*, kalles i 1653 tilforordnet tingskriver i den første tingbok for Tune, Aabygde og Hvaløene.
9. *Gudmund Povelssen*, tidligere byfoged i Fredriksstad, brev som sorenskriver i Tune, Aabygde og Hvaler, 27. mars 1662, men hadde tiltrådt tidligere. Kalles i 1663 sorenskriver i «Tune og Valer skibrede».
10. *Lucas Hanssen Lund*, utnevnt 19. januar 1663 til sorenskriver i Tune, Aabygde og Vembe skibrede i «Laurits Michelssens sted» og blir stadfestet som sådan 10. november 1670.

Lund kalles i kongebrev fra 1663 og 1672 sorenskriver i Vembe skibrede og efterfulgte som sådan Anders Michelssen. Se Vembe nr. 6 og 7.
11. *Rasmus Nielssen Muus*, tidligere prokurator og stevningsskriver i Christiania, fikk 12. desember 1668 beilling som sorenskriver i Tune, Aabygde og Vembe i Gudmund Povelssens sted. Denne var suspendert fra embedet.

1) S. E. P. for juli 1649 s. 215.

Den 20. oktober 1670 blev Muus stadfestet som sorenskriver over Tune, Aabygde og Hvalør, men døde «hastelig» en måned senere.

12. *Abel Trondssen (Bochel)*, stadskaptein og borger i Christiania, utnevnt 28. november 1670 til sorenskriver efter Muus. Han søkte om Vembe skibredes sorenskriveri. I 1675 søkte han i sin alderdom og skrøpelighet om å få etternevnte Hans Jenssen til efterfølger «etterdi han har lovet å forsørge mig, min fattige kvinde og barn i våres livstid».
13. *Hans Jenssen Øresund* efterfulgte nr. 12 7. august 1675. Efter hvad han oplyser i en ansøkning i 1683 hadde han tidligere på tredje året vært sorenskriver i Tune, Aabygde og Hvalør, men var blitt «kassert» ved fogderienes reduksjon i 1678, da sorenskriveriet var blitt betrodd Christen Jenssen av øvrigheten.¹⁾ Den 5. september 1683 fikk han påny brev på nevnte sorenskriveri, som Christen Jenssen hadde avstått, med tillegg av Onsø, som var blitt forenet med Tune 1678. Efterat Hans Jenssen Øresund var beskikket til byfoged i Fredriksstad blev
14. *Niels Nielssen Hedemark*, entlediget auditør, den 28. november 1685 sorenskriver over Tune, Aabygde, Hvalør og Onsø. Byttet stilling med nr. 15 og blev i dennes sted vicesorenskriver på Hedemarken og derefter sorenskriver på Toten.
15. *Peder Sørenssen Munck*, tidligere vicesorenskriver på Hedemarken, efterfulgte Hedemark i Tune 17. november 1688. Fradømt embedet og efterfulgt av
16. *Søren Lauritzen*, 24. oktober 1691 som sorenskriver i Tune, Aabygde, Hvalør og Onsø. Død i 1721, 60 år gammel.
17. *Jørgen Jonassen Bluemester*, fikk 30. november 1716 bestalling som sorenskriver efter Lauritzen mot å erlegge 400 rdlr. Han avstod embedet til

¹⁾ Christen Jenssen oplyses i samme ansøkning ikke å være meddelt kgl. bestalling og fradømt sin bestilling. Skifte efter ham 1686.

Riksarkivar Lange opfører ham som tingskriver i Onsø 1682, 83.

18. *Hartvig Poppe*, tidligere overbergamtskriver og assessor på Kongsberg, utnevnt 24. februar 1741, død det følgende år.
19. *Waldemar Hirsch*, e. j., bestalling 25. januar 1743 som sorenskriver over Tune, Aabygde, Hvalør og Onsøens skriverier. Død i embedet 1765.
20. *Hans Schiermann*, e. j., bestalling 28. juni 1765 som sorenskriver over Tune, Aabygge, Hvalør og Onsøens fogderier. Forflyttet til Solør og Odalen 2. desember 1778. Død 1796.
21. *Christian August Aagaard*, utnevnt 2. desember 1778, kanselliråd. Han var født i 1748, tok latinsk juridisk eksamen i Kjøbenhavn i 1771. Forflyttet til Numedal og Sandsvær 21. desember 1792. Senere overretts-assessor i Trondhjem. Død 24. mai 1804. (P. H. T. 7. rekke, b. II, 279.)
22. *Ole Wilhelm Siewers*, født 1765, e. j., kansellist i admiraltetskollegiet, utnevnt 21. desember 1792. Død 1805.¹⁾
23. *Mogens Winsnes*, kansellisekretær, tidligere kopist i det danske kanselli, utnevnt 28. september 1798 i avgangne Siewers' sted. Avskjed med pensjon 30. oktober 1830.

Skjeberg og Ingeldals len.

«Et meget ringe sorenskriveri» som det heter i en uttalelse fra ca. 1670.

1. *Oluf Hanssen*, «Sorenskriver ved Halden» som han selv kaller sig i et i 1648 innsendt bønnskrift. Avsatt, mulktet og dømt 1648 i øvrighetens nåde og unåde for en supplikk som han hadde skrevet for almuen i Skjeberg.²⁾
2. *Hans Jørgenssen*, nevnt som sorenskriver i Skjeberg og Ingeldals len 1648, 1652.³⁾
3. *Hans Erichssen*, likeså 1653—74.
4. *Mathias Jenssen Bundtz*, byskriver i Fredriksstad, fikk

¹⁾ Se A. W. Brøgger: Brøgger 1750—1930.

²⁾ N. R. R. IX, 165.

³⁾ N. R. R. X, 533, jfr. 470. Kalles også ved kongehyldningen 1649 sorenskriver i Rygge sogn.

30. september 1673 tillike bevilling som sorenskriver i Skjeberg sogn og Ingedals len efter den gamle Hans E. som formedelst dets ringhet ikke har fått konfirmasjon og godvillig vil opgi det.

M o s s.

1. *Christen Anderssen Isebakke*, tingskriver i Råde 1593, 95, 96, 98. Kalles i 1599 «fordum tingskriver» i Raade sogn (N. H. D. 1599 s. 345).
2. *Claus Cortsen*, tingskriver i Rygge 1599 (N. H. D. 1599, s. 341) og i Våler 1600.
3. *Jørgen Hanssen*, nevnt som tingskriver i Verne Klosters len 1604—1610, på Moss 1609, i Rygge 1607—1614.
4. *Niels Stub*, nevnt 1612 som tingskriver i Råde sogn.
5. *Christoffer Thomessen*, nevnt som tingskriver på Moss i et diplom fra Rygge 1617 og i en dom 1619.
6. *Niels Søffrenssen*, tingskriver i Råde prestegjeld 1617—1623.
7. *Oluf Pederssen*, tingskriver i Råde sogn 1625.
8. *Hans Ingvardssen*, utnevnt av statholderen Jens Juel i 1629 til sorenskriver i Moss fogderi. I 1647 måtte han — som han selv sier — uten årsak avstå bestillingen til en dansk mann som hadde fått skrivingbrev av statholderen. Sorenskriveriets almue bad om å få tilbake Hans I. «fordi den nye sorenskriver ikke så hastelig kunde læse og skrive for retten som burde formedelst svaghed udi sine øine».
9. *Peder Bertelssen*, den nye sorenskriver på Moss, klager på sin side til statholderen over at den forrige sorenskriver «hannem vrangelig hadde angitt». Almuen ønsket å beholde ham (Bertelssen) som sorenskriver. Han anholdt om å måtte fremdeles nyde «det ringe stokke brød» eftersom han ennu ikke var blitt stevnet eller felt for noen dom.

Statholderen vilde ha lagmannens avgjørelse, hvem der var dyktigst av de to skrivere «efterdi denne mig

av rigens raad Iver Wind er recommanderit». Tillike sorenskriver i Tune 1648.

10. *Hans Jørgensen (Mørch)*, sorenskriver i Moss 1650, i Rygge og Våler 1642, 1648, 1655, 1663. (N. R. R. X, 533.)
11. *Søfren Madssen*, tidligere sorenskriver i Råde sogn og i Rygge, fikk 11. desember 1662 bevilling til også å være sorenskriver i Moss.
12. *Claus Nielssen Juel*, tidligere kongelig lakei, etterfulgte nr. 11 som sorenskriver i Moss fogderi og Råde sogn 27. august 1667. Meddelt konfirmasjon herpå 10. januar 1671. (Se G. T. II, 13.)
13. *Henrich Bertelssen Taulow (Thaulow)*, auksjonsdirektør over Akershus og Stavanger stifter, fikk 2. mai 1685 bevilling til tillike å betjene sorenskriverembedet i Moss fogderi i Ingvar Hanssens forfall.¹⁾ Død i embedet 1717.
14. *Niels Hagerup*, bestalling som sorenskriver i Moss fogderi etter avg. H. Taulow 29. november 1717. Tillike auksjonsdirektør.
15. *Paul Braunman*, c. j., tidligere overbergamtskriver, erholdt 21. mars 1738 bestalling som sorenskriver i Moss fogderi etter nr. 14. Denne hadde avstått ham bestillingen «på kongens allernaadigste behag» mot at de betalte ad pios usus Braunmann 1 000 rdlr. og Hagerup 700 rdlr. Braunman var også auksjonsdirektør sonenfjells. Død 1757. (P. H. T. 2. r. II, 283.)
16. *Jørgen Mathiessen*, c. j., assessor i overhofreten, utnevnt til sorenskriver i Moss fogderi etter Braunman 7. oktober 1757. Lagmann i Kristiania 12. mars 1762. Kanselliråd.
17. *Svend Christian Haderup*, e. j., etterfulgte Mathiessen som sorenskriver her den 10. april 1762 og innehadde embedet i 10 år. Han var født i Kjøbenhavn 1732 og hadde i 5 år vært skriverdreng på sorenskriverkontor.
18. *Henrich Bull*, tidligere sorenskriver i Lofotens og Vesterålens fogderi,²⁾ fikk bestalling som sorenskriver i Moss

¹⁾ På grunn av alderdom avstod Hanssen s. å. embedet til Taulow.

²⁾ Se der.

efter avg. Haderup 14. juli 1773.

19. *Jens Aamodt*, c. j., utnevnt 27. november 1782. Død i embedet 22. desember 1784 47 år gammel. Tidligere byskriver i Danmark.
20. *Jørgen Tandberg*, e. j., tidligere prokurator, sorenskriver i Moss 1785—1793, utnevnt 25. februar 1785, forflyttet til Røken, Hurum og Lier 30. august 1793.
21. *Ove Hiorth*, e. j., utnevnt 30. august 1793, avskjed 1818.

H o b ø l (Mossedal).

1. *Hans Jørgenssen*, nevnt som tingskriver i Hobøl eller Mossedal 1596—1615.
- 2—7. de foran under Rakkestad som nr. 2—6 og 10 opførte nevnes også som ting- eller sorenskrivere i Hobøl.
8. *Claus Muus*, nevnt 1632.
9. *Claus Ingvardssen*, nevnes 1659.
10. *Ingvard Hanssen*, sønn av sorenskriver i Moss Hans Ingvardssen, blev 27. oktober 1663 og 15. september 1670 meddelt konfirmasjon på sin anbetrodde sorenskriverbestilling i Hobøl sogn i Rakkestad amt.

Da han i 1685 søkte om å få «en anden mig anrørendes person» til sin efterfølger, kaller Ingvard H. sig sorenskriver i Våle, Råde, Rygge og Hobøl sogner i Moss fogderi.

De mange små sorenskriverier i Smålenene og de mange sorenskrivere — hvis lokale forretningskrets det kan være vanskelig å bestemme — står i forbindelse med de derværende små len og de mange lensherrer som det tilkom å besikke sorenskriverier.

Ved den i henhold til ordre av 25. januar 1676 foretatte omordning av fogderier og sorenskriverier forsvant Skjeborg og Ingedal, Vembe, Onsø og Hobøl som egne sorenskriverier. De blev slått sammen med henholdsvis Idd og og Marker, Rakkestad, Tune og Moss sorenskriverier.

Akershus fylke.

Follo.

1. *Hans Pederssen*, tingskriver i Vestby og Kråkstad 1593—1600.
2. *Michel Michelssen*, tingskriver i Kråkstad 1605.
3. *Michel Mortenssen*, tingskriver i Vestby 1605 og i Kråkstad 1606.
4. *Jens Christenssen*, nevnes som tingskriver sammesteds i årene 1609—15. Kalles i 1616 «forrige» tingskriver i Vestby.
5. *Jacob Christenssen*, optrer sammesteds som sådan i 1611 og
6. *Hans Christopherssen*, likeså 1612.
7. *Povel Lauritssen*, nevnt som tingskriver i Follo 1614, 15, 20.
8. *Ricardus Mortenssen*, likeså 1624. Se Aker nr. 3.
9. *Rasmus Michelssøn*, var i en årrekke sorenskriver i Follo og Nedre Romerike, fra 1625 til 1660. Han kaller sig selv Paludanus og sorenskriver i Nedre Romerike og Follo fogderier og opplyser i sitt svar på almuens klage over ulovlig sportulering at han før sin ankomst til Norge hadde tjent kong Christian 4de som «silber-knecht» i 3 år. Ennvidere hadde han opvartet kong Fredrik da denne var erkebisp i Bremen, og forskjellige adelige damer. Han hadde tidligere vært sorenskriver i Gudbrandsdalen, utnevnt dertil av statholder Jens Juel og senere befordret i Chr. Urnes statholdertid til Nedre Romerike og Follo.
10. *Carsten Henrikssen*, skriver i hofretten, sorenskriver i Follo 1660—1665. Død i mai 1665 og etterfulgt av stedsønnen
11. *Peder Hanssen*, 6. juni 1665. Han kaller sig selv kongens «fattige hofbetjent» og anfører at hans avdøde far hadde betjent «et ringe sorenskriveri over Follo fogderi». Sønn av nr. 1. Død 1681.
12. *Jens Madtzen*, fikk 18. august 1670 bevilling til å være

sorenskriver i stedet for nr. 11 som sies å ta mere enn ham tilkommer ved embedsforretninger o. lign. Almuen klaget til kongen over Peder Hanssens «umanerlige forhold» i sine bestillingsforretninger, særlig utilbørlig sportulering. Jens Madtzen innehadde ikke lenge embedet, men blev suspendert og Peder Hanssen blev efter et interregnum etter sorenskriver i Follo og satt som sådan til sin død. Lauritz Boyessen, sorenskriver i Aker, fungerte som sorenskriver også i Follo i oktober og november 1671 og i juni 1675 og Laurits Christensen visstnok i 1672.

13. *Christian Fendt* (G. T. II, 328), født i Skien, sønn av collega scholae og klokker Claus F., fikk bevilling 14. januar 1680 som sorenskriver i Follo etter avg. Peder Hanssen. Fendt beskikkedes i 1681 til kontrollør i Drammen og avstod da med kongens samtykke sorenskriver-bestillingen til
14. *Jens Hanssen*, utnevnt 18. mars 1682. Død 1710 etter-latende enke og 12 barn, hvorav 4 umyndige.
15. *Jørgen Jønssen Berg*, foregåendes sønn, suksederte faren etter befolkningens ønske 5. desember 1710. Antok navnet Berg etter sin påboende gård Berg i Ås. Død 1736. Han var ved sin utnevnelse 23 år gammel og hadde tatt sin første eksamen ved akademiet.
16. *Peder And*, tidligere sorenskriver i Finnmarken, efter-fulgte nr. 15 den 31. august 1736. Død som sorenskriver her 1742.
På grunn av «alderdom og ubekvemhet for tiltagende fedme» fikk han fullmektig i 1739. Han avstod med kongens samtykke og mot «noget til underhold» bestillingen til
17. Prokurator *Christian Behmann*, e. j. ,født på Fyen 1711. som blev meddelt bevilling 25. januar 1743. 50 år gam-mel avstod han med kgl. approbasjon og mot pensjon til sig og sin eventuelle enke embedet til stedsønnen
18. *Jens von Rummelhoff Bærøe*, e. j., som den 25. sep-tember 1761 fikk bestalling som sorenskriver i Follo fogderi i stedet for stedfaren, som angivelig formodelst

«alderdom og svaghed» var forhindret i å passe embedet. Død 26. mai 1792.¹⁾

19. *Erich Horn*, c. j., tidligere sorenskriver i Idd og Marker, blev Bærøes eftermann 22. juni 1792. Forflyttet til Aker 25. mars 1808. Død i desember s. å.
20. *Christian Magnus Falsen*, c. j., tidligere høiesteretts-advokat, utnevnt 25. mars 1808. Blev i 1814 amtmann i Nordre Bergenhus, i 1822 generalprokurør, i 1825 stift-amtmann i Bergen og i 1827 justitiarius i Høiesterett. En av Norges mest kjente menn. Død 13. januar 1830.²⁾

A k e r .

1. *Rasmus Jacobssen*, nevnes som tingskriver i Aker 1600.
2. Lauritz Nielssen, optrer som tingskriver i Akers herred i 1607 og kalles følgende år «fordum».
3. *Ricardus Mortenssen*, tingskriver i Akers fogderi 1612, 13, 15, tidligere i Eiker (1594), i Ringerike og Hallingdal (1598), senere i Follo.
4. *Hans Knudssen*, tingskriver, 1619, 1620.
5. *Niels Rasmussen Muus*, tingskriver i Åker 1622, forflyttet til Hedemarken. Hadde tidligere tjent adelspersoner, bl. a. hertugen av Lyneburg. (G. T. III, s. 213.)
6. *Morten Lauritssen*, sorenskriver i Aker fra 1626 til 1647, da han blev slottsfolg på Akershus og foged i Akers fogderi. Bodde på Skaugum i Asker inntil 1652, da han ble rådmann i Kristiania. Efter sin utnevnelse til rådmann fortsatte han som sorenskriver i Vestre Bærum til sin død i 1665. — Grunnlegger av Bogstadgodset og en rik mann.³⁾
7. *Morten Jørgenssen*, nevnt som sorenskriver i Aker 1647, 1648, 1649, 1651. Kalles i 1671 «forrige sorenskriver». Optrådte som prokurator i en sak i Skedsmo. Stattholderen lar ham vite at han ikke kan være både dom-

¹⁾ C. Dunkers Erindringer s. 190.

²⁾ Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

³⁾ Se Edv. Bull: Akers historie og Finne-Grønn: Familien Abelsted.

mer og prokurator, men skal avholde sig «fra det ene som minst hannem kan vedkomme».

8. *Christen Pederssen (Abel)*, sorenskriver i Aker. Den eldste bevarte tingbok for Aker er autorisert til bruk for ham 18. desember 1655. Forflyttet til Hedemarken i Niels Muus' sted 20. juli 1660. Han søkte forgjeves om å få Vestre Bærum tilbake til Aker, «hvorav ellers ingen kunde leve».
9. *Laurits Boyessen*, skriver i statholderens kanselli, fikk 23. september 1661 bevilling til å bekomme og betjene Akers og Asker sogns sorenskriveri. 10. juni 1665 blev Vestre Bærum tilbakeført til sorenskriveriet. 6 lagrette-menn hadde skriftlig opplyst «at Vestre Bærum skal være underliggende Aske sogn og tilforn av 1 person for sorenskriver over Aker og Aske sogn opvartet». Han meddeltes konfirmasjon herpå 12. september 1670. Kjøpte i 1665 gården Ris i Aker. Døde der 1682¹⁾ og etterfulgtes av
10. *Peder Alexanderssen* den 30. september 1682 som sorenskriver i Akers herred og Asker sogn samt Vestre Bærum. Da han angivelig på grunn av sorenskriveriets ringhet ikke kunde leve derav med kone og barn, avstod han samme på kongens allernådigste behag til
11. *Jens Carstenssen*, som da var i skrivertjeneste i kanselliet på Akershus. Denne erholdt embedet 9. juni 1685. Død 1689 i Aker.²⁾
12. *Hans Lauritssen* erholdt 7. desember 1689 bevilling å være sorenskriver i Akers herred og Vestre Bærum efter avg. Jens Carstenssen.
13. *Nicolai Ring*, fikk lignende bevilling 31. oktober 1710 etter H. Lauritssen som da var «avgangen». Eide gården Hellerud i Aker.

På grunn av alderdom og svakhet avstod han embedet til etternevnte Album mot 150 rdlr. i pensjon og en godtgjørelse av 800 rdlr. Død 1747.

¹⁾ Se Finne-Grønn: En østlandsk slekt Riis.

²⁾ Se Finne-Grønn: En østlandsk slekt Riis, s. 12.

14. *Andreas Album*, e. j., utnevnt 20. mai 1746, død 1758.
15. *Hans Christian Giesing*, e. j., utnevnt 7. april 1758. Tidligere auditør. Tidligere prokurator. Død på Sem i Asker 1765. (Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.)
16. *Herman Colbiørnssen*, c. j., assessor i overhofretten, blev sorenskriver i Akers herred og Vestre Bærum 16. august 1765. Senere lagmann. Konferensråd. Født 1726, død 1794.
17. Prokurator *Sivert Devegge*, e. j., blev sorenskriver her 7. april 1773. Han var født 12. september 1728 i Halingdal og døde 1774. Enken Karen Sofie Riis fikk beholde halvdelen av embedets inntekter til eftermannens tiltreden.¹⁾
18. *Jacob Aars*, e. j., tidligere prokurator, utnevnt 15. desember 1774. Mellem ham og de militære myndigheter opstod der meningsforskjel om hvem der skulle forrette skifte etter en funksjonær ved Akershus festning som tillike var vanninspektør i Kristiania. En særdeles dyktig og ansatt mann. (Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.) Død 1807 og etterfulgt av
19. *Erich Horn*, sorenskriver i Follo, 25. mars 1808. Horn døde allerede året etter sin forflytning. I hans sted kom
20. *Paul Fredrik Michael Heltzen*, c. j., kanselliråd, tidligere auditor, utnevnt 1. mai 1810. Død i embedet 1838.

Nedre Romerike.

1. *Søfren Mogenssen*, sies 22. mars 1599 i 8 år å ha vært skriver i Romerike fogderi. Senere borgermester i Oslo. Død 28. april 1625.
2. *Niels Bertelssen*, nevnt som sorenskriver i Romerike og Solør ca. 1600. Tidligere tolder i Bragernes. (Jfr. P. H. T. 1. rekke b. V s. 127.)
3. *Simen Karlssen*, tingskriver i Fet 27. januar 1601.
4. *Niels Pederssen*, tingskriver sammesteds 25. september 1607 og i Enebakk 1608. Kalles s. å. også tingskriver i Nedre Romerike.

¹⁾ Se C. Dunkers Erindringer s. 263 og Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.

5. *Jacob Lauritssen*, likeså 30. juni 1609 og i Skedsmo 1610.
6. *Søfren Jacobssen*, nevnt i 1611 som tingskriver i Skedsmo og Fet.
7. *Peder Hanssen*, tingskriver i Nedre Romerike 1609—14.
8. *Anders Nielssen*, nevnt som tingskriver i Fet 1614, 15, 18. I en herredagsdom fra 1619 er en mann med samme navn kalt tingskriver på Øvre Romerike.
9. *Thomas Jenssen*, tingskriver i Fet 1620.
10. *Hans Knudssen*, tingskriver i Nedre Romerike 1621.
11. *Bertel Christenssen*, likeså 1622. (Jfr. Gudbrandsdalen, Numedal og Sandsvær og Hallingdal.)
12. *Rasmus Michelssøn Paludan*. Se om ham Follo nr. 9.
13. *Jens Hanssen Giedde*, fikk stadfestelse 27. mars 1662 på sin anbetrodde bestilling som sorenskriver i Nedre Romerike.
14. *Jørgen Bay*, får 6. juli 1667 bevilling til å betjene sorenskriveriet, når Giedde hadde forfall og blev stadfestet i bestillingen 9. september 1670.
15. *Wexel Hanssen*,¹⁾ født i Aalborg 22. august 1647, utnevnt 9. august 1679. Død i embedet 28. mars 1712 og etterfulgt av sønnen
16. *Hans Wexelssen*,¹⁾ som den 5. desember 1710 fikk kongens brev på å komme sin gamle far til hjelp og sukse-dere ham. Født 1682, død 1730.
17. *Niels Lembach*, utnevnt 13. februar 1728 til sorenskriver i Nedre Romerike etter nr. 16's avgang. Sønn av en kjøpmann på Halden.²⁾ Avstod mot en årlig pensjon embedet til
18. *Christian Jesper Ørum*, utnevnt 14. august 1750. Død i embedet 1759.
19. *Johan Hiort*, e. j., etterfulgte Ørum som sorenskriver i Nedre Romerike 21. september 1759. Blev i 1775 tillike assessor i overhofretten. Død 8. november 1782. Tidligere fullmektig ved Akershus stift og revisor ved toll- og konsumpsjonsvesenet.

¹⁾ Se P. H. T. 5. rekke b. VI s. 69 og G. T. b. I s. 105, note 1.

²⁾ Se P. H. T. 3. rekke b. I s. 76.

20. *Halvor Heyerdahl*, utnevnt 19. februar 1783. Tidligere sorenskriver i Idd og Marker og Hallingdal.
Forflyttet til Sør-Gudbrandsdal og Fron sogn 14. mars 1794, idet den derværende sorenskriver
21. *Johan Christian Petersen* s. d. remplaserte ham i Nedre Romerike.
22. *Niels Nielson*, c. j., justisråd og overrettsassessor, meddelt bestalling 27. mai 1803. Død i embedet 29. november 1829.

Øvre Romerike

(hvortil hørte Odalen inntil 1778).¹⁾

1. *Peder Søfrenssen*, tingskriver i Nes 10. februar 1595.
2. *Rasmus Lodinssen*, nevnt som tingskriver i Ullensaker 1600, 1610, og i Nannestad 1611, 1613.
3. *Hans Mikkelsen*, landskriver 1606.
4. *Peder Hessel*, tingskriver i Ullensaker og Nes 1609 og i Gjerdrum 1611. Kalles også tingskr. på Øvre Romerike.
5. *Niels Rasmussen Muus*, nevnes som sorenskriver i Øvre Romerike og Solør 1616, 1624, jfr. Aker nr. 5 og Hedemarken nr. 11.
6. *Niels Søfrenssen*, sorenskriver på Romerike 1631. (N. H. D. 1631 s. 14.)
7. *Søfren Erichsen Kolding*, nevnt som tingskriver i Øvre Romerike fra 1631 til 1637. Antagelig fra Kolding i Jylland. Død 1647. (G. T. III, 224.)
8. *Jens Poulsen*, tingskriver 1638.
9. *Hans Byncke*, nevnt som tingskriver 1648, 1649.
10. *Rasmus Jenssen*, utnevnt 1648, fikk 24. februar 1657 brev på fremdeles å være tingskriver. Kongebrev herpå 21. april 1662. 27. april 1667 fikk han bevilling til å nyde den ham betrodde stilling som sorenskriver i Øvre Romerike fogderi med Odalen. Stadfestelsesbrev 22.

¹⁾ Se reskr. 6. august 1762. Delingen av Solør og Østerdalens sorenskriveri fant sted ved sorenskr. Aagaards fratræden 1778.

februar 1671. Han skal tidligere ha vært foged. Død i januar 1674. (N. R. R. XI, s. 86.)

11. *Hans Thomassen Holst*, bevilling 6. juli 1667 til å betjene Øvre Romerikes sorenskriveri i R. Jenssens forfall. Stadfestet som vicesorenskriver sammested 5 september 1670. Virkelig sorenskriver 1674. Holst var født 11. august 1624 i Froslev ved Flensborg, sønn av herredsfoged Thomas H., og døde 24. juli 1704 i Ulensaker.¹⁾

I anledning av at Odalen var inntatt i Jens Madtzens brev på Solør og Østerdalens sorenskriveri etter Liv Borch utgikk der et missive til U. F. Gyldenløve at Holst måtte «tilegne sig og nyde Odalen under sitt skriveri (formedelst det udi hans bestalling uforvarendis findis indført)». Jens Madtzen skulde la sig nøye med Solør og Østerdalen likesom Liv Borch. Holst hadde gjort gjeldende at Odalen lå i Øvre Romerike skriveri og «allerede længe mig betroet». Odalen hørte visstnok til Solør fogderi, men lå under Kristiania lagdømme, mens Solør og Østerdalen tilhørte Oplandenes.

12. *Hans Jenssen Giedde*, fikk 31. juli 1704 bestalling som virkelig sorenskriver i Øvre Romerike etter den 18. mai 1685 å være blitt bemyndiget til å styre embedet i Holsts forfall.
13. *Edvard Røring*, ansatt ved det norske kanselli på Akershus, blev meddelt bevilling 26. mai 1710 som sorenskriver i Øvre Romerikes fogderi etter Giedde. Død 1731. Blandt hans efterslekt finner man bl. a. Edv. Storm, P. A. Munch, Andreas Munch, Erika Nissen, Edv. Munch, Ole Bull, Fritz Thaulow.
14. *Jochum Werner*, Ditlev Vibes gamle, tro tjener, sorenskriver her 1731—44, utnevnt 7. september 1731. Død 1744.
15. *Gløer Gløersen*,²⁾ fikk bevilling 4. september 1744 som Werners eftermann. Han var født 1712 og døde 1788.

¹⁾ Se familien Holsts slektsbok og G. T. III s. 224.

²⁾ Se familien Gløersens slektsbok.

Den 2. april 1756 fikk han tillatelse til bytte («make-skifte») embede med sorenskriveren i Hadeland, Land og Valders, kanseliråd.

16. *Helle Juell Wisloff*,¹⁾ e. j. Denne døde 6. januar 1787 etter å ha avstått sorenskriveriet «på kongens allernådigste behag» i 1769 til
17. *Leonhard Scheitli*, e. j., prokurator i overhofretten, med bestalling av 30. mars 1770. Nedla embedet med pensjon av samme i 1797. — Utnevnt med forpliktelse til å finne sig i at Odalen blev fraskilt. (Se Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.)
18. *Johan Koren*, tidligere sorenskriver i Heggen og Frøland (se der nr. 28), forflyttet til Øvre Romerike 25. mars 1797. Innehadde embedet til 1815, da han blev assessor i overretten.

Hedmark fylke (Hedemarkens amt).

H e d e m a r k e n.²⁾

1. *Antonius Knudssen (Wincke)*, en dansk mann, nevnes som tingskriver allerede i 1588 og som skriver 1597 og 1602. Senere først stiftsskriver, senere borgermester i Oslo. Død 1614. (Se S. T. V, 258.)
2. *Peder Olufssen*, tingskriver på Nes 1594.
3. *Niels Jørgenssen*, tingskriver i Romedal 1595, 1602.
4. *Peder Laugessen Ravn*, en danske, tingskriver eller sorenskriver i Hedemarken og Østerdal 1608—12. 1612 byskriver i Oslo. Senere lagmann først i Stavanger, senere i Bergen. Avsatt 1641. (Se G. T. I, 110 og S. T. V, 226.)
5. *Søfren Jacobssen*, sorenskriver 1612, 13.
6. *Kristen Anderssen*, tingskriver 1617. I en klage av 24. juli 1624 angir han å være ansatt av statholder, Enev. Kruse³⁾ etter forhen å ha tjent ham og andre gode menn

¹⁾ Sønn av sorenskr. Niels W. Hadeland, Land og Valders nr. 14.

²⁾ I den første tid etter 1591 hadde Hedemarken og Østerdal felles tingskriver (sorenskriver).

³⁾ Som tingskr. i Hedemarkens og Østerdalens fogderier.

i Danmark. Påstår sig avskjediget på foranledning av fogden, i hvis utroskap han ikke vilde samtykke. Kalles 23. oktober 1618 «forrige tingskriver».

7. *Knud Fredrikssen*, tingskriver på Hedemarken og i Østerdalens 1619, 21, 25 ifølge diplom 1619 og herredagsdombok av 1625. (Finne-Grønn: Elverum II, s. 394.)
8. *Hans Knudssen*, tingskriver 1622, 25. Kalles 1628 «forrige» tingskriver på Hedemarken. (N. H. D. 1625 og 1628.)
9. *Søfren Erichssen*, tingskriver eller sorenskriver 1622—28 i Stange, Vang, Romedal og Løten. Kalles i herredagsdombok for 1628 forrige tingskriver av Vang og Romedal sogner.
10. *Hans Carstenssen Tancke*. Riksarkivar Lange sier om ham at han var sorenskriver i Hedemarken 1631, og i 1632 fikk tillike Solør og Østerdalens sorenskriveri.¹⁾ Hans optreden på Hedemarken må imidlertid i tilfelle ha vært som settedommer. I 1631 var nemlig
11. *Niels Rasmussen Muus²⁾ tingskriver på Hedemarken, ansatt 6. juli 1622, født ca. 1595, hadde som ung tjent hertugen av Braunschweig-Lüneburg. (G. T. III, 213.) Han fikk den 5. august 1630 efter andragende kongens tilslagn om å beholde det sorenskriveri som han en tid lang hadde betjent og ikke avsettes all den stund og så lenge der ikke kom klage over ham.³⁾ Der manglet ikke på klagemål, men han beholdt dog embedet til 1661, da det blev fradømt ham. 10 år i forveien hadde han fått konfirmasjon på samme.*
12. *Christen Pederssen*, tidligere sorenskriver i Aker, (se der nr. 8) fikk 20. juli 1660 rett til å etterfølge Muus som sorenskriver på Hedemarken og blev 8. januar 1664 meddelt bestalling som sådan efter avg. Muus. Død i mars 1670. (P. H. T. 2. r. b. IV s. 208.)
13. *Hans Christenssen Blichfeld*, fikk 1. oktober 1669 be-

¹⁾ Se der nr. 6.

²⁾ Se Aker nr. 5. Efter sønnens opgivende i 1660 i sitt 65de år.

³⁾ Se N. R. R. b. VI s. 255.

villing til å være vicesorenskriver på Hedemarken og suksedere nr. 12 — som er svak og aldrende — etter hans død. Efter Pederssens død blev han stadfestet i stillingen 26. mai 1670. Stadfestet pånytt 16. desember 1699.

14. *Peder Sørensen Munck*, blev 10. september 1687 besikket som vicesorenskriver hos nr. 13 som på grunn av alderdom og svakhets ikke kunde betjene embedet alene. Når sorenskriveriet blev ledig skulde han søke om bestallingsbrev. Allerede næste år fikk han tillatelse til å «bytte» vicesorenskriverembedet over Hedemarken med «vicesorenskriveren» over Tune, Aabygde, Hvalør og Onsø Niels Hedemark. «De beholder begge deres rettigheter der følger med vicesorenskriverembedet». Munck blev sorenskriver i Tune (se der), mens Hedemark, som hadde vært virkelig sorenskriver der, ikke bare vicesorenskriver, i 1696 blev sorenskriver på Toten og avstod stillingen som vicesorenskriver på Hedemarken 8. august 1712 til
15. *Hieronimus Jenssen*, som blev sorenskriver efter Blichfeld 9. juni 1722, stadfestet 9. oktober 1731. Om hans strid med geistligheten se reskr. 13. februar 1728. H. Jenssen avstod embedet med kgl. approbasjon til
16. *Hans Henrich Schwabe*, e. j., som hadde fått suksesjonsbrev 15. november 1743 og 22. januar 1745 blev virkelig sorenskriver på Hedemarken. Dog skulde Jenssen om han overlevet Schwabe fremdeles beholde embedet. Ifølge missive av 29. desember 1758 blev han pålagt å utrede 300 rdlr. årlig til sin hustru Rebecca Hoff og 3 barn. Hun måtte flytte fra ham «fordi han ilde har begegnet hende (ved daglig drukkenskap)». Schwabe, som kalles studiosus, var født på Kongsberg 1711, sønn av kanselliråd Oberhüttenriiter S. Hans klage over almuens vægring ved å erlegge sorenskrivertoll fremkalte reskr. 22. april 1746.

Søndre Hedemarken.

1. Prokurator *Gregers Lund*, blev sorenskriver i Søndre Hedemarken, efter Schwabes død, 8. januar 1777, idet det gamle Hedemarkens sorenskriveri samtidig blev delt i to deler Søndre og Nordre H. Det første omfattet Stange, Romedal og Løten samt Skattum og Vangs fjerdinger. Lund frabad sig embedet allerede 1. desember 1777, hvilket blev innvilget 30. mai det følgende år med løfte om et «konvenablere» embede.
2. Regimentskvartermester *Hans Lemmich Juell*, blev 2. desember 1778 sorenskriver i Søndre Hedemarken i Lunds sted og innehadde embedet til 1810. I 1799 brente hans gård Hubred i Vang og embedsarkivet med undtagelse av 2 protokoller. J. var født 1740, sønn av foged Jens J. Død 1810.¹⁾
3. *Andreas Hammer*, c. j., justisråd og president i Kristiansand, utnevnt til sorenskriver i Søndre Hedemarken 1. mai 1810. Død 1825.

Nordre Hedemarken.

Den første sorenskriver i det nyoprettede embede, bestående av Ringsaker og Nes prestegjeld samt Vangs sogn med undtagelse av Skattum og Vangs fjerdinger — var

1. *Christian Strangebye*, som 8. januar 1777 blev meddelt bestilling. Kanselliråd. Død 28. november 1806.²⁾
2. *Erik Glæersen*, utnevnt 16. oktober 1807. Se Valders nr. 1.

Solør og Østerdalen.³⁾

1. *Peder Hanssen*, kaldes i 1610 «tingskriver» i Hofs sogn, i 1611 tingskriver i Solør og 1613 i Grue.
2. *Søffren Hanssen*, nevnt som tingskriver i Solør 1620.
3. *Knud Fredrikssen*, nevnes som tingskriver i Hedemar-

¹⁾ Se slektsboken Juell.

²⁾ Se S. T. VI, s. 141 og Lorens Bergs bygdebok Stokke.

³⁾ Om sorenskrivere her se Finne-Grønns bygdebeskrivelse Elverum s. 393 flg. og de foran under Hedemarken opførte første skrivere.

kens og Østerdalens fogderi 1621 og i Østerdalen i 1625 (jfr. Hedem.).

4. *Niels Muus*, optrer som sorenskriver i Solør 1631 (jfr. Hedem.).
5. *Jørgen Erichssen*, sorenskriver i Odalen 1639. (Budstikken 6. årg. s. 109.)
6. *Hans Carstenssen Tancke (Tanche)*, var i mange år sorenskriver over Solør og Østerdalen. I en ansøkning av 7. april 1663 oplyser han at han for 33 år siden avla sin ed for statholder Chr. Urne. T. var født i Maribo på Laaland 1604. Avskjed 1661, død 1676. De av riksarkivar Lange som sorenskrivere her i 1639 og 1653 nevnte henholdsvis Jørgen Erikssen og Mads Schram, må i tilfelle ha styrt retten i Hans Carstenssens forfall. — Tanckes svigersonn.
7. *Liv Alexanderssen Borch*, fikk 26. mai 1662 konfirmasjon på sin anbetrodde sorenskriverbestilling over Solør og Østerdalen og blev påny stadfestet i stillingen 1. august 1670. Han var sønn av presten B. i Elverum og hadde i 8 år vært ansatt hos nr. 6. Avsatt av Høiesterett i 1674 som uskikket til å betjene retten, hvilket ikke hindret, at han i 1678 ble foged i Skogn. Avsatt også som foged 1683. Død 1698.
8. *Jens Madssen*, en danske, avskjediget foged, fikk bevilling til å være sorenskriver over Solør og Østerdalen og Odalens fogderi 15. oktober 1674 istedetfor Liv Borch. Han måtte overlate Odalen til sorenskriver Holst i Øvre Romerike (se der nr. 11). Død 1685.
9. *Peder Claussen Stabel*, bevilling 5. august 1675 til å bestyre Solør og Østerdalens sorenskriveri i J. Madssens forfall og suksedere ham. I sin ansøkning anførte Stabel at han er sønn av foged og slottsfoged Claus Bastianssen, er «dette lands innfødde undersått» og «opdragten ved samme bestillinger og kondisjoner». Efterat Stabel var død fikk den 1649 i Kristiania føgte
10. *Niels Arendtssen* lignende bevilling 14. mai 1682 og blev virkelig sorenskriver 4. juli 1685 etter Madssens avgang.
11. *Bendix Heide*, efterfulgte 6. november 1686 Arendtssen

som sorenskriver i Solør og Østerdalen. Heide var født 1655 i Odalen, sønn av sogneprest Anders H. og døde 1716.

12. *Hans Winsnæs*, utnevnt 9. mars 1716 etter avgangne Heide. Død i embedet 1742.
13. *Andreas Aagaard*, utnevnt 3. august 1742. Avskjed med pensjon 2. desember 1778. Død 25. desember 1782, 84 år gammel.

Efter Aagaards fratrede blev Odalen utskilt fra Øvre Romerike og henlagt til Solør. Solør og Østerdalen blir 2 sorenskriverier. Se reskr. 6. august 1762.

S o l ø r m e d O d a l e n .

1. *Hans Schiermann*, sorenskriver i Tune, blev forflyttet til Solør og Odalen 2. desember 1778. Død 1796.
2. *Albrecht Christopher Budde*, ombyttet 14. oktober 1796 Idd og Marker sorenskriveri med Solørs etter Schiermanns avgang og blev efterfulgt av
3. *Hans Henrich Scheel*, e. j., byfoged og byskriver i Moss 3. juli 1811. Tidligere sorenskriver i V. Raabyggelaget. Se der nr. 31.

Ø s t e r d a l e n .

1. Studiosus *Johan Christian Schultz*, e. j., fikk 9. juli 1772 bestalling til å være sorenskriver over Østerdalens fogderi i Andreas Aagaards sted, som var forhindret på grunn av sin høie alder.
2. *Hans Andreas Brandt*, e. j., overauditør, politimester og rådmann i Bergen, utnevnt 15. januar 1796. Forflyttet til Nordhordland.¹⁾
3. *Andreas Aagaard Kiønig*, c. j., født 1771, kopist i danske kanselli, utnevnt 19. januar 1798. Senere assessor i Høiesterett 1814—1837. Medlem av Riksforsamlingen på Eidsvoll som 2nen deputert fra Hedemarken.²⁾ Død 1856.

¹⁾ Se der.

²⁾ Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

Opland fylke (Kristians amt).

Gudbrandsdalen.

1. *Jacob Jacobssen*, skriver i Gudbrandsdalen 1579.
2. *Peder Riber*, tingskriver 1596—1603 i Vågå og Lom.
3. *Niels Hoff*, tingskriver i Ringebu 1605—1609.
4. *Niels Søfrensen*, tingskriver 1607, 08 i Vågå.
5. *Bertel Christenssen*, tingskriver i Vågå og Lesja 1622—1628. Nevnt tidligere under Nedre Romerike. Påtreffes senere i Hallingdal og Ringerike og i Numedal og Sandsvær. Han var sønn av sogneprest i Gausdal Christen Eskildssøn og døde 1641.
6. *Hans Nielssen (Ferslev)*, sorenskriver 1624—1638. Senere lagmann i Fredriksstad. Sønn av borgermester i Aalborg Niels Iverssen. (G. T. III, 217 note 1).
7. *Mauritz Jenssen*, angivelig tingskriver i 44 år. Død 1661.¹⁾
8. *Christen Hanssen*, tingskriver eller sorenskriver i Gudbrandsdalen 1630—1652.
9. *Henrik Jacobssen*, utnevnt 19. august 1657 av statholder Niels Trolle på kongens vegne til tingskriver i Ringebu, Øier, Gausdal og Fåberg sogn (prestegjeld). Stadfestet i bestillingen 7. mars 1662 og 12 september 1670.
Hans svoger
10. *Jacob Knudssen*, tidligere fogedfullmektig fikk stadfestelsesbrev 7. mars 1662 og 12. september 1670 som sorenskriver i Fron, Vågå, Lom og Lesja sogn. Sønnen
11. *Henrich Jacobssen (Schmith)*, meddelt bevilling 12. september 1685 til å betjene Nordre Gudbrandsdalens sorenskriveri i farens forfall. Efter farens død virkelig sorenskriver sammeteds 17. november 1688. Stadfestet som sådan 10. februar 1700. Assessor i overhofretten samt vicelagmann i Kristiania lagdømme. Død i embedet 18. juli 1719. (G. T. I, 322.)
12. *Søffren Bartrum*, fikk 7. mai 1673 bevilling til å være

¹⁾ Se G. Schønings reise gj. Gudbrandsdalen s. 181 og H. Kraabøls slekter og gårder i Gausdal s. 77.

Hans distrikt omfattet Fåberg, Gausdal og Øier. Samtidig var nr. 8 sorenskriver i Lom, Vågå, Lesja, Fron og Ringebu prestegjeld.

sorenskriver i Søndre Gudbrandsdalen istedetfor nr. 9. Denne hadde godvillig avstått bestillingen på grunn av sin høie alder. Han blev fradømt embedet «formedelst usømmelig forhold» og efterfulgt av

13. *Thomas Pederssen Randulf* 4. juli 1682. I sine siste år var han blind. Hans økonomiske stilling var meget dårlig. Det heter herom i et regnskap fra 1711: «Hans tilstand er så slett at mange av de fattigste bønders vilkår er fast bedre; ti hverken den ringe pensjon han nyder av skriveriet formedelst sin blindhet og svakhet i øinene, ei heller den såre liten avgrøde han får av en halv gårds jordbruk er noget år tilstrekkelig å føde og underholde ham med hustru og fire små umyndige barn.»

Den 9. mai 1699 utgikk et kongebrev om forening av Nordre og Søndre Gudbrandsdalens sorenskriverier, så snart et av dem blev ledig.¹⁾

Randulf fikk stadfestelsesbrev 30. desember 1699 og døde i embedet 9. september 1731. Hans samme år utnevnte etterfølger,

14. *Mogens Winsnes*,²⁾ hadde allerede 1. juni 1715 erholdt bevilling som sorenskriver i Nordre og Søndre Gudbrandsdalen, når bestillingen ble ledig, men måtte nøie sig med sorenskriveriet i Sørdalen. Dette til tross for at han hadde erlagt 1 000 rdlr. til kongens kasse for ekspektansen på begge embeder. Derimot fikk han sig ved anordning av 5. mars 1734 tillagt Fron tinglag etter ansøkning. Derved blev de to sorenskriverier like med hensyn til embedsinntekter. Winsnes oplyste i sin ansøkning herom at han før han blev vicesorenskriver hadde tjent 16 år ved det norske krigskommisariat og i krigens tid som kommisariatsskriver. Videre at han som vicesorenskriver hadde betjent Norddalens skriveri på den blinde Randulfs vegne inntil dennes død mot å betale ham 132 rdlr. 2 mark.

¹⁾ Foreningen inntrådte ved nr. 11 Henrich Jacobssens avgang i 1719 og varte til Randulfs død 1731.

²⁾ Jfr. familien Winsnes' slektsbok.

Winsnes, som var sønn av en gårdbruker i Fet, døde i 1761, 79 år gammel, etter på visse kondisjoner å ha avstått bestillingen til Jens Ziegler.

Nordre Gudbrandsdalen.

1. *Niels Hauritz*, utnevnt til sorenskriver i Nordre Gudbrandsdalen 19. oktober 1731 etter Randulfs død, etter anbefaling av Ditlev Wibe, hvis håndskriver han hadde vært. Wibe kaller ham en tro tjener som vil være bekvem til sådant embede. Hauritz hadde i 15 år vært ansatt i det norske kanselli. Han avstod embedet til sin sønn
2. *Carsten Hauritz*, e. j., utnevnt 25. juni 1751, etter å ha vært adjungert faren i 8 år.
3. *Peter Pontoppidan*, e. j., sorenskriver over Nordre Gudbrandsdalens fogderi 12. februar 1762 etter «avgangne» Carsten H. Død 1766.
4. *Henrik Pløyen*, e. j., garnisonsauditør, justisråd, sorenskriver etter Pontoppidan 20. juni 1766. Efterfulgt av
5. Regimentskvartermester *Mads Bjerregaard*, e. j., 14. februar 1800. Død i embedet 8. januar 1831.

Søndre Gudbrandsdalen.

1. *Jens Ziegler*,¹⁾ e. j., utnevnt 12. desember 1738 til sorenskriver i Søndre Gudbrandsdalen og Fron sogn. Han fikk en reprimande for ikke å ha innsendt liste over de umyndiges midler. Kammerråd. Avstod embedet med kgl. approbasjon og mot en årlig godtgjørelse av 200 rdlr., påheftet embedet, til
2. *Rasmus Nyegaard*, utnevnt 23. oktober 1761. Amtmannen blev i 1766 pålagt å sammenkalle almuen og spørre den om noen av dem hadde noen klage over sorenskriveren. Fradømt embedet ved høiesterettsdom 20. mai 1775 «formedelst noen ulovlige handlinger».
3. *Hans Hagerup (Gyldenpalm)*, c. j., assessor i overhofretten, justisråd, utnevnt 7. juni 1775. Bodde i Kristi-

¹⁾ Se S. T. b. V s. 179. P. H. T. 1. r. III s. 219.

ania og Aker og opholdt sig kun i tingtiden i sitt sorenskriveri. Død 1793. (Se slektsboken.)

4. *Johan Christian Petersen*, forflyttet hertil 30. august 1793, tidligere sorenskriver i Finmarken samt i Lier, Hurum og Røken. Bytter embede med nr. 5.
5. *Halvor Heyerdahl*, sorenskriver i Nedre Romerike, blev sorenskriver i Søndre Gudbrandsdalen 14. mars 1794 i den forflyttede Petersens sted. Avskjed med pensjon 6. desember 1805. (Se slektsboken.)
6. *Thomas Henrich Mørnichen*, e. j., utnevnt 21. februar 1806. Tidligere byfoged i Trondhjem. Innehadde embedet til 1832.

Hadeland, Land og Valdres.

1. *Hans Amundssen*, nevnes som landskriver eller tingskriver i Hadeland, Land og Valdres og på Toten i årene 1596—1602.
2. *Claus Povelssen*, nevnt som tingskriver 1613—15 i Hadeland, Land og Valdres. Kalles i en herredagsdom i 1616 «forrige tingskriver».
3. *Jacob Lauritzsen*, tingskriver over Hadelands og Totens fogderier 1616.
4. *Niels Sommer*, nevnt som tingskriver samme steds 1612, 1618—1623 og som «forrige sorenskriver» i Land 1654.
5. *Jens Iverssen*, kalles i 1620 «fullmektig udi skriverens sted» (i Toten), «tilforordnet skriver» 1627—28 og «forordnet tingskriver» i 1628.
6. *Herman Hanssen Ring*, en mann med en merkelig og trist livsskjebne. Sogneprest i Nes, Hedemarken 1608—1613, avsatt på herredagen i Skien 1613 som papist og forvist. Kom han tilbake skulde han miste halsen. Da han allikevel innfant sig her i landet blev han fengslet, reddet sin hals, men måtte påny gå i landflyktighet. I 1626 fikk han lov til å vende hjem, var først skolemester i Oslo, og 1629—1633 sorenskriver på Hadeland, hvilket embede han senere søkte å få igjen. I 1643 finner vi ham som prokurator på Nes og i Lesja og i 1644—45 som deltager i Hannibalsfeiden. Han levet i

fattigdom med en stor familie og bodde ennu i 1665 på Nes, 96 år gammel.¹⁾

7. *Hans Pederssen (Holst)*, nevnt som sorenskriver i Land 1631, 1642 og i Hadeland, Land og Valdres i 1648, da han makeskifter en del kirkegods i Land mot eget odels-gods i Reinlid. Kaller sig i 1649 selv sorenskriver over Hadeland. Nevnt også 1646 og 1650.
8. *Jens Povelssen*, opføres av riksarkivar Lange som ting-skriver i Hadeland og Valdres 1631 og 1636, 39, 45, 54.
9. *Jacob Hanssen* som sorenskriver over Hadelands fogderi
10. *Bendt Pederssen*, utnevnt 7. juni 1659, blev 12. august 1664 og 13. september 1670 stadfestet i stillingen som sorenskriver i Gran, Jevnaker, Land, Aurdal, Slidre og Vangs prestegjeld i Hadeland og Valdres fogderi. Sies i 1668 suspendert «formedelst noen grove beskyldninger».
11. *Christen Jenssen*, bevilling som sorenskriver i de samme prestegjeld 14. desember 1667.
12. *Michael von Schønberg*, sorenskriver 1688—1696.²⁾ Kallees «avgangen» da
13. *Claus Rosing*, 17. oktober 1696 blev sorenskriver i nevnte prestegjeld. Fradømt bestillingen på grunn av forseelse. Søkte i 1710 forgjeves om å få den igjen.
14. *Niels Wisløff*, sønn av by- og rådstuskriver Niels Th. W., utnevnt 16. september 1704 til sorenskriver over Hadeland og Valdres etter Rosing.³⁾ Kanselliråd. (G. T. II, 249.) Sønnen

¹⁾ Se Bang: Den norske kirkes historie s. 359. Ludv. Daae: Hist. Tids-skrift 3. rekke b. III s. 325. og S. T. I s. 122.

²⁾ Tillike sorenskriver i Toten, Vardal og Biri.

Ved Schønbergs avgang fikk de to sorenskriverier igjen hver sin skriver.

³⁾ Hans Hagerup søkte i 1739 om å bli vicesorenskr. over Hadeland og Valdres «da nuvær. sorenskr. Wisløff søker tilladelse å avstå sit em-bede, da han er henimot 70 år gl., dog skal H. gi W. 200 rdlr. i pen-sjon og 100 rdlr. til hans eventuelle enke.

Dette blev «akkordert» 2. november 1739.

15. *Helle Juel Wisloff*, e. j., blev 25. januar 1743 meddelt bestalling som sorenskriver sammesteds i farens forfall og til å etterfølge denne (se slektsboken). Blev 2. april 1756 forflyttet til Øvre Romerike i bytte med den derværende sorenskriver
16. *Glør Gløerssen*, som s. d. blev sorenskriver over Hadeland og Valdres. (Se slektsboken.)
Efter hans avgang blev Valdres ved reskr. 27. januar 1786 eget sorenskriveri bestående av prestegjeldene Aurdal, Slidre og Vang.

H a d e l a n d o g L a n d .

1. *Stephan Barclay Meidell*, e. j., utnevnt 5. september 1788 i avgangne Gløersens sted. Født 1734, død 1808. (Se slektsboken.)
2. *Jens Gram Thaulow*, e. j., sekretær i Rentekammeret, utnevnt 23. desember 1808 etter avgangne Meidell. Død 1862. Medlem av den faste Lovkommisjon. (Se slektsboken.)

V a l d r e s .

Den første sorenskriver her,

1. «*Studiosus*» *Erik Gløersen*, e. j., blev meddelt bestalling 27. januar 1786. Det heter ved hans utnevnelse, at hans far, Glør Gløersen, som tidligere hadde styrt det store Hadeland, Land og Valdres sorenskriveri, hadde søkt sig fritatt for det halve embede på grunn av alderdom.
Erik Gl. var født i Solør 30. januar 1751, blev forflyttet til Nordre Hedemarken 16. oktober 1807 og døde der 2. april 1819.¹⁾
2. *Eilert Christopher Kolderup*, tidligere prokurator, e. j., utnevnt 25. mars 1808. (Se Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.)

T o t e n , V a r d a l o g B i r i .

1. *Hans Amundssen*, tingskriver på Toten 1598 ifølge N. H. D. for s. å. s. 338.

¹⁾ Se familien Gløersens slektsbok og Nordre Hedemarken nr. 2.

2. *Niels Jørgenssen*, i sorenskriverens sted 1611 og tingskriver på Toten 1612.
3. *Niels Sommer*.
4. *Jacob Lauritzsen*.
5. *Jens Iverssen*.
6. *Herman Hanssen*.
Se om nr. 3—6 Hadeland, Land og Valdres.
7. *Anders Carlssen*,nevnt som sorenskriver på Toten¹⁾ 1634—35.
8. *Jacob Hanssen*, var fra først av sorenskriver i Hadelands fogderi og i 1643 i Toten. Han søkte da forgjeves å få Hadeland tilbake, da han ikke kunde leve med kone og barn av Toten sorenskriveri. Han påberopte sig sin lange tjeneste hos forskjellige adelsmenn. Nevnt også 1648.
9. *Peder Anderssen*,nevnt første gang 1652, utnevnt 8. juni 1657. Stadfestet 28. november 1662 som tingskriver i Toten, Vardal og Biri prestegjeld og påny 1670. Han oplyser å være født i Koldinghus i Jylland; kaller sig selv Peder Arnessen og en fattig mann.
10. *Michael von Schønberg*, fikk 7. august 1673 bevilling til å være sorenskriver over Toten og Biri i avgangne Peder Anderssens sted. Når sorenskriver Bendt Pederssen døde, skulde Hadelands og Valdres sorenskriveri betjenes av Schønberg sammen med Toten. Den 31. mars 1688 fikk han brev på nevnte sorenskriveri som Bendt Pederssen sies å ha avstått til ham. Schønberg innehadde begge sorenskriverier til sin avgang.
11. *Niels Hedemark*, utnevnt 17. oktober 1696 til sorenskriver over Toten, Vardal og Biri. Jfr. Hedemarken.
12. *Christian Hanssen Sommerfeldt* (se den trykte stamtable), bevilling 12. juni 1702 som sorenskriver over Toten, Vardal og Biri etter Hedemarks avgang.²⁾ Han avstod embedet med kongens samtykke til sin sønn .

¹⁾ Visstnok også på Hadeland.

²⁾ Denne må — etter oplysning av Hamar statsarkiv — antagelig ha funnet sted i 1705. Sommerfeldt har i hvert fall overtatt embedet i 1706. Hedemark levet ennu i 1713 på sin gård Samsal i Ringsaker.

13. *David Christian Sommerfeldt*, e. j., utnevnt 14. april 1741. Han hadde tidligere vært adjungert faren, blev kanselliråd, fikk sin bestalling stadfestet 1766 og døde 1773. Hans sønn, amtmann Chr. Sommerfeldt, gir ham i Topografisk Journal, 14. hefte, et vakkert skudsmål som menneske, jorddyrker og dommer.
14. *Johan Jacob Milche*, c. j., født 1737, tidligere auditør ved falsterske infanteriregiment, utnevnt i avgangne Sommerfeldts sted 16. juni 1773. Efter adskillige klager blev han på ansøkning entlediget. I hans sted kom
15. *Friderich Sommerfeldt*, e. j., den 24. august 1787, og da han var gått av
16. *Johan Severin Hiort*, e. j., tidligere regimentskvartermester, byfoged og byskriver, utnevnt 15. januar 1802. Denne døde ikke lenge efter sin utnevnselse og
17. *Laurits Weidemann*, tidligere sorenskriver på Søndmøre (se der), forflyttedes til Toten, Vardal og Biri 1. oktober 1802. Senere amtmann, først i Hedemarkens, derpå i Kristians amt, hvorfra avskjed 3. november 1851. Representerte Kristians amt ved Riksforsamlingen på Eidsvoll og på mange senere Storting.¹⁾ Død 1. august 1856.

Ifølge Finne-Grønns bygdebok Elverum, side 396, skal den senere sorenskriver i Solør og Østerdalen, Jens Madsen, ha vært sorenskriver i Toten og Valdres før han i 1659 blev foged i Gudbrandsdalen.

Buskerud fylke (amt).

Hallingdal og Ringerike.

1. Den første tingskriver her, *Ricardus Mortenssen*, kaller sig selv «svoren skriver i Bragernes len». Som sådan optrer han i en domsavsigelse på Tunhøvd i Nore i 1598. Han nevnes forøvrig allerede 1594. — Vi har tidligere støtt på ham i Aker og Follo samt som prokurator i Romerike og vil senere finne ham igjen i Eiker, Lier, Røken og Hurum samt Numedal og Sandsvær.

¹⁾ Se slektsboken og Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

2. *Niels Jørgenssen* sees å ha vært tingskriver i Lier og Hallingdal 1607, 1610.
3. *Lauritz Thordssen* dømmer i 1608 sammen med 6 menn på Ringerike.
4. *Reinholdt Pipherrinnck*, sorenskriver i Hallingdal 1612. I 1615 kalles han «fordum» tingskriver her. Hans fullmektig (substitut) var
5. *Sander Sanderssøn*, angivelig en skotlænder(?) og håndverker av profesjon, boende i Hallingdal. Han blev av nr. 4 i 1612 besiktigget til i dennes fravær å sitte i retten og skrive alleslags brever. Han kalles tingskriver i Aal 1606 og sorenskriver i Hallingdal i 1605 og 1609. Riksarkivar Lange mener at han aldri var annet enn fullmektig, og det er vel også det rimeligste. Både han og hans hustru, Ragnhild Asgautsdatter, omtales i 1633 som skrøpelige og fattige, anbefalte til fromme kristne. Ifølge en gammel beretning fra Hallingdal i Topografisk Journal¹⁾ skal han ha vært den første sorenskriver i Hallingdal og en lerd mann.
6. *Tage Erikssen*, tingskriver 1614, senere foged.
7. *Søfren Nielssen*, skriver (tingskriver), nevnt 1614, 15, 16, 20.
8. *Jacob Lauritzen*, tingskriver i Aals fjerding i Hallingdal 1619 og opføres som sorenskriver i Hallingdal 1617, 18, 19, 21, 22, 23.
9. *Jens Rasmussen*, tingskriver 1627, 29. Se Eiker, Modum og Sigdal nr. 11.
10. *Michel Jenssen*, likså 1629.
11. *Bertel Christensen*, tidligere opført under Nedre Romerike og Gudbrandsdalen, optrer som tingskriver i Hallingdal 12. januar 1630 og i Numedal og Sandsvær 1629 og 1631 til 1640.
12. *Rasmus Jenssen*, tingskriver i Hallingdal 1633 eller fullmektig.
13. *Jens Nielssen*, nevnes i årene 1640—1650 dels som ting-

¹⁾ Hefte 30 s. 189.

skriver dels som sorenskriver i Hallingdal. Jfr. Eiker, Modum og Sigdal nr. 13.

14. *Einert Jenssen*, var sorenskriver i Ringerike i årene 1643—1648. Var død 1649. Det fremgår av statholder-skapets ekstraktprotokoll for juni 1643 at han var «forundt» Hadelands skriveri som han imidlertid ikke kom til å overta. Sammesteds omtales hans klage over nr. 13 som beskyldes for å gjøre ham «indpas» både på tinget og annetsteds. I Einert Jenssens tid var Ringerike eget sorenskriveri, men blev igjen forenet med Hallingdal med
15. *Povel Schnell* som sorenskriver 1650—57. Han bodde i 1653 på Lie på Ringerike.
16. *Thomas Thomassen*, nevnt 1662, 1663 og stadfestet i sin bestilling som sorenskriver i Norderhov og Hole prestegjeld 10. april 1665. Han blev suspendert «formedelst en ærerørig sak», men fikk bestillingen igjen 14. februar 1668 og kalles da «sorenskriver i Norder-houg og Hole prestegjeld på Ringerike så og udi Næs og Aals prestegjeld i Hallingdal».
17. *Jacob Bertelssen*, blev 20. mars 1667 meddelt bestalling som sorenskriver i de samme prestegjeld og blev stad-festet som sådan 16. juli 1668. Det oplyses her at han hadde sittet i embedet under Thomassens suspensjon og at denne da var «avgangen».
18. *Peder Pederssen*, utnevnt 31. mars 1668, men utnevnel-sen blev ifølge riksarkivar Lange senere kassert.
19. *Jens Tygessen Lund*, utnevnt til sorenskriver i Ringe-rike og Hallingdals fogderi 17. august 1670 istedetfor Jacob Bertelssen. Denne var fradømt embedet «for-medelst begangne forseelser og grove bedrifter både i Norge og Sverige». Lund blev fradømt embedet av Høiesterett, men fikk 7. august 1694 bevilling til frem-deles å beholde sorenskriveriet. Lund efterfulgtes av
20. *Christian Møller*, som 12. juni 1685 var meddelt bevil-ling til som vicesorenskriver å betjene retten i hans forfall og som blev virkelig sorenskriver i 1709. Da han på grunn av svakhet ikke kunde betjene embedet alene blev

21. *Anders Jorstad* den 17. februar 1715 autorisert som vicesorenskriver med rett til å suksedere ham, hvilket han gjorde 18. november 1717. Død i embedet 1726, 36 år gammel.
22. *Christian Michelsen Paludan*, utnevnt 2. september 1726, stadfestet 10. august 1731 og 4. november 1746. Innehadde embedet til 1754.
23. *Ambrosius Boyesen*, e. j., fikk 2. oktober 1744 bestalling som sorenskriver i Ringerike og Hallingdal når nr. 22 gikk av. Sorenskriver blev han dog ikke.¹⁾ Paludan etterfulgtes av
24. *Niels Michelsen Leth*, med ekspektansebestalling av 4. desember 1750.
25. *Halvor Heyerdahl*, sorenskriver i Idd og Marker, forflyttet til Ringerike og Hallingdal 16. september 1778, da Leth var gått av. Efter 5 års forløp forflyttedes han til Nedre Romerike.
26. *Peter Georg Boll*, c. j., født 1742, sorenskriver og justisråd, utnevnt 19. februar 1783. Tidligere generalfiskal og justisråd. Død 1814. (C. Dunkers erindringer s. 256.)

E i k e r , M o d u m o g S i g d a l .

1. *Ricardus Mortenssen*. Se om ham Hallingdal og Ringerike nr. 1. Optrer i Eiker og Modum 1594, 1598, 1613 og 1624. Se også Aker nr. 3 og Follo nr. 8.
2. *Peder Olufssen*, tingskriver på Modum 1595—96. Kalles 18. september 1602 i et diplom fra Eggedal «fordum tingskriver på Modum».²⁾
3. *Christopher Christenssen Thibo*, nevnt 1596 da han i Sigdal bekreftet kopi av et diplom.
4. *Niels Jesperssen*, tingskriver i Modum og Sigdal 1601—03.
5. *Søfren Nielssen*, nevnes som tingskriver i Sigdal 1610, 12, 14, 16 og 1642. Kalles 1630 fullmektig.

¹⁾ Død 1750 som kst. byfoged i Kristiania.

²⁾ Også nevnt i N. H. D. for 1610 II, s. 95.

6. *Anders Winther*, tingskriver på Eiker 1616—19, 28—30, i Numedal 1620. Senere foged. (G. T. I, 170, S. T. I, 122.)
7. *Jens Madtzen*, sorenskriver sammested 1620.
8. *Jacob Lauritzen*, tingskriver 1620, 21, 22, 26, 27. Jfr. Hallingdal nr. 8.
9. *Peder Pederssen*, tingskriver 1621, 22, skriver 1627.
10. *Thomas Pederssen*, tingskriver 1623, kaller sig også landskriver. Således ifølge riksarkivar Lange. I Herredags Dombok for 14. desember 1613 nevnes Thomas Pederssen «forrige tingskriver» på Eiker.
11. *Jens Rasmussen Samsing*, kalles i 1624 tingskriver i Modum, Sigdal, Ringerike og Hallingdal, i 1626, 1629 tingskriver i Buskeruds fogderi.
12. *Michel Christenssen*, tingskriver 1630, 31.
13. *Jens Nielssen*, synes å ha vært sorenskriver eller fullmektig her 1636. Jfr. Hallingdal og Ringerike nr. 13.
14. *Mads Jacobsen*, tingskriver 7. desember 1639.
15. *Michel Gunderssen*, tingskriver (sorenskriver) på Eiker 1647—50.
16. *Christoffer Poulsen*, sorenskriver i Eiker len 1648 ifølge dok. i Statholderskapets arkiv.
17. *Aage Pederssen (Gandløse)*, nevnes i en rekke diplomer fra årene 1632—1651 som tingskriver i Modum og Sigdal.¹⁾
18. *Christen Bjering*, sorenskriver over Eiker len 1652. Var død desember 1664.
19. *Claus Winther*, tilforordnet sorenskriver i avdøde Bjerrings sted 13. desember 1664, utnevnt 29. juli 1665 til sorenskriver i Eiker len og prestegjeld, stadfestet 20. oktober 1670. Brorsønn av nr. 6. (G. T. I, 171, III, 42.)
20. *Søfren Bentzen*, fikk stadfestelse på sin anbetrodde sorenskriverbestilling på Modum og i Sigdal 25. mars

¹⁾ Anføres i Topografisk Journal hefte 32 s. 190 og i enkelte diplomer som sorenskriver (tingskr.) i Hallingdal. Ifølge notat i 4de bind av Nor. gamle love s. 757 nevnt som sorenskr. i Hallingdal og Ringerike mellem 1632 og 1643, i Modum og Sigdal mellem 1645 og 1653.

- 1669¹⁾) og 22. november 1670. Han klaget til statholde-
ren over en del av almuen som ikke vilde gi ham fri
skyss på tjenestereiser. (S. E. P. 1669 b. IV, s. 227.)
21. *Jørgen Hanssen Nachschouf (Nachschov)*, får 4. april
1674 bevilling til å være sorenskriver i Modum og Sigdal
prestegjeld i S. Bentzens sted. Denne hadde avstått
bestillingen til ham. (P. H. T. 8. r. V, 137.)
22. *Abraham Isachsen*, bestalling 3. juli 1674 som soren-
skriver i Eiker len i avgangne Claus Winthers sted.
Oplyser i ansøkningen å ha studert.²⁾
23. *Peter Christian Skovberg (Schouberg)*, blev 16. januar
1697 sorenskriver i Modum og Sigdal etter nr. 21, og
18. april 1699 tillike i Eiker. Hermed var Eiker, Modum
og Sigdal blitt samlet under en sorenskriver. S. død
1722.³⁾
24. *Elias Pederssen Søboholm*, blev 10. august 1715 med-
delt ekspektansebestalling som sorenskriver i Eiker,
Modum og Sigdal etter Skovberg. Removert på grunn
av sitt slette forhold i 1730 og etterfulgt av
25. *Giert Falck*, utnevnt 8. april 1730 med forpliktelse til å
pensjonere formannen med 250 rdlr. årlig. Kanselliråd.
Avstod med kongens tillatelse embedet til
26. *Otto Laurentii Darjes*, e. j., utnevnt 6. juli 1753. Død
1780.
27. *Thomas Stockfleth*, e. j., utnevnt 21. mars 1781. Født
1740, sønn av prost N. S. Død i embedet 21. juni 1808.
(C. Dunkers erindringer s. 80.)
28. *Jacob Wulfsberg*, født 1751, e. j., tidligere byfoged og
politimester i Kristiania, blev sorenskriver i Eiker, Mo-
dum og Sigdal 30. september 1808. Avskjed som blind
9. august 1825. Justisråd. (C. Dunkers erindringer s. 262.)

¹⁾ Sier i sin ansøkning at han i langsomme tid har betjent dette em-
bede og utstått allehånde ulykkelige tilfelle på sine vidtløftige og be-
sværlige tingreiser.

²⁾ Jfr. Finne-Grønn: Norges Prokuratorer I, s. 247, P. H. T. 2 r. III,
s. 211.

³⁾ P. H. T. 2nen rekke III, s. 211.

Lier, Røken og Hurum.

1. *Ricardus Mortenssen*, nevnt tidligere under Follo, Aker, Hallingdal og Ringerike. Kalles tingskriver i Bragernes len 1594, 98.
2. *Helge Thollefssen*, skriver i Røken 1599, 1600.
3. *Niels Jørgenssen*, tingskriver i Røken 1608.
4. *Søfren Christenssen*, nevnt som tingskriver sammesteds 1610—12, i Hurum 1612 og i Lier 1613. Var i funksjon 12. april 1615, men fratrådt høsten s. å.
5. *Claus Povelssen*, tingskriver i Lier 1616.
6. *Hans Jenssen*, likeså sammesteds 1617.
7. *Jørgen Mortenssen* kalles sorenskriver i Lier, Hurum og Røken i 1624 og tingskriver i Hurum 1626.
8. *Jens Rasmussen* i 1625, 26 tingskriver i Buskeruds fogderi. Jfr. Hallingdal og Ringerike nr. 9 og Eiker, Modum og Sigdal nr. 11.
9. *Christen Mogenssen* kalles sorenskriver 1632—33.
10. *Johan Worum*, sorenskriver i Lier, Bragernes, Hurum og Røken 1633—34. Kalles også tingskriver over Bragernes fogderi.
11. *Niels Bastianssen (Stabel?)*, kalles først tingskriver, senere sorenskriver i Lier, Hurum og Røken sogn 1636—1666. Avstod bestillingen til etternevnte Hammer mot 40 rdlr. i årlig underhold til ham sålenge han levet og en god slaktokse eller 6 rdlr. i penger til hans eventuelle enke.
12. *Christen Hammer* fikk bestalling av statholder Gyldenløve 11. juni 1666 som sorenskriver i Lier, Hurum og Røken sogn. Utnevnelsen stadfestet av kongen 21. juli s. å. og 9. september 1670. Han mente sig berettiget til konfiskasjonssakene ved Sands tollsted som liggende i Hurum formedelst hans skriveris ringhet. Han har ikke skrivergård. Andrar om fri skyss på reiser som tilfelle andre steder. Andragendet innvilget. (S. E. P. 2. april 1669.) Han avstod bestillingen til
13. *Mathias Pederssen*, som 12. juni 1673 fikk bestalling å være sorenskriver over Lier, Hurum og Røkens fogde-

- rier. (P. H. T. 7. r. VI, 113.) Avstod bestillingen på kongens allernådigste behag til
14. *Jørgen Jenssen*, utnevnt 4. desember 1700. Han døde i 1707.
 15. *Jens Sørenssen Hjermind*, utnevnt 10. mai 1707 til sorenskriver over Røken, Hurum og Lier fogderi. Død 1744. Boet var fallitt og embedet i stor uorden med over 100 uinnførte skifter. Se reskr. av 4. mars 1746. Ved missive av 17. desember 1743 blev H. J. Ryhn «installert» til å forrette sorenskriverens tjeneste sålenge han levet.
 16. *Daniel Mathias Thams*, utnevnt 22. januar 1745. Død 25. juli 1786. Kanselliråd.¹⁾
 17. *Johan Christian Peterssen*, utnevnt 8. september 1786. Tidligere sorenskriver i Finnmarken. Forflyttet til Søndre Gudbrandsdalen. Se der nr. 4.
 18. *Jørgen Tandberg*, tidligere sorenskriver i Moss, forflyttet til Lier, Røken og Hurum 30. august 1793. Innehadde dette embede til 1816. (Se slektsboken.)

N u m e d a l o g S a n d s v æ r.²⁾

1. *Steffen Pederssen*, skriver i Lardal og Sandsvær 1597—1601.
2. *Atzer Lauritssen* nevnes som tingsskriver i Numedal eller Flesberg, Rollag og Opdal i årene 1593—1604.
3. *Rasmus Michelssen*, tingsskriver i Sandsvær 1608.
4. *Jakob Madsen*, landskriver 1617.
5. *Anders Winther*, tingsskriver i Numedal 1620. Se Eiker, Modum og Sigdal nr. 6.
6. *Mads Mørkholt*, tingsskriver i Lardal og Sandsvær 1615. (Formentlig i Bjørns sted.) Senere i Råbyggelaget.
7. *Iver Rasmussen Bjørn*, tingsskriver sammesteds 1611—

¹⁾ Se familien Mohns slektsbok s. 144 og Finne-Grønn: Risør-Slechter. Kjøpte i 1773 Storfosen gods som han 2 år senere solgte til sin svoger kanselliråd H. Nannestad (se også familien Holtermanns slektsbok).

²⁾ Hertil hørte en tid Lardal i Vestfold. Se T. O. Gran: Sandsværs Saga s. 248 flg.

31. Var senere Bertel Christenssens fullmekting og levet ennu i 1645 i Sandsvær.
8. *Niels Ravn*, tingskriver i Numedal 1614, 1623. Jfr. Brunla.
9. *Tollef Rolfsen*, kalles sorenskriver ved en anledning 1625.
10. *Bertel Christenssen*, tingskriver i Numedal og Sandsvær 1629—1640. Se Hallingdal og R. nr. 11 og Gudbrandsdalen nr. 5.
11. *Christen Povelssen*, sorenskriver i Numedal ifølge diplom 7. mai 1639.
12. *Carsten Hanssen*, nevnes som sorenskriver i Numedal og Sandsvær 1643, 46. Foged sammesteds sistn. år.
13. *Hans Jenssen*, nevnt som sorenskriver i Numedal og Sandsvær 1646—67. Død 1676 på sin odelsgård. (S. E. P. 13. juni 1669.)
14. *Severin Berg*, født 1633, meddelt bevilling 22. april 1669 «på å være sorenskriver i Numedal og Sandsvær sogner i den nuværende sorenskrivers sted, hvilken er satt fra bestillingen, fordi han ikke i tide har søkt nådebrev og bestalling». Stadfestet 9. september 1670. Gården Landsværk «midt i skriveriet» utlagt ham til sorenskrivergård.
15. *Niels Jenssen Kongsberg*, en prestesønn, som 1686 hadde fått bemyndigelse til å betjene sorenskriveriet i Bergs forfall, blev virkelig sorenskriver 24. desember 1695. Berg hadde avstått embedet til ham mot årlig underhold. Kongsberg døde 1738.
16. *Niels Wisloff*, fikk 15. oktober 1701 bevilling som sorenskriver i Numedal og Sandsvær ved Kongsbergs avgang. Han kom imidlertid ikke til å benytte denne bevilling, idet han 16. september 1704 blev utnevnt til sorenskriver i Hadeland og Valdres. (Se der nr. 14.)
17. *Jesper Lauritzsen Glatved*, født i Kjøbenhavn 1689,¹⁾ fikk i Wisloffs sted ekspektansebevilling 15. juni 1716 mot å erlegge 600 rdlr. til kongens kasse. I sin ansøkning oplyste Glatved at han fra sin barndom av stedse

¹⁾ S. T. I, 303.

hadde «applicert» sig til pennen og vært i tjeneste hos brave menn både i Kjøbenhavn og Norge. Blev sorenskriver 28. september 1731 da nr. 15 hadde overdradd embedet til ham og døde 1738. Efterfulgtes av

18. *Thomas Juel*, med bestalling av 3. oktober 1738. Druknnet sig om vinteren, hvorefter
19. *Niels Anderssen Lunde* fikk bestalling 17. april 1739 som sorenskriver i Numedal og Sandsvær. Død i embedet 1744.
20. *Christen Styhr*, e. j., krigsråd, utnevnt 1. mai 1744. Født 1711 i Holmestrand, sønn av kommandør S., tok teol. attestas og studerte derefter jus. Død 1789. (P. H. T. 8. r. V, 33.) Hans sønn
21. *Studiosus Andreas Styhr*, e. j., blev 24. oktober 1781 adjungert faren og meddelt suksesjonsbeviling. Død 1792.
22. *Christian August Aagaard*, c. j., kanselliråd, sorenskriver i Tune, Aabygde, Hvalør og Onsø, forflyttet til Numedal og Sandsvær 21. desember 1792. Senere assessor i Trondhjem.
23. *Niels Cornelius Bonnevie*, sorenskriver i Østre Råbyggelaget, forflyttet til Numedal og Sandsvær 19. januar 1798. Død i embedet 15. mai 1836.

Vestfold fylke (Jarlsberg og Larviks amt).

Tønsberg len.

1. *Nils Knudssen*, tingskriver 13. april 1599 (Botne).
2. *Steffen Pederssen*, skriver i Raabygde skibrede (Ramnes og Hoff m. m.) 1600. Jfr. Numedal og Sandsvær nr. 1.
3. *Peder Jenssen*, sorenskriver i Sande skibrede 1606.
4. *Ole (Oluf) Kjeraas*, sorenskriver 1604, 1610, 1611 i Arendals skibrede (det nuværende Stokke prestegjeld, Nøtterøy og Andebu hovedsogn m. m.).
5. *Christen Jenssen*, tingskriver i Tønsberg len 1614.
6. *Paasche Henrichsen* nevnes som tingskriver i Arendals

- skibrede 1618, skriver sammesteds 1619, skriver i Lardal¹⁾ 1627, 1628 og lagtingskriver i Tønsberg 1633.
7. *Peder Nelaussen*, nevnt som sorenskriver i Sem og Slagen,²⁾ Botne, Sande og Vaale i årene 1617—37.
 8. *Jakob Anderssen*, tingskriver i Sandherred 1631, 1639, 1643, 1645, 1650.
 9. *Alex. Mogenssen (Mørch)* kalles tingskriver i Arendals skibrede 1625, 1638, sorenskriver sammesteds 1634, skriver i Raabygde skibrede 1628 og 1632. Kalles foged i 1650. Bodde på Klop i Rammes. Senere i Brunla.
 10. *Jens Anderssen*, tingskriver i Slagen skibrede 1629, 1633, skriver eller fullmektig i Vaale og Sandens skibrede 1630 og i Sandherred 1635. Visstnok tillike byfoged i Tønsberg.
 11. *Claus Erichsen*, sorenskriver i Vaale og Sanden skibrede 1639—1652.³⁾
 12. *Hans Nielssen*, tingskriver i Slagen skibrede 1632—1664 og i Lardal 1633.
 13. *Rasmus Jenssen*, tingskriver i Lardal 1641.
 14. *Mads (Mathias) Bjørn*, tingskriver i Raabygde skibrede eller sorenskriver 1648—73. Stadfestet 15. august 1665 og ny bevilling 10. oktober 1670 som sorenskriver i Raabygde og Lågendalen.
 15. *Mogens Henrichssen*, by- og lagtingskriver i Tønsberg, tilforordnet sorenskriver i Raabygde skibrede 1654, 57.
 - 16 a. *Frederik Olfssen*, sorenskriver i Vaale skibrede 1655, 58, 60.
 16. *Peder Oddssen (Olsson, Ottessønn?)*, «forrige foged» sorenskriver i Lardal 1659—67.
 17. *Thomas Brun*, sorenskriver i Sanden skibrede og Lardal årene 1646 til 1670, da han kalles sorenskriver i Sanden skibrede. Dette avstod han til

¹⁾ Lardal hørte en tid til Numedal og Sandsvær.

²⁾ Slagen skibrede omfattet størstedelen av Sem hovedsogn. Slagen annekts, Borre hovedsogn og størstedelen av Nykirke og Undrumsdal annekser.

³⁾ S. E. P. 1643 s. 137.

18. *Mogens Jنسen*, som fikk bevilling 10. oktober 1670 som sorenskriver i dette skibrede.
19. *Laurids Nielssen*, får 21. oktober 1664 konfirmasjon på sin anbetrodde sorenskriverbestilling i Vaale skibrede samt på land og tilliggende strander i Tønsberg amt. Stadfestet 10. oktober 1670, 1685, prokurør, skog- og viltinspektør i grevskapet.
20. *Laurids (Laurs) Pederssen*, sorenskriver i Arendal skibrede 1643—1679, stadfestet 10. oktober 1670.¹⁾
21. *Tyge Pederssen Buschow*, bevilling 11. september 1665 som sorenskriver i Slagen skibrede.¹⁾
22. *Bertel Friderichssen*, bevilling 18. februar 1667 til å være sorenskriver over alt Tønsberg amt. Alle de andre sorenskrivere i amtet skulde avfordres sine bestallinger og deres skrivergårder igjen legges under amtet.

Denne utnevnelse foranlediget amtets øvrige sorenskrivere — angivelig 6 stykker — til 23. mars 1668 å sende kongen en skrivelse undertegnet av Mathis Bjørn og Tyge Buschow på samtliges vegne. De anfører at det er umulig uten til største skade for almuen å være sorenskriver i hele amtet, som de 6 fattige sorenskrivere forsvarlig hadde betjent — en del av dem 16, 17, 24 og 27 år —, 3 av dem hadde med stor omkostning erholdt kongens konfirmasjon. Videre gjøres opmerksom på at Bertel Friderichssen formedelst sine skammelige bedrifter og lettferdige munn var dømt æreløs og i kongens miskund og nåde samt bøte 4 mark sølv og for andre skammelige bedrifter var pålagt å lagverge sig selv tolvte. De påberoper sig også at de har utrustet ryttere til krigstjeneste og en del av dem anført almuen for Fredrikshald på egen bekostning. De håpet i hvert fall at de som hadde opnådd konfirmasjon måtte beholde sine embeder. Dette ledet til at J. Brockenhus den 8. mai 1668 fikk ordre til å avfordre B. Friderichssen hans bestalling og gjeninnsette de forrige sorenskrivere.

I en erklæring om Tønsberg lens sorenskriverier og

¹⁾ S. E. P. for 2. april 1669.

deres fordeling av 9. oktober 1670 uttalte Niels Toller at de yngste av de seks kunde fortsette som sorenskrivere, nemlig:

Mogens Jenssen i Sanden skibrede.

Mathias Bjørn i Raabygde og Laagendalen.

Laurids Nielssen i Vaale og Slagen sogner eller skibredet.

Laurids Pederssen i Arendals skibrede.

Eller hvis der kun skulde være tre:

Mogens Jenssen i Arendal med Nøtterø og Ramnes.

Laurids Nielssen i Vaale og Slagen.

Mathis Bjørn i Sanden, Hof og Lardal.

Det førstanførte forslag blev fulgt av kongen ved resolusjon 10. oktober 1670, hvorefter der blev fire sorenskrivere i Tønsberg amt.

23. *Oluf Pederssen Abel*, sorenskriver 1679—83 i Sande skibrede.

J a r l s b e r g g r e v s k a p.

Nordre distrikt.

Bestod i 1743 av: Vaale, Svarstad, Hof og Sande prestegjeld med Strømmsgodset og Strømmen anneks.

24. *Jørgen Olufsen Mandal*,¹⁾ sorenbirkeskriver og -dommer 1684—86. Senere forvalter og overbirkedommer.
25. *Jens Hanssen*, birkeskriver med grevens bestalling 1686—1716.
26. *Gustav Vilhelm Mandal*,¹⁾ birkeskriver, 3. januar 1716—1744. Fikk sig i 1717 tillagt søndre distrikt som han avstod 27. februar 1730.
27. *Jens Holter*, fikk 17. juli 1721 grevens bevilling som suksederende sorenbirkeskriver når nr. 26 gikk av. Stadfestet 23. august 1721 og 18. april 1732. Tiltrådte ikke stillingen. I hans sted blev
28. *Morten Müller*,²⁾ sorenbirkeskriver i nordre distrikt med grevens bestalling av 3. august 1744. Stadfestet 12. juni

¹⁾ G. T. III, 261.

²⁾ Se slektsboken.

- 1747 og 2. juni 1769. Assessor i overhofretten. Efterfulgt av sønnen
29. *Johan Collett Müller*,¹⁾ e. j., født 1751, utnevnt 17. desember 1784. Avstod embedet i 1810 til
 30. *Gustav Peter Blom*, e. j., født 1785, utnevnt 8. august (28. juli) 1810, etter å ha vært adjungert og styrt embedet siden 1808. Senere byfoged i Drammen og amtmann i Buskerud. 2nen deputert for grevskapet ved riksforamlingen på Eidsvoll, stortingsrepresentant for Drammen 1830—42 og 1848. (Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914 og Halvorsens forfatterleksikon.)

Søndre distrikt.

Bestående i 1743 av: Sem, Nøtterø, Borre, Stokke, Andebu og Ramnes prestegjeld.²⁾

1. *Baltzer Barth*,³⁾ birkesorenskriver i Søndre Jarlsberg 1683—1689.
2. *Peder Claussen Nørholm*, sorenbirkeskriver 1690—1698, utnevnt av greven 16. april 1690 til birkeskriver og gårdsforvalter på Jarlsberg. 19. januar 1698 borgermester i Tønsberg. Senere overinspektør ved grevskapet og overbirkedommer. Kanselliråd.
3. *Henrik Bull*, birkeskriver 1699. Død i embedet 1717 og etterfulgt av førnevnte
4. *Gustav Vilhelm Mandal*, 1717—1730. Se Nordre J. nr. 26.
5. *Ulrik Fredrik Böhme*, sorenbirkeskriver, utnevnt av greven 4. april 1730, stadfestet 12. mai 1730. Død i embedet våren 1755. (Druknet i isen mellom Nøtterø og Foynland).
6. *Jens Friis*, e. j., tiltulær overauditør, utnevnt 20. februar 1755, avsatt ved høiesterettsdom av 20. oktober 1777. Død 1781, 58 år gammel. «Fra sine spede år øvet op i norsk lov, kondisionerte over 12 år hos overbirkedom-

¹⁾ G. T. III, 261.

²⁾ Se justitiarius Bergs papirer i Riksarkivet.

³⁾ Se stamtavlen.

meren og i 3 år vært grevskapets fullmektig og prokurator.»¹⁾

7. *Jan Blom*, justisråd, født 1748, utnevnt til sorenbirkeskriver 2. desember 1777 etter tidligere i noen år å ha vært konstituert under formannens suspensjon. Blom hadde samme skjebne som Friis, først suspendert og senere avsatt av Høiesterett «for utskeielser mot almuen».
8. *Jens Christian Berg*, e. j., sorenbirkeskriver, utnevnt 1. mai 1803, justitiarius i Akershus stiftsoverrett 1814. Tok avskjed 1844 og døde 4. juni 1852.

Om denne fremragende mann, kjent som jurist og kanskje enn mere som historiker henvises til Halvorsens forfatterleksikon og Lindstøls: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

Brunla len (Larvik grevskap).

1. *Jørgen Raffn (Ravn)*, tingskriver i Tjølling 1591 og 1596 ifølge diplomer fra samme år.
2. *Laurits Pederssen* var tingskriver sammested 1606.
3. *Morten Søfrenssen*, likeså 1608, 1609 i Brunlaug og Numedals len.
4. *Nils Rafn (Ravn)*, tingskriver i Brunla len 1615, 1617, 1623, 1624.
5. *Nils Christenssen By*, nevnt som sorenskriver 1622.
6. *Peder Pederssen*, tingskriver 1625. Kalles 1631 «forrige tingskriver».
7. *Jacob Anderssen*, nevnt som tingskriver 1631—37. I 1639 var Jacob Jenssen Hviid tilforordnet i hans sted.
8. *Alexander Mogenssen (Mørch)*, tidligere i Tønsberg len (se der nr. 9), sorenskriver i Brunla len 1654—1665. Død sistnevnte år.²⁾
9. *Georg Orse* etterfulgte nr. 8 hvem han 14. februar 1662 hadde fått bevilling til å bistå og etterfølge. Kalles sorenskriver over Brunlag amt 1666, da han fikk tilsagn om ny sorenskrivergård istedetfor den solgte. Blev

¹⁾ S. T. V 4, till. s. 26, P. H. T. 6. r. II, 116—142.

²⁾ Fra ham stammer vestfoldslekten Mørch. Jfr. S. T. b. I s. 130.

- meddelt privilegium på anlegg av et stål- og jernverk med tilhørende sag og fikk i 1664 bevilling til å gjenopbygge det «skibmølleverk» som han hadde anlagt ved Skien, men var nedbrent. Orse døde i 1702, 70 $\frac{3}{4}$ år gammel, etter å være fratrådt som sorenskriver i 1692.
10. *Peder Rubeck*, sorenskriver 1692—1700 (birkeskriver). (S. T. IV, 180.)
 11. *Paul Christopherssen Knoff*, likeså 1700—1733.
 12. *Laurits Fabritius*, stadfestet 1. juni 1731 som sorenskriver, når nr. 11 gikk av.
 13. *Friderich Lerche*, birkeskriver, konfirmasjonsbestalling 14. desember 1742. Byttet stilling med
 14. *Børge Strøm*, e. j., bokholder ved Vallø saltverk, som fikk konfirmasjonsbestalling 23. februar 1753. Stedsønnen
 15. *Abraham Sørenssen Bøckman*,¹⁾ blev meddelt bestalling som adjungert og suksederende 19. juli, stadfestet 23. august 1765. B. hadde i 4 år kondisjonert hos nr. 14. Senere Zahlkasserer.
 16. *Peder Rasmussen*, e. j., som erholder stadfestelse 15. desember 1786 som sorenbirkeskriver i grevskapet etter Bøckman. (P. H. T. 4. r. IV, 249.) Nr. 10—16 var tillike byfogder i Larvik.
 17. *Christian Adolph Diriks*, født i Kjøbenhavn 1775, e. j., 1806 overrettsassessor, 22. april 1812 sorenbirkeskriver i Larvik grevskap og byfoged i Larvik, justisråd. Senere statsråd. Død 1837. Møtte ved Riksundersökningen i 1814 som deputert for Larvik. (Se Halvorsens forfatterleksikon og Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.)

Ifølge justitiarius N. Chr. Berg blev Johan Bøckman av greven utnevnt til birkedommer i grevskapet Jarlsberg 30. desember 1688. Senere overbirkedommer i begge grevskaper.

Riksarkivar Lange opfører ham som birkedommer 1688 i Larvik.

Johan Bøckman var imidlertid ikke birkedommer, skjønt han kalles så i Gyldenløves bestallingsbrev av 12. desember

¹⁾ Se slektsboken.

1688,¹⁾ men overbirkedommer, idet brevet tillegger ham en lagmanns rett og myndighet til å prøve underrettens dommer. Underdommerne kaller greven for sorenskrivere.

Telemark fylke (Bratsberg amt).

Ikke lenge etterat bygdene hadde fått sin edsvorne skriver dannet der sig 3 sorenskriverier i Bratsberg amt gjennem sammenslutning av flere prestegjeld om en felles skriver. De 3 sorenskriverier var:

1. Bamble, omfattende Gjerpen, Eidanger, Østre Porsgrunn, Brevik, Kragerø byskriverembede, Sannidal og Drangedal.
2. Nedre Telemark, bestående av Hitterdal, Hollen, Bø, Saude og Solum.
3. Øvre Telemarken, hvortil hørte de øvrige prestegjeld i Telemarken. Naturforholdene fremtvang snart en deling av dette sorenskriveri i to, nemlig det østfjelske og vestfjelske. Det første bestod av Tinn, Hjartdal, Seljord og Kviteseid og det annet av Fyresdal, Lårdal og Vinje. Dette fremgår av en anordning av 28. august 1714, hvoretter Kviteseid og Seljord prestegjeld overføres fra det Østfjelske sorenskriveri til det Vestfjelske med forpliktelse for sorenskrivere her til å ta bopel i Lårdal hovedsogn.

Samme dag blev Tinn og Hjartdal lagt til Nedre Telemarken med bopel for sorenskriveren i Hitterdals hovedsogn. Samtidig blev de øvrige prestegjeld i Øvre Telemarken etter samlet under ett sorenskriveri av dette navn. Ved bevilling av 17. desember 1756 blev Hjartdal etter tillagt Øvre Telemarken. Dette blev så igjen delt i det østfjelske og vestfjelske sorenskriveri ved kgl. resolusjon av 21. desember 1832.

En ny omregulering av de telemarkske sorenskriverier fant sted ved kgl. resolusjon av 16. juli 1920, og dermed

¹⁾ Se bytingsprot. nr. 3 for Larvik.

forsvinner Øvre Telemarken som navn i den judisielle inndeling.

Nedre Telemarken benevnes i eldre tid ofte Tiendtaget og Øvre Telemarken, de gamle telers hjemstavn, Skatlandet. Her erlagdes ikke inntektstiende, kun skatt og prestreida.

B a m b l e.

1. *Hans Michelssen*, sorenskriver i Bamble fogderi 1593—1609. Kalles også tingskriver eller lensskriver.
2. *Knud Bertelssen*, tingskriver eller landskriver i Bamble 1611—1630.
3. *Peder Hanssen*, sorenskriver i Bamble fogderi 1633—1651. «Barnefødd udi Kolding». Død 1668.¹⁾
4. *Herman Thomessen*, utnevnt 11. juni 1651, stadfestet 15. august 1662 og 24. august 1670. Avstod embedet til
5. *Christian Gabrielssen*, forrige rådmann i Nestved, som blev meddelt bevilling 17. februar 1683. Nr. 4 kalles da «en utlevet og høit bedaget gammel mann».
6. *Peder Pederssen* som fikk sin utnevnelse 2. oktober 1694. Efter dennes død blev
7. *Johan Ernst Schultz* den 1. desember 1724 sorenskriver i Bamble fogderi. I et forsvarsskrift av 23. november 1731 opplyser han, at han opnådde sorenskriveriet formedelst sine venners lange tjeneste hos den avdøde dronning, sine 13 års opvartninger og de av ham erlagte 400 rdlr. til den kgl. kasse for suksessjonsbrev på stiftsskrivertjenesten i Akershus.
8. *Christian Odderbech*, utnevnt 4. april 1732 etter avdøde nr. 7. I sin ansøkning påberoper han seg at han fra ungdommen av har tjent ved pennen, har vært fullmekting hos stiftsskriveren i Kristiansand, hvem han har hjulpet med å bringe 15 års uriktige regnskaper i orden og gjort forestilling om bespisningen på waisenhuset. Admiral Kaas gir ham det vidnesbyrd, at han er en

1) G. T. II s. 81.

habil, skikkelig person som vel kan forestå dette embede. Odderbech tilbød seg å utrede 200 rdlr. til den avdøde sorenskrivers enke, som skulde være i en meget «armelig tilstand».

Odderbech avstod med kongens approbasjon embedet til

9. Kanselliråd *Hans Larssen Tyrholm*, som blev meddelt bestalling 28. oktober 1757. (P. H. T. 7. r. VII, 3, 55, 194.) Efter dennes død blev
10. *Lucas Nors*, e. j., den 1. juni 1774 sorenskriver i Bamble. Død i embedet 19. januar 1799, 57 år gammel.
11. Auditor *Morten Frederik Tambs*, e. j., utnevnt 28. juni 1799, død 5. april 1803.
12. *Hans Holst de Klöcker*, sorenskriver i Idd og Marker (se der nr. 16) samt byfoged og postmester i Halden, utnevnt 24. juni 1803, død 30. januar 1820. Justisråd.

Nedre Telemarken.

1. *Baltzer Jenssen*, landsskriver i Telemarken 1593.
2. *Søfren Fil*, kalles sorenskriver i Tiendtaget 1597 og tingskriver i Bø og Lunde 1599. Byskriver i Skien 6. mai 1612.
3. *Niels Mogenssen*, skriver over Tiendtaget 1608.
4. *Rasmus Madssen*, kalles i N. H. D. for 1613 s. 184 forrige tingskriver i Tiendtaget.
5. *Thomas Niesssen (Matssen?)*, tingskriver samme steds 1619, 20.
6. *Niels Friis*, tingskriver samme steds 1626. Friis hadde vært tingskriver tidligere. På grunn av klagemål og uriktigheter i sine dommer blev han avsatt og ombyttet med en annen (formentlig nr. 5) før 1619. Fikk senere sin bestilling igjen. (Bratsberg amtsarkiv.)
7. *Bertel Matssen*, benevnes i årene 1632, 1641, 1642, 1647, 1650, 1651 skriver «udi Tinglaget» (Tiendtaget) og i 1649 landsskriver i Bø.
8. *Hans Brun (Bruun)*, kalles snart bare skriver, snart landsskriver, eller sorenskriver og nevnes fra 1650—

1686. Hans virkefelt var Tiendtaget eller Nedre Telemarken. Stadfestet 3. juli 1662 og 23. august 1670 som sorenskriver av Tiendtaget. Ved sistnevnte anledning opplyses at han hadde innehatt stillingen i 17 års tid. På grunn av sykdom avstod han bestillingen til

9. *Henning Hanssen Tidemand*, sønn av ridefoged Hans T. Denne var 15. april 1682 blitt autorisert til å betjene retten i Bruns forfall og erholdt bestalling som sorenskriver i Nedre Telemarken 28. juli 1686.
10. *Hans Jesperssen*, født 1649, sønn av foged i Helgeland Jesper Hanssen,¹⁾ får bevilling som sorenskriver 18. januar 1690 istedenfor Henning Hanssen (Tidemand), som «formedelst en forseelse var dømt av Høiesterett». Efterat nr. 10 var blitt forflyttet til Øvre Telemarken blev
11. *Marcus Hanssen* den 12. juli 1703 utnevnt til sorenskriver i Nedre Telemarken. Da han var død blev
12. *Oluf Christopherssen Wolstad*, fogdens «tjener», sorenskriver 12. juni 1716 i Nedre Telemarken, Tinn og Hjartdal. Død 1719 31 år gammel og etterfulgt av
13. *Conrad Frederik Grøtter* den 4. september 1719. Tidligere materialskriver ved Kongsberg sølvverk. Blev sinnssyk høsten 1729 og amtmannen konstituerte T. Hichmann. Imidlertid fikk Søren Kierulf kongens bestalling til å forestå embedet og suksedere Grøtter. Denne blev frisk igjen det følgende år og overtok embedet som han innehadde til sin død i 1738.
14. *Waldemar Wilhelm Bang*, utnevnt 13. juni 1738 til sorenskriver i Nedre Telemarken med Tinn og Hjartdal etter Grøtter. Efter hans død på tingreise blev 28. januar 1757
15. *Thomas von Westen Engelhardt* sorenskriver samtidig som Hjartdal førtes tilbake til Øvre Telemarken. Justisråd. Tidligere garnisonsauditør på Akershus. Meddelt avskjed i nåde og død 1774. Etterfulgt av

¹⁾ Se S. T. I s. 60.

16. *Hans Thomas Lange*, e. j., 21. april 1774.¹⁾ Efter dennes død blev
17. Regimentskvartermester, c. j., *Jonas Wessel*, født 1766, meddelt bestalling 21. desember 1792 som sorenskriver i Nedre Telemarken og Tinn prestegjeld. Avskjed 2. september 1849, død 26. juni 1851. Representerte Bratsberg amt ved det overordentlige Storting 1814.²⁾

Foruten de her nevnte skal ifølge statsarkivar Thomle en Hans Anderssøn, «barnefødt udi Saxkiøbing i Laaland» ha avlagt ed som tingskriver i Tiendtaget 3. november 1633.

Øvre Telemarken.

1. *Hans Olssen*, tingskriver over Skatlandet eller sorenskriver i Vestfjellene 1595—1606.
2. *Mats Hanssen*, landskriver eller sorenskriver i Skatlandet 1594—1607.
3. *Jacob Lauritssen*, tingskriver 1609 i Høidalsmo eller Skafsfå.
4. *Hans Johanssen* (Hans skriver), «soren»tingskriver i Telemarken (Vestfjellene) 1610—36.
5. *Willum Hanssen*, tingskriver i Seljord, Tinn og Hitterdal eller i Østfjellet 1614, 15, 16.
6. *Laurids Nielssen*, skriver i Øvre Telemarken 1617, landskriver 1621. (Seljord.)
7. *Jon Thomessen*, kalles i 1622 tingskriver udi Østfjellet og 1629 landskriver.
8. *Lambert Madssen (Roed)*, sønn av borger i Ribe Mads R., tingskriver 1614, 1616, 1635. (Østfjellene.)
9. *Mads Bastianssen (Friis)*, «barnefødt udi Ribe», tingskriver, landsskriver eller sorenskriver i Østfjellene 1625—45. Død 1683.
10. *Jacob Pederssen*, skriver i Østfjellene 1647.
11. *Bertel Madssen*, nr. 7 under Nedre Telemarken, optrer som skriver eller landskriver i Øvre Telemarken, dels i Vestfjellene, dels i Østfjellene 1631—35.

¹⁾ Om hans forhold overfor befolkningen se reskr. 28. september 1787.

²⁾ Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914. P. H. T. 1. r. VI, 264.

12. *Anders Jacobssen Holst*, «barnefødt udi Tønder», tingskriver (landskrriver) i Vestfjellene 1637—59.
13. *Povel Drucken*, «barnefødt i Præstø», Sjælland, sønn av rådmann D. i Maribo, utnevnt til tingskriver i Vestfjellene 24. oktober 1653. Stadfestet 15. august 1662. Blev 27. august 1667 havnefoged og konfiskasjonsdommer ved Langesunds tollsted. Død 1688.¹⁾
14. *Jens Laurssen*, sorenskriver i Vestfjellene 1663—67. Bevilling som skifteskriver i Bratsberg amt 24. mai 1665. Han var fra Aabenraa og kalte sig på latin Johannes Leonius Georgii. Skifte efter ham og hustru 15. mars 1673.
15. *Tobias Mortenssen (Hichmann)*, kalles 10. september 1662 «forrige sorenskriver her i Østfjellene».
16. *Christian Christopherssen (Rock)*, født 1631, utnevnt 29. april 1662, får 24. august 1670 stadfest. på sin anbeftrodde sorenskriverbestilling i Telemarken. Av overhofretten 12. mars 1684 dømt for utilbørlig adferd til embedsfortapelse, men Høiesterett lot ham slippe med en mulkt. I Willes Seljords beskrivelse tales der om hans onde hjerte og store urettferdighet samt om hans forfølgelse av fogden Jørgen Schnell. Fradømt embedet av Høiesterett i 1688. Død 1708. Sorenskriver i Østfjellene.
17. *Jon Sommer*, sønn av borgermester i Skien J. Thomas-sen, som hadde vært konstituert i Rocks sted, fikk etter overhofrettens dom den 25. mars 1684 bevilling til å være sorenskriver i Øvre Telemarken. Efter at denne dom var blitt formildet blev Rock påny sorenskriver, og Sommer måtte nøie sig med den 8. september 1684 å erholde vicesorenskriver- og suksessjonsbevilling. Han blev virkelig sorenskriver 13. oktober 1688 etter at Rock påny var fradømt embedet.²⁾ (G. T. I, s. 361.)
18. *Hans Jesperssen*, tidligere i Nedre Telemarken (se der

¹⁾ G. T. II s. 89 og Finne-Grønn: Arendals Geistlighed, s. 73.

²⁾ Amtm. sier om Sommer at han hadde søkt høiformenne skoler og besøkt fremmede lande for å gjøre sig perfekt til å tjene konge og fedreland.

- nr. 10) fikk bevilling som sorenskriver over Telemarken 1. juli 1703 etter nr. 17 som var dømt fra embedet av Høiesterett. Jesperssen døde allerede det etterfølgende år.¹⁾ Hans enke blev gift med eftermannen
19. *Hans Morland*, født 1677, student 1697, utnevnt 10. mai 1704. Død 24. april 1714, sønn av sogneprest til Vinje Jacob Hanssen M.¹⁾
Nr. 17, 18 og 19 hadde sitt virkefelt i Østfjelske distrikt i likhet med nr. 15 og 16.
I Øvre Telemarkens vestfjelske sorenskriveri er der samtidig etternevnte sorenskrivere —
20. *Jørgen Hanssen Raufn* — *Rafn* — (*Ravn*),²⁾ som blev meddelt bevilling 13. august 1668 etter da avdøde nr. 14. Stadfestet 23. august 1670. Død 1696 etter å ha avstått bestillingen til sin svigersønn,
21. *Cornelius Povelssen Paus*, en prestesønn fra Hjartdal, som fikk sin sorenskriverbevilling 21. august 1696. Død i embedet i februar 1723.
Han og hans kollega i Nedre Telemarken, Marcus Hanssen, fikk sig på ansøkning «formedelst deres embeders ringhed» sig tillagt det vakante østfjelske sorenskriveri som blev delt imellem disse to.
22. *Peder Hanssen Paus*, blev meddelt suksessjonsbevilling som sorenskriver i Vestfjellene samt Kviteseid og Seljords prestegjeld 21. mai 1717. Avstod med kongens godkjennelse embedet til sønnen
23. *Hans Pederssen Paus*, utnevnt 19. februar 1751. Han fikk Hjartdals prestegjeld overført fra nedre til øvre Telemarken sorenskriveri.
24. *Cort Caspar Ulrik Ramshart*, sorenskriver og kanselliråd, utnevnt til sorenskriver i Øvre Telemarken 3. november 1774, tidligere i Finnmarken. Student fra Trondhjems skole 1755. Død 1782.
25. *Niels Wamberg*, sorenskriver og kanselliråd, utnevnt 8.

¹⁾ S. T. I, s. 60—61.

²⁾ P. H. T. 3. r. II, s. 170.

mai 1782, tidligere byfoged i Kragerø. Død i embedet i november 1800.¹⁾

26. *Ole Juell*, e. j., meddelt bestalling 6. februar 1801, tidligere regimentskvartermester og auditør. Satt under tiltale for alleslags misligheter 1. september 1829. Død under suspensjonen 15. mai 1832. (Se slektsboken.)

I bestillingsprotokollen anføres Øvre Telemarkens fogderi som embedsdistrikt for de fem siste vedkommende.

Aust-Agder fylke (Nedenes og Råbyggelagets amt).

Nedenes.

1. *Peder Mortenssen*, tingskriver 1598—1603 i Nedenes len.
2. *Johan (Johannes) Madssen* og
3. *Jørgen Madssen Riber*, nevnt som tingskrivere samme steds henholdsvis 1605, 1606 og 1610—1612.
4. *Carsten Baltzerssen*, tingskriver i Nedenes 1617. Kalles i S. T. V, 320 sorenskriver i Nedenes len 1619.
5. *Jørgen Pederssen Riber*, var ifølge S. T. V, 320 tingskriver i Strengereid skibrede²⁾ 1615.
6. *Niels Lauridssen*, tingskriver i Strengereid skibrede, nevnt 1617—42.
7. *Jørgen Lyge*, nevnt i S. T. V, 321 som sorenskriver i Strengereid 1632 og død før 1643.
8. *Christen Jacobssen*, tingskriver samme steds 1643 til sin død 24. april 1652.
9. *Mads Thuessen*, tingskriver i Sand³⁾ og Bringsvær⁴⁾ skibrede 1624—58. Kalles også sorenskriver.⁵⁾
10. *Michel Paulssen*, utnevnt til sorenskriver i Strengereid skibrede av lensherren Ove Skade 24. april 1652. Utnevnelsen stadfestet av kongen 27. juni 1666. Kalles

¹⁾ Var født i Fyen 1738. Se Krog-Steffens: Kragerø bys historie s. 244, reskr. 28. september 1787 og Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.

²⁾ Tromø, Østre Moland, Flosta, Dybvaag, Holt, Gjerstad og Søndeled sogn.

³⁾ Birkenes, Høvaag, Vestre Moland og Eide sogn.

⁴⁾ Hommedal, Fjære, Øiestad og Froland sogn.

⁵⁾ Se G. T. I s. 154.

19. mai 1671 «forrige sorenskriver». Før han blev sorenskriver hadde Michel Paulssen gjort tjeneste hos nr. 9 og blev gift med dennes datter. (G. T. I, 154.)
11. *Mathias Hvid*, født 1624, tidligere i Hardanger (se der), efterfulgte Mads Thuessen som sorenskriver i Sand og Bringsvær og blev stafestet som sorenskriver i Agdesidens len 5. juli 1662. Efter i 1665 å ha avstått embedet til nedennevnte Bagge Nielssen blev han antatt til tiendeskriver i Arendals havn. I 1671 og følgende år benevnes Hvid «provincialprocurør i Nedenes». (G. T. I, 154.)
12. *Bagge Nielssen (Kjærulf)*, tidligere lagtingskriver, efterfulgte 15. september 1665 nr. 11. Stafestet 28. september 1670. Kanselliassessor. Død 1692. Han var sønn av Niels Baggessen Kjærulf fra Kornumgaard på Jylland.
13. *Peder Anderssen (Brinck)* blev 26. september 1670 meddelt bevilling som soren- og arveskiftekskriver i Strengeeid skibrede i nr. 10 s sted. Denne hadde opgitt embedet på grunn av alder og skrøbelighet til P. Anderssen som han kaller sin tjener og fullmektig. (G. T. I, 154.)¹⁾
14. *Arent Isaachssen*, født 1659, utnevnt 12. mars 1692 til sorenskriver i Sand og Bringsvær. Blev 6. juni 1696 tillike sorenskriver i Strengeeid efter Peder Anderssen og kaller sig så sorenskriver i Nedenes.²⁾ Efter hans død 1711 fikk
15. *Claus Dibbern* 18. mai 1711 bestalling som sorenskriver i de nevnte 3 skibreder i Nedenes og som veier, måler og vraker i Arendals tolldistrikt. Død 1730. Han var fra Itzehoe og tidligere lakei hos enkedronningen.³⁾
16. *Jacob Jersin Undal*, tidligere fyrverker ved det norske artillerikorps, erholdt ekspektanse på dette embede 16. april 1729 med stafestelse 14. april 1731 og overtok samme efter Dibberns død. Kanselliassessor. (P. H. T. 5. r. III, 123.)
17. *Peter Brønsdorph* blev efter Undals død den 10. august

¹⁾ Finne-Grønn: Arendals Geistlighed, s. 17.

²⁾ P. H. T. 2. r. V, 169, G. T. II, 356.

³⁾ G. T. II, 10, S. T. IV, 174.

- 1742 sorenskriver i de 3 skibreder. Død i Arendal 12. april 1762.¹⁾ Efterfulgt av sønnen
18. *Peter Buch Brønsdorph*, e. j., som hadde vært faren adjungert siden juli 1757 og som 28. mars 1760 hadde fått suksesjonsbestalling. Kanselliråd. Død 1774.
 19. Sorenskriver *Peter Christian Tyrholm*, født 1727, tidligere i Guldalen, forflyttet hertil som sorenskriver i Nedenes fogderi 7. juni 1775. Fratrådt i 1784 med 700 rdlr. i pensjon av eftermannen. Død 1794.
 20. *Andreas Frederik Finne*, e. j., født 1750 på Kongsberg, sorenskriver 1784—1824, utnevnt 5. mai 1784. Død 1838.

Råbyggelaget.

Det utgjorde den indre del av det gamle Egda fylke og deles omkring midten av det 17. århundre i Østre og Vestre Råbyggelag. Det første omfattet: Vegusdal, Herefoss, Aamli og Vegårdsheien, det annet: Valle, Ose, Bygland, Evje, Hornnes, Iveland og Aaseral.

Her nevnes som tingskrivere eller sorenskrivere i eldre tid:

1. *Thomas Nielssen*, svoren skriver i Råbyggelag 1596—1615.
2. *Christen Moritssen*, tingskriver i Åmli prestegjeld 1599, 1600, 1602, 1608.
3. *Niels Christenssen*, tingskriver 1617.
4. *Laurids Olssen*, kalles tingskriver 1621, 23, 26 og sorenskriver 1627. (S. T. V, 318.)
5. *Claus Povelssen*, tingskriver 1622.
6. *Mads Mørkholt*, tingskriver 1625. (S. T. V, 317, jfr. Numedal og Sandsvær nr. 6.)
7. *Jacob Mortenssen*, tingskriver 1625, 31, 33, 36. (N. R. R. VII, 212, S. T. V, 317.)

Østre Råbyggelaget.

8. *Knud Brorssen (Broderssen)*, tingskriver i Råbyggelaget (Østre R.) 1631—39. (S. T. V, 317, 320.)

¹⁾ Se Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.

9. *Hans Casperssen*, tingskriver 1637.
10. *Knud Erikssen*, tingskriver 1644, 45.
11. *Kield Nielssen*, nevnt som tingskriver 1648, 52, 55. Død 1662.
12. *Jens Søffrenssen*,¹⁾ fikk bevilling 20. august 1662 som sorenskriver i Østre Råbyggelagets skrivers i avdøde Kield Nielssens sted. Meddelt stadfestelsesbrev 10. november 1670. Avstod bestillingen til
13. *David Gørissen Klim*,²⁾ som fikk bevilling som sorenskriver i Østre Råbyggelaget 21. oktober 1672. Avstod bestillingen til
14. *Knud Hanssen*, utnevnt 8. november 1677. Han avstod igjen sorenskriveriet til nr. 15. Han opføres i Nedenes lens manntall for 1701, da han var 50 år gammel, med følgende bemerkning: «Inderste hos Christen Tørressøn, forarmet haver været sorenskriver i Raabyggelagets Østre skrivers.»
15. *Lyth Mathiessen Ørum*, meddelt bevilling 1. mai 1697. Død 1724. (P. H. T. 2. r. IV, 87.)
16. *Lars (Laurids) Brun*, som fra ungdommen av har «anlagt» sin tid ved pennen og bragt en avgangen fogeds regnskaper i orden, blev Ørums eftermann 6. mai 1724. Efter hans død blev auditør
17. *Hans Peder Odderbech* den 24. juni 1747 sorenskriver i Østre Råbyggelaget. Avstod embedet til
18. *Hans Smith*, født 1748 i Halden, e. j., utnevnt 25. april 1781. Justisråd. Tidligere konstituert i stillingen. Eier av Frolands verk.³⁾
19. *Niels Cornelius Bonnevie*, e. j., utnevnt 1. mars 1793 til sorenskriver etter Smith, som var entlediget i nåde. Bonnevie hadde som konstituert styrt embedet siden

¹⁾ G. T. II, 97, 306.

²⁾ Født 1643, sønn av rådmann i Kristiania Gørris Fredrikssen, i 1667 tiendeforvalter, i 1679 forvalter ved Kongsberg sølvverk og foged i Numedal og Sandsvær, tilsist lagmann. Død 14. mai 1714. (T. O. Gran: Sandsværs Saga, s. 271—75.)

³⁾ Koht: Norsk Bondereising, 314.

1788. Forflyttet til Numedal og Sandsvær 19. januar
1798. (Se slektsboken.)
20. Auditor *Jens Bech Gottsche*, meddeltes bestalling som sorenskriver i Østre Råbyggelaget 19. januar 1798. Kanselliråd. Død 1806.
21. *Lars Hess Bing*, e. j., født 1761, tidligere overrettsprokurator og derefter birkedommer på Læsø, fikk bestalling som sorenskriver i Østre Råbyggelaget 3. oktober 1806. Forflyttet til Ryfylke 1. mai 1810. Mest kjent for sin Norges beskrivelse.¹⁾
22. *Thomas Bryn*, e. j., født 1782, tidligere fullmektig ved provideringskommisjonen og konstituert sorenskriver i Eiker, utnevnt til sorenskriver i Østre Råbyggelaget 11. juli 1810 etter Bing. Byfoged i Larvik og sorenbirkeskriver i Larvik grevskap 1816. Død 1827. Representerte Råbyggelagets amt ved Riksforsamlingen på Eidsvoll og på Stortinget 1814—16. Representant for Larvik og Sandefjord 1827.²⁾

V e s t r e R å b y g g e l a g e t .

23. *Søffren (Søren) Nielssen* blev stadfestet som sorenskriver i Vestre Råbyggelaget 5. juli 1662. Kalles også sorenskriver i Agdesidens len. Stadfestet også 3. august 1670. (P. H. T. 2. r. III, 89.) Avstod med kgl. approbasjon bestillingen til
24. *Niels Kieldssen (Wendelboe)*, som fikk bevilling 28. januar 1688 som sorenskriver over Vestre Råbyggelaget etter nr. 23. Sønn av nr. 11. Død 1692.
25. *Mathias Christenssen Schrøder*, bevilling 9. juli 1692 som sorenskriver her efter avdøde nr. 24. Utnevnt til borgermester i Kristianssand 5. februar 1720. (P. H. T. 2. r. III, 86.) Død 1731.
26. *Reinhold Frederik Hagerup*, utnevnt 5. februar 1720. (P. H. T. 2. r. III, 99, V, 145.)
27. *Povel Wisloff*, meddelt bestalling 26. august 1740 som

¹⁾ Se Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.

²⁾ Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

sorenskriver i Vestre Råbyggelaget efter Hagerup som da var død. (P. H. T. 2. r. III, 106.)

28. *Christen Tobiesen*, e. j., bestalling 9. februar 1759 etter avdøde nr. 27. Pålagt utrede 30 rdlr. årlig i pensjon til Wisløffs 3 døtre sålenge de var ugifte. Sønn av stadskaptein T. i Kristiania og født 1722. Tidligere fullmektig hos nr. 16. Om hans forhold se reskr. 2. juli 1784 og 2. september 1785.
29. *Laurits Benzon Thrap*, e. j., utnevnt til sorenskriver her 15. oktober 1790 etter Tobiesen som var dømt fra embedet av Høiesterett. Forflyttet til Jæren 25. september 1795. Embedsprotokollene ødelagt ved ildebrand på gården Klep i Bygland i 1793. (P. H. T. 4. r. III, 179.)
30. *Arnoldus v. Westen Sylow Koren*, c. j., født 1764, volontør i Rentekammeret, utnevnt 25. september 1795. Forflyttet til Hardanger 18. oktober 1799. Medlem av Riks-forsamlingen på Eidsvoll som 1ste deputert for Søndre Bergenhus amt.¹⁾
31. *Hans Henrich Scheel*, e. j., utnevnt 18. oktober 1799, meddelt avskjed etter ansökning 14. februar 1800. Justisråd. Tidligere premierlöitnant, byfoged og verkseier. Død 1813 som sorenskriver i Solør og Odalen.²⁾
32. *Andreas Kiørboe*, e. j., tidligere prokurator, utnevnt 4. april 1800 (1762—1821). (P. H. T. 7. r. II, 93 og slektsboken.)

Vest-Agder fylke (Lister og Mandal amt).

M a n d a l.³⁾

1. *Laurids Nielssen*, tingskriver i Mandals len 1600, 1601, 1606, 1607, 1618, 1619. (S. T. V, 316.)
En Laurids skriver nevnes sammesteds 1622, 24.
2. *Johan Madssen*, tingskriver, nevnt 1607.
3. *Oluf Pederssen*, sorenskriver i Østre Mandal, uten tidsangivelse.

¹⁾ Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

²⁾ Finne-Grønn: Norges Prokuratorer, 1660—1814.

³⁾ Mandal var en tid delt i Østre og Vestre skriveri (fogderi).

4. *Tønnes Ovessen*, tingskriver i Kadelands tinglag¹⁾ 1624. Formentlig identisk med den Thomas Aagessen som omtales i N.R.R. b. VI, 481 i brev av 19. mars 1633 (kom bort på tingreise).
5. *Søfren Knudssen*, synes å ha vært sorenskriver sammested i 1625.²⁾
6. *Christen Anderssen*, tingskriver i Østre Mandal 1613—30.
7. *Mads Pederssen*, tingskriver for Ve skibrede³⁾ 1638, 39.
8. *Rasmus Lauridssen*, sorenskriver i Kadelands tinglag 1626—44.
9. *Thomas Rasmussen*, forflyttet fra Lister til Østre Mandal (Torridal) ifølge brev av 1. august 1630 og 24. juni 1631. (N.R.R. VI, 247, 327.)⁴⁾
10. *Hans Casperssen*, tingskriver eller sorenskriver i Østre Mandal 1640—46.
11. *Clemet Pederssen*, tingskriver i Mandal 1649 og sorenskriver sammested 1650, 51, 56. Efter hans død blev
12. *Giert Slingvater (Slingwatter)* sorenskriver over Oddernes og Høllen tingsteder 15. juni 1658, stadfestet 10. august 1663 og 13. september 1670. Tidligere borger i Kristianssand. Fikk for «samme sin bestillings forvaltning» sig tillagt sorenskrivergården Dønnestad.
13. *Knud Sørenszen*, sorenskriver i Vestre Mandal 1652.
14. *Kield Nielssen*, sorenskriver i Mandal. Skifte efter ham 1673.⁵⁾
15. *Knud Erichssen*, får 29. februar 1664 stadfestelse på sin anbetrodde sorenskriverbestilling i Kadelands tingsted. Efterfulgt av

1) Kadelands skibrede omfattet Halsa med Hartmark, Holme, Øislebø og Laudal sogner, visstnok også Finsland. Nyere navn Leirkjær.

2) Ifølge optegnelser i Oslo statsarkiv. Nevnnes ikke i etatsråd Holms beskr. av Lister og Mandals amt i Topografisk Journal hefte 10, s. 65 hvortil henvises.

3) Oddernes og Tveit, visstnok også Vennesla. Nyere navn Odde.

4) Nevnt 1633—36 i lagtingsprotokoll for Agdesiden og 1636 i N.R.R. VII, 212.

5) Ifølge riksarkivar Lange. Ikke nevnt i etatsr. Holms beskrivelse.

16. *Christian Iverssen*, født 1636 i Danmark, løitnant ved vesterlenske regiment, utnevnt 4. mars 1664. Stadfestet 26. juli 1670. Blir 6. februar 1686 tillike sorenskriver i Østre Mandal efter avdøde nr. 12. Anfører i sin ansøkning at han i siste feide hadde tjenstgjort som kornett og kapteinløitnant ved dragonene og at hans avdøde far hadde tilgode 1 016 daler i lønn som løitnant og kaptein til sjøs. — Ved siden av å være sorenskriver drev Chr. I. trelasthandel. Død 1712. (S. T. V, 324—25.) Han avstod med kongens samtykke bestillingen som sorenskriver i Mandal til
17. sin adoptivsønn og mangeårige fullmektig *Friderich Anderssen*,¹⁾ utnevnt 12. september 1696. Denne avstod bestillingen til sin sønn
18. *Christian Friderichssen*, utnevnt 18. mai 1731 til sorenskriver i Mandal. Han avstod «på kongens allernådigste behag» embedet til sønnen
19. *Friderich Friderichssen*, e. j., utnevnt 21. januar 1763.
20. *Niels Erich Rudolph Wold*, e. j., overhofrettsprokurator, utnevnt 28. juni 1799 til sorenskriver i Mandal etter avdøde nr. 19.²⁾
21. *Friderich Rested*, byfoged på Kongsberg, fikk bestalling 31. juli 1801 til å være sorenskriver etter nr. 20 som da var avgangen. Død i embedet 21. september 1831.

Lister (Lister len).³⁾

1. *Laurits Thomissen*, tingskriver i Fede tingsted, 1598—1620.
2. *Mats Skriver* på Lister, synes å ha vært sorenskriver 1606. I 1609 nevnes en Mats Skriver blandt lagrettemennene ved lagtinget i Spinnanger.

¹⁾ Ved folketellingen 1701, 28 år gammel. Sønn av innerst Anders Didriksen i Østerriisør. (G. T. II, 351 og Chr. A. Bugge: Mandal.)

²⁾ Se Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.

³⁾ Se Abr. Berges bygdebok Lista. Lister len omfattet tinglagene Fede, Vats, Foss, Berg og Helvig.

3. *Jørgen Madssen*, tingskriver i Foss tinglag i Lister len 1604, 1606, 1607, 1608.
4. *Søfren Stenssen*, sorenskriver i Bergs tinglag (Lister) 1610 og 1624. (S. T. V, 320.)
5. *Peder Hanssen*, tingskriver i Lister len, 1614—1619. (S. T. V, 318.)
6. *Søfren Knutssen*, tingskriver(?) 1623.
7. *Thomas Rasmussen* (jfr. Mandal nr. 9),¹⁾ sorenskriver i Vats, Fede og Helvig tingsteder.
8. *Henrik Richardssen*, tingskriver i Lister 1624—36.²⁾
9. *Michel Christenssen Bloch*, tingskriver (sorenskriver) i Lister 1632—56. (Fede tingsted.)²⁾
10. *Laurits Kjeldssen*, tingskriver eller sorenskriver 1651—60³⁾ i Fede og Berg. 2 ganger avsatt.
11. *Johan Einertssen Norman*, fikk 7. juni 1661 brev på å være enesorenskriver i Lister. Han oplyste i sin ansøkning, at han for noen tid siden av lensherren var forordnet å være sorenskriver i Lister len, som før hans tid var blitt betjent av tvende skrivere. Disse skal senere være «avskaffet» for sine store forseelser. Den ene av dem, Laurids Kjeldssen, fikk siden igjen sin bestalling, men er nu påny avskaffet for sine befundne grove forurettelser og Norman satt i hans sted. Kongen bifalt denne ansettelse «efterdi samme bestilling letteligere til almuen fordelen og med mindre besværing og omkostning av en person skal kunne forrettes end ved tvende». Ordningen blev dog betinget av at sorenskriveren forholdt sig efter lands lov og rett i sin bestilling.

Norman blev stadfestet som sorenskriver i Lister len

¹⁾ Overflyttet til Mandal på grunn av stridigheter mellem ham og fogden på Lister. (N. R. R. VI, 249.)

²⁾ De to sorenskrivere beskyldes for å forholde sig utilbørlig mot almuen, som må gi dem 2—3 rdlr. før de vil sette ting. Dessuten krevet de utilbørlige dompenger. (N. R. R. VI, 247, 594.)

³⁾ Således ifølge etatsråd Holms beskrivelse over Lister. Det her anførte tidsrum refererer sig visstnok til L. K.s siste funksjonstid. Han nevnes også 1631—39.

I S. T. V, 320 nevnes Nils Christensen Sunde som sorenskriver i Lister len 1630.

2. august 1670. Kort efter blev han fradømt embedet som den 3. juli 1671 blev tildelt
12. *Cornelius Hanssen Hvid*. Imidlertid lyktes det Norman å bevise sin uskyldighet og han blev påny stadfestet som sorenskriver i Lister len 9. august 1672, mens Hvid blev avfordret sin bevilling. I sin siste konfirmasjonsansøkning oplyser Norman, at han hadde tjent kongen i 17 år da han blev avsatt.
13. *Christopher Christopherssen Lem*, meddeles bestalling som sorenskriver i Lister len 14. november 1691. Han hadde allerede 30. oktober 1680 fått bevilling til å betjene embedet i Normans forfall. Efter knapt et års forløp, den 25. oktober 1692, utnevntes en
14. *Peder Christenssen* til sorenskriver over Lister fogderi i avgangne Christopher Lems sted. Men denne var nok ikke «avgangen». Han virket ennu mange år som sorenskriver. Om hans mislige forhold til hustruen bærer reskr. av 28. mars 1705 vidnesbyrd. Chr. Lem døde i 1722 og brorsønnen
15. *Iver Lem* blev hans eftermann i henhold til suksessjonsbestalling av 14. august 1715. Død 1743. Efterfulgt av
16. Kanselliråd *Jacob Hielm*, e. j., som 15. mars s. å. hadde fått brev på å bli sorenskriver når embedet blev ledig. Han hadde tidligere tjent ved pennen i 14—15 år.
17. Kanselliråd *Christian Severin Balle*,¹⁾ e. j., utnevnt 29. oktober 1762 efter avdøde J. Hielm.

Efter Balles død blev Lister lens sorenskriveri ved reskr. 25. september 1809 delt i Lyngdals sorenskriveri og Flekkefjords sorenskriveri. Det siste — på den nordvestlige side av Fedefjorden — omfattet ladestedet Flekkefjord og de 2 tinglag Flekkefjord og Fede. Lyngdals sorenskriveri bestod av de øvrige 4 tinglag i Lister på sydøstsiden av nevnte fjord, nemlig Helvigs, Vats, Bergs og Foss med ladestedet Farsund.

¹⁾ Se om ham o.r.sakf. T. Sundt: De Listerske skrivere i Abr. Berges Lista.

L y n g d a l s s o r e n s k r i v e r i.

1. *Søren Gotfried Böckman*, utnevnt 25. september 1809; tidligere i Guldalen. Se der.

F l e k k e f j o r d s s o r e n s k r i v e r i.

1. *Caspar Peter Hagerup*, født 1776, utnevnt 25. september 1809, tidligere by- og rådstuskriver i Kalundborg, senere sorenskriver i Nordre Hedemarken og derefter borgermester i Trondhjem, død 28. august 1840. Gift med Ulrikke Eleonore Steffens. Død 15. november 1852.

Professor, statsminister F. Hagerup var deres sønnesønn.

R o g a l a n d f y l k e (Stavanger amt).

J æ d e r e n o g D a l e r n e.

1. *Niels Nielssen*, sorenskriver 1608, 10.
2. *Niels Høgh*, sorenskriver 1613.
3. *Peder Nielssen Krag*, sorenskriver, nevnt 1624, død 1626.
4. *Henrik Hanssen*, kalles i 1631 skriver i Dalene og 1646 tingskriver på Jæren. Han nevnes som sorenskriver allerede i 1628 og innehadde stillingen til sin utnevnelse til borgermester i Stavanger 1652.
5. *Rasmus Svendssen*, forrige foged hos lensherren i Stavanger Malthe Sehested, ansatt av denne 3. april 1652 som sorenskriver over Jæren og Dalene på livstid, med sin utlagte skrivergård, den årlige lønn, dom- og brevpenger og all annen rettighet. Stadfestet 29. mars 1662. Fradømt embedet. I hans sted kom
6. *Michel Gunderssen*, født 1630 i Aalborg, tidligere fiskal i Trondhjem, utnevnt 30. september 1665. Han hadde tidligere i langsomelig tid vært tjener hos en høitstående adelsmann.¹⁾

Blev stadfestet i embedet 26. juli og 12. september 1670 og avstod 77 år gammel embedet med kongens samtykke til sin svigersønn

7. *Bendix Bendixen Djurhuus*, utnevnt 9. juli 1704. Død

¹⁾ Satt under tiltale for «udi adskillige maader» å ha forurettet bøndene i Jæren og Dalene (missive 3. november 1680).

1720. (Se Finne-Grønn: Den vestlandske slekt Sundt, s. 180.)
8. *Oluf Schultz*, utnevnt 15. april 1720 med forpliktelse til å erlegge 1 200 rdlr. til gudelig bruk.
 9. *Ulrik Frederik Aagaard*, utnevnt 25. august 1727, tidligere by- og rådstuskskriver i Stavanger. Tillike inspektør over perleelvene i Jæderen og Dalernes fogderi uten bekostning for dronningen m. v. Anklaget for hård og ulovlig medfart mot almuen (missive 10. august 1731).
 10. *Niels Paulssen*, utnevnt 13. juni 1732 etter i 17 år å ha tjent adskillige embedsmenn i Norge og iblandt vært konstituert dommer. Han måtte refundere nr. 8 de av ham erlagte 1 200 rdlr. — Avstod embedet mot godt-gjørelse til
 11. *Hercules Weyer (Pedersen)*, e. j., utnevnt 25. juli 1760.
 12. *Laurits Benzon Thrap*, tidligere sorenskriver i Vestre Råbyggelaget, forflyttet hertil 25. september 1795 etter avdøde nr. 11. Død 4. oktober 1812.
 13. *Hans Leirdahl Nansen*, sorenskriver i Guldalen (se der), forflyttet til Jæderen og Dalerne etter avdøde nr. 12 den 14. april 1813. Fridtjof Nansens bestefar. (Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914 og Krog Steffens: Norske Slekter 1912.)

R y f y l k e.

1. *Rasmus Lauritssen*, kalles 1604—1605 kgl. maj.s sorenskriver over Stavanger len.
2. *Michel Lauritssen*, nevnt som sorenskriver i Ryfylke 1610—24. Den eldste bevarte tingbok for Ryfylke er fra 1616 og viser at han da betjente 17 skibredre.
3. *Peder Justsen Saxe*, en jyde, nevnes som sorenskriver her 1628, 35, 36, 38, 39, 40. Stamfar for den norske familie Saxe.¹⁾ I 1641 «forrige sorenskriver».
4. *Christen Anderssen*, kalles i 1624 tilforordnet skriver.

¹⁾ N. R. R. VII, 71 og 199, jfr. 699, Stavanger lagtingsprotokoll nr. 1 og P. H. T. 3. r. II, 260.

5. *Søren Skriver*, nevnt 13. august 1643,¹⁾ da gården Tjul på Stjernerø utlegges til sorenskriveren.
6. *Rasmus Hanssen*, kalles i Herredags domsbok for 1646 (2nen rekke VIII, s. 2) forrige sorenskriver i Ryfylke.
7. *Michel Nielssen*, tjener hos lensherren Holger Rosenkrans og utnevnt av denne 12. oktober 1647. Rosenkrans hadde gjort kongen opmerksom på, at hans formann (Jens Bjelke) hadde forordnet 3 sorenskrivere i Ryfylke fogderi «uanset at det ringe er at betjene og sig derav at underholde saa og at det altid tilforne av en sorenskriver har været betjent». Da R. dessuten hadde berettet at fogderiet ikke var vidløftigere enn at det kunde betjenes av én sorenskriver vilde kongen, at R. skulle gjøre den anordning at Ryfylke fogderi «herefter som hidtil skeet er av én sorenskriver betjenes».²⁾ Dette var den 13. mai 1647 og i henhold til dette kongebrev blev så Michel Nielssen utnevnt. Men eneskriver blev han ikke, han måtte nøie sig med 8 skibreder.³⁾ De øvrige beholdt sin egen skriver (Karmsund og Hesby fjerding).

Michel Nielssen fikk stadfestelsesbrever 12. september 1662 og 13. september 1670.

8. *Jørgen Philipssen Smith*,⁴⁾ meddeltes 8. januar 1680 beilling til å betjene embedet når svigerfaren, Michel N., var forhindret og overta det efter denne. Smith efterfulgtes av
9. *Morten Røder* med bestalling som sorenskriver i Ryfylke av 3. juli 1716. Amtmann Nobel hadde klaget over at R. hadde gjort inngrep i hans embede. Ved missive av 31. januar 1721 blev det tilkjennegitt amtmannen at det tilkom sorenskriveren som skifteforvalter på landet å besikke formyndere og verger for umyndige.

¹⁾ N. R. R. VIII, 292.

²⁾ N. R. R. VIII, 487.

³⁾ Stjernerø, Jelse, Hjelmeland, Saude, Suldal, Vikedal, Vats, Nerstrand, «de bedste og største som altid har fulgt den skriver», som det heter i 1663.

⁴⁾ S. T. I, 392.

I 1755 androg Røder, som kaller sig sorenskriver i Hemnes fjerding i Ryfylke, om at sorenskriveriet måtte bli betrodd en person som vilde la ham beholde embedets fulle innkomster til hans død og derefter erlegge 100 rdlr. årlig til hans eventuelle enke og «en paa sandserne meget enfoldig datter». Han oplyste at han var 77 år gammel og at han ikke lenger kunde røkte sitt embede fornemmelig på grunn av de vanskelige reiser. Videre anførte han at han hadde hustru og 9 uforsørgede barn som etter hans avgang intet hadde å leve av.

10. *Georg Daniel Barth*,¹⁾ e. j., som hadde søkt Hemnes sorenskriveri og gått inn på de av Røder opstilte vil-kår, blev utnevnt til dennes eftermann den 4. april 1755.

Barth anførte i sin ansøkning at han i mange år hadde hatt ansettelse hos forskjellige justis- og regnksapsbe-tjenter og fra i juli 1752 hadd styrt Karmsund og Hesby sorenskriveri under sorenskriver Erland Christophers-sens fravær og fremdeles var adjungert denne. Da han således allerede hadde et lite embede kunde han, Barth, bekvemmere enn noen annen gå med på Røders betin-gelser og overta Hemnes sorenskriveri. Dette samt Karmsund og Hesby utgjorde et fogderi og hadde i «forne tider» vært et sorenskiveri. Amtmannen anbefalte Barth som meget habil og redelig og uttalte at Røder hadde styrt sitt embede med vindskibelighet og troskap. Da Barth 26. desember 1761 tillike blev soren-skriver i Karmsund og Hesby, blir Ryfylke et soren-skriveri, og fogderiet forblir samlet under Barths etter-følger

11. *Henrich Bull*, kanselliråd og sorenskriver i Moss, forflyttet 27. november 1782 til Ryfylke etter Barth, som da var gått av. Død 1797. (P. H. T. 5. r. IV, 100.)

Da sorenskriveriet var blitt ledig ved Bulls død blev det påny 2 sorenskrivere i Ryfylke. Ved reskr. av 20. oktober 1797 blev det gamle Karmsund og Hesby soren-

¹⁾ Se stamtavlen.

skriveri gjenopprettet. Ryfylke sorenskriveri kom da til å bestå av skibredene Hetland, Suldal, Saude, Vikedal. Vats, Jelsa, Stjernerø, Leiranger og Hjelmeland. Delingen motiveres med at distriktet var så vidtløftig at én mann ikke kunde overkomme embedsforretningene.

Ved reskr. 7. mars 1810 blev Hetland skibrede overført til Karmsund og Hesby sorenskriveri.

12. *Peter Schnitler Marstrand*, e. j., tidligere byfoged i Kristiansund efterfulgte Bull som sorenskriver i Ryfylke 19. januar 1798. Han blev i 1808 suspendert for utilbørlig embedsførsel efter klage fra almuen. Efter hans avgang kom
13. *Lars Hess Bing*, utnevnt 1. mai 1810. Tidligere sorenskriver i Råbyggelaget. (Se der nr. 21.) Forflyttet til Søndhordland 28. desember 1813.

Foruten de ovennevnte sees følgende å ha erholdt bestalling som sorenskriver i Ryfylke uten å komme i embede:

14. *Antonius Lerche*, med bestalling av 17. juni 1670 i Michel Nielssens sted «eftersom M. N. ved døden skal være avgangen». Men Michel N. var ennu ikke død og bestillingen blev kassert.
15. *Jørgen Høyer*, fikk 29. november 1743 bestalling som sorenskriver i Ryfylke ved ledighet etter Røder. Så gikk det imidlertid ikke. Høyer har formentlig ikke kunnet gå med på de opstilte vilkår, å være sorenskriver uten lønn.

K a r m s u n d o g H e s b y .

1. *Rasmus Anderssen*,¹⁾ sorenskriver i Karmsund 27. juni 1645. Han inngår da en overenskomst med
2. *Thomas Christensen*, borger av Stavanger, som av lensherren Jens Bjelke var befordret til det sorenskriveri i Ryfylke som Rasmus Anderssen tidligere hadde inne-

¹⁾ N. R. R. VIII, 139.

hatt. Disse to var blitt enige om at nr. 1 mot en godt-gjørelse av 50 rdlr. frivillig skulde «oplade» sorenskriveriet. Dessuten skulde han for sin lange tjeneste beholde 4 av de 10 skibreder som sorenskriveriet bestod av.¹⁾ Når nr. 1 gikk av skulde også disse 4 tilfalle nr. 2. Denne fikk bestallingsbrev overensstemmende med den trufne avtale 3. juli 1645 av byfogden i Stavanger på Jens Bjelkes vegne og blev stadfestet i bestillingen 21. oktober 1663 og 15. november 1670. Den 23. oktober 1663 blev Ryfylke sorenskriveri delt mellem Thomas Christensen og Michel Nielssen, således at den første beholdt de 10 skibreder han hadde overtatt etter Rasmus Anderssen. De øvrige under Ryfylke nevnte 8 skibreder skulde betjenes av Michel Nielssen.

Efter ansøkning fra nr. 2 får

3. *Friderich Pederssen* den 17. juni 1680 bevilling til å betjene embedet når nr. 2 var forhindret. Utnevnt til sorenskriver blir han den 19. mars 1681, da Christensen var død.
4. *Henrich Sørenszen Godtzen*, tidligere kammercijener hos admiral Henrich Bjelke (P. H. T. 5. r. V, 236), får den 20. april 1689 bestalling som sorenskriver i Ryfylke istedenfor nr. 3 som var blitt foged sammesteds. Godtzen avstod embedet til
5. *Ulrich Frederich Leth*, fogedfullmektig, utnevnt 2. april 1723. Efter hans avgang blev
6. *Erland Christopherssen*, sorenskriver i Ryfylke. Utnevnt 27. april 1742. Kanselliråd. Denne avstod med kongens approbasjon sitt embede til sorenskriveren i Hemnes fjerding,
7. *Georg Daniel Barth*, ved hvis utnevnelse 26. desember 1761 Ryfylke fogderi blir et sorenskiveri igjen i 36 år. Da Barths eftermann,

¹⁾ Karmsund og Hesby sorenskiveri omfattet i 1645 følgende skibreder: Stangeland, Augvaldsnes, Skåre og Hetland som Rasmus Anderssen forbeholdt sig samt: Hessby, Ask, Housken, Aardal, Idtze og Hølle. Sistnevnte 6 skibreder tilfalt Thomas Christensen.

8. *Henrich Bull*, var død og den meningsløse kombinasjon ophørte, blev
9. *Johan Friderik Hansen*, e. j., den 19. januar 1798 sorenskriver i Karmsund og Hesby.¹⁾ Han får den attest av amtmannen at han «fører sitt embede med megen flid og virksomhet». Forflyttet til Søndhordland 25. november 1803 (se der nr. 17).
10. *Samuel Wilhelm Manthey*, e. j., guvernementssekretær i Vestindien, kaptein, utnevnt til Hansens eftermann 2. desember 1803. Forflyttet til Rakkestad (se der nr. 16) og etterfulgt av sorenskriveren i Søndfjord,
11. *Eiler Hagerup Schiøtz*, den 11. oktober 1808. Utnevnt 20. november 1837 til veier og måler i Stavanger.

Hordaland fylke (Søndre Bergenshus amt).

Søndhordland.

«Sundhor Læn» omfattet på lovbookens tid tinglagene Hus, Strandvig, Strandebarm, Kvinnherred, Skaanevig, Etne, Fjeldberg, Fjære, Føen, Vaag og Opdal.

De 4 sistnevnte tinglag hørte til Halsnø klosters gods. I et diplom fra 1656 nevnes Jens Michelssøn som sorenskriver for Halsnø kloster.

1. *Peder Starup*, til Fladerager sorenskriver i Søndhordland 1601—1611. (S. T. I, 195.)
2. *Christen Hammer*, nevnes som skriver — formentlig her — i et diplom på Aadneland 1610.
3. *Mogens Knudssen*, på Fladerager, sorenskriver her, død 1617. (S. T. I, 195.)
4. *Hans Thygessøn*, likeså 1624.
5. *Jacob Jenssen*, likeså 1632, efter diplom på Aadneland.²⁾
6. *Christen Busch*, nevnes som sorenskriver her i 1636, 1639 og 1642. Kalles 4. juli 1644 «forrige sorenskriver».
7. *Jacob Busch* nevnes 1643, 45.³⁾

¹⁾ Han fikk 21. juli 1798 tillatelse til å ta bopel i Stavanger.

²⁾ Mon identisk med Jacob Jensen, kgl. maj. foged over Nordhord len?

³⁾ Ifølge meddelelse fra Bergens statsarkiv.

8. *Jørgen Klemetssen* påtegner — som tingskriver? — et brev på Omvig tingsted i Kvinnherred 25. mars 1646. Kalles i N. Mag. II s. 212 foged Ananias Absalons «skriver». Druknet sammen med denne på tingreise i Etnefjorden 14. oktober 1647.
9. *Carsten Dürhus*, finnes nevnt som sorenskriver i Sundhordland 1648—1653.
10. *Christen Bertelssen Hauæ (Have)*, sønn av sorenskriver i Numedal og Sandsvær, Bertel Christenssøn, skal ifølge diplomer ha vært sorenskriver her i årene 1654—1662. 1681 rådmann i Bergen.
11. *Povel Troelssen (Trulssen)*, født i Aalborg 1634, fikk 27. februar 1663 bevilling som sorenskriver i Sundhors len etter Christen Bertelssen. (G. T. III, 249.)
12. *Bendix Djurhuus*, utnevnt 28. juli 1668 til sorenskriver i Sundhors fogderi i Paul Troelssens sted. Denne sies å være suspendert og satt under tiltale. Blir han dømt «skal Djurhuus helt overta og nyte embedet». Nr. 11 blev avfordret sin bestalling og Djurhuus blir stadfestet i stillingen 2. april 1670 «da Paul T. ikke blev frikjent for sin forseelse».

Djurhuus hadde oplyst i en ansøkning at han hadde gjort tjeneste i Bergenhus skriverstue 4 år som skriverdreng og 7 år som «underskriver» samt at han i næstforleden feidetid hadde hatt megen besvær med adskilige forretninger under Trondhjems og Haldens beleiring m. m. Videre nevnte han at Paul T. hadde forsett sig i «adskillige maader» mot almuen. Dette var ikke sant og den 27. september 1670 blir denne stadfestet som sorenskriver i Sundhord len. Vedkommende amtmann og lagmann hadde nemlig attestert at han ingenlunde hadde forsett sig, tvertimot bevistes det ved almuenes erklæringer at han vel og forsvarlig hadde forestått sitt embede. Man skulde ha ventet at Djurhuus nu var blitt avfordret sin bestalling, men således gikk det ikke. Han blev sittende som sorenskriver. Striden mellem de to skrivere endte med at Djurhuus skulde være sorenskriver over Halsnø klostres gods og i Møgster og Aust-

vold sogn. P. Trulssen skulde «nyde» det øvrige av sorenskriveriet (missive av 7. november 1671. Se også reskr. av 22. april 1673). Den 5. juni 1680 da Trulssen var død, fikk D. bevilling som sorenskriver også over dennes del (over all Sundhords sorenskriveri).

13. *Peter Heiberg*, utnevnt til sorenskriver i avgangne Dyrhuus' sted 24. april 1697. Født 29. oktober 1668, død i embedet 1729. (P. H. T. 5. r. V, 241.)
14. *Iver Randulf*, utnevnt 25. juli 1729 etter da avdøde nr. 13. Forflyttet til Indre Sogn 28. mai 1751 ved embedsbytte. Kanselliråd. Død 1756 vel 60 år gammel.
15. *Abraham Hesselberg*, sorenskriver i Indre Sogn, forflyttet til Sundhordland 28. mai 1751. Død 1776 65 år gammel.
16. *Søren Schiøtz*, e. j., byfoged i Stavanger, forflyttet her til 28. mars 1776 etter avgangne Abraham Hesselberg. (Jfr. S. T. V, 111.)
17. *Johan Friderich Hansen*, sorenskriver i Karmsund og Hesby (se der nr. 9), forflyttet til Søndhordland 2. desember 1803 etter avgangne Schiøtz. Kanselliråd.
18. *Lars Hess Bing*, sorenskriver i Ryfylke, forflyttet til Søndhordland 28. desember 1813 etter avgangne nr. 17.

Hardanger og Voss.¹⁾

1. *Peder Christenssen Trane*, av en til Stavanger innvandret dansk slekt, først foged i Ryfylke, senere sorenskriver i Hardanger og Voss. I 1599 befalingsmann over apostelgodset.
2. *Niels Jenssen Riis*, anført som sorenskriver i Hardanger 1608—1628.
3. *Hans Jenssen Brock*, sorenskriver her 1630—1633.
4. *Jens Søffrenssen*, sorenskriver eller tingskriver 1634—1651.

¹⁾ Se O. Olafsens opsett i Bergens hist. forenings skrifter for 1906: Sorenskrivere i Hardanger og Voss i 200 år.

5. *Mathias Hvid*, sorenskriver her, nevnt 1654, 56, 58, overflyttet til Nedenes.
6. *Laurits Walter* nevnes som sorenskriver i Hardanger og Lysekloster 22. desember 1656 og 9. november 1659. Omkom ved en ulykkeshendelse, efter befolkningens mening en Gudsdom.
7. *Hans Nielssen*, beskikket til sorenskriver over Lysekloster 1662 (ifølge fortægnelse i Bergens statsarkiv).
8. *Jacob Busch*, får 29. mai 1662 bevilling til å være sorenskriver i Hardanger og Lyseklostrets len efter den da avdøde Walter.
9. Svigersønnen *Christen Nielssen Reff*, gjestgiver på Lerviggen, meddeles 29. august 1664 bevilling til å betjene retten i Buschs forfall og efterfølge ham som sorenskriver i Hardanger med Lysekloster; stadfestet 8. november 1670. Han avstod «på kongens allernådigste behag» embedet til
10. *Niels Pederssen Hiermand (Hierman)*, som fikk bevilgning som sorenskriver i Hardanger og Lyseklostrets fogderier 4. september 1685. Det tilføies at han tillike skal være sorenskriver i Voss når den derværende sorenskriver er død. Hiermand var sønn av en fra Randers innvandret borger i Bergen,¹⁾ og døde 1691.

Efter Hiermands død blev

11. *Manderup Nielssen (Funch)* den 14. februar 1691 sorenskriver i de nevnte fogderier. Ved åpent brev av 14. juni 1692 blev det bestemt at Hardanger og Lysekloster skulde slåes sammen med Voss prestegjeld, hvor Niels Kaa da var sorenskriver. Sammenslutningen skulde finne sted når en av sorenskriverne døde. Den lengstlevende «skal da overta begge sorenskriveriene og under ét nyde og betjene dem». Manderup N. var født på Sjælland 1662 og døde som sorenskriver i Hardanger 1710. Da blev
12. *Jesper Schwartzkopf*, sønn av sogneprest til Manger Michael S., den 5. september 1710 sorenskriver i Hard-

¹⁾ S. T. IV, s. 290.

anger og Voss. Den judisielle forbindelse mellem de to distrikter kom til å vare i over 200 år. Schwartzkopf blev student fra Bergens skole 1697. Død 1720 vel 38 år gammel. Hans enke fikk i 1739 privilegium på å forsyne kirkene i Bergens stift med oblater.

13. *Jens Fabricius*, utnevnt til sorenskriver i Hardanger med Lysekloster og Voss prestegjeld 2. februar 1720 etter avdøde nr. 12. Død 1733 55 år gammel.
14. *Johan Sechmann Fleischer*,¹⁾ utnevnt til sorenskriver samme steds 20. mars 1733 etter Fabricius som var død 26. februar næstfør. Fleischer var født på Sjælland 15. februar 1702 og utdannet som militær, tok avskjed som løitnant i 1726, studerte så jus i 2 år og var i 3 år proviantforvalter på en Grønlandsfarer. Han blev kanselliråd og etatsråd og døde som en formuende mann 28. februar 1789. Han bragte orden i embedsforretningene, som skal ha vært i den største uorden ved hans tiltreden, og får det lov at han var en dyktig dommer. I 1735 blev han utnevnt til birkedommer på Sjælland, men foretrakk sitt norske sorenskriveri.

Mot at sønnen Michael F. blev sorenskriver i Indre Sogn avstod han embedet med kongens tillatelse til

15. *Søren Schielerup*, da sorenskriver i Indre Sogn, som blev overflyttet til Hardanger og Voss 2. juli 1775. Han var født 11. oktober 1734, sønn av sogneprest til Botne Bastian S. og hadde tidligere vært hovmester hos geheimeråd Levetzau og grev Wedel Wedelsborg. S. døde i 1790. Hans enke blev tilstått 50 rdlr. i pensjon av eftermannen inntil hennes yngste barn blev 16 år.²⁾
16. *Ole (Oluf) Bornemann Heiberg*, tidligere sorenskriver i Tromsøens og Senjens fogderier (se der), forflyttet til Hardanger og Voss 15. oktober 1790 etter da avdøde Schielerup. Entlediget 20. mars 1799 med 300 rdlr.

¹⁾ S. T. IV, s. 97.

²⁾ Det sies om sorenskr. Schielerup at han døde savnet og begrædt av sitt hus, æret og aktet i sitt embede, elsket og yndet av alle rettsindige.

årlig i pensjon av embedet. Han var født i Gloppen 1741 og døde i 1803. (Se slektsboken.)

17. *Arnoldus von Westen Sylow Koren*, sorenskriver i Vestre Råbyggelaget (se der), overflyttet til Hardanger og Voss 18. oktober 1799 etter Heiberg. Tok avskjed og døde som en høit ansett og aktet mann 8. oktober 1854.

Lyse kloster var forenet med Hardanger iallfall fra Laurits Walters tid.

V o s s.

I judisiell henseende har Voss visstnok også før anordningen av 14. juni 1692 en tid vært forenet med Hardanger, en tid også med Sogn. Som egne tingskrivere (sorenskribvere) opfører riksarkivar Lange og Bergens statsarkiv:

1. *Hans Søfrensen*, 1624.
2. *P. Badicher*, 1626—27.
3. *Christopher Pederssen*, 1637.
4. *Jacob Jenssen*.
5. *Jens Madssen*, 1654 og forbi 1660.
6. *Christen Jenssen*, sorenskriver i Ytre Sogn, betjente tillike Voss ifølge stadfestelsesbrev av 6. juni 1663.
7. *Niels Kaa*, bevilling som sorenskriver i Voss prestegjeld 5. mars 1664 og stadfestet 15. november 1670.

R o s e n d a l b a r o n i.

Oprettet ved lensbrev av 14. januar 1678. Det bestod av hovedgården Hatteberg og de adelige setegårder Mel og Sem med tilhørende jordegods.

Dets privilegier ophørte i 1837 i henhold til adelsloven av 1. august 1821.

1. *Peter Thiessen*, nevnes som birkedommer her 1691—99.
2. *Christen (Christian) Lamberg*, utnevnt til birkedommer 6. mai 1699. Utnevnelsen stadfestet av kongen 18. februar 1700 og 18. april 1732. Død 1733, 67 år, 5 uker, 5 dager gammel.
3. *Andreas Lamberg*, utnevnt til birkedommer 3. april 1742.

- stadfestet av kongen 21. april s. å., 5. mai 1747 og 25. august 1766. Død 1777, 76 år 7 mndr. gammel.
4. *Søren Schielerup*, sorenskriver i Hardanger, tillike birkedommer for Rosendal, stadfestet 8. oktober 1777.
 5. *Morten Johan Barth*, stadfestet som birkedommer den 14. mai 1790. Død 1797 32 år gammel.
 6. *Ole Borneman Heiberg*, sorenskriver i Hardanger og birkedommer for Rosendal, stadfestet 1. desember 1797.
 7. *Palle Krag Hoff*, stadfestet som birkedommer 8. mars 1805. Død 1824.

Nordhordland.

1. *Jens Michelssen*, nevnes i N. R. R. VII, 145, 54, 545, 623 som tingskriver i Nordhordlen 1636 og 1639. 24. desember 1636 bevilges og tillates det ham «alene i Bergen herefter å bruke og for den sedvanlige lønn å nyte utrop på de avdøde umyndige eller andre deres gods som skal selges og gjøres udi penger».

— — «I like måte skal han og alene må skrive hvis av borgermestre og råd sammesteds til 6 mann av borgerskapet blir henvist å forrettes.»

I et annet brev av s. d. til lensherren Jens Bjelke tilser kongen J. Michelssen «å beholde og nyte Nordhordlens skriveri såfremt Du formener han det uten bøndenes besværing kan forestå».

I anledning av en henvendelse fra byskriver Annalias Absalonssøn i Bergen bestemmer kongen i brev av 19. mai 1639 at J. Michelssen skal avstå sorenskriveriet, da han ikke vel kunde betjene både dette og utroper- og skriverstillingen i Bergen.

22. mai 1639 tilskriver kongen Jens Bjelke, at J. Michelssen, sorenskriver i Nordhordlen, angis å forholde sig udi adskillige poster — 6 stykker — utilbørlien. Han drikker sig idelig full og besværger mange med stor bekostning hvor han med 6 menn har noget å forrette. Han skal være gjeldbunden og ikke vederheftig, likesom han beskyldes for bedragerisk forhold som utroper.

Hvis det forholder sig som angitt, vil kongen at Bjelke skal avsette ham. I brev av 13. november 1639 underetter kongen samme lensherre om at Christen Jenssen, borger i Bergen, hadde andratt om Nordhordlen sorenskriveri som hans svoger Jens Michelssen hadde avstått til ham. Hvis dette er riktig er kongen tilfreds med at Christen Jenssen innsettes som sorenskriver og avlegger ed for Bjelke, såfremt bestillingen ellers er ledig og han kjennes dyktig.

I 1641 kalles Jens Michelssen forrige tingskriver i Nordhordlen og «itzige» lagmann i Jemtland.¹⁾

Man kan vel etter dette gå ut fra at

2. *Christen Jenssen* efterfulgte svogeren som sorenskriver her i slutten av 1639 eller i begynnelsen av 1640.
3. *Christen Busch (Busk)*, tidligere i Søndhordland, nevnt som sorenskriver i Nordhordland i årene 1644, 45 (av riksarkivar Lange) og 1649. (N. R. R. IX, 333.)
4. *Hans Claussen*, nevnt 1651 og til etter 1660. (Ifølge meddelelse fra Bergens statsarkiv.) Jfr. Søndfjord nr. 4.
5. *Hans Rasmussen*, utnevnt til sorenskriver i Nordhordland 1. juli 1667. Bestillingen senere kassert.
6. *Hans Hanssen*,²⁾ utnevnt av Ove Bjelke i 1659 og av kongen 28. juni 1662, erholdt stadfestelse som sorenskriver i Nordhordland 19. februar 1670. «Samtidig beskikket til rådmann i Bergen, dog uten lønn så lenge daværende rådmann innehadde bestillingen. Han sies brukt udi våre «commissioner i Bergenhus amt» samt å ha fungert i noen år som lagmann i dennes fravær.» (P. H. T. 1. r. VI, 10.)

Under 8. august 1665 blev han beskikket til å assistere en kommisjon som skulle besiktige gården i Søndmøre. Foruten å være sorenskriver var han skifte-skriver i Nordhordland. Når sorenskriveriet ble ledig skulle skiftevesenet igjen overgå til skifte-skriveren over Bergens by og stift (brev av 31. januar 1666).

¹⁾ N. H. D. VII, 2. rekke s. 29, 30, 34.

²⁾ Tidligere kst. sorenskriver i Nordfjord og før det lagtingsskriver.

Ved missive av 9. juni 1685 blev Hans Hanssen befridd fra sitt sorenskriverembede «for desbedre å kunne iaktta sitt rådmannseembede». Død 1691. Han efterfulgtes som sorenskriver 9. juni 1685 av

7. *Christian Nicolai Aboe*, som var blitt ham adjungert 8. desember 1683 og 14. mars 1685.¹⁾ Ved folketellingen i 1701 54 år gammel.

Han blev suspendert av vicedstholderen i 1702 fordi han hadde dømt fra livet en kvinne som hadde født i dølgsmål et barn, avlet med en gift mann. Han mente å ha dømt etter majestetens «høiest priseligste lov» og kvinnens egen tilstælse. Aboe forela 23. februar 1704 suspensjonsspørsmålet for kongen, da «nøden trænger daglig hårdere etter næsten 2 års suspensjon og han har hustru og 13 barn å forsørge». Han blev avsatt ved kommissariatdom «formedelst mishandlinger i sitt embede».

Den under suspensjonen konstituerte sorenskriver, Hans Theiste, blev pålagt å avstå halvdelen av embedsinntektene til Aboe. — Dennes eftermann,

8. *Arent Baltzerssen*, fikk sorenskriverbevilling 14. september 1708. Hans økonomiske stilling var så mislig at han av sine kreditorer blev arrestert for gjeld og bebyrdet med militær eksekusjon. Avstod bestillingen til
9. *Arnoldus de Fine*, utnevnt til sorenskriver i Nordhordlens fogderi 19. april 1713 mot å erlegge 1 000 rdlr. Utnevnelsen stadfestet 10. august 1731. Han var født omkring 1679 og døde 1732.
10. *Michael Tønder*, utnevnt 20. februar 1733 etter da avdøde nr. 9.
11. *Johan Garmann*, utnevnt 21. desember 1742, tidligere sorenskriver på Søndmøre. Død 1768²⁾ 51 år gammel. Jfr. reskr. 26. mars 1751. Han fikk sin sønn

¹⁾ Hans Jenssen Rosendal var blitt adjungert og meddelt best. som suksederende 19. november 1676, men hadde gjort sig uverdig til embedet da han hadde villet avhende det til andre. Rosendal fikk senere ansettelse ved generalkommisariatet.

²⁾ Han var bøndenes talmann under strilekrigen. Eiet mange gårder i Bergens stift.

12. *Henrich Garmann*, e. j., adjungert med suksessjonsbe-stalling 16. januar 1767. Født 21. januar 1745, død 13. oktober 1771.
13. Regimentskvartermester *Johannes Haberdorf*, født 1743 i Bergen, c. j., utnevnt 30. desember 1771. Justisråd. Blev justitiarius i Bergens stiftsoverrett. Død 1. januar 1807.
14. *Hans Andreas Brandt*, sorenskriver over Østerdalens fogderi, forflyttet til Nordhordland etter nr. 13 19. januar 1798. Død 21. februar 1806 52 år gammel.
15. Kansellisekretær *Wilhelm Frimann Koren Christie*, c. j., utnevnt 1. april 1808 i avgangne H. A. Brandts sted. Født i Kristiansund 7. desember 1778 og død som toll-inspektør i Bergen 10. oktober 1849. En av vårt lands mest fortjente menn. Særlig vil han minnes for sin virksomhet ved Riksforstamlingen på Eidsvoll og som president ved det overordentlige Storting høsten 1814 og Stortingene 1815—16 og 1818. Stifter av Bergens museum.¹⁾

Jørgen Poss nevnes i dr. Bings avskrift av Langes em-bedskalender i Bergens statsarkiv som sorenskriver i Nord-hordland uten tidsangivelse eller kilde. Jfr. Søndfjord nr. 3.

Sogn og Fjordane fylke (Nordre Bergenshus amt).

S o g n .

1. *Hans Pederssen*, tingskriver i Sogn 1609. Kalles i 1612 forrige skriver i Sogne len. Avsatt fordi han hadde skrevet et falsk kallsbrev for den beryktede prest Oluf Jenssen i Stedje prestegjeld og falskelig fått noen menns signeter på brevet.²⁾
2. *Peder Jenssen*, nevnes i diplomer som sorenskriver i Sogn 1615 (ifølge meddelelse fra Bergens statsarkiv).
3. *Jesper Hannissen*, nevnt som tingskriver sammested 1624—25.

¹⁾ Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

²⁾ Jfr. N. H. D. 1613 s. 42.

Indre Sogn.

4. *Christen Anderssen*, sorenskriver over Indre Sogn, beklager sig i 1632 over lagretten som vegrer sig for å dømme «retten til stor opholdelse» og forsegle hvad der forrettes på tinget.¹⁾
5. *Mogens Anderssen (Anthonissen)*, sorenskriver i Indre Sogn 1636. Stamfar til den ennu eksisterende slekt Theiste gjennem sin sønn Johan Mogenssen Theiste.²⁾
6. *Mogens Nielssen*, født ca. 1610, omtales som sorenskriver i Indre Sogn 1641 og følgende år til 1662. (P. H. T. 6. r. VI, 134.)
7. *Niels Hanssen*, fikk 29. september 1662 bevilling å være sorenskriver over Indre Sogns fogderi i den forrige sorenskriver Mogens Nielssens sted, som var fradømt embedet.
8. *Anders Søffrenssen (Heiberg)*, bevilling som sorenskriver her 18. mai 1666, tidligere forvalter på Kaupanger gods, født 15. mars 1630 i Lyster, sønn av foged i Sogn Søffren Lauritssen. Stadfestet som sorenskriver og arveskiftekskriver i Indre Sogn 26. september 1670. Han søker om stadfestelse «til min fattige hustru og mange små barns ophold». Ikke desto mindre etterlot han sig ved sin død 4. mars 1688 flere gårder eller gårdparter, likesom han drev 2 sagbruk.³⁾

Hans sønn,

9. *Gerhard (Gert) Anderssen Heiberg*, født 1660, efterfulgte faren som sorenskriver 31. mars 1688 og innehadde embedet til sin død 11. februar 1724.³⁾
10. *Jørgen Anderssen Groll*, får 27. januar 1669 bevilling til å være sorenskriver i Indre Sogn i Bergenhus amt. Efter det under nr. 8 og 9 anførte er det ingen plass for ham her.

Nr. 9 efterfulgtes av svigersønnen

¹⁾ Yng. Nielsen: Jens Bjelke s. 219.

²⁾ P. H. T. 4. rekke b. VI, s. 104—142.

³⁾ Se familien Heibergs slektsbok og P. H. T. 6. rekke VI, 80.

11. *Georg Burchhard Jersin*, utnevnt 6. mai 1724, sønn av sogneprest til Beitstaden Albert J. Han hadde i 13 år gjort tjeneste hos stiftamtmann Undal. Født 1696. Død i embedet 20. juli 1746.
Også de to sistnevnte sorenskrivere var gårdeiere i Sogn.
12. *Abraham Hesselberg*, e. j., tidligere sorenskriverfullmektig i over 11 år, får 2. september 1746 bestalling som sorenskriver i Indre Sogn etter Jersin. Forflyttet til Søndhordland 28. mai 1751, idet han byttet embede med den derværende sorenskriver
13. Kanselliråd *Iver Randulf*, utnevnt samme dag til sorenskriver i Indre Sogn. Død 1756.
14. *Georg Friderich Fasting*, e. j., bokholder og kasserer ved tukt- og manufakturhuset i Bergen, erholdt bestalling som sorenskriver etter Randulf 28. januar 1757. Sønn av presten Thomas F. og født 1720, død 1765.
15. *Søren Schielerup*, studiosus juris, fikk bestalling som sorenskriver her 29. mars 1765 etter da avdøde Fasting. Forflyttet til Hardanger og Voss 12. juli 1775.
16. *Michael Fleischer*, sønn av sorenskriver J. S. Fleischer i Hardanger og Voss, utnevnt til sorenskriver i Indre Sogns fogderi etter nr. 15 den 12. juli 1775. Entlediget med vartpenger 4. mars 1803. Død 1814. (P. H. T. 5. r. IV, 101.)
17. *Lars Johannes Irgens*, tidligere løitnant, efterfulgte nr. 16 den 27. mai 1803. Kanselliråd, sønn av sogneprest Hartvig Irgens og født 9. oktober 1775, død i embedet 22. april 1830. 1ste deputert for N. Bergensus ved Riks-forsamlingen på Eidsvoll 1814.¹⁾

Y t r e S o g n .

1. *Hans Pederssen*, sorenskriver 1636.
2. *Christen Jنسen*, sorenskriver i Ytre Sogn 1648, 55, 62. Var tillike sorenskriver på Voss og blev stadfestet som sorenskriver i Ytre Sogn og Voss 6. juni 1663.

¹⁾ Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

3. *Niels Hanssen Rue*,¹⁾ fikk bevilling 3. august 1668 som sorenskriver i Ytre Sogn. Stadfestet som sådan 30. august 1670.

Hans svigersønn,

4. *Niels Truelssen Wiborg*, fikk 26. mai 1710 bemyndigelse til å betjene retten i svigerfarens forfall og erholdt suksessjonsbestalling 7. desember 1715. Død i embedet 1725.
5. *Oluf Hanssen Gøe*, tidligere generalvognmester ved armeen, utnevnt 22. oktober 1725 til sorenskriver over Sogn fogderi etter Wiborg. Han dømte en kvinne «for begagne leiermål med hennes nærbeslektede til fiskeleiene i Finnmarken». Istedetfor å sende henne dit tok han henne i sin tjeneste og besvangret henne. Avstod mot 200 rdlr. i årlig pensjon embedet til
6. *Frants Jørgenssen Bramdrup*, e. j., som den 12. februar 1745 fikk bestalling til å bistå Gøe og etterfølge ham når embedet blev ledig.

Bramdrup var født 22. januar 1710 i Bramdrup ved Kolding og hadde gode atester fra 8 års tjeneste hos kommerseråd Schwane og kammerjunker Juell og fra 2 års tjeneste som fullmekting hos fogden i Hardanger. Død 1761. (Se Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.)

7. *Ancher Anthoni Nansen*,²⁾ e. j., blev sorenskriver her den 20. november 1761, da nr. 6 var død. Nansen var sønn av kanselliråd og landsdommer på Bornholm, Anthoni Nansen, og født 1729. Død 13. mai 1765. Gift med Petrikke Johanne Leirdahl.
8. *Mats Nielssen Holtzrod*, overauditør, utnevnt til Nansens eftermann 16. august 1765. Død 1773, 67 år gammel. Avstod embedet på grunn av svakhet og alderdom til sin sønn
9. *Niels Hegelund Holtzrod*, e. j., utnevnt 23. oktober 1767.
10. *Engelbreth Hesselberg*, e. j., by- og herredsskriver i

¹⁾ P. H. T. 1. r. II, 34. Var 58 år 1701. Død 1716. Bror av nr. 5 i Søndfjord.

²⁾ Stamfar for den norske familie Nansen.

Jylland, bestalling 18. oktober 1799 som sorenskriver i Ytre Sogn fogderi i N. H. Holtzrods sted, som var entlediget med pensjon. Død 1813, 59 år gammel.

11. *Peter Bortmann Voss*, forstadvokat, utnevnt 26. mai 1813 til sorenskriver efter Hesselberg, som hadde erholdt avskjed i nåde. Voss blev senere sorenskriver i Vestre Nedenes og døde 1. mai 1841.

Søndfjord.

1. *Peder Jørgenssen* nevnes i et diplom som skriver her 1625.
2. *Laurids Michelssen* anføres som sorenskriver i Søndfjord i en herredags dom av 1641 (N. H. D. VII, 2. rekke s. 25) og i diplomer 1635, 42, 49. Død i embedet 1650.
3. *Jørgen Pors*, nevnt som sorenskriver her i dommer og diplomer 1653, 54, 55.
4. *Hans Claussen*, utnevnt av Ove Bjelke 24. november 1656, får 27. juli 1663 stadfestelse på sin anbetrodde sorenskriverbestilling i Søndfjords fogderi. Død 1670.
5. *Christian Hanssen (Rue)¹⁾*, bevilling som sorenskriver i Søndfjord 13. mai 1670. Han var dansk og oplyser selv at han i noen tid har vært i tjeneste hos lagmannen i Bergen og i skriverstuen på Bergenshus. Almuen klaged over at han tok ubillig betaling.
6. *Hans Schwartskopf* fikk bevilling 12. oktober 1708 til å være sorenskriver i Søndfjord fogderi etter da avdøde nr. 5. Han var sønn av sogneprest Jesper Michael S. og bror av sorenskriver Jesper S. i Hardanger.²⁾
7. *Ouden Widerøe*, utnevnt 11. april 1727 til sorenskriver etter avdøde nr. 6. Avstod med kongens godkjennelse embedet³⁾ til
8. *Jacob Mathiassen Ravn*, utnevnt 9. september 1745, stadfestet 21. februar 1747 og 11. mars 1757. Efter hans død blev

¹⁾ P. H. T. 1. r. II, 34. Bror av nr. 3 i Ytre Sogn.

²⁾ S. T. IV s. 291.

³⁾ Widerø døde i Bergen i mars 1765 71 år gammel.

9. *Hans Arentz*, c. j., — født 1731 i Askevold, sønn av bisp F. A., — den 19. mars 1762 sorenskriver i Søndfjord. Stadfestet 1766 og 1778. Død 1793.
10. *Andreas Rogert*, auditør og proviantforvalter, utnevnt til sorenskriver 30. august 1793 da nr. 9 var død. Født 18. november 1754, død 10. juni 1833.¹⁾
11. *Iver Christian Aarøe*, c. j., født 1764 i Kjøbenhavn, herredsfoged i Jylland, bestalling 19. januar 1798 til å være sorenskriver i Søndfjords fogderi²⁾ i Rogerts sted som var forflyttet til Trondhjem som assessor ved overretten.
12. *Ludvig Rennord*, e. j., birkedommer i Svanø birk, meddeltes bestalling 27. mai 1803 som sorenskriver i Søndtfjord istedetfor nr. 11 som var forflyttet til Vordingborg som byfoged. Død 23. desember 1805 64 år gammel.
13. *Eiler Hagerup Schiøtz*, c. j., bestalling som sorenskriver her 13. februar 1807 efter da avdøde Rennord. Forflyttet til Karmsund.

Han var sønn av kanselliråd Søren S. og født i Stavanger 1775. Sorenskriver S. var et opfinnerneni og i mangt forut for sin tid. Han konstruerte en redningsbåt som ikke skulde kunne kantre, en sykkel med 2 like store hjul og med salen anbragt mellem disse, og tilbød sig offentlig å konstruere et styrbart luftskib, når de fornødne penger stilledes til hans rådighet.

14. *Niels Landmark*, e. j., utnevnt til sorenskriver etter Schiøtz 11. oktober 1808. Han var født 11. mars 1775 og opdradd hos sorenskriver Stub i Nordfjord, hos hvem han arbeidet etter absolvvert embedseksamen 1797 og til Stubs død i 1808. Tok avskjed 30. november 1852 og døde 29. oktober 1859. En fortjent landmann. Han representerte sitt amt på Stortingene 1821 og 1822.³⁾

Ifølge meddelelse fra Bergens statsarkiv opføres *Peder Lauridssen Horsens* i dr. Bings der beroende avskrift av

¹⁾ Medlem av Riksversamlingen på Eidsvoll 1814 som 1ste deputert fra Trondhjem. (Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.)

²⁾ Se Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.

³⁾ Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

Langes embedskalender som sorenskriver i Søndfjord uten tids- eller kildeangivelse. Horsens var foged i Nordfjord 1642—48 og samtidig sorenskriver i Søndfjord.

S v a n ø b i r k.¹⁾

Ved åpent brev av 16. mai 1685 fikk dr. Hans Svanes enke, fru Marie Fiuren, tillatelse til å oprette en hoved- og sætegård av øen Bro i Bergenhus amt under navn av Svanø. Denne blev tillagt alle rettigheter, friheter og benådninger som andre eldgamle adelige sætegårder i Norge tillikemed birkerett.

Ved kgl. resolusjon av 9. juni 1821 blev Svanøs birkedommerembede forenet med Søndfjord sorenskriveri, kfr. forordningen 3. juni 1809.

Vi finner her følgende birkedommere:

1. *Christen Hanssen*,²⁾ som ifølge åpent brev av 7. mai 1692 var blitt avsatt av fru Maria Fiuren uten dom. — For denne sin forseelse fikk hun kongens tilgivelse med pålegg om å søke kgl. konfirmasjon på bestallingsbrevet ved nyutnevnelser.
2. *Jens Christensen*, som fikk kgl. bestalling 5. januar 1697, men er nevnt som birkedommer allerede 1691. Utnevnelsen stadfestet 27. mars 1700. Død 1733.
3. *Zakarias Fæster*, birkedommer og skriver, stadfestet av kongen 24. november 1741 og 29. april 1747.
4. *Johan Janssen Møller*, utnevnt av eieren 14. desember 1761, hvilket blev stadfestet av kongen 15. januar 1762 og 30. august 1766.
5. *Jens Petersen*, e. j., utnevnt 15. oktober 1770, stadfestet 23. januar 1771. Han fikk en meget kort virketid. Efter at embedet hadde stått ubesatt noen år blev
6. *Ludvig Rennord*, e. j., birkedommer 1775, 27. mai 1803 tillike sorenskriver i Søndfjord. (Se der nr. 12.)

¹⁾ Se sorenskriver Arentz's avhandling i Topografisk Journal 30. hefte s. 21 flg.

²⁾ Formentlig identisk med Søndfjord nr. 5.

7. *Hans Lem Jersin*, e. j., birkedommer fra 1806 til sin død i 1820. Birket blev da lagt til Søndfjord sorenskriveri. Han hadde fra sitt 16. år kondisjonert hos justisbetjenter.

Nordfjord.

1. *Morten Thorbernssen*, ifølge diplomer lensskriver eller skriver i Nordfjord 1592—95.
2. *Torgels Jenssen*, lensskriver i Nordfjord len 1606—1608.
3. *Mauritz Jenssen*, en danske, nevnes som lensskriver i 1614 og som tingskriver 1619—32. Utnevnt 1612. Tillike foged. Død 1634.
4. *Jens Madssen*, sorenskriver i Innviken 1639.
5. *Iver Ancherssen*, nevnt som sorenskriver i Nordfjord i diplomer 1640—57 og i herredagsdom av 1641. (P. H. T. 1. r. II s. 263.)
6. *Søffren Christensen (Wittrup)*, tidligere skibskaptein, meddeles stadfestelse på sin anbetrodde sorenskriverbestilling i Nordfjord fogderi 14. juli 1663 og 28. september 1670. Sønn av foged sammested Christen Søffrensen Wittrup.
7. *Laurids Søffrensen* får 16. juli 1664 bevilling som sorenskriver i Nordfjord av Niels Trolle. Han tilstod senere at den tidligere sorenskriver var i live og tilbakeleverte bevillingen.
8. *Baltzer Christensen* fikk bestalling som sorenskriver i Nordfjord 2. april 1669 og
9. *Baltzer Søfrensen Withrop (Wittrup)* konfirmasjon på sin anbetrodde sorenskriverbestilling sammested 15. november 1670. Død 1705 61 år 9½ mnd. gammel.
De to sistnevnte er identiske.
10. *Peder Kaatte*, utnevnt 11. juli 1682 til sorenskriver i Nordfjord i Withrops sted. 24. mai 1684 får han «ydermere» brev på å være sorenskriver, idet det samtidig oplyses at det hadde vært stridigheter mellem ham og Wittrup. Disse to var svogre og Kaatte hadde efter vrang beretning «praktisert sig til» brev på sorenskri-

veriet. På grunn herav blev der strid som endte med at W. gikk med på å avstå embedet til svogerens mot at denne ydet ham noe til livsophold.

Kaatte, sønn av lensmann K. i Stryn, blev suspendert på grunn av embedsforseelse og

11. *Jacob Henrichssen* den 14. desember 1689 meddelt bevilling til å betjene sorenskriverembedet. Blev K. fradømt bestillingen skulde Henrichssen bli virkelig sorenskriver. Det blev han 6. oktober 1693 da K.s sak ennå ikke var tilendebragt.
12. *Peder Claussen Paust* får 9. oktober 1700 bevilling til å være sorenskriver i Nordfjord i avgangne J. Henrichssens sted. Efter at Paust er død i 1710, blir
13. *Povel Schonvig (Schonevig)* den 15. mai 1711 sorenskriver her. Hans svigersønn,
14. *Lars Stub*, stud. jur., e. j., får 14. april 1741 bevilling å betjene sorenskriverembedet i svigerfarens forfall og suksedere ham ved avgang. Stubs sønn,
15. *Johan Daniel Stub*, e. j., får lignende bestalling 12. mars 1762. — Han var født i 1735 og «tok alle til et geistelig embedes nydelse utfordrende eksamina, men har mere lyst på det juridiske, tok derfor hjem og gikk faren tilhånde». Død 1802, 68 år gammel.
16. *Niels Nielsen Vogt*, utnevnt 18. mars 1803 til sorenskriver i Nordfjord etter J. D. Stubs avgang. Vogt var født i 1775, sønn av trelasthandler i Drammen Johan Nielsen og hustru Marie Cudrio. Efter både juridisk og merkantil utdannelse overtok han farens forretning, som han senere solgte og blev postmester på Kongsvberg. Døde som sorenskriver 8. mai 1809. Antok navnet Vogt etter farens mødrenes slekt og er stamfar til den kjente norske slekt Vogt. Nedennevnte sønn sier om ham at han var en belest og sprogkyndig mann, men lite meddelsom. — Han efterfulgtes av sønnen
17. *Jørgen Herman Vogt*, c. j., fullmektig i Finanskollegiet. utnevnt 25. september 1809. Han var født 21. juli 1784 og blev etter sin avgang som sorenskriver ekspedisjonssekretær i Finansdepartementet og senere stats-

- sekretær og statsråd. Død 12. januar 1862 efter en lang, nidkjær og dyktig embedsvirksomhet.
18. *Gulbrand Aamodt*, e. j., byråchef, utnevnt til sorenskriver etter Vogt den 24. februar 1813. Død 1824. Kanselliråd.

Møre og Romsdals fylke (Romsdals amt).

Søndmøre.

1. *Peder Jenssen*, svoren tingskriver i Søndmøre len, nevnt 1608, 09, 12.
2. *Jacob Pederssen*, sorenskriver 1638.
3. *Christen Madssen*, sorenskriver, utnevnt 2. januar 1638. 1. juli 1641 byskriver i Bergen.¹⁾
4. *Michel Pederssen*, sorenskriver 1646, 48.
5. *Niels Jenssen Knag*, sorenskriver på Søndmøre 1649 —56.²⁾ Da han på grunn av en ulykkelig hendelse under tjenesten hadde måttet amputere et ben avstod han med befalingsmannens samtykke bestillingen til
6. *Tyge Nielssen Kastberg (Castberg)*, utnevnt 27. juli 1656 mot å erlegge 80 rdlr. årlig til formannen så lenge denne levet. Knag skulde dessuten ha bruk og benytelse av skrivergården kvitt og fritt.

Tyge Nielssen kom fra Jylland til Søndmøre 1646 og hadde da han blev sorenskriver, tjent Bjelkene og fungert som fullmektig for stiftsskriveren og fogden. Deltok sammen med almuen av Bergens len i tilbakerobringen av Trondhjem 1658.

Antok før sin død navnet Kastberg efter et sogn og en gård i Jylland. Stadfestet som sorenskriver 12.

¹⁾ N. R. R. VII, 463.

²⁾ Niels Knag tingskriver på Søndmøre også i 1632 ifølge Yngvar Nielssens: Jens Bjelke, s. 223. — På herredagen i Bergen 1637 behandledes en dom avsagt av Niels Knag og 6 menn. På den tid må der ha vært 2 ting- eller sorenskrivere på Søndmøre. Jfr. reskr. 2. november 1798. Niels Knags sønn Jørgen skriver om sin far at han i mange slotts-herrers tid hadde tjent både for H. Maj., foged og skriver på Søndmøre.

september 1662 og 9. august 1670. Han døde i embedet 1687. Fra ham og hans hustru, fogeddatteren Maren Knag, nedstammer familiene Knagenhjelm og Castberg.¹⁾ I 1674 søkte han om å få sin eldste sønn Niels til sin etterfølger, da denne «for sit vanskelige mæles skyld ikke kan til prækestolen befordres». Sønnen Niels som var teolog blev også 25. februar 1674 meddelt bevilling som vicesorenskriver og suksessor. Senere fikk Niels Rasmussen og etter dennes død

7. *Jacob Mathiessen Ebeltoft* lignende bevillinger henholdsvis 21. mars 1678 og 2. mai 1685. Den sistnevnte overtok embedet i 1687 etter Tyge Kastbergs død. Dennes yngste sønn,
8. *Henning Tygessen Castberg*, fikk 5. november 1687 bevilling som vicesorenskriver hos Ebeltoft og etterfulgte denne efter hans avgang den 9. oktober 1697 som virkelig sorenskriver på Søndmøre.
9. *Christen Møller* meddeltes bestalling 20. november 1716 som sorenskriver på Søndmøre etter Henning Castberg.
10. *Jens Jørgen Heyde*, forrige feltproviantskriven, blev sorenskriver på Søndmøre 30. september 1724 etter Møllers død.²⁾
11. *Johan Garmann*, e. j., født i Bergen 1716, etterfulgte Heyde som sorenskriver 1. april 1741. Forflyttet til Nordhordland 21. desember 1742 (se der). I hans sted kom
12. *Iver Nielssen Leganger* den 21. desember 1742. Død i embedet 1752.
13. *Melchior Falch*, e. j., født 1718 i Sogn, utnevnt 29. september 1752. Betalte for sin utnevnelse 800 rdlr. til Seminarium Fridericianum. Han var fra Amble gård i Sogn. Tok avskjed som sorenskriver og døde i 1791. — Falch hadde videnskapelige interesser og avfattet i 1775 en avhandling om fiskeriene i Norge, særlig i Søndmøre, og fikk herfor Det danske landhusholdningsselskaps

¹⁾ Norsk slektshist. tidsskrift III, 104 flg.

²⁾ Klage over ham for ubillig salær beregning. (Missive 27. novbr. 1731.)

gullmedalje. Deltok i stiftelsen av Søndmøre praktiske landhusholdningsselskap 1773 som fikk megen betydning for det sørnørsk jordbruk.¹⁾

Falchs eftermann som sorenskriver på Søndmøre var

14. *Johan Larsen Bull*, e. j., utnevnt 14. april 1779. Efter hans forflytning til Kristianssand som president deles sorenskriveriet i 2 skriverier, nemlig i Nordre og Søndre ved reskr. av 2. november 1798: Nordre omfattende Borgund, Valle, Dale, Sunnelven, Vatne og Grytten skibreder plus en del gårder av Hjørrenfjord og Ulfsten skibreder, samt Søndre bestående av resten av de 2 sistnevnte skibreder og Nærø, Røvde, Vannelven, Volden og Ørsten skibreder.

Delingen begrunnes med at inntektene av det udelte sorenskriveri anslåes til 1 600 rdlr. årlig, at de hvert år tiltagende forretninger og de dermed forbundne sjøreiser er for mange og besværlige til at en mann kan overkomme dem alle, og at hele Søndmøre har en befolkning av 20 000 til 30 000 mennesker. Videre anføres, at Søndmøre i de eldre tider har hatt 2 sorenskrivere, en i den sørre og en annen i den norde del samt at når en mann av sorenskriveriets daværende inntekter skal lønne og underholde 3 à 4 kontorbetjenter, blir hans fordel ikke betydelig større enn for to som hver med en duelig kar kunde bestride forretningene. Til slutt kommer et argument som har gyldighet den dag idag, nemlig at de embeder som er av den beskaffenhet at embedsmannen selv kan overta forretningene, uneketlig blir bedre bestyrt enn hvor der for en stor del må arbeides ved lønnede folk eller bondelensmennene.

Nordre Søndmøre.

1. *Ole Severin Kildal*, tidligere prokurator, sønn av sogneprest Michael Heggelund K., var født 19. november 1764 i Senjen, blev cand. jur. 1792 og utnevntes til soren-

¹⁾ Efter overlærer K. Bugge: Aalesunds historie.

skriver i Nordre Søndmøre 14. desember 1798 etter å ha praktisert noen år som prokurator i Senjen og Tromsø fogderi. Død 15. april 1818.¹⁾

S ø n d r e S ø n d m ø r e.

1. *Laurits Weideman*, c. j., tidligere byfoged, utnevnt 14. desember 1798. Han var sønn av prokurator på Toten, senere foged Lars W. og født 27. november 1775. Flyttet til Toten 1. oktober 1802. (Se der.)
2. *Hans Staboe*, e. j., en gårdbrukersønn fra Toten, født 6. januar 1756, utnevnt til Weidemans eftermann 26. november 1802. Tidligere prokurator. Meddelt avskjed 16. februar 1835 med 500 spdlr. i pensjon. Død 30. januar 1837.¹⁾

R o m s d a l.²⁾

1. *Laurits Jenssen Hiermandt*.
2. *Laurits Nielssen* nevnes som sorenskriver 1610. Han fikk sig da overlatt Bolsø gård på livstid mot årlig avgift til lensherren i Trondhjem.
3. *Christen Lauritssen* opføres av riksarkivar Lange som sorenskriver i 1616. Sogneprest Olafsen mener at dette neppe kan være riktig, da der ikke foreligger bevis herfor. (Jfr. Nordmøre nr. 2.)
4. *Rasmus Povelssen* nevnes i diplomer i videnskapsselskapets arkiv i Trondhjem som sorenskriver i Romsdal 1618—1621. Ikke opført av Lange. Han bodde angivelig på Flovikholm i Veøy.
5. *Johan Worrem*, nevnt som sorenskriver i et diplom fra 1625.
6. *Niels Michelssen*, sorenskriver 1630—1662, kalles i et diplom fra 1645 for tingskriver. Betalte i 1657 kvægskatt av 36 kjør, 2 hester, 12 geit og 20 får og må således ha vært forholdsvis velstillet, men kunde ikke

¹⁾ Se Finne-Grønn: Norges prokuratorer.

²⁾ Jfr. sogneprest O. Olafsens bygdebok om Veøy og overlærer Schneiders verk: Molde og Romsdalen.

måle sig med fogden. Denne skattlegges efter 80 kjør, 8 hester, 40 geit, 50 får og 12 svin.

7. *Hans Lauridssen Skieving* får 6. juni 1663 konfirmasjon på sin anbetrodde sorenskriverbestilling i Romsdalen. Stadfestet påny 3. august 1670, såfremt han blir frikjent for hvad han er beskyldt og suspendert for. Ved folketellingen 1664—65 var han 36 år gammel og bodde på Molde.
8. *Hans Hanssen Ørbech*, bevilling 27. mai 1675 som sorenskriver i Hans Lauridssens sted som formedelst noen grove forseelser er fradømt embedet. Han avstod med kongens samtykke sin bestilling til
9. *Friderich Olufssen Messel*, utnevnt 29. april 1690.¹⁾
10. *Andreas Rasmussen* meddeles bestalling 11. juni 1706 som sorenskriver efter avgangne Messel. Han døde innen årets utgang som en fattig mann.
11. *Jacob Willumssen Thue*, sønn av en kjøpmann på Molde, blev utnevnt til sorenskriver i Romsdal 10. mai 1707 og døde i 1711.²⁾
12. *Johannes Friis*, utnevnt til sorenskriver i Romsdal etter avgangne J. Thue 3. juli 1711. Frasa sig embedet 1750 og døde det følgende år.
13. *Peder Jalles*, e. j., fikk bestalling 15. mars 1743 til å betjene sorenskriverembedet i Friis's forfall og efterfølge ham ved avgang. Han var fra Bergen. En rik mann som eiet mange gårder i Romsdalen. — Entlediget etter ansøkning i 1787 og etterfulgt av svigersønnen
14. *Peder Leth Øwre*, e. j., tidligere birkedommer, utnevnt til sorenskriver i Romsdals fogderi 10. august 1787. Død i embedet 1802.
15. *Lorents Arff*, byfoged og politimester i Kristianssand, meddeltes bestalling 11. juni 1802 etter Øvres avgang. Arff blev i 1806 suspendert for underslag av umyndiges

¹⁾ P. H. T. 1. r. VI s. 31.

²⁾ Amtmannen klaget over hans og fogdens forhold og deres uhøflige optreden mot ham. (Missive 9. januar 1711.)

midler til et beløp av 3 158 rdlr. Chr. Pram, som besøkte ham i Molde i 1804, omtaler ham i sin reiseberetning som «min sarkastiske, lidt ondskabsfulde, ærlige og brave jydeven».

Den brave jyde blev entlediget i 1808.

16. *Frederik Motzfeldt*, c. j., blev sorenskriver over Romsdals fogderi 30. september 1808 efter å ha vært konstituert i embedet under Arffs suspensjon siden 1806. Befordret til assessor i Høiesterett 27. september 1814, død 2. januar 1848. Representerte Molde ved Riksforsamlingen 1814 og Kristiania på Stortinget 1830 og en tid i 1827 (som suppléant). Statsrevisor 1821—1845.¹⁾

Efterat Molde ved bevilling av 29. juni 1742 var blitt kjøpstad var sorenskriveren i Romsdal tillike dommer og skriver i byen.

Nordmøre.

1. *Christen Christensen*, sorenskriver 1616.²⁾
2. *Christen Lauridssen*, skriver her 1620, 24. (Jfr. Romsdal nr. 3.)
3. *Hans Surbald* kalles i brev av 14. mars 1633 (N. R. R. VI, 497) forдум sorenskriver på Nordmøre. Avsatt fordi han skrev klage for bøndene over lagmann og foged.
4. *Laurits Wandal*, tingskriver på Nordmøre 1629, 32.³⁾
5. *Jørgen Nielssen*, tingskriver (sorenskriver) her 1638, 39.
6. *Morten Ravn*, sorenskriver på Nordmøre 1640, 41.
7. *Knud Jenssen*, sorenskriver på Nordmøre 1645, 46. Skifte etter ham 11. november 1647.
8. *Thomas Christensen*, 22. oktober 1646—51.
9. *Henrik Nielssen* nevnes som sorenskriver på Nordmøre i midten av det 17. århundre. Fradømt embedet 1662. Bøndene i Nordmøre klagede over sorenskriver Henrik

¹⁾ Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

²⁾ Opført i et notat bl. Gerh. Schønings papirer i Det kgl. bibliotek i København.

³⁾ Yngvar Nielsen: Jens Bjelke, s. 228.

Nielssen som fordret ulovlige skriverpenger, brukte skjeldsord og trusler i retten, tok uforståelig og uforklarlig skriverlønn ved arveskifter, 3—7 rdlr., foruten særskilt betaling for skiftebrevene samt ubillige i recessen forbudte nattholdspenger m. m. Han hadde truet med å være befolkningen en pestilens.¹⁾

10. *Eiler Lauritssen Stabel*, bevilling til å være sorenskriver på Nordmøre 26. august 1662. Svak og sengeliggende kunde han ikke røkte sitt embede og
11. *Niels Mortenssen* får 12. desember 1665 bevilling til å være sorenskriver i hans sted. Stadfestelse herpå 19. september 1670.
12. *Niels Nielssen*, meddelt bevilling 3. oktober 1669 som vicesorenskriver og suksessor. Da han etter tronskiftet undlot å søke konfirmasjon på sin bevilling²⁾ gikk denne over til den mann som hadde gjort kongen oppmerksom herpå, nemlig
13. *Jacob Søffrenssen (Ebeltoft)*. Denne får 18. mai 1672 konfirmasjon på å betjene retten i Nordmøre i Niels Nielssens sted, når den gamle og svake sorenskriver har forfall og etter hans avgang eller død helt overta sorenskriverembedet. (P. H. T. 1. r. VI, 31.)
14. *Peder Erlandssen Skougaard* meddeles bestalling som sorenskriver i Nordmøre 4. mars 1684. Han anfører i sin ansøkning at han i 18 år hadde vært foged i Lofoten, men stødt fra sitt brød ved vrang beretning. Jacob Søffrenssen angis da å være død. Men så var nok ikke tilfelle. Han levet ennu i mange år som sees av de to etterfølgende bevillinger.

Laurits Nielssen får 15. juni 1686 bevilling til å betjene retten, når den daværende sorenskriver Jacob Sørenssen er forhindret.

15. *Cornelius Claussen*, sorenskriver i Namdalens, forflyttet til Nordmøre 16. september 1698 etter avgangne Jacob

¹⁾ Jfr. Ludv. Daaes opsett i Hist. Tidsskr. 3. r. b. 2 s. 316.

²⁾ Denne sees påtegnet: «Cass. den 28. septbr. 1673 eftersom det ikke blev brukt.»

Sørenssen. Den 3. september 1712, da han var fradømt sitt embede fikk han brev på å bli stående til saken mot ham endelig var tilendebragt og hvis han vinder saken fremdeles være sorenskriver. Han blev imidlertid ikke lenge i embedet, idet

16. *Henrich Schröder*, tidligere auditør, den 28. august 1714 fikk bestalling som sorenskriver på Nordmøre etter avgangne Cornelius Claussen.
17. *Johan Harboe* efterfulgte Schröder som sorenskriver den 27. desember 1726. Suspendert, men «restituert» i embedet da han har avbedet sin forseelse. (Missive 8. april 1730.)
18. *Lars Lange*, e. j., får 29. januar 1740 bestalling som sorenskriver på Nordmøre i avgangne Harboes sted mot å betale dennes enke 50 rdlr. årlig så lenge hun var ugift. — Født på Fyen. Hadde i 20 år vært kjellerbetjent og lakei ved dronning Anna Sophies hof. — Fra 1742 tillike byfoged i Kristiansund.
19. *Andreas Borchmann*, e. j., meddelt bestalling som sorenskriver 4. november 1757 etter Langes avgang. Da Borchmann var død fikk hans enke som sat med mange små umyndige barn i trengende omstendigheter tillatelse til å la den edsvorne fullmektig beskrive avsluttede skifter og hun oppebære salæret. (Reskr. 30. desember 1763.)
20. *Jacob Madsen Lindemann*, e. j., meddeltes sorenskriver-bestalling etter avgangne Borchmann 30. desember 1763. Avskjed med pensjon 25. januar 1805. Død 18. mai 1822, 88 år gammel. Hadde før sin utnevnelse hatt kondisjon hos en advokat.
21. *Johan Herman Knøpper Buch*, e. j., underrettsprokurator, utnevnt 22. mars 1805. Avskjed 16. januar 1834 med 200 spd. i pensjon av embedet. Død 19. juni 1849.
For misligheter og overgrep blev han ved kommisjonsdom fradømt embedet, men ved Høiesteretts dom av 16. november 1820 slapp han med en mulkt av 200 spd.

Han var forhatt av folket i Nordmøre som klaget til kongen over sorenskriveren. Denne hadde angivelig som borger og embedsmann handlet således at befolkningen måtte ønske sig befridd for ham.¹⁾

Sør-Trøndelag fylke (Søndre Trondhjems amt).

Fosen.

1. *Knud Hanssen* nevnes som sorenskriver i Fosen 1632, 36. Førstnevnte år beklaget han sig over at prester, klokkere og andre optrådte som skrivere ved arveskifter mot loven og all rett.
2. *Anders Nielssen Riber*, sorenskriver i Fosen, nevnt som sådan 1645—51. Nedla embedet og blev handelsmann. I et andragende datert Kiøsvigen (i Aure) 24. juli 1664 kaller han sig en fattig gammel mann som i mange år hadde betjent sorenskriverbestilling i det vidtløftige og besværlige fogderi Fosen. I denne sin stilling hadde han ikke alene hatt meget besvær, men endog kullseilt i den hårdeste vintertid og derved tilsatt sin helbred. Som følge derav hadde han måttet forlate bestillingen, ta borgerskap i Trondhjem og nedsette sig i et fiskevær med «nogen ringe handel».
Riber var født 1603 og døde 1691.²⁾
3. *Peder Jørgenssen*, sorenskriver 1653.³⁾
4. *Christen Pederssen*.
5. *Niels Nielssen* får bevilling 8. august 1663 å være sorenskriver over Fosen len i avgangne Chr. Pederssens sted. Kalles i april 1690 forrige sorenskriver. Ved folketellingen i 1701 67 år gammel og boende på Valsøy i Aafjorden.
6. *Jacob Peterssen*, bevilling 24. desember 1667 som sorenskriver samme steds.

¹⁾ Finne-Grønn: Norges Prokuratorer, sakførere og advokater i Norge og O. Olafsens bygdebok Veøy I s. 569.

²⁾ S. T. VI, 79.

³⁾ Ifølge notat bl. Gerh. Schønings papirer i Det kgl. bibliotek i København.

7. *Daniel Evertssen*, som hadde tjent Ove Bjelke vel i 19 år, meddeles bevilling som sorenskriver her 24. desember 1669 etter nr. 6. Da denne fikk sin utnevnelse var stillingen ikke ledig.¹⁾
8. Studiosus *Christopher Johanssen Grøn* blev 2. juni 1680 bemyndiget til å betjene retten i Fosen fogderi når Evertssen var forhindret på grunn av svakhet. — Den 28. mai 1684 får han konfirmasjon på sorenskriverbe-stillingen etter Evertssen som var død 7. s. m.
9. *Daniel Pederssen*, bevilling 6. mai 1686 til å være sorenskriver over Fosen fogderi istedetfor nr. 8, som var fradømt embedet av overhofretten. Men til tross herfor vedblev Grøn å være sorenskriver i Fosen, som man ser av folketellingen 1701, da han var 52 år gammel og bodde i Bjugn, og av eftermannens,
10. *Claus Pederssens Borres* bevilling, meddelt 5. desember 1710. Først da var Grøn gått av.
Borre døde 13. april 1723 og efterfulgtes av
11. *Peder Sivertssen Brarup*, tidligere skibsskriver på flåten, utnevnt 22. mai 1723. Død i embedet 1743.
12. *Andreas Jessen*, født i Tønder amt, e. j., foged over Nordhordland og Voss fogderi, utnevnt til sorenskriver i Fosen 20. september 1743. Avstod embedet med kgl. approbasjon og 200 rdlr. i pensjon til
13. *Ove Schjelderup von Hadeln*, e. j., som blev utnevnt 29. juni 1764 etter å ha fått suksesjonsbestalling 18. juli 1760. Født 1736, død 10. januar 1800. Kanselliråd.²⁾
14. *Laurits Kaasbøl*, e. j., meddeltes bestalling som sorenskriver i Fosen 30. mai 1800 etter befolkningens ønske. Død 11. august 1829. Han var født på Strømsø 15. juni 1756, hadde gått kontorveien og hadde før sin utnevnelse vært prokurator i Trondhjem og i lengere tid hatt konstitusjon først i Strinda og siden i Fosen sorenskriveri under von Hadelens suspensjon.³⁾

¹⁾ Bevillingsbrevet skulde avfordes ham og nedsendes til kanselliet.
(Missive av 2. mars 1669.)

²⁾ S. T. I, s. 315.

³⁾ Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.

O r k d a l.

Inntil suvereniteten forenet med Guldal.¹⁾

1. *Hans Christophersen*, nevnt 1598.¹⁾
2. *Søfren Blaas (Blasius)*, nevnt 1607, 09, 13, 14.
3. *Thomas Joenssen*, nevnt 1619.¹⁾
4. *Peder Truelssen*, nevnt 1622, 32.
Almuen hadde mange klagemål mot ham og han blev avsatt i 1633. (N. R. R. VI, 500.)
5. *Morten Knudssen*, utnevnt 19. november 1633.¹⁾
6. *Niels Anderssen Kloby*. Ansatt av Oluf Parsberg 4. januar 1642 som sorenskriver i Orkdal og Gauldal. Ansettelsen stadfestet av kongen 30. mai 1642. (N. R. R. VIII, 213.) I brev 23. august 1653 kalles han foged over Guldal og Ørkedals fogderi. (N. R. R. XI, 35.)
7. *Thomas P. Sture*, 1646. Sorenskriver Skaanlund opfører under tvil Thomas Tuv, nevnt 1646 og 1649. Sture kalles i 1645 sorenskriver over Dalene.
8. *Hans Anckerssen*, 1648—57 ifølge Trondhjems lensregnskaper.
9. *Jacob Eilertssen*, nevnt 1657, 60, 66. Stadfestet 3. desember 1667.
10. *Hans Rasmussen*, utnevnt 3. desember 1667 til sorenskriver i Orkedals fogderi. Fradømt sin bestilling 8. juni 1669.¹⁾
11. *Niels Pederssen Brandt*, meddelt bevilling 30. juli 1669, stadfestet 14. juli 1670. Kalles «avgangen» 17. juni 1678.
12. *Anders Mortenssen* meddeles 20. juli 1675 bevilling til å betjene Ørkedals sorenskriveri i Brandts forfall og overta embedet etter ham.
13. *Otto Gram*, utnevnt 26. juli 1678. Druknet i Orkla 16. august 1688, da han skulde ride over elven.²⁾
14. *Mathias Nielssen Skaanlund*, født 1657 og utnevnt til sorenskriver i Orkedals fogderi 6. september 1688 i

¹⁾ Ifølge sorenskr. Skaanlunds fortegn. beroende blandt Gerh. Schønings papirer i Det kgl. bibliotek i Kjøbenhavn.

²⁾ Jeg har ikke kunnet finne hans utnevnlse blandt de åpne brever hverken i det danske eller norske riksarkiv. Hans eftermann, Skaanlund, oplyser at kongebrevet er dat. 26. juli 1678.

Grams sted. Tidligere lakei hos Just Høeg og Chr. Gyldenløve.

Skaanlund fikk sin utnevnelse stadfestet 10. februar 1700 og døde etterlatende sig en interessant selvbiografi. (Se Hist. Tidsskrift 1. rekke III, 97 og foran side 30 flg.).

Hans svoger

15. *Lyder Brandt*, «våres forrige løitnant» får bevilling som Skaanlunds fullmektig og suksessor 23. april 1725. Stadfestet 28. august 1731.
16. *Andreas Christian Krog*, e. j., meddeles bestalling som sorenskriver i Orkedals fogderi 18. oktober 1737 efter da avdøde nr. 15. Krog var fra Gandrup i Jylland og født 1705. Død i embedet 10. mars 1777.¹⁾. Hans sønn,
17. *Studiosus Nicolai Christian Krog*, født 26. juni 1741, e. j., blev utnevnt 22. april 1768 til å bistå faren i embedet og overta samme ved hans avgang. Avskjed med pensjon 5. april 1800. Død 5. juli 1818. Hans svigersønn og fullmektig,
18. *Anders Rambech*, e. j., blir 5. september 1794 bemyn-diget til å betjene retten i svigerfarens forfall og erholder bestalling som dennes etterfølger 13. juni 1800.

Andreas Rambech døde i embedet 14. september 1836. Han var født på plassen Granengen i Kvikne 2. september 1767 og kom som 16 års gutt på formannens kontor; blev som ex. juris dennes fullmektig og svigersønn.

Representerte Søndre Trondhjems amt ved Riksfor-samlingen i 1814 og ved flere Storting.²⁾

G u l d a l.

(Oprinnelig forenet med Orkdal, hvortil henvises.)

1. *Morten Hanssen* opføres i et notat blandt Gerh. Schønings papirer som sorenskriver i Guldal 1636, 40.
2. *Peder Pederssen Leth (Lett)* får bestallingsbrev 29.

¹⁾ G. T. I, 329.

²⁾ Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

april 1650 som tingskriver i Guldals fogderi av Fred. Urne, befalingsmann over Trondhjems len. — Bevillingen stadfestet av kongen 3. april 1665 og 9. august 1670. (P. H. T. 2. r. V, s. 280.)

3. *David Thommessen*, regimentsskriver nordenfjells, blir 16. desember 1682 bemyndiget til å betjene retten i Peder Leths forfall. Når Leth gikk av skulde han søke om å bli virkelig sorenskriver. — Herom blev imidlertid ikke spørsmål. Efter å ha assistert Peder Leth som vicesorenskriver henved 6 år måtte Thommessen vike plassen for sorenskriverens sønn (P. H. T. 2. r. V, 280—82)
4. *Laurits Leth*, som blir vicesorenskriver 6. oktober 1688 og den 1. juni 1689 utnevnt til sorenskriver i Guldalen i sin avdøde fars sted. Laurits Leth rømte etter å være dømt fra livet på grunn av drap. I hans sted kom
5. *Daniel Pederssen Thams*, utnevnt 21. desember 1689. Stadfestet 10. februar 1700. Hans sønn Peter blev 20. november 1708 bemyndiget til å assistere faren på denne ansvar. Bemyndigelsen annulert 10. november 1713. — Thams døde i 1718 og efterfulgtes av
6. *Jens Randulf* som hadde fått suksesjonsbestalling 14. august 1715. Han avstod bestillingen «mot noget vist til underhold» til nedennnevnte Buch.

Guldal fogderis almue klaget over sorenskriver Jens Randulfs forhold imot dem «i mange måter», såvel «udi embede som anden hans omgang imot dennem, med at overfare dennem med retten og andensteds med hårde ord og banden . . .» (Norske missiver 4. april 1732 og 3. oktober 1732.)

7. *Laurits Pederssen Buch* får bestalling 11. november 1735 til å være sorenskriver over Guldals fogderi. Død i embedet 1740.
8. *Iver Schelde*, utnevnt 26. august 1740 til sorenskriver samme steds mot eget tilbud å utrede 60 rdlr. årlig i pensjon til den gamle sorenskriver Jens Randulf så lenge han lever. Pensjonen vedvarte like til Tyrholms utnevnelse.

Schelde døde 21. desember 1763.

9. Professor *Ole Stochileth Pihl*, utnevnt til Scheldes efterfølger 21. april 1764, «dog må han resignere på professoratet». — Phil døde allerede påfølgende år.
10. *Peder Christian Tyrholm*, tidligere auditør, utnevnt til sorenskriver i Guldals fogderi 18. oktober 1765. Forflyttet til Sand, Bringsvær og Strengereid skibreder 7. juni 1775 (se der).
11. *Claus Koefod*, e. j., født 27. april 1742, tidligere prokurator, utnevnt til sorenskriver i Guldal 13. oktober 1775. Forflyttet 23. oktober 1789 til Strinda (se der og Finne-Grøn: Norges Prokuratorer).
12. *Christian Berg*, e. j., får bestalling til å være sorenskriver i Guldal 19. februar 1790. Død s. å.
13. *Niels Wisloff Giertsen*, cand. jur., utnevnt 15. oktober 1790 i avgangne Chr. Bergs sted. Giertsen fikk tillatelse til å bli boende i Trondhjem, for det første 1 år.
14. *Søren Gotfried Böckman*, c. j., født 26. august 1771 i Larvik, premierløitnant i marinen, utnevnt 19. januar 1798 til sorenskriver istedetfor Giertsen som var blitt assessor i Kristiansands overrett. Böckman forflyttet til Lyngdal 25. september 1809. (Se der.) Kanselliråd. Pensjonerte nr. 12 s enke med 50 rdlr. årlig.
15. *Hans Leirdahl Nansen*, c. j., birkedommer på Sjælland, utnevnt til sorenskriver i Guldal 25. september 1809. Forflyttet 14. april 1813 til Jæren¹⁾ (se der).
16. *Mads Møller Dessen*, e. j., regimentskvartermester, utnevnt 14. april 1813 i Nansens sted. Død i embedet 10. juni 1831. Dessen var født i Danmark 14. juli 1782. Representerte Søndre Trondhjems amt på Stortinget 1824.¹⁾

Strinden.

1. *Mads Pederssen*, sorenskriver i Strinda 1637 ifølge N. R. R. VII, 325, i 1639 skriver på Trondhjems gård, 1640 stiftskriver i Sjølenene.²⁾

¹⁾ Lindstol: Stortinget og Statsraadet 1814—1914 og G. T. I, 255.

²⁾ Trondheims statsarkiv oplyser, at den derværende embedskalender har Peder von Ham som tingskriver i Strinda 15. mai 1637.

2. *Johan Jørgenssen Gramb*, sorenskriver i Strinda 1645 —62.
3. *Villem Knudssen*, bevilling 22. juli 1664 til å være sorenskriver i Strinda fogderi. Bevillingen stadfestet 23. november 1670.

Ved reskr. 5. august 1690 blev det bestemt at kommissærer skulde påkjenne hans forhold i den av ham pådømte drapssak mot kollegaen i Guldalen (Leth). Han beskyldtes for å ha handlet mot loven og sin embedsplikt. Knudssen blev tillatt å fortsette som sorenskriver når han etterkom overhofrettens dom. (Missive av 9. januar 1692.)
4. *Christian Diderichssen Skousdrup*, meddelt bevilling 26. juli 1695 til å være sorenskriver i Strindens fogderi istedetfor Villem Knudssen som var så gammel og svak at han ikke mene kunde betjene embedet. Skousdrup skulde betale ham noe visst årlig til underhold. S. søkte om Strinda med tillegg av Selbu prestegjeld som da var forenet med Stjør- og Værdalen. Dette begrunnet han med at Strind og Selbu var et fogderi og at sorenskriveren i Stjør- og Værdalen hadde dobbelt så stor innkomst som sorenskriveren i Strinda. S. måtte imidlertid nøie sig med Strinda alene.
5. *Morten Alsing*, meddelt bevilling 2. januar 1697 som sorenskriver etter nr. 4 som var blitt herredefoged i Jylland. Alsing avstod bestillingen «paa kongens allernaadigste behag» til
6. *Peter Jouk (Jouch)*, utnevnt 3. juli 1699. Død i embedet 3. september 1725. — Han søkte forgjeves om «at Selbu præstegjeld maatte som i forrige tider ligge under Strindens sorenskriveri».
7. *Maurits Borchhorst*, bevilling som sorenskriver i Strinda etter Jouk 19. november 1725. Døde allerede 16. mai 1726 i Kjøbenhavn.
8. *Peter Willer*, utnevnt 14. juni 1726, død 27. april 1747. Jfr. reskr. 7. juni 1728.
9. *Jacob Jersin Nieman*, e. j., meddelt bestalling som sorenskriver i Strinda 24. juni 1747. Død i embedet

13. september 1764. (Jfr. reskr. 28. august 1761.) —
Efter hans avgang blev
10. *Jens Christian Heide*, e. j., den 28. desember 1764 utnevnt til sorenskriver. Tidligere i 15 år fullmektig ved Trondhjems stiftskontor.
 11. *Andreas Bull*, utnevnt 25. mai 1787 til sorenskriver i Strinda og 7. august 1789 til politimester i Kristiania.
 12. *Claus Koefoed* får 23. oktober 1789 bestalling som sorenskriver i Strinda. Tidligere sorenskriver i Gul-dalen (se der). Kanselliråd. Død 25. mai 1827.
 13. *Emanuel Balle*, c. j., borgermester i Ribe, blev meddelt bestalling som sorenskriver i Strind og Selbu fogderi 18. mai 1804 istedetfor Koefoed som var entlediget. Død 21. mai 1821.

Ved reskr. av 21. juni 1799 blev det bestemt at Selbu ting-lag skulde skilles fra Stjør- og Verdal sorenskriveri og legges under Strinda sorenskriveri hvormed det tidligere hadde vært forenet og hvorved jurisdiksjonene blev mere like delt.

Nord-Trøndelag fylke (Nordre Trondhjems amt).

Stjør- og Verdal.

I Trondhjems lensregnskaper nevnes følgende ting- eller sorenskrivere i eldre tid i Stjørdal len:

1. *Søren Skriver* 1611—12. Avsatt 1633.¹⁾
2. *Just Rasmussen* 1629—30. Tingskriveren hadde brukt 12 rdlr. i tærepenger på en reise til Kristiania med skatten, altså formentlig samtidig foged.
3. *Peder Erlandsen* 1650—51.
4. *Markus Markussen*. Riksarkivar Lange opfører ham som sorenskriver i Stjør- og Værdalen 1646, 48—51, 53 og død 1657.²⁾

¹⁾ Han hadde slått en prest og skjeldt ut dennes kapellan. (N. R. R. VI, 546.)

²⁾ N. R. R. X, 274.

5. *Hans Bastianssen* 1659—62. Kongelig utnevnelse 22. oktober 1663 som sorenskriver i Stjørdalens og Selbu fogderi.
7. *Anders Christenssen* får 6. februar 1665 bevilling til å være sorenskriver i Selbu prestegjeld. Hans Bastianssen hadde avstått denne del av sitt sorenskriveri «formedelst skydsfærds avskaffelse og vit aflegenhed». Lensherren hadde godkjent avståelsen 28. april 1664. Kalles i 1667 «forrige sorenskriver».
8. *Hans Ehm*, bevilling 21. mars 1668 til å være sorenskriver i Stjørdalens fogderi.

I sin ansøkning om konfirmasjon på sin bestalling bad han tillike om at Selbu prestegjeld måtte underlegges hans sorenskriveri hvortil det alltid hadde hørt før Bastianssen avstod det. Begge deler blev innvilget. Ehm blev meddelt konfirmasjon som sorenskriver i Stjørdal og Selbu prestegjeld 29. august 1670.

9. *Steen Dreyer* får 31. januar 1676 bevilling til å betjene retten i Stjørdal og Selbu fogderier i Ehms forfall og overta embedet ved dennes avgang eller død.

På grunn av langvarig sykdom overdrog han med kongens samtykke stillingen som vicesorenskriver og suksessor til sin bror

10. *Henrich Dreyer*, som 3. mars 1683 får kongebrev herpå. Da Ehm var død 3. februar 1696 fikk han bevilling som virkelig sorenskriver 28. mars 1696. — Blev fradømt embedet, men tillatt dessuaktet å fortsette som sorenskriver på det vilkår at han påanket dommen (brev 23. april 1712). Det sies om ham, at hans protokollasjoner på tingmøtene var meget klosset og hans dommer med begrunnelse bent frem barnaktige.¹⁾

Dreyer døde i embedet 30. april 1726 og etterfulgtes av

11. *Laurits Brun*, som hadde fått suksessjonsbestalling 10. september 1715. Kommerseråd. Han blev suspendert 7. januar 1746 for urettelig og ulovlig å ha behandlet almuen; etter innsatt i sitt embede 25. august 1747.

¹⁾ Vestrum: Skogns historie.

(Norske missiver.) På grunn av skade på sin helbred, pådradd under tingreise, og alderdom, avstod han embedet mot pensjon til

12. *Henrich Jørgen Poulsen*, e. j., utnevnt 26. desember 1750. Kanselliråd. Han «forlod» embedet, «efter kongens allernådigste bevilling». I hans sted kom
13. *Erasmus Sigismundus Resch*, utnevnt 22. desember 1760.
14. *Lyth Ørum*, sorenskriver i Finnmarken,¹⁾ blir 21. juni 1799 sorenskriver i Stjør- og Verdal efter avgangne Resch. Samtidig går Selbu tinglag over til Strinda sorenskriveri.
Ørum fikk avskjed med pensjon 13. februar 1807 og døde 18. mai 1812.
15. *Lars Lie*, e. j., kopist, sorenskriver her 16. oktober 1807. Født 11. november 1770. Død i embedet 8. februar 1829.²⁾

Inderøen.

1. *Eske Madssen*, tingskriver 1635. 20. september 1651 får han opreisningsbrev til påanke av en lagmannsdom hvorved han var ilagt 4 mark sølv i bot og dømt til å hete «mann desværre» fordi han hadde misbrukt lagrettemennenes segl på et tingsvidne. (N. R. R. X, 274.)
2. *Peder Nielssen*, søkte og fikk avskjed som sorenskriver i Inderøen 10. januar 1662 på grunn av alderdomssvakhet.³⁾
3. *Lauge Hanssen*, utnevnt av lensherren 10. januar 1662, stadfestet av kongen 29. mars s. å. og 5. oktober 1670.⁴⁾ Tidligere foged, men hadde tatt avskjed fra fogedstillingen, da han ikke hadde midler til å gjøre forskudd

¹⁾ Se der.

²⁾ P. H. T. 6. r. III s. 94.

³⁾ Nevnt i lensregnskapet 1659—60 som sorenskriver 1658.

⁴⁾ Hans Rasmussen fikk bestallingsbrev som sorenskriver i Inderøens fogderi 28. juli 1663 under den forutsetning «at han dertil er tilskikket og forordnet».

Denne forutsetning holdt formentlig ikke stikk. Ihvertfall blev han ikke sorenskriver i Inderøen. Jfr. Orkdal nr. 10.

på fogderiets utgifter. Før sin utnevnelse til foged hadde han i 16 år vært tingskriver i Inderøen, og denne stilling hadde han betjent sålede sat han «av alle hadde godt røkte og eftersagn». Nevnt som tingskriver 1637 —49.

4. *Godsche Pederssen* får 18. mai 1672 bevilling til å betjene retten i Lauge Hanssens sted som på grunn av svakhet og alderdom er forhindret og etter avgang å overta embedet.
5. *Christen Jacobssen* fikk brev på Inderøens sorenskriveri 22. juni 1676 etter avgangne Godsche P. Avstod bestillingen til
6. *Niels Olufsen Vind*, utnevnt 30. oktober 1680. Da han var gått av (død 10. mai 1709) blev
7. *Jonas Jacobssen (Reichardt)* utnevnt 1. mars 1710. I sin avskjedsansøkning anfører han at han på grunn av alder og skrøpelighet samt vanskelige og farlige veier ikke kunde røkte sitt embede forsvarlig. Han hadde derfor avstått det til
8. *Peter Rosted*, som meddeltes bestalling 15. august 1733 mot etter eget tilbud å betale formannen 50 rdlr. årlig i underhold.¹⁾ Han hadde gjort sig skyldig i leiermål i forbudte led, men både sorenskriveren og hans med-skyldige slapp lovens straff (missive 2. februar 1750). Meddelt avskjed på grunn av alderdom. Død 25. juni 1777.
9. *Peter Andreas Rosted*, e. j., foregåendes sønn, får bestalling 18. januar 1776 som farens eftermann. Han hadde hjulpet denne med embedsforretningene. Død 31. mars 1789.
10. *Michael Strøm*, sorenskriver i Namdalen (se der), forflyttet til Inderøen 5. juni 1789. Efter hans avgang 18. mai 1802 blev
11. *Peter Hanning Hammer*, sorenskriver i Tromsø og Senjen (se der), forflyttet til Inderøen 10. oktober 1808.

¹⁾ Nr. 7 døde i 1737.

Død i embedet 5. august 1813. Hans eftermann pensjonerte enken med 120 spd. årlig.

12. *Peter Martin Ottesen*, c. j., konstituert sorenskriver i Nordmøre, meddelt bestalling som sorenskriver i Inderøen 22. desember 1813. Senere overrettsassessor og amtmann i Stavanger.

Blandt norske innlegg i Riksarkivet finnes en supplikk fra Chritzel Chrestensdtr. enke etter sal. Søffren Hanssen, forrige sorenskriver udi Trondhjems len. Supl. som er datert 18. november 1653 omhandler gården Mære som hun og mannen hadde brukt. Søffren Hanssen må antagelig ha vært sorenskriver i Inderøen.

N a m d a l.

1. *Peder Nielssen*, skriver 1626 ifølge notat om sorenskrivere i Namdalen blandt Gerh. Schønings papirer i det kgl. bibliotek i Kjøbenhavn.
2. *Torben Nielssen*, nevnt i Trondhjems lensregnskaper som sorenskriver i Namdal 1645.
3. *Iver Søffrenssen* nevnes sammesteds som sorenskriver 1650, 60. Utnevnt av Fredr. Urne 1647 som belønning for sin tjeneste under krigen i 1644 og innfallet i Jemteland.

Efter å ha vært sorenskriver i Namdal i 18 år blev han ved «vrang beretning» fortrengt fra skriveriet — som han takserer til 40 daler — av

4. *Niels Baltzerssen*, utnevnt 22. juli 1664. Denne hadde under Trondhjems beleiring gjort tjeneste som provianskriver. Han fikk formannen fjernet ved å besky尔de ham for å ha hjulpet almuen med en supplikk imot forordningen av 1. januar 1649 og ikke tatt konfirmasjon på sin bestalling. — Baltzerssen fikk først sin svigersønn Carsten Pederssen Holte og derefter eftermannen
5. *Peter Lauritssen Falck* autorisert som fullmektig. Den siste rykket op til sorenskriver 6. juni 1691, da Baltzerssen var gått av. Efter Falcks død kom

6. *Cornelius Clausen*, utnevnt 27. september 1697. Efter 1 års forløp forflyttet til Nordmøre (se der).
7. *Rasmus Moss*, bestalling 16. september 1698. Da han på grunn av alderdom og svakhet hadde søkt avskjed blev hans fullmektig
8. *Peter Juell* den 15. august 1733 utnevnt til sorenskriver i Namdals fogderi. Han fikk 19. mai 1753 tillatelse til å la embedet forvalte av sin sønn
9. *Lars Holte Juell (Juul)*, som ble farrens etterfølger som sorenskriver 18. mai 1759. Død 30. desember 1776.
10. *Michael Strøm*, kopist i Rentekamret, får 2. april 1777 bestalling som sorenskriver i Namdal. Forflyttet 5. juni 1789 til Inderøen (se der). Født 1746, død 1802.
11. *Ole Hesselberg*, e. j., byfoged og byskriver, blir sorenskriver i Namdal etter Strøm 5. juni 1789. Avskjed med pensjon 28. desember 1804.
12. *Elias Friderich Hetting*, sorenskriver i Øst- og Vest-Finnmark, forflyttet til Namdal 22. mars 1805. Kanselliråd. Død 27. oktober 1826.

Nordland fylke (Nordlands amt).

H e l g e l a n d.

1. *Laurids Hanssen*, tingskriver eller sorenskriver i Helgeland 1613—28.
2. *Christopher Munch*, tingskriver i Helgeland fra før 1640. Ved brev av 5. juni dette år får han bevilling til å beholde sorenskriverbestillingen på Helgeland som han en tid lang angivelig hadde betjent så at hverken almuen eller andre hadde hatt noe å utsette på ham. Han fikk lov til å beholde stillingen så lenge ingen hadde noe å si på ham «og han gjør hvad Norges lov og ret er». (N. R. R. VII, 716.)
3. *Jesper Hanssen*, sorenskriver på Helgeland ca. 1647.¹⁾

¹⁾ Dansk biogr. lekskon VIII, 468. W. Brandt: Slektens Benkestok s. 181, note.

4. *Christopher Mørck* fratrådte 1662 (ifølge riksarkivar Lange).
5. *Peder Pederssen Falch* får 9. januar 1662 løfte på Helglands sorenskriveri når det blir ledig. Ekspektantsebevilling 30. september 1665 og stadfestelsesbrev 18. august 1670 på å være vicesorenskriver og sukse-dere. I 1685 får han brev på Brønø kirke og anneks-kirkens inntekter.

I sin ansøkning påberopte han sig sin ulønte tjeneste som proviantskriver i siste feidetid under innfallet i Herjedalen. Han forpliktet sig til å «utrede mest mulig av lønnen til den gamle sorenskriver så lenge han levet».

I 1676 betalte han ifølge Nordlands amtsregnskaper familieskatt for sig og hustru, 2 hofmenn, 2 piker, 4 tjenestedrenge og «3 fætøser».

I anledning av en samtidig besettelse av Salten sorenskriveri oplyses at Falch var fogdens «næste svoger», hvilket «hverken er til kongens tjeneste eller almuens gavn».

6. *Jacob Pederssen Dass* var blitt utnevnt til Falchs med-hjelp og suksessor 5. september 1683 som «bosatt mann og vederheftig». Virkelig sorenskriver blir han etter Falchs avgang 29. april 1693, — Ved folktellingen 1701 52 år gammel.

På grunn av alderdom og skrøpelighet avstod han bestillingen mot noe til underhold til

7. *Peder Claussen Angell*, utnevnt 29. desember 1711 til sorenskriver i Helglands fogderi. Død i embedet 5. mars 1724.
8. *Søren Jacobsen Dass*, sønn av nr. 6, blev utnevnt 5. august 1724 til sorenskriver i Helgeland etter Angell mot å overta dennes forpliktelse overfor faren. Denne var da angivelig ca. 80 år gammel, sengeliggende og i ytterste fattigdom.

Søren Dass hadde i 14 år i Helglands sorenskriveri «gjort adskillige forretninger upåklageligen samt vært med ved matrikuleringen i dette fogderi».

Han avstod embedet med kongens samtykke til

9. *Jens Lessøe Larssen*, e. j., utnevnt 31. august 1736.¹⁾
Død i mai 1763, etterfulgt av
10. *Niels Gierbrand Brodkorb* i henhold til ekspektansebevilling av 30. juli 1762. Han bodde på Thjøtta. Død 7. februar 1796. Justisråd.
11. *Alexander Holst*, e. j., utnevnt 12. august 1791 etter Brodkorb som var entlediget i nåde. Holst tok avskjed i 1829 med 400 spd. i pensjon og døde 1. august 1831, 79½ år gammel. Tidligere prokurator (se Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.)

Salten.²⁾

1. *Peder Bundtzen*, nevnt som forordnet sorenskriver over Saltens len i Nordlands lensregnskap 1613 og i diplom 1624.
2. *Nils Erichsen*, nevnt i samme regnskap for 1645. Han var borger i Bergen.
3. *Madtz Pederssen*, sorenskriver 10. juli 1653 ifølge vitterlighetspåtegning på en supplikk fra Saltdalens almue.
4. *Absalon Jacobssen*. Efter klage fra fogden og almuen blev han «removert» først i 1662 som ubekvem og forsømmelig, likesom han betyget almuen med «høiere utgift enn han bør».
5. *Søfren Knudssen Rasch*, utnevnt 26. mai 1662 i Absalon J.s sted. Han hadde vært mørnsterskriver og capitaine des armes — den høieste stilling for en underofficer i de tider — ved innfallet i Jemteland og tjenestegjort uten lønn under hele krigen. Senere kommissariskriver over de nordlandske tropper.
6. *Nils Tommessen*, utnevnt 20. mai 1664 til sorenskriver i Salten fogderi; utnevnelsen stadfestet 28. september 1670. Død 1684 i stor fattigdom.
7. *Christen Jenssen Hveding*, sorenskriver i Salten fogderi, utnevnt 28. mai 1684. Hans enke opføres i folketellingen

¹⁾ Han fikk i 1753 en irettesettelse for utilbørlig skrivemåte mot den konstituerte amtmann justisråd Peter Thams.

²⁾ Se sorenskriver Rosenvinges avhandl. i Budstikken 5te årg. s. 775.

i 1701. Hans eftermann, Rosenvinge, sier om ham: Ernærer sig mest av fiskeri.¹⁾

8. *Andreas Mogenssen*, tidligere i Lofoten, utnevnt 2. juni 1696 efter Hveding, stadfestet 10. februar 1700. Bodde under folketellingen i 1701 på Saltnes i Saltdalen, 40 år gammel.
9. *Truls Aagum (Aagom)*, utnevnt 7. juni 1720 etter avdøde nr. 8. Stadfestet 21. august 1731. (S. T. IV, 254.) Eftermannen,
10. *Christen Hanssen*, fikk suksessjonsbrev 2. oktober 1744, stadfestet som virkelig sorenskriver 10. juli 1747, tidligere landfiskal i Trondhjems stift. Død under sommertingreise 10. juli 1755.
11. *Claus (Claudius) Ursin Schøning*, utnevnt 3. oktober 1755, stadfestet 30. august 1756.²⁾
Sognepresten i Gildeskål hadde beklaget sig over at sorenskriver S. vilde tilegne sig auksjoner over geistliges etterlatte midler. I den anledning utkom reskr. av 10. april 1762 som innskjerper reskr. av 9. mai 1738 hvorefter auksjoner på landet skal holdes av sorenskriveren også hvor det gjelder geistliges løsøre og jordegods.
12. *Jens Grønbech Wessel*, e. j., sorenskriver og kanselliråd, bestalling 20. januar 1769 etter avgangne nr. 11. Meddelt avskjed 7. mai 1776. Sønn av sogneprest Ole W. Tidligere godsforvalter.
13. *Eiler Hagerup Rosenvinge*, sorenskriver og kanselliråd, utnevnt 7. mai 1777, borgermester i Bergen 1793, død 1805.
14. *Christen de Knagenhjelm*, cand. jur., utnevnt 30. august 1793. Avskjed med pensjon 24. desember 1800.
15. *Henrik Horneman Rist*, utnevnt 23. januar 1801, avskjed 29. mars 1824. Død 30. november 1837.

¹⁾ Se Budstikken 5te årg. s. 775.

²⁾ Jfr. W. Brandt: Slektens Benkestok s. 46.

L o f o t e n .

1. *Laurits Anderssen*, sorenskriver i Lofoten 1624.
2. *Henrik Mathissen*, nevnt 1638, 41, 43.
3. *Jakob Clemetssen*.¹⁾
4. *Christopher Graa*, stadfestet som sorenskriver i Lofoten fogderi 3. november 1662.
5. *Laurits Hanssen* tilskrek sig sorenskriverbestillingen 27. april 1667 ved å angi at sorenskriveriet var ledig og Graa suspendert. Da regjeringen fikk rede på denne Hanssens «vrange beretning» blev Graa gjeninnsatt som sorenskriver i Lofoten 22. juli 1668, da han hadde bevist at han hadde forholdt sig skikkelig og vel siden han blev skriver. Men 2 år etter blev der gjort et nytt forsøk på å fortrenge Graa, denne gang under angivende, at han var død.
6. *Niels Pofuelssen* får nemlig bevilling 6. juni 1670 til å være sorenskriver i Lofoten i avgangne Graa's sted, «hvis det er riktig at Chr. G. er død». — Det var nu ikke tilfellet og 12. februar 1671 fikk Graa stadfestelsesbrev på sorenskriverbestillingen som han innehadde ennå i mange år.
7. *Andreas Mogenssen*, bevilling 24. mai 1690 som sorenskriver i Lofoten fogderi i avgangne Chr. Graa's sted. Forflyttet 2. juni 1696 til Salten (se der), og etterfulgt av
8. *Christian Albrecht Friis*, utnevnt 2. juni 1696, stadfestet 13. april 1700. 41 år i 1701 ifølge folketellingen s. å.
9. *Henrich Andreas Arentzberg*, bestalling 4. november 1729 som sorenskriver etter avgangne Friis. Stadfestet 23. november 1731, død i embedet 1742. Han var født 1695 og sønn av ovennevnte sorenskriver Andreas Mogenssen og hustru Catharina Arentzberg. Deres barn tok morens navn. — Efter eget opgivende hadde han i 3 år bestyrt embedet før sin utnevнelse.

¹⁾ Jakob Clemetssen opføres av riksarkivar Lange som sorenskriver i Lofoten 1666. Han har formentlig da fungert for Graa. Han kan ikke sees å ha fått bestallingsbrev.

10. *Hans Harder* blev sorenskriver efter nr. 9 den 6. oktober 1742; 26. september 1760 blir han tillike sorenskriver i Vesteraalen, idet de 2 fogderier slåes sammen til ett sorenskriveri. (Se reskr. 28. februar 1755.)

Lofoten og Vesteraalen.

11. *Thomas Winstrup* meddeles bestalling 20. november 1761 som sorenskriver i Lofotens og Vesteraalens fogderier efter da avdøde Harder.
12. *Henrich Bull*, e. j., født 1732, bestalling 6. november 1767 efter avgangne Winstrup. Forflyttet til Moss 14. juli 1773 (se der nr. 18).
13. *Theodor Georg Ziegler*, utnevnt 14. juli 1773, avskjed 8. juli 1778.
14. *Hans Steenbuch Arctander*, e. j., «studiosus», utnevnt 8. juli 1778, meddelt avskjed med pensjon 17. desember 1808. Han hadde selv pensjonert sin formann med 200 rdlr.
15. *Peder Klykken*, e. j., utnevnt 2. mai 1809, forflyttet til Inderøen i 1818.

Vesteraalen og Andenes.

1. *Peder Pederssen*, sorenskriver i Vesteraalen 1624.
2. *Niels Bøgvad*, sorenskriver i Andenes 1650.
3. *Anders Villumssen Rogers*, sorenskriver i Vesteraalen 1650—65.
4. *Peder Hanssen*, sorenskriver i Andenes 1662—64.
5. *Lydlof Jørgenssen* får 4. november 1665 bevilling til å være sorenskriver i Vesteraalen og Andenes fogderi. I sin ansøkning anfører han at av de 2 sorenskrivere i fogderiet skal den ene, Anders Villumssen, «formedelst sine vrangle dommer og ubillige adferd av lagmannen være dømt derfra,» den annen, Peder Hanssen, «er ikke å være nogen beediget sorenskriver samme steds hvorover lov og ret ikke skal ha sin fremgang».

6. *Christen Pederssen*, bevilling 13. juni 1670 som sorenskriver i Vesteraalen og Andenes fogderi «da sorenskriveren ved døden skal være avgangen».
7. *Jacob Mathiessen Ebeltoft* erholdt lignende bevilling 4. mai 1671 i Chr. Pederssens sted alt eftersom denne ennu ikke hadde overtatt bestillingen, «hvorover adskilige forhindringer skal være skeet».

Til tross herfor finner vi Chr. Pederssen som sorenskriver i Vesteraalen og Andenes ennu i mange år. Men også Ebeltoft nevnes som sorenskriver sammesteds i Nordlands amtregnskaper for 1674, 75, 76. Han blev senere sorenskriver på Søndmøre. (Se der.)

Christen Pederssen fortsatte i stillingen helt til 1694 da han avstod den til

8. *Peder Jenssen Hugger*¹⁾ med kongens samtykke. Hugger hadde i 1689 fått bevilling som vicesorenskriver. Den 7. april 1694 utnevnes han til sorenskriver i Vesteraalens og Andenes fogderi og innehar embedet til 1. januar 1709 da han blir avsatt etter å være dømt æreløs.
9. *Bjørn Mikkelsen (Ursin)* får 1. november 1709 bevilling til å være sorenskriver i Vesteraalens fogderi i Huggers sted. Skjønt trolovet med Karen Barsø giftet han sig med Maren Hveding. Herfor blev han av Høiesterett i 1719 dømt til å betale sin trolovede 1 200 rdlr. Under hans langvarige suspensjon var H. R. Randulf konstituert.
10. *Klaus Kiembler (Kembler)* blir 6. oktober 1742 Ursins eftermann. Ved hans død i 1760 slåes Vesteraalen sammen med Lofoten til ett sorenskriveri. (Reskr. 28. februar 1755.)

T r o m s ø.

1. *Michel Lauridtssen*, barnefødd i Kolding, var en kort tid tilforordnet sorenskriver i Tromsø len. Han blev innstevnet for retten av lenets foged for å ha rømt fra sin tjeneste hos ham og for en uriktig tingbok hvori

¹⁾ 38 år gammel ved folketell. 1701. Visstnok fra Jylland.

han hadde innført noen løgnaktige artikler, fogden til skade og forderv samt for et løgnaktig vidnesbyrd. Ennvidere hadde han for å føre fogden i fordervelse opført dobbelt så meget som denne hadde oppebåret i sagefall.

Lauridtssen tilstod sine synder. Av lagmannen blev han i 1621 dømt fredlös og forvist fra de nordlandske len, gebet og lagsogn. (N. H. D. for 1622 s. 292.)

2. *Anders Nielssen*, sorenskriver i Tromsø len 1624.
3. *Hans Knudssen* opføres av riksarkivar Lange med støtte i fogedregnskapene som sorenskriver i Tromsø fogderi 1662, 63, 64, 67. Også nevnt i 1681 som sorenskriver i Tromsø og i 1684 som forordnet tingskriver samme steds. Han finnes imidlertid ikke i Aapne breve. Den første man støter på her er
4. *Hans Jenssen Meyer* som den 6. august 1669 får bevilning til å være sorenskriver i Tromsøen i Nordlandene. Kort efter får
5. *Søren (Søfren) Jenssen Broberg* den 12. oktober 1669 lignende bevilling med stadfestelse 12. februar 1671. I anledning av kop- og kvægskatten for 1683 erklærte sognepresten at sorenskriverens økonomiske stilling var så elendig og hans armod så stor at der intet var å få. «Ti han har ikke den mat han med hustru og fattige barn og dreng kan fortære, ikke heller av nogen det ringeste er betrodd, men snart må fare om og betle sin føde og underholdning til sig og sine.» Der opføres 3 kjør, 3 kalver, 3 geiter, 4 kid, 4 får, 2 lam «som hannem dog ei tilhører». Den fattige skriver og hans hustru hadde da 4 små barn, den eldste 9 år, og hadde dessuten tross sin armod tatt til sig et fattig, faderløst pikebarn på henved 10 år.
6. *Axel Grønbech* meddeles bestalling 2. desember 1684 som sorenskriver i Tromsø fogderi i avgangne Brobergs sted. Han hadde tidligere vært tjener hos fogden og hadde derfor kjennskap til embedets faste inntekter som han opgir til 60 våger fisk. Grønbech blev suspen-

dert efter 5 års forløp «formedelst en grov forseelse». I hans sted kom

7. *Søren Pederssen Bogø*, utnevnt 7. desember 1689. Ved folketellingen i 1701 opgis hans alder til 44 år. Død i embedet 1709.
8. *Asmus Rosenfeldt*, bestalling 1. november 1709 som sorenskriver etter Bogø. Rosenfeldt avstod med kongens approbasjon embedet til
9. *Wilhelm Mouritz Thomassen*, som fikk bestalling 2. oktober 1744. Den 28. februar 1755 blir han tillike sorenskriver i Senja ved den derværende sorenskriver Hichmans død. Sammenslutningen motiveres her som ved foreningen av Lofotens og Vesteraalens sorenskriver med at de to sorenskriverier «bekvemmelig kunde betjenes av en sorenskriver der i så måte kunde ha nødtørftig levebrød istedetfor at de nu begge må leve i stor fattigdom». (Reskr. 28. februar 1755.) Irettsatt for uanstendig opførsel og selvrådig omgang» mot øvrigheten. (Missive 9. desember 1768.)

T r o m s ø o g S e n j e n .

1. Studiosus juris *Ole Borneman Heiberg*, e. j., bevilling som sorenskriver i avgangne W. M. Thomassens sted 21. november 1781. Forflyttet til Hardanger 15. oktober 1790.
2. *Gunder Hammer*, sorenskriver og auditør, utnevnt 10. desember 1790, avsatt ved høiesterettsdom i 1800.
3. *Peder Hanning Hammer*, utnevnt 6. februar 1801 efter forutgått konstitusjon i embedet. Forflyttet til Inderøen 10. oktober 1802. (Se der.)
4. *Johannes Henrich Aas*, født 1770, e. j., sorenskriver 26. november 1802. Kanselliråd; død 5. februar 1822.

Søren Pederssen Ringholm som i 10 år hadde vært skibs-skriver blev 25. januar 1721 utnevnt til sorenskriver i Tromsø, men overtok ikke embedet. 7. mai s. å. blev han byfoged i Stavanger. (P. H. T. 2. r. V, s. 80 og Riksarkivets gratialprotokoll.)

S e n j e n.

1. *Michel Skriver* i Holmen 1620 og
2. *Berendt Jonassen*, tingskriver her i 1629 ifølge tingsvidner i Nordlands lensregnskaper.
3. *Christopher Hanssen (Fynbo)* anføres i tingsvidner, bilagte lensregnskapet, som sorenskriver 1634, 1635, 1637. I en liktale over sønnen Peder Christopherssen Broch opgis faren ved sønnens fødsel i 1641 å ha vært sorenskriver i Saltens og Senjens fogderi.¹⁾
4. *Jens Pederssen* nevnes som sorenskriver i Senjen første gang i 1649 og innehadde bestillingen ennu i 1684 ifølge amtsregnskapet. Fikk stadfestelsesbrev 3. november 1662 og 12. februar 1671. Han sier selv i en ansøkning at han har betjent stillingen siden 1649. I 1679 fikk nedennevnte P. H. Egede bevilling til å betjene embedet i Pederssens forfall og suksedere denne ved hans avgang. Imidlertid hadde Nils Poulsen Koustrup under 2. august 1669 erholdt bevilling som sorenskriver i Senjen, men denne blev senere kassert som «uavfordret».
5. *Povel Hanssen Egede*, født i Danmark 1648, fikk som nevnt suksesjonsbevilling 31. desember 1679 med stadfestelse av samme 11. mai 1700. Han innehadde embedet til 21. april 1706, da han døde på Harstad. Gift med Kirsten Jensdtr. Hind. Blandt deres 5 barn var Grønlands apostel Hans Egede.²⁾
6. *Anders Christopherssen (Valeur)* fikk 9. august 1706 bevilling som sorenskriver i Senjen fogderi i Egedes sted.
7. *Jørgen Sørensen Kiergaard (Kjergaard)* blev sorenskriver her efter Valeurs død 11. desember 1730 og etterfulgtes av
8. *Tobias Hichmann (Heitmann)*, tidligere amtsfullmektig, utnevnt 30. juni 1752. Efter hans avgang blev som før nevnt Senjen forenet med Tromsø i 1755.

¹⁾ P. H. T. 3. r. VI s. 297.

²⁾ P. H. T. 6. r. IV s. 269. G. T. II s. 352

Finnmark fylke (Finnmarkens amt).

1. *Niels Jenssen*, sorenskriver (tingskriver) 1621, ifølge riksarkivar Lange den første i Finnmarken, hvortil han kom året i forveien.
2. *Johan Borkenfeldt*, nevnt 1631.
3. *Anders Jenssen* nevnes som sorenskriver 1652 og
4. *Anders Christenssen* som sorenskriver i Vardø 1655.¹⁾
5. *Laurids Nielssen Bøgvad* får 23. mai 1664 bevilling til igjen å være sorenskriver i Finmarken i Vardøhus amt efter Jens Pederssen, som den 23. mai 1662 etter «vrang beretning har fått åpent brev og bestalling på samme sorenskriveri».
6. *Niels Knag Tygessen*, meddelt bevilling 7. juli 1685 som sorenskriver i Finmarken i Bøgvads sted, «dog at han så lenge han lever nyder noget av bestillingens innkomst til livets ophold efter amtmannens billigelse».

Tygessen blev 2. februar 1695 lagmann i Bergen og senere adlet under navnet Knagenhjelm. Født 11. mai 1661, død 10. mai 1737.²⁾ Angående sorenskriverens overtakelse av fogdens forretninger se reskr. av 3. mars 1688 og 13. juni 1691.

7. *Niels Hanssen* blev sorenskriver i Finmarken i Tygessens sted 21. september 1695.³⁾ Bestallingsbrevet og reskr. av s. d. har ved en feilskrift Hans Nielssen.
8. *Moritz Højer*, utnevnt 13. november 1700. Efter hans død i 1705 kom
9. *Peter Wibe*, utnevnt 22. desember 1705. Død i embedet 10. juni 1711. Gift med formannens enke, Ludvig Holbergs søster Abel.
10. *Peder Christenssen And* får 17. oktober 1711 bestalling

¹⁾ Efter oppgave fra Trondheims Statsarkiv.

²⁾ Paul Olufssen Boger og Jens Christenssen Nibe som av riksarkivar Lange og Trondheims Statsarkiv opføres som sorenskrivere 1684 henholdsvis i Vest-Finnmarken og Øst-Finnmarken må i tilfelle ha fungert under ledigheten etter nr. 5.

³⁾ Den av Lange med støtte i innleggene nevnte Berendt Ulrichs ble ikke sorenskriver i Finnmark. (Se P. H. T. 2. r. II s. 150.)

som sorenskriver i Øst- og Vest-Finmarken i Vibes sted. Forflyttet 31. august 1736 til Follo. (Se der.)

Hans eftermann som sorenskriver i Øst- og Vest-Finmarken,

11. *Samuel Samuelsson Bugge*,¹⁾ utnevntes 28. september 1736. Han døde i 1753 47 år gammel og etterfulgtes av
12. *Hans Paus*, e. j., «borger og innvåner av Kjøbenhavn», utnevnt 20. juli 1753. Han var født 26. januar 1710 i Finmarken som sønn av prost P. og hadde vært kjøpmann i Kjøbenhavn, men hadde «lidt forringelse i sine midler ved adskillige fatale hændelser». Sorenskriver P. utgav i 1751 en oversettelse av de gamle norske lover. Begravet 20. juni 1770.
13. *Cort Caspar Ulrich Ramshard*, e. j., utnevnt 28. september 1770 til sorenskriver i Øst- og Vest-Finmarken etter avgangne Hans Paus.

Ramshart hadde tatt teologisk attestas og «læst dansk og norsk lovkyndighet». Forflyttet 3. november 1774 til Øvre Telemarken, Vestfjellene. (Se der.)

14. *Mathias Schierven Schielderup*, kopist ved Generalforstamtet fikk 3. november 1774 bestalling som sorenskriver i Øst- og Vest-Finmarken i Ramsharts sted. Død 1781.²⁾
15. *Johan Christian Petersen*, e. j., utnevnt 2. januar 1782 til sorenskriver i Øst- og Vest-Finmarken etter Schielde-rup. Forflyttet 8. september 1786 til Lier, Røyken og Hurum. (Se der.)²⁾
16. *Lyth Ørum*, e. j., utnevnt 8. september 1786 til sorenskriver i Øst- og Vest-Finmarken i Petersens sted.

Ørum blev 4. april 1800 sorenskriver i Stjør- og Verdal.

17. *Elias Friderich Hetting*, født 1769, utnevnt 4. april 1800 til sorenskriver sammesteds. Forflyttet 22. mars 1805 til Namdalen. (Se der.) Hans eftermann,
18. *Jens Jørgen Scavenius*, e. j., underrettsprokurator, fikk bestalling 24. mai 1805. Forflyttet 31. august 1809 til

¹⁾ Se om ham og andre sorenskrivere i Finnmark utdrag av kirkebøkene i Alta i P. H. T. 2. r. VI, 255—262.

²⁾ Se reskr. 18. juli 1783.

Heggen og Frøland. (Se Finne-Grønn: Norges Prokuratorer.)

19. *Ingelbrecht Knudssøn*, e. j., prokurator, utnevnt til sorenskriver efter Scavenius 29. desember 1809. Forflyttet til Romsdal 1815.

Knudssøn var født på Bynesset ved Trondheim 14. desember 1776, sønn av en gårdbruker dersteds. Efter 8 års arbeide ved Strind og Selbu sorenskriverkontor og rådstuskriverkontoret i Trondheim tok han dansk juridisk eksamen med særdeles berømmelse. Ved sin utnevnelse til sorenskriver var han prokurator i Kjøbenhavn.

Død som sorenskriver i Strind og Selbu 21. mars 1826. Stortingsrepresentant 1818, 21, 22, 24, stortingspresident. En meget ansett og fremtredende mann.¹⁾

Den ved reskriptene av 3. mars 1688 og 13. juni 1691 påbudte kombinasjon av stillingene som foged og sorenskriver blev først en fast ordning i 1815, samtidig med at Finnmarkens amt blir delt i to foged- og sorenskriverdistrikter, nemlig Øst- og Vest-Finmarken (kgl. resolusjon 4. september 1815).

¹⁾ Se Lindstøl: Stortinget og Statsraadet 1814—1914.

Epilog.

Vi står ved slutten av første del av sorenskrivernes historie.

De forhold som førte til den gamle prosess' forfall og bragte et nytt element inn i norsk rettsliv er søkt klarlagt.

Vi har fulgt sorenskrivene gjennem mere enn 200 år, sett dem stige fra skriver til dommer for å innta en ansett og aktet stilling i vårt samfund og vårt rettsliv.

De mange hundre som i dette lange tidsrum har virket som dommere blandt våre bønder og stått dem nær er søkt reddet fra glemsel.

Vel finnes der blandt de mange både skrøpelige mennesker og dårlige dommere, men de hører dog til undtagelsene. Bedre utdannelse og bedre kår skaper bedre mennesker og bedre dommere. Sorenskriverembedene blir attråverdige stillinger, søkt av dyktige jurister.

Hvor langt sorenskriverstanden var nådd da foreningsbåndet med Danmark brast, ser vi av de sorenskrivere som hadde den ære å representere sine distrikter i riksforsamlingen på Eidsvoll.

Blandt de 112 av landets beste menn som hadde sete der var der 12 soren- eller birkesorenskrivere, 8 med latinsk-juridisk og 4 med dansk-juridisk eksamen. Alle var ansette, dyktige og kunnskapsrike menn og flere av dem hørte til forsamlingens ypperste, uten hvis fremragende arbeide, liberale syn og kjennskap til andre lands statsforfatning vår grunnlov ikke var blitt hvad den blev.

Menn som Christie, Falsen, Blom, Diriks og Weidemann, for å nevne noen av disse sorenskrivere, har for alltid fått sine navn innskrevet i Norges historie.¹⁾

¹⁾ Se om Riksundersökningens sorenskrivare J. K. Bergwitz's opats i den norske dommerforenings medlemsblad nr. 62, 63.

BILAG

Bilag I.

«Dette effterne er den Eed som Herritz Schriftuere vdi Aggerhus Lheen haffue forelagdt, huilcke de och suorit haffue, da de ere bleffne herritz schriftuere, begynt vdi Junio Anno 1592.¹⁾

Effter di jeg N. er nu aff min allernaadigste Herre Printz och Vdualde Konning tilbetroed, saa och aff menige almue, vdi . . . Skibrede samtyct, at vere thingschriftuere, vdi forne thuende Skibrede. Da loffuer och tilsiger jeg ved min ære och redelighed, Christelig tro og loffue, at jeg vdi samme befalning, vil handle mig trolig og flittelig och icke anderledis forfatte eller schriffue, huis Domme, Thingsvinder, Kiöbebreffue, Skiödebreffue, Panthebreffue, eller andre breffue, som for dom og ret dömmis, vindis, handlis och affsigis, end som de dömppt, handlet och affsagdt, och icke nogit der frاتage, ey heller nogit tilsette, huor med nogen mands ret eller sag, kunde hannem forkrenckis fore. Men fast mere vnder denne forne Eed, och min æris forplickt til forplichtet vere, at vnderuise Laugrettismendene, som dömme skal vdi huer mands sag, Det som Norgis Loug og Kongelige Retteböder inneholder och vduiser, effter den yderste mact, formue og forstand, som gud mig giffuit haffuer, och i samme min betrodde befalning och bestillning, i ingen maade ansee, Vold, macht, Frendskab, Venskab, Gunst eller gaffue, Had, affuind eller nid, Men allereniste vil haffue gud och Retferdighed for öyen, och schriffue retferdigeligen for huer mand, effter Loug och ret, och hjelpe huer mand til rette, saa vel den fattige som den Rige, den Vædell som den Eddel, saa vel den udlendske som den ind-

¹⁾ Utskrift av Bergens Museums manuskriptsamling nr. 65.

lendske. Jeg vil och icke for eller effter dom er affsagt, huercken selff eller vid nogen anden, himmelig eller obenbarlig, tage, annamme eller opbere nogen skenck eller gaffue, Guld, Sølff, penninge, ell. pennings verd, formedelst huilcket, nogen aff parterne, maatte sin ret vorde forkrenckit, for, men lade mig nye med den besoldning og Løn, Hogbete kg: Ma: mig forordnet, och de Dannemend i forne thuende Skibrede mig loffuit och beuilget haffuer, och i alle maade vdi samme kald och min befalning, handle och skicke mig saaledis, at jeg vil sette mit Zignete eller Indsegl, hos Laugrettismendene deris, paa det at der som der kunde findis nogen bröst eller mangel i deris domme, Tingsuinder, eller andre breffue for min forseelse eller forsommelse, jeg da vil vere forpligt, at staa last och bröst, med dennem, och vdi alle maader vere, vndergiffuen huis dom och straff som dennem offuergaar, Och alt dette forschreffne fast och vbrødeligen at holde, vdi alle maader, saa sant hjelpe mig Gud och hans hellige ord, til liff Siel.»

Bilag II.

Ansættelsesbrev under lensherretiden.

Jeg Niels Trolle . . hilser eder bønder og menige almue . . i Ringebo, Øier, Gausdal og Faaberg sogn i Gudbrandsdal fogderi med Gud.

Vider at jeg paa kong. maj. — — — vegne har tilbetroet og fuldmagt givet denne brevviser Henrik Jacobsen at være tingskriver udi foreskrevne præstegjeld indtil saa længe jeg anderledes derom tilsigendes vorder. Dog at han i alle maader skal forpligtet være ramme og vide — — — kong. maj. gavn og bedste. Og være mig paa hans maj. vegne hørlydig og følgagtig i hvis maader jeg ham paa hans maj.s vegne befalendes og tilsigendes vorder og ellers udi hans paalagte bestilling sig herforuden trolig og flittig for en tro sorenskriver egner og bør forholde og han med æren forsvare vil, og om anderledes befindes han da skal være til-

forpligtet at stande derfor til rette efter Norges lover, recessen og ko. forordninger som vedbør. Sammeledes skal han ogsaa forpligtet være efter recessens tilhold altid selv at bruge paa tingene og alle rettesager en igjennemdraget og af mig forseglet tingbog som han saa siden aarligentil hver Filippi Jacobi dag skal indlevere udi skriverstuen her paa Akershus. Og naar han formedelst lovlige forfald kan foraarsages at behøve en fuldmægtig udi sin sted at lade ham bruge til retten at betjene udi denne sin betroede bestilling: da har han en viss og vederhæftig mand mig at navngive og søge min bevilling oppaa til dessen forrettelse at betroes eller naar tidens korthed det ikke kan tillade, da at søge hos kongens foged der paa stedet som saa efter anmodning og anfordring har at forordne hannem en dygtig fuldmægtig og — ellers at tilstedes. Derforuden har han nu straks at lade forfærdige en indbunden numerert og igjennemdraget, af mig forseglet skriverbog hvorudi han efter recessens tilhold alene skal skrive og indføre alle arveskifter og hvis andre skifter imellem arvingerne passerer og naar somhelst samme arvebog er fuldskrevet har han den ogsaa herudi Akershus skriverstue at indlevere, saa di vedkommende derefter i fremtiden kan ha destobedre efterretning.

Thi beder jeg og paa kong. maj. min allernaad. herres vegne byder og befaler alle og enhver særdeles at I retter eder efter at give og gjøre ham og ingen anden til rette tid hans aarlige løn og skriverpenge I ham efter Norges lov pligtig er og hertildags aarligent givet har saa han med billighed ikke skal have aarsag sig over eder at beklage. Og eftersom erfares at en part skal sig tilfordriste at indfalde udi foreskrevne sorenskrivers bestilling at skrive og forsegle prover og vidnesbyrd, lønbreve og bænkebreve som udi loven findes udtrykkelig forbudt, da vil jeg sligt strængeligen og alvorligent have forbudt og afskaffet at ske skulle medens al tingest dermed skal forholdes efter loven, recessen og kong. forordnings tilhold. Saafremt nogen befindes herimod at gjøre og sig tilfordrister de da ikke ville tiltales og straffes som kong. maj. uhørsomme imod loven hvorefter enhver sig kan vide at rette og for skade bevare. — — —

Bilag III.

Ansættelsesbrev under enevældet.

At vi naadigst hafuer tilskicket och forordnet saa och hermed tilskicker och forordner N. N. til at være Soren-skriuer i — — — Fogderi i — — — Amt i vort Rige Norge. Thi skal han være Os som sin absolut souveraine Arfue Konge och Herre huld och tro, voris och voris kongl. Arfuehusis Gafn och Bedste søger, vide och ramme, Schade och Forderf af yderste Magt, Effne och Formue hindre, forekomme och afværge och ellers som en tro och oprigtig Sorenskriuer eigner och vel anstaar, sig tilbørligen skicke och forholde efter den Eed hand Os derpaa giort och aflagt hafuer, saafremt hand samme Bestilling agter at nyde och under Straf som vedbør.

Forbydendes — — —

Eller' Thi forbyder Vi — — —

Bilag IV.

Dommereden under enevældet.

«Eftersom Hans Kongelige Majestæt til Danmark og Norge etc. Min allernaadigste Arve-Herre og Konge, haver allernaadigst antaget og bestilt mig N. N. til at være hans Kongelige Majestæts Tiener og —
Saa lover og tilsiger jeg hermed, som jeg dog derforuden skyldig og pligtig er, at være Hans Kongelige Majestæt som min rette Arve-Konge og Herre huld og tro, Hans Kongelige *Majestæts* Gavn og Bedste med højeste Flid at befordre, dets Skade og Fordærv af yderste Formue at hindre og afværge; I Synderlighed med al Kraft og Formue derhen mine Tanker og Idrætter at *dirigere* at Hans Kongelige Majestæts *absolutum Dominium, Souverainitet* og Arve-Rettighed over Hans Kongelige Majestæts Kongeriger og Lande uforanderlig *conserveret* og paa Hans Kongelige Majestæts retmæssige Arve-Successorer fortsat og forplantet vorder, hvorpaa jeg og vil skyldig og forpligt være at vove

Liv, Gods og Blod: Jeg vil ikke tilstæde, eller samtykke, at nogen, i hvem det og være maa, noget *præjudicerligt* i nogen maade, derimod enten hemmelig eller aabenbare, foretager, taler eller handler; Men saafremt noget saadant imod Forhaabning skulde skee, og til min Videnskab komme, mig ikke alene strax uden nogen Afsky derimod *opponere*, men end og uden Ophold Hans Kongelige Majestæt det samme allerunderdanigst tilkiende give: Udi de Sager mig forekomme, hvad heller de ere Liv, Gods eller Ære, anrørende, vil jeg dømme retfærdeligen, og ikke i nogen Maade ansee Vold, Magt, Frændskab, Venskab, Gunst, eller Gave, Had, Avind, eller Nid. Men alleniste vil have Gud og Retfærdighed for Øien, og dømme retfærdigen efter Lov og Ret og hielpe hver til Rette; saavel den Fattige som den Rige, den Ædel som den Uædel, saavel den Udlændiske som den Indlændiske: Jeg vil og ikke før, eller siden, efter at Dom afsiges, annamme eller opbære, formedelst mig selv, eller nogen anden, nogen Gift, Skænk, Guld, Sølv, Penge, eller Pengis Værd, formedelst hvilket nogen Part maatte sin Ret vorde forkraenkет. *Saa sandt hielpe mig Gud og hans hellig Ord!»¹⁾*

¹⁾ Avtrykt efter bilag til Christian V's norske lov i universitetets manuskriptsamling.

Register

over de i fortegnelsen nevnte sorenskrivere.

Side	Side
Aagaard, A.	102
Aagaard, Chr. A.	85, 119
Aagaard, U. F.	144
Aagum (Aagom), T.	190
Aamodt, G.	167
Aamodt, J.	88
Aars, J.	93
Aarøe, J. Chr.	163
Aas, J. H.	195
Abel, O. P.	122
Aboe, C. N.	157
Albrightsen, P.	78
Album, A.	93
Alexanderssen, P.	92
Alsing, M.	181
Altenburg, H. D.	78
Amundssen, H.	106, 108
Ancherssen, I.	165
Anckerssen, H.	177
And, P. C.	90, 197
Anderssen, C.	82
Anderssen, C.	139
Anderssen, C.	144
Anderssen, C.	159
Anderssen, F.	140
Anderssen, Jacob	78
Anderssen, Jacob	120
Anderssen, Jacob	124
Anderssen, Jens	78
Anderssen, Jens	120
Anderssen, K.	97
Anderssen, L.	77
Anderssen, L.	191
Anderssen (Anthonissen), M.	159
Anderssen (Brinck), P.	134
Anderssen, P.	109
Anderssen, R.	147
Anderssen, S.	80, 88
Angell, P. C.	188
Aphelen, H. v.	76
Arctander, H. S.	192
Arendssen, J.	78
Arendtssen, N.	101
Arentz, H.	163
Arentzberg, H. A.	191
Arff, L.	171
Badicher, P.	154
Balle, C. S.	142
Balle, E.	182
Baltzerssen, A.	157
Baltzerssen, C.	133
Baltzerssen, N.	186
Bang, W. W.	129
Barth, B.	123
Barth, G. D.	146, 148
Barth, M. J.	155
Bartrum, S.	103
Bassøe, H.	81
Bastianssen, H.	183
Bastianssen (Friis), M.	130
Bastianssen (Stabel), N.	116
Bay, J.	94
Behman, C.	90
Bendeke, C. F.	79
Bentzen, S.	114
Berg, C.	180
Berg, J. Chr.	124
Berg, J. J.	90
Berg, S.	118
Bertelssen, J.	112
Bertelssen, K.	127
Bertelssen, N.	93
Bertelsen, P.	86
Berthelssen, J.	81
Bing, L. H.	137, 147, 151
Bjering, C.	114
Bjerregaard, M.	105
Bjørn, I. R.	117
Bjørn, M.	120, 122
Blaas (Blasius), S.	177
Blichfeld, H. C.	98

	Side		Side
Bliemester, J. J.	84	Busch, J.	149
Bloch, M. C.	141	Busch, J.	152
Block, J.	78	Buschow, T. P.	121
Block, M.	78	By, N. Chr.	124
Blom, G. P.	123	Byncke, H.	95
Blom, J.	124	Bærøe, J. v. R.	90
Bogø, S. P.	195	Bækman, A. S.	125
Boll, P. G.	113	Bækman, J.	125
Bonnevie, N. C.	119, 136	Bækman, S. G.	143, 180
Borch, L. A.	101	Bøgvad, L. N.	197
Borchhorst, M.	181	Bøgvad, N.	192
Borchmann, A.	174	Bøhme, U. F.	123
Borkenfeldt, J.	197	Børgeesen, P.	79
Bornholm, P. H.	77		
Borre, C. P.	176	Carlsson, A.	109
Boyesen, A.	113	Carstenssen, J.	92
Boyessen, L.	92	Casperssen, H.	136
Brandrup, F. J.	161	Casperssen, H.	139
Brandt, H. A.	102, 158	Castberg, H. T.	168
Brandt, L.	178	Castberg, N.	168
Brandt, N. P.	177	Castberg, T.	167
Brarup, F. S.	176	Christenssen, A.	183
Braunman, P.	87	Christenssen, A.	197
Broberg, S. J.	194	Christenssen, Baltzer	165
Brock, H. J.	151	Christenssen, Bertel ...	94, 103,
Brodtkorb, N. G.	189		111, 118
Brorssen (Broderssen), K. ..	135	Christenssen, C.	172
Brun (Bruun), H.	128	Christenssen, Jacob	89
Brun, L.	136	Christenssen, Jens	164
Brun, L.	183	Christenssen, Jens	89
Brun, T.	120	Christenssen, Jens	80, 88
Bryn, Th.	137	Christenssen, M.	114
Brønsdorph, P.	134	Christenssen, N.	135
Brønsdorph, P. B.	135	Christenssen, P.	142
Buch, J. H. K.	174	Christenssen, S.	116
Buch, L. P.	179	Christenssen (Wittrup), S. ..	165
Budde, A. C.	77, 102	Christenssen, T.	172
Bugge, S. S.	198	Christenssen, Th.	147, 148
Bull, A.	182	Christie, W. F. K.	158
Bull, H.	87, 146, 149, 192	Christoffersen, O.	82
Bull, H.	123	Christopherssen (Valeur), A. ..	196
Bull, J. L.	169	Christopherssen (Rock), C. ..	131
Bundtz, M. J.	85	Christopherssen, E.	148
Bundtzen, P.	189	Christopherssen, H.	80
Busch (Busk), C.	149, 156	Christopherssen, H.	177

Side	Side		
Claussen, C.	173, 174	Falch, P. P.	188
Clausen, C.	187	Falck, G.	115
Claussen, H.	156	Falck, P. L.	186
Claussen, H.	162	Falsen, C. M.	91
Clemetssen, J.	191	Fasting, G. F.	160
Colbiørnsen, H.	93	Fendt, C.	90
Colstrup, J.	79	Fil, S.	128
Cordtsen, C.	86	Finne, A. F.	135
Cosmus, H.	76	Fine, A. de	157
Dahl, C. A.	77	Fleischer, J. S.	153
Darjes, O. L.	115	Fleischer, M.	153, 160
Dass, J. P.	188	Fredrikssen, K.	98, 100
Dass, S. J.	188	Friderichssen, B.	121
Dessen, M. M.	180	Friderichssen, C.	140
Devegge, S.	93	Friderichssen, F.	140
Dibbern, C.	134	Friis, C. A.	191
Diriks, C. A.	125	Friis, J.	123
Dreyer, H.	183	Friis, J.	171
Dreyer, S.	183	Friis, N.	128
Djurhuus, B. B.	143	Fæster, Z.	164
Djurhuus, B.	150	Gabrielssen, C.	127
Drucken, P.	131	Garmann, H.	158
Dürhus, C.	150	Garmann, J.	157, 168
Ebeltoft, J. M.	168, 193	Giedde, H. J.	96
Egede, P. H.	196	Giedde, J. H.	94
Ehm, H.	183	Giertssen, N. W.	180
Eilertssen, J.	177	Giessing, H. C.	93
Enevoldssen (Prostbye), L.	77, 81	Glatvedt, J. L.	118
Engelhardt, Th. v. W.	129	Gløersen, B.	76
Erichssen, C.	120	Gløersen, E.	100, 108
Erichssen, H.	85	Gløersen, G.	96, 108
Erichssen, J.	101	Godtzen, H. S.	148
Erikssen, K.	136	Gottsche, J. B.	137
Erichssen, K.	139	Graa, C.	191
Erichssen, N.	189	Gram, O.	177
Erichssen, S.	98	Gramb, J. J.	181
Erikssen, T.	111	Groll, J. A.	159
Erlandssen, P.	182	Grøn, C. J.	176
Evertssen, D.	176	Grønbech, A.	194
Fabricius, J.	153	Gunderssen, M.	81
Fabritius, L.	125	Gunderssen, M.	114
Falch, M.	168	Gunderssen, M.	143
		Grøtter, C. F.	129
		Gøe, O. H.	161

	Side		Side
Haberdorf, J.	158	Hanssen, P.	127
Hadelen, O. S. v.	176	Hanssen, P.	141
Haderup, S. C.	87, 88	Hanssen, P.	192
Hagerup, C. P.	143	Hanssen, R.	145
Hagerup, H.	107	Hanssen, S.	100
Hagerup, R. F.	137	Hanssen, S.	186
Hagerup (Gyldenpalm), H.	105	Hanssen, Wexels	94
Hagerup, N.	87	Hanssen, Willum	130
Hammer, A.	100	Harboe, J.	174
Hammer, C.	116	Harder, H.	192
Hammer, C.	149	Hauch, A. N.	79
Hammer, G.	195	Haue (Have), C. B.	150
Hammer, P. H.	185, 195	Hauge, T.	78
Hannissen, J.	158	Hauritz, C.	105
Hanssen, A.	78	Hauritz, N.	105
Hanssen, Christen	103	Hedemark, N.	84, 99, 109
Hanssen, Carsten	118	Heiberg, G. A.	159
Hanssen (Fynbo), Christopher	196	Heiberg, O. B.	153, 155, 195
Hanssen, Christen	190	Heiberg, P.	151
Hanssen, Christen	164	Heller, D.	75
Hanssen, E.	81	Heltzen, P. F. M.	93
Hanssen (Ring), Herman	106, 109	Hemingssen (Lemmich), H.	82
Hanssen, Henrik	143, 156	Henrichssen, J.	166
Hanssen, Hans	156	Henrichssen, M.	120
Hanssen, I.	88	Henrichssen, P.	119
Hanssen, Jacob	107, 109	Henrikssen, C.	89
Hanssen, Jens	122	Hessel, P.	95
Hanssen, Jens	90	Hesselberg, A.	151, 160
Hanssen, Jesper	187	Hesselberg, E.	161
Hanssen, Jørgen	86	Hesselberg, O.	187
Hanssen, J. F.	149, 151	Hetting, E. F.	187, 198
Hanssen, K.	136	Heide, A.	81
Hanssen, K.	175	Heide, B.	101
Hanssen, L.	187	Heide, J. C.	182
Hanssen, L.	191	Heyde, J. J.	168
Hanssen, Lauge	184	Heyerdahl, H.	76, 95, 106, 113
Hanssen, Marcus	129	Hichmann (Heitmann), T.	196
Hanssen, Mats	130	Hiermand, N. P.	152
Hanssen, Morten	178	Hiermandt, L. J.	170
Hanssen, N.	159	Hjermind, J. S.	117
Hanssen, N.	197	Hielm, J.	142
Hanssen, O.	85	Hiort, J.	94
Hanssen, P.	89	Hiort, J. S.	110
Hanssen, P.	94	Hiorth, O.	88
Hanssen, P.	100	Hirsch, W.	85

	Side		Side
Hoff, N.	103	Jenssen, A.	176
Hoff, P. K.	155	Jenssen, B.	128
Hofnagel, A.	76	Jenssen, Chr.	84
Holst, A.	189	Jenssen, Chr.	119
Holst, A. J.	131	Jenssen, Chr.	154, 160
Holst, H. T.	96	Jenssen, Chr.	156
Holte, C. P.	186	Jenssen, Chr.	107
Holter, J.	122	Jenssen, E.	112
Holtzrod, M. N.	161	Jenssen, H.	99
Holtzrod, N. H.	161	Jenssen, H.	116, 118
Holum, C.	82	Jenssen, Jacob	149
Horn, E.	77, 91, 93	Jenssen, Jacob	154
Horsens, P. L.	163	Jenssen, Jørgen	117
Hugger, P. J.	193	Jenssen, K.	172
Hveding, C. J.	189	Jenssen, Mauritz	103
Hvid, C. H.	142	Jenssen, Mauritz	165
Hvid, M.	134, 152	Jenssen, Michel	111
Høgh, N.	143	Jenssen, Mogens	121, 122
Højer, M.	197	Jenssen, N.	197
Høyer, J.	147	Jenssen, P.	119
Ingvardssen, C.	88	Jenssen, P.	158
Ingvardssen, H.	86	Jenssen, P.	167
Ingvardssen, J.	82	Jenssen, R.	77
Irgens, L. J.	160	Jenssen, R.	95
Isaachssen, A.	134	Jenssen, R.	111
Isachssen, A.	115	Jenssen, R.	120
Isebakke, C. A.	86	Jenssen, S.	83
Iverssen, Chr.	140	Jenssen, T.	94
Iverssen, J.	106, 109	Jenssen, T.	165
Jacobssen, A.	189	Jersin, G. B.	160
Jacobssen, Chr.	133	Jersin, H. L.	165
Jacobssen, Chr.	185	Jesperssen, H.	129, 131
Jacobssen, H.	103	Jesperssen, N.	113
Jacobssen (Schmidth), H.	103	Jessen, A.	176
Jacobssen, Jacob	103	Joenssen, T.	177
Jacobssen (Reichardt), Jonas	185	Johanssen, H.	130
Jacobssen, Mads	114	Jonassen, B.	196
Jacobssen, Mikkel	80, 88	Jonsson, A.	79
Jacobssen, R.	91	Jorstad, A.	113
Jacobssen, S.	94	Jouk (Jouch), P.	181
Jacobssen, S.	97	Juel, C. N.	87
Jalles, P.	171	Juel, Th.	119
Jenssen, A.	197	Juell, H. L.	100
		Juell (Juul), L. H.	187
		Juell, O.	133

	Side		Side
Juell, P.	187	Knudssen, S.	139
Jørgenssen, Hans	85	Knudssen, V.	181
Jørgenssen, H.	88	Knudssøn, I.	199
Jørgenssen (Mørch), H.	87	Knutssen, S.	141
Jørgenssen, L.	192	Koefod, C.	180, 182
Jørgenssen, M.	91	Kolderup, E. C.	108
Jørgenssen, N.	97	Kolding, S. E.	95
Jørgenssen, N.	109	Kongsberg, N.	118
Jørgenssen, N.	111	Koren, A. v. W. S.	138, 154
Jørgenssen, N.	116	Koren, J.	79, 97
Jørgenssen, P.	162	Krag, P. N.	143
Jørgenssen, P.	175	Krog, A. C.	178
Kaa, N.	154	Krog, J. E.	79
Kaasbøl, L.	176	Krog, N. C.	178
Kaatte, P.	165	Lamberg, A.	154
Karlssen, S.	93	Lamberg, C.	154
Kastberg (Castberg), T. N. ..	167	Landmark, N.	163
Kiembler (Kembler), K.	193	Lange, H. T.	130
Kieldssen (Wendelboe), N. ..	137	Lange, L.	174
Kiergaard, J. S.	196	Larssen, J. L.	189
Kildal, O. S.	169	Lauridssen, C.	172
König, A. A.	102	Lauridssen, N.	133
Kørboe, A.	138	Lauridssen, R.	139
Kieldssen, L.	141	Lauridtsen, M.	193
Kjeraas, O.	119	Lauritssen, Anders	80
Klemetsen, J.	150	Lauritssen, Atzer	117
Klim, D. G.	136	Lauritssen, C.	170
Kloby, N. A.	177	Lauritssen, H.	92
Klykken, P.	192	Lauritssen, J.	94
Klöcker, H. H. d.	77, 128	Lauritssen, J.	130
Knag, N. J.	167	Lauritssen, Morten	91
Knagenhjelm, C.	190	Lauritssen, Michel	144
Knoff, P. C.	125	Lauritssen, P.	89
Knudssen (Wincke), A.	97	Lauritssen, R.	144
Knudssen, H.	82	Lauritzsen, J.	106, 109
Knudssen, H.	94	Lauritzen, J.	111, 114
Knudssen, H.	94	Lauritzen, S.	84
Knudssen, H.	98	Laurussen, J.	131
Knudssen, H.	194	Leganger, I. N.	168
Knudssen, Jacob	103	Lem, C. C.	142
Knudssen, M.	177	Lem, I.	142
Knudssen (Wagel), M.	80	Lembach, N.	94
Knudssen, M.	149	Lerche, A.	147
Knudssen, N.	119	Lerche, F.	125

	Side		Side
Let, L.	83	Michelssen, A.	82, 83
Leth, L.	179	Michelssen, H.	127
Leth, C. S.	76	Michelssen, J.	155
Leth, N. M.	113	Michelssen, L.	162
Leth (Lett), P. P.	178	Michelsen, M.	89
Leth, U. F.	148	Michelsen, N.	170
Lie, L.	184	Michelsen, R.	117
Lindemann, J. M.	174	Michelssøn (Paludanus), R.	89, 94
Lodinssen, R.	95	Mikkelsen, H.	82
Lund, G.	100	Mikkelsen (Ursin), B.	193
Lund, J. T.	112	Mikkelsen, H.	95
Lund, L. H.	82, 83	Milche, J. J.	110
Lunde, N. A.	119	Mogenssen (Mørch), A.	120, 124
Lyge, J.	133	Mogenssen, A.	190, 191
		Mogenssen, C.	116
Madssen, B.	128, 130	Mogenssen, H.	80
Madssen, C.	167	Mogenssen, N.	128
Madssen, E.	184	Mogenssen, S.	93
Madssen, Jacob	117	Moritssen, C.	135
Madssen, Jens	101	Morland, H.	132
Madssen, Jens	110	Mortenssen, A.	177
Madssen, Jens	154	Mortenssen, Jacob	135
Madssen, Jens	165	Mortenssen, Jørgen	116
Madssen, Johan	133	Mortenssen, M.	89
Madssen, Johan	138	Mortenssen, N.	173
Madssen, Jørgen	141	Mortenssen, P.	133
Madssen (Roed), L.	130	Mortenssen, R.	89, 91, 110,
			113, 116
Madssen, L.	78	Mortenssen (Hichmann), T.	131
Madssen, R.	128, 182	Moss, R.	187
Madssen, S.	87	Motzfeldt, F.	172
Madtzen, J.	89	Munch, B. F.	79
Madtzsen, J.	114	Munch, C.	187
Mandal, G. W.	122, 123	Munck, P. S.	84, 99
Mandal, J. O.	122	Munk, C. J.	82
Manthey, S. W.	81, 149	Muus, C.	88
Markussen, M.	182	Muus, N. R.	91, 95, 98, 101
Marstrand, P. S.	147	Muus, R. N.	83
Mathiessen, H.	191	Müller, J. C.	123
Mathiessen, J.	87	Müller, M.	122
Matssen, B.	128, 131	Møninichen, T. H.	106
Matssen, Jens	89	Møller, Christen	168
(Mehren), Nielssen, P.	80, 82	Møller, Christian	112
Mejdell, S. B.	108	Møller, J. J.	164
Messel, F. O.	171	Mørch, C.	188

Side	Side		
Mørch, H. P.	76, 81	Norman, J. E.	141
Mørkholdt, M.	117, 135	Nors, L.	128
Nachschouf (-schov), J. H. ..	115	Nyegaard, R.	105
Nansen, A. A.	161	Nørholm, P. C.	123
Nansen, H. L.	144, 180	Odderbech, C.	127
Nelaussen, P.	120	Odderbech, H. P.	136
Nielson, N.	95	Oddssen (Olssen), P.	120
Nielssen, Arild	75, 77	Olssen, H.	130
Nielssen, Anders	94	Olssen, L.	135
Nielssen, Anders	194	Orse, G.	124
Nielssen (Kjærulf), B.	134	Olufssen, F.	120
Nielssen, C.	75	Olufssen, P.	97
Nielssen (Ferslev), H.	103	Olufssen, P.	113
Nielssen, H.	120	Ottesen, P. M.	186
Nielssen, H.	152	Ovessen, T.	139
Nielssen, H.	172		
Nielssen, Jens	111, 114	Paludan, C. M.	113
Nielssen, Jørgen	172	Paludan, R. M.	94
Nielssen, Knud	78	Paulssen (Povelssen), J.	78, 83
Nielssen, K.	136	Paulssen, M.	133
Nielssen, K.	139	Paulssen, N.	144
Nielssen (Funch), M.	152	Paus, C. P.	132
Nielssen, L.	121, 122	Paus, H.	198
Nielssen, L.	130	Paus, H. P.	132
Nielssen, L.	138	Paus, P. H.	132
Nielssen, L.	91	Paust, P. C.	166
Nielssen, L.	170	Pederssen (Gandløse), A.	114
Nielssen, L.	173	Pederssen, B.	107
Nielssen, Michel	145	Pederssen, Christen	80
Nielssen, Mogens	159	Pederssen, Christen	98
Nielssen, N.	173	Pederssen, Christen	175
Nielssen, N.	175	Pederssen, Christen	193
Nielssen, N.	143	Pederssen, Christopher	154
Nielssen, P.	78	Pederssen, Clemet	139
Nielssen, P.	184	Pederssen (Abel), C.	92
Nielssen (Mehren), P.	80, 82	Pederssen, D.	176
Nielssen, P.	186	Pederssen, E.	80
Nielssen, S.	111	Pederssen, F.	148
Nielssen, S.	113	Pederssen, G.	185
Nielssen, S.	137	Pederssen (Holst), H.	107
Nielssen (Matssen?), T.	128	Pederssen, H.	89
Nielssen, Th.	135	Pederssen, H.	158, 160
Nielssen, T.	186	Pederssen (Mørch), H.	75, 78, 81
Nieman, J. J.	181		

Side	Side		
Pederssen, Jacob	130	Ramshart (-hard), C. C. U.	
Pederssen, Jacob	167		132, 198
Pederssen, Jens	78	Randulf, I.	151, 160
Pederssen, Jens	196	Randulf, J.	179
Pederssen, L.	121, 122	Randulf, T. P.	104
Pederssen, L.	124	Rasch, L.	76
Pederssen, M.	116	Rasch, S. K.	189
Pederssen, M.	167	Rasmussen, A.	171
Pederssen, M.	180	Rasmussen, H.	156
Pederssen, M.	189	Rasmussen, H.	177, 184
Pederssen, N.	93	Rasmussen, Just	182
Pederssen, O.	86	Rasmussen, Jens ...	111, 114, 116
Pederssen, O.	138	Rasmussen, N.	168
Pederssen, P.	112	Rasmussen, P.	125
Pederssen, P.	114	Rasmussen, Th.	139, 141
Pederssen, P.	124	Raufn (Ravn), J. H.	132
Pederssen, P.	127	Ravn, J. M.	162
Pederssen, P.	192	Ravn, M.	172
Pederssen, S.	117, 119	Ravn, N.	118
Pederssen, T.	114	Ravn, P. L.	97
Peterssen, J. C. 95, 106, 117, 198		Reff, C. N.	152
Peterssen, Jacob	175	Rennord, L.	163, 164
Peterssen, Jens	164	(Reichardt) Jacobssen, J.	185
Pihl, O. S.	180	Resch, E. S.	184
Pipherrinnck, R.	111	Rested, F.	140
Pløyen, H.	105	Riber, A. N.	175
Pofuelssen, N.	191	Riber, J. M.	133
Pontoppidan, P.	105	Riber, J. P.	133
Poppe, H.	85	Riber, P.	103
Pors (Poss), J.	158, 162	Richardssen, H.	141
Poulssen, Christoffer	114	Riegels, N. S.	79
Poulssen, H. J.	184	Riis, N. J.	151
Poulssen, Jens	95	Ring (Hanssen), H.	106
Povelssen, A.	80, 88	Ring, N.	92
Povelssen, Claus	106	Ringholm, S. P.	195
Povelssen, Claus	116	Rist, H. H.	190
Povelssen, Claus	135	(Rock), Christopherssen, C.	131
Povelssen, Christen	118	Rogers, A. V.	192
Povelssen, G.	83	Rogert, A.	163
Povelssen, H.	80, 88	Rolfssen, T.	118
Povelssen, Jens	107	Roll, J.	79
Povelssen, R.	170	Rosendal, H. J.	157
Raffn (Ravn), J.	124	Rosenfeldt, A.	195
Rafn (Ravn), N.	124	Rosenvinge, E. H.	190
Rambech, A.	178	Rosing, C.	107

Side	Side		
Rosted, P. A.	185	Skriver, Michel	196
Rosted, P.	185	Skriver, Søren	182
Rubeck, P.	125	Skriver, Søren	145
Rude, J. J.	76	Slingvater (Slingwatter), G.	139
Rue, C. H.	162	Smith, H.	136
Rue, N. H.	161	Smith, J. P.	145
Røder, M.	145	Sommer, J.	131
Røring, E.	96	Sommer, N.	106, 109
Samsing, J. R.	114	Sommerfeldt, C. H.	109
Sanderssøn, S.	111	Sommerfeldt, D. C.	110
Saxe, P. J.	144	Sommerfeldt, F.	110
Scavenius, P. J.	79, 198	Stabel, E. L.	173
Scheel, H. H.	102, 138	Stabel, P. C.	101
Scheitli, L.	97	Staboe, H.	170
Schelde, I.	179	Stangebye, C.	100
Schielerup, M. S.	198	Starup, P.	149
Schielerup, S.	153, 155, 160	Stenssen, S.	141
Schiermann, H.	85, 102	Stockfleth, E.	81
Schiøtz, E. H.	149, 163	Stockfleth, T.	115
Schiøtz, S.	151	Strøm, B.	125
(Schmith), Jacobssen, H.	103	Strøm, M.	185, 187
Schnell, P.	112	Stub, J. D.	166
Schonvig (Schonevig), P.	166	Stub, L.	166
Schrøder, H.	174	Stub, N.	86
Schrøder, M. C.	137	Sture, T. P.	177
Schultz, J. C.	102	Styhr, A.	119
Schultz, J. E.	127	Styhr, C.	119
Schultz, O.	144	Sunde, N. C.	141
Schwabe, H. H.	99	Surbald, H.	172
Schwartzkopf, H.	162	Svendssen, R.	143
Schwartzkopf, J.	152	Søboholm, E. P.	115
Schønberg, M. v.	107, 109	Søfrenssen, C.	82
Schøning, C. U.	190	Søfrenssen, H.	154
Seffrenssen, M.	75	Søfrenssen, M.	124
Siewers, O. W.	85	Søfrenssen, N.	103
Simenssen, M.	78	Søfrenssen, N.	95
Simonssen, H.	78	Søfrenssen, P.	95
Skaanlund, M. N.	177	Søffrenssen (Heiberg), A.	159
Skielderup, J. L.	80, 88	Søffrenssen, I.	186
Skieving, H. L.	171	Søffrenssen (Ebeltoft), Jacob	173
Skoudsdrup, C. D.	181	Søffrenssen, Jens	136
Skougaard, P. E.	173	Søffrenssen, Jens	151
Skovberg (Schouberg), P. C.	115	Søffrenssen, L.	165
Skriver, Mats	140	Søffrenssen, N.	86
		Sørenssen, K.	139

Side	Side		
Tambs, M. F.	128	Vogt, J. H.	166
Tancke (Tanche), H. C.	98, 101	Voss, P. B.	162
Tandberg, J.	88, 117	Walter, L.	152
Taulow (Thaulow), H. B.	87	Wamberg, N.	132
Thams, D. M.	117	Wandal, L.	172
Thams, D. P.	179	Weidemann, L.	110, 170
Thaulow, J. G.	108	(Wendelboe), Kieldsen, N.	137
Theiste, H.	157	Werner, J.	96
Thibo, C. C.	113	Wessel, J.	130
Thiessen, P.	154	Wessel, J. G.	190
Thollefssen, H.	116	Wexelssen, H.	94
Thomassen, T.	112	Weyer (Pederssen), H.	144
Thomassen, W. M.	195	Wibe, P.	197
Thomessen, C.	86	Wiborg, N. T.	161
Thomessen, H.	127	Widerø, O.	162
Thomessen, J.	130	Willer, P.	181
Thomissen, L.	140	(Wincke), Knutssen, A.	97
Thommessen, D.	179	Winsnes, M.	85
Thorbernsen, M.	165	Winsnes, M.	104
Thordssen, L.	111	Winsnæs, H.	102
Thrap, L. B.	138, 144	Winstrup, T.	192
Thue, J. W.	171	Winther, A.	114, 117
Thuessen, M.	133	Winther, C.	114
Thygessøn, H.	149	Wisloff, H. J.	97, 108
Tidemand, H. H.	129	Wisloff, N.	107, 118
Tobiessen, C.	138	Wisloff, P.	137
Tommessen, N.	189	Withrop (Wittrup), B. S.	165
Trane, P. C.	151	Wold, N. E. R.	140
Troelssen (Trulssen), P.	150, 151	Woldstad, O. C.	129
Trondssen (Bochel), A.	84	Worrem, J.	170
Truelssen, P.	177	Worum, J.	116
Tuv, T.	177	Wulfsberg, J.	115
Tygessen (Knagenhjelm), N. K.	197	Ziegler, J.	105
Tyrholm, H. L.	128	Ziegler, T. G.	192
Tyrholm, P. C.	135, 180	Ørbech, H. H.	171
Tønder, M.	157	Øresund, H. J.	84
Ulrichs, B.	197	Ørum, C. J.	94
Undal, J. J.	134	Ørum, Lyth	184, 198
Vind, N. O.	185	Ørum, L. M.	136
Vogt, N. N.	166	Øvre, P. L.	171

RETTELSER OG TILLEGG

Side 8 og 16 er 1) faldt ut foran første fotnote.

- » 35 i 2nen linje under avsnittet om forordn. av 1736 står red istedetfor ret.
- » 90. Nr. 11 kan ikke som anført under nr. 12 ha sittet som sorenskriver til sin død 1681, da han som det vil sees var avgått ved Fendts utnevнelse 14. jan. 1680.
- » 107 er tallene 1636, 39, 45, 54 feilaktig anført under nr. 8 Jens Povelssen istedetfor under nr. 9 Jacob Hanssen.
- » 132 nr. 24 jfr. 198 nr. 13. Sorenskriverens navn sees skrevet forskjellig i kildene: Ramshard, Ramshardt, Ramshart.
- » 153. Nr. 15 blev overflyttet til Hardanger og Voss 12. ikke 2. juli 1775.
- » 178 nr. 18. I bestillingen kalles han Andreas R.
- » 185. Nr. 11 blev forflyttet til Inderøen 10. oktober 1802, ikke 10. oktober 1808.
- » 190. Nr. 11, Claus Ursin Schøning var født 1730 og døde 1768. Se postmester Schønings slektsbok: Nordlands-Slegten Schøning i 360 år s. 153 flg.
- » 193. Nr. 10. Se Schønings slektsbok nr. 298 s. 142.
- » 198. Nr. 16 blev sorenskriver i Stjør- og Verdal 21. juni 1799, ikke som anført 4. april 1800.
- » 198. Nr. 14 Schielerup født 1737, søn av prost S. i Jarlsberg, var examinatus juris.
- » 198. Nr. 18 Scavenius blev forflyttet 1. september, ikke 31. august 1809.

Under avsnittet om tingene s. 53 henvises til professorene Alexander Bugges og Edv. Bulls avhandlinger i Historisk Tidsskrift 5te rekke henholdsvis 4. bind s. 97 om tingsteder og 6. bind s. 130 om stevne.

